

**TRALLEİS KAZILARINDA (1996-2021) BULUNAN BİZANS
DÖNEMİ TİCARİ OBJELERİ: SİKKELER, MÜHÜRLER,
AĞIRLIKLAR VE TERAZİLER**

Doktora Tezi

Merve TOY ÖZCİHAN

Eskişehir 2025

**Tralleis Kazılarında (1996-2021) Bulunan Bizans Dönemi Ticari
Objeleri: Sikkeler, Mühürler, Ağırlıklar ve Teraziler**

Merve TOY ÖZCİHAN

DOKTORA TEZİ

**Sanat Tarihi Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Zeliha DEMİREL GÖKALP**

**Anadolu Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Eskişehir**

Temmuz 2025

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Merve TOY ÖZCİHAN'ın "Tralleis Kazılarında (1996-2021) Bulunan Bizans Dönemi Ticari Objeleri: Sikkeler, Mühürler, Ağırlıklar ve Teraziler" başlıklı tezi 04/07/2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca, Sanat Tarihi Ana Bilim dalında Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

		<u>Ünvanı Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Üye (Danışman)	:	Prof. Dr. Zeliha DEMİREL GÖKALP	
Üye	:	Prof. Dr. Bedia Yelda UÇKAN	
Üye	:	Prof. Dr. Ceren ÜNAL	
Üye	:	Prof. Dr. Zeynep ÇAKMAKÇI	
Üye	:	Dr. Öğr. Üyesi Zeliha ŞENEL	

Prof. Dr. Nafiz Öncü CAN
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ÖZET

TRALLEİS KAZILARINDA (1996-2021) BULUNAN BİZANS DÖNEMİ TİCARİ OBJELERİ: SİKKELER, MÜHÜRLER, AĞIRLIKLAR VE TERAZİLER

MERVE TOY ÖZCİHAN

Sanat Tarihi Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Temmuz 2025

Danışman: Prof. Dr. Zeliha DEMİREL GÖKALP

Bu çalışmanın konusunu, Tralleis Antik Kenti kazı çalışmalarında ele geçen Bizans İmparatorluğu dönemine tarihlendirilen sikkeler, ağırlıklar, teraziler, çeşitli ticari obje aksamaları ve mühür buluntusu oluşturmaktadır. Söz konusu buluntular, 1996-2021 yılları arasında gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında kentin Gymnasium-Hamam yapı kompleksi içerisinde yer alan, Hamam, Natatio, Latrina ile Dükkân Yapıları, Konut Alanı, Akropol Alanı ve Arsenal olarak adlandırılan alanlarda ele geçmiştir.

Tralleis Antik Kentinde sürdürülen arkeolojik kazılarda bulunmuş olan Bizans Dönemine tarihlendirilmiş sikkeler ve ticari objeler üzerine daha önce yapılmış bir bilimsel çalışma bulunmamaktadır. Tüm bu malzemelerin birlikte değerlendirilmesi ile elde edilen veriler, Tralleis Antik Kenti'nin Bizans Dönemindeki durumunun kapsamlı bir şekilde yorumlamasına imkân sağlayacaktır. Çalışmada, kataloğa alınan Tralleis kazısına ait tüm sikke buluntuları, kronolojik tipolojik ve ikonografik olarak değerlendirilmiş; ticari objeler ise kullanım bağlamları ve üretim teknikleri açısından analiz edilmiştir. Mühür ve Ticari Objeler Kataloğunda yer alan buluntuların referansları için öncelikli olarak Batı Anadolu Bölgesinde gerçekleştirilen arkeolojik kazıların yayınları dikkate alınmış ve sonrasında farklı bölgelere ait aynı nitelikteki buluntular ile ilgili hazırlanmış yayın çalışmaları göz önünde bulundurulmuştur. Katalog içerisinde, Bizans İmparatorluğu Dönemine tarihlendirilen 179 adet sikke, 1 adet kurşun mühür ve ağırlık, kantar, terazi, kefe ile bu ticari objelere ilişkin çeşitli aksamalardan oluşan 48 adet obje yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bizans Dönemi, Sikke, Mühür, Ağırlık, Terazi, Ticaret.

ABSTRACT

BYZANTINE-ERA COMMERCIAL OBJECTS FOUND IN THE TRALLEIS EXCAVATIONS (1996-2021) COINS, SEALS, WEIGHTS AND SCALES

Merve TOY ÖZCİHAN

Art History Division

Anadolu University, Postgraduate Education Institute, June 2025

Advisor: Prof. Dr. Zeliha DEMİREL GÖKALP

This work's scope comprises the coins, weights, scales, various commercial equipment pieces and seal finds belonging to the Byzantine Empire era found during excavations of the Ancient City of Tralleis. Aforementioned finds were discovered during the excavations that took place between years 1996-2021 at Bath, Natatio, Latrina and Shop buildings found within Gymnasium-Bath building complex; and Housing area, Acropolis and Arsenal areas.

There are no previous scholarly works conducted on the coins and commercial equipment dated to the Byzantine Era which are found during the archeological excavations conducted at the Ancient City of Tralleis. Through a combination of investigated findings, Tralleis' contributions to monetary economics both in Anatolia and the Byzantine Empire are evaluated in detail. In this work, all coin finds belonging to the catalogued Tralleis excavation are evaluated chronologically, typologically and iconographically; while commercial objects are analysed on their uses and production techniques. For referencing the finds within the Seal and Commercial Object Catalogue; publishings conducted on archeological excavations from West Anatolia Region were primarily taken into account, and then the publishings regarding archeological findings of other regions were utilised. Within the catalogue, there are 179 coins, one lead seal and weight, weighbridge, scale and scale plate and 48 objects related to these commercial equipment that are all dated to the Byzantine Empire era.

Keywords: Byzantine Period, Coin, Seal, Weight, Scale, Trade, Commerce.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “Bilimsel İntihal Tespit Programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

.....

(İmza)

Merve TOY ÖZCİHAN

ÖNSÖZ

Öncelikle bu tez çalışmasını kendisiyle gerçekleştirdiğim için çok şanslı olduğumu düşündüğüm, çalışmam süresince her zaman beni yüreklendiren, bana inanan, pozitif yorumlarıyla yol gösteren, bilgi birikimi ve tecrübesini paylaşan tez danışmanım, Değerli hocam Sayın Prof. Dr. Zeliha Demirel Gökalp'e destekleri için sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Lisans eğitimimden bu yana yanımda olan, desteğini her daim hissettiğim, beni nümismatik bilimi ile tanıştırap sevdiren, her konuda yol gösteren, kendisinden çok şey öğrendiğim hocam Sayın Prof. Dr. Ceren Ünal'a ayrıca çok teşekkür ediyorum. Doktora tez izleme komitemde bulunduğu için ayrıca çok şanslı olduğumu düşündüğüm Değerli hocam Sayın Prof. Dr. Bedia Yelda Olcay Uçkan'a bu süreçteki yapıcı eleştirileri ile yol gösterdiği için çok teşekkür ediyorum. Tez izleme komitemde bulunup tez çalışmama katkı sağlayan jüri üyelerimden Prof. Dr. Zeynep Çakmakçı hocama lisansüstü eğitimim sırasında verdiği destek ve katkıları için, bir diğer jüri üyem Dr. Öğr. Üyesi Zeliha Şenel hocama katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım. Çalışmam için tez malzemesi ile ilgili gerekli izinleri veren Tralleis Kazısı eski kazı başkanı Prof. Dr. Nurettin Öztürk'e teşekkür ederim. Pozitif enerjisi ile her zaman yanımda olduğunu hissettiren canım hocam Prof. Dr. Dinçer Savaş Lenger'e çok teşekkür ediyorum.

Aydın Müze Müdürlüğündeki Sikke seksiyon sorumluluğunu kendisinden devraldığım, Zonguldak Müze Müdürü Sayın Uzman Arkeolog Handan Özkan'a yüksek lisans çalışmamdan itibaren göstermiş olduğu destek ve yardımlar için teşekkür ederim. Aydın Müzesinde görev yapan, Müze Müdür Yardımcımız Arkeolog Dr. Funda Ertuğrul'a bu süreçteki anlayışı ve desteği için teşekkür ederim. Ayrıca Aydın Müzesi'nde başta sikke seksiyon sorumluluğunu paylaştığım oda arkadaşım Arkeolog Sedat Tirmek olmak üzere bu süreçte desteklerini hissettiren meslektaşlarıma ve Tralleis Antik Kentinde aynı masayı paylaştığım, tez çalışmamda çizimleri yer alan arkadaşım Uzman Arkeolog Hacer Topuz Tutuş'a destekleri ve emekleri için teşekkür ederim.

En büyük teşekkürüm bu süreçte desteklerini benden hiçbir zaman esirgemeyen, tüm zorlukları birlikte aştığım, bana her zaman inanan Sevgili annem, babam, kız kardeşim ve Sevgili eşim İsmail Özcihan'a... İyi ki varsınız.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	v
ÖNSÖZ	vi
HARİTALAR DİZİNİ	viii
ÇİZİMLER DİZİNİ.....	x
TABLolar DİZİNİ	xi
RESİMLER DİZİNİ	xii
GRAFİKLER DİZİNİ	xiv
LEVHALAR DİZİNİ.....	xv
SİMGELER VE/VEYA KISALTMALAR DİZİNİ.....	xvii
YAYIN KISALTMALARI DİZİNİ	xviii
GİRİŞ	1
1. TRALLEIS	5
1.1. Tarihçe	5
1.2. Araştırma Tarihçesi.....	19
1.2.1. Yayımlanmamış Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri	22
2. KAZI TARİHÇESİ.....	30
2.1. Hamam-Gymnasium Kompleksi	30
2.2. Gymnasium Batı cephesindeki Dükkân Yapıları.....	35
2.3. Gymnasium Batı Cephesi Geç Dönem Hamam Yapısı	37
2.4. Kuzey Cephe Dükkânları ve Sütunlu Cadde	38
2.5. Latrina	40
2.6. Konut Alanı.....	42
2.7. Akropol Alanı	45
2.8. Arsenal	46
3. TRALLEIS KAZISI BİZANS DÖNEMİ BULUNTULARI.....	49
3.1. Sikkeler	49
3.1.1. Tek Buluntular	49
3.1.2. Defineler	50
3.2. Mühür.....	57
3.3. Ağırlıklar.....	58
3.4. Ticari Objeler	63
3.4.1. Teraziler ve Kefeler	63
3.4.2. Kantarlar	63

3.4.3. Aksamalar	65
4. KATALOG VE DEĞERLENDİRME	66
4.1. Katalog	66
4.1.1. Sikkeler	66
4.1.2. Mühür	115
4.1.3. Ticari Objeler	116
4.1.3.1. Ağırlıklar	116
4.1.3.2. Kantar	128
4.1.3.3. Kantar Ağırlıkları	129
4.1.3.4. Terazî Kolları	130
4.1.3.5. Terazî Kefeleri	132
4.1.3.6. Aksamalar	134
4.1.3.7. Cep Terazî Parçası	139
4.2. Değerlendirme	140
4.2.1. Buluntu Türleri	140
4.2.1.1. Sikkeler	140
4.2.1.2. Mühür	162
4.2.1.3. Ağırlıklar	164
4.2.1.4. Ticari Objeler	168
4.2.2. Malzeme ve Teknik	169
4.2.3. Buluntu Mekân İlişkisi	169
SONUÇ	174
LEVHALAR	177
SÖZLÜK	212
BİZANS İMPARATORLARI LİSTESİ	218
KAYNAKÇA	222
ÖZGEÇMİŞ	240

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1. 7.-9. yüzyıllarda Anadolu’da Thema teşkilatı

Harita 2. Geç Antik Çağda yol ağı ve Tralleis’in konumu

Harita 3. Bizans Döneminde Palaeapolis olarak adlandırılan Tralleis’in konumu

Harita 4. 1888 yılında C. Humann ve W. Doerpfeld başkanlığında gerçekleştirilen kazı çalışmaları sonucunda oluşturulan Tralleis kent planı

ÇİZİMLER DİZİNİ

Çizim 1. Tralleis batı cephesi geç Roma-erken Bizans dükkân yapıları planı

Çizim 2. Konut alanı planı

Çizim 3. Arsenal tünel ağı taban planı

Çizim 4. 5 adet altın sikkenin bulunduğu kuzey cephedeki 2 numaralı dükkân ve define

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Bizans Döneminde Büyük Menderes havzasında gerçekleştiği bilinen depremler

Tablo 2. Ağırlıklar üzerinde bulunan semboller, gramları ile ticari ve madeni para arasındaki ilişki

Tablo 3. Tralleis kazısı Tek sikke buluntularının imparatorlara, darphanelere ve birimlerine göre dağılımı

Tablo 4. Tralleis kazısında ele geçen Bizans dönemi define grupları

Tablo 5. Define 1, Heraclius sikkeleri Follis tipleri ve darphaneleri

Tablo 6. Define 2’de bulunan Focas soliduslarında tespit edilen graffiti tarzı yazıtlar

Tablo 7. Kuzey cephedeki dükkân yapılarında ele geçen sikkelerin mekanlara göre dağılımı

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1. 1890 yılında Sebah & Joaillier tarafından Tralleis'te çekilen fotoğraf

Resim 2. Gertrude Bell tarafından Tralleis'te çekilmiş 1907 yılı Nisan ayına ait fotoğraf

Resim 3. Tralleis Antik Kenti Hamam-Gymnasium Yapı Kompleksi, Konut Yapıları ve Kilise Yapısı hava fotoğrafı

Resim 4. Tralleis Hamam-Gymnasium yapı kompleksi, Caldarium bölümü

Resim 5. Tralleis kazısı GDKP alanı

Resim 6. Tralleis batı cephesi geç Roma-erken Bizans dükkân yapıları

Resim 7. 1997 yılında kazı çalışmalarına başlanılan Hamam-Büyük Salon

Resim 8. Latrina, kuzey cephe dükkanları ve sütunlu cadde

Resim 9. Tralleis Hamam-Gymnasium yapı kompleksi Latrinası

Resim 10. Konut alanı

Resim 11. Kilise yapısı

Resim 12. Arsenal olarak adlandırılan tünel ağı girişi, restorasyon sonrası görünümü

Resim 13 a-b. Tralleis kazı buluntusu I. Romanos Lekapenos'a (920-944) ait 5 adet bronz toplu sikke buluntusu

Resim 14. I. Romanos Lekapenos'a (920-944) ait define grubunun buluntu yeri

Resim 15. 1 adedi Mauricius Tiberius (582-602) ve 12 adedi Heraclius (610-641) dönemine tarihlendirilen 13 adet bronz toplu sikke buluntusu

Resim 16. 1999 yılı kazı çalışmaları sırasında Hamam-Hypocaust tabanında ele geçen 13 adet bronz sikkenin buluntu yeri

Resim 17. Kuzey cephe 2 numaralı dükkânda bulunan 5 adet sikke definesi

Resim 18 a-b-c. III. Leon (717-741) dönemine ait 67 adet toplu altın sikke buluntusu, mekanik temizlik sonrası

Resim 19. Tralleis Antik Kenti Latrina yapısı ve III. Leon dönemine tarihlendirilen 67 adet solidus definesi buluntu yeri

Resim 20. Tralleis Antik Kenti III. derece arkeolojik sit sınırlarında kalan 419 ada 28 parsel kurtarma kazısı 2 numaralı oda mezar, Bizans dönemi cam ağırlık ve terazi kolu buluntusu

Resim 21. Kantar'ın bölümlerine dair Tripolis Antik Kentinden bir örnek

Resim 22 a-b. 52977 envanter numaralı (Kat. No. 44) sikke ve 52978 envanter numaralı (Kat. No. 45) sikkenin X-Ray Floresans (XRF) analiz sonucu

Resim 23. Kuzey cephe 1 No'lu dükkânda ele geçen 2 adet gümüş Sasani sikkesi, (Env. No. TRL07GYM-75, Env. No. TRL07GYM-77)

Resim 24. Kuzey cephedeki dükkanların doğusunda, yer alan Gymnasium I (Giriş) mekânı yanık zemin mozaïği ve opus sectile döşeme

Resim 25. Latrina batı kanalizasyon kanalı ve güney kanalizasyon kanalında ele geçen ticari objeler

Resim 26. Aydın Arkeoloji Müzesi Tralleis teşhir vitrininde sergilenen Tralleis Antik Kenti Kurtarma Kazısı buluntusu büst şekilli kantar ağırlığı

Resim 27. Kuzey Cephe Dükkanları X No'lu Mekân Buluntuları

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1. Tralleis kazıları Tek sikke buluntularına ait metallerin dağılımı

Grafik 2. Tralleis kazısı Tek sikke buluntularının darphanelere göre dağılımı

Grafik 3. Tralleis kazısı Tek sikke buluntularının imparatorlara göre dağılımı

Grafik 4. Define 1, Heraclius (612-620) dönemine tarihlendirilen 12 Adet bronz define buluntusu Follis tiplerine ait oranlar

Grafik 5. Define 3, III. Leon (717-741) dönemine tarihlendirilen define grubu solidus sınıflarına ait dağılım

Grafik 6. Ağırlıkların buluntu yerlerine göre dağılımı

Grafik 7. Ticari objelerin buluntu yerlerine göre dağılımı

Grafik 8. Tralleis kazısında ele geçen Tek sikke buluntularının alanlara göre dağılımı

LEVHALAR DİZİNİ

Levha 1. Kat. No. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8

Levha 2. Kat. No. 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16

Levha 3. Kat. No. 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24

Levha 4. Kat. No. 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32

Levha 5. Kat. No. 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40

Levha 6. Kat. No. 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48

Levha 7. Kat. No. 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56

Levha 8. Kat. No. 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64

Levha 9. Kat. No. 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72

Levha 10. Kat. No. 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80

Levha 11. Kat. No. 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88

Levha 12. Kat. No. 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96

Levha 13. Kat. No. 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104

Levha 14. Kat. No. 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112

Levha 15. Kat. No. 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120

Levha 16. Kat. No. 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128

Levha 17. Kat. No. 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136

Levha 18. Kat. No. 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144

Levha 19. Kat. No. 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152

Levha 20. Kat. No. 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160

Levha 21. Kat. No. 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168

Levha 22. Kat. No. 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176

Levha 23. Kat. No. 177, 178, 179

Levha 24. Kat. No. MHR-1

Levha 25. Kat. No. 1, 2, 3, 4, 5, 6

Levha 26. Kat. No. 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13

Levha 27. Kat. No. 14, 15, 16, 17, 18, 19

Levha 28. Kat. No. 20, 21, 22, 23, 24

Levha 29. Kat. No. 25, 26

Levha 30. Kat. No. 27, 28, 29, 30

Levha 31. Kat. No. 31, 32

Levha 32. Kat. No. 33, 34, 35, 36, 37

Levha 33. Kat. No. 38, 39, 40

Levha 34. Kat. No. 41, 42, 43, 44

Levha 35. Kat. No. 45, 46, 47, 48

SİMGELER VE/VEYA KISALTMALAR DİZİNİ

AV	Altın
Æ	Bakır
A.y.	Arka Yüz
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
CON	Konstantinopolis
Çev.	Çeviren
Ed.	Editör
Env. No.	Envanter Numarası
Fig.	Figür
Gr.	Gram
Haz.	Hazırlayan
€	5 Nummi değerindeki <i>Pentanummium</i>
l	10 Nummi değerindeki <i>Dekanummium</i>
K	20 Nummi değerindeki Yarım <i>Follis</i>
Kat. No.	Katalog Numarası
KYZ	Kyzikos
Lev.	Levha
M	40 Nummi değerindeki <i>Follis</i>
Mm	Milimetre
MS	Milattan Sonra
No.	Numara
NIKO	Nikomedia
Of.	Ofis harfi
Ö.y.	Ön Yüz
Pl.	Plate
Ref.	Referans/Bibliyografya
Taf.	Tafel
Vol.	Volume
Yy.	Yüzyıl

YAYIN KISALTMALARI DİZİNİ

Adalya	<i>Suna-İnan Kır�� Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstit��s�� Yıllığı, İstanbul.</i>
AJA	<i>American Journal of Archeology</i>
AJN	<i>American Journal of Numismatic</i>
BCH	<i>Bulletin de Correspondance Hell��nique, Paris.</i>
Cedrus	<i>Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Dergisi</i>
DOC I	<i>Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Volume 1, Anastasius I to Maurice 491-602, Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies, Washington, D. C. 1966.</i>
DOC II/1-2	<i>Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Volume Two Part 1/Part 2, Phocas to Theodosius III 602-717, Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies, Washington, D. C. 1968.</i>
DOC III/1-2	<i>Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Volume Three Part 1/Part 2, Leo III to Nicephorus III 717-1081, Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies, Washington, D. C. 1973.</i>
DOP	<i>Dumbarton Oaks Papers</i>
ODB	<i>The Oxford Dictionary of Byzantium Vol 1-2-3, New York-Oxford, 1991.</i>

GİRİŞ

Bu tez çalışmasının konusu, Aydın İli, Efeler İlçesi'nde yer alan Tralleis Antik Kentinde yürütülen kazı çalışmaları sırasında ele geçen Bizans İmparatorluğu Dönemine ait sikke, mühür, ağırlık, terazi ve çeşitli ticari aksam buluntuları üzerinden kentin söz konusu dönemindeki ticari ve sosyal hayatının değerlendirilmesidir. "Tralleis Kazılarında (1996-2021) Bulunan Bizans Dönemi Ticari Objeleri: Sikkeler, Mühürler, Ağırlıklar ve Teraziler" başlıklı tez konusunun seçilmesinde kazılarda ortaya çıkarılan eserlerin bilimsel olarak değerlendirilmesi ve yayınlanmasının taşıdığı önem etkili olmuştur. Tez kapsamında ele alınan buluntuların yayımlanmasıyla, özellikle Batı Anadolu başta olmak üzere farklı bölgelerdeki benzer Bizans Dönemi eserleriyle karşılaştırmalı analizler yapılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Tralleis Antik Kentinin, Bizans İmparatorluğu Dönemine ait tez çalışmasının konusunu oluşturan sikkeler, mühür ve ticari objeler üzerine daha önce yapılmış bir bilimsel çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma, söz konusu materyalin sistematik bir şekilde incelenmesi yoluyla, Tralleis'in Bizans Dönemindeki ekonomik yapısı, bölgesel ticaret ilişkileri ve yerel üretim dinamiklerine dair yeni veriler ortaya koymayı amaçlamaktadır. Tralleis'in hem Anadolu'daki ticaret ağlarındaki konumu hem de Bizans para ekonomisine katkısı değerlendirilmektedir.

Anadolu topraklarında bin yılı aşkın bir süre hüküm süren ve Hıristiyanlığı resmi dini olarak kabul eden Bizans İmparatorluğu'nun Aydın ili sınırları içinde yer alan Tralleis Antik Kenti buluntuları ve dönemin ticari ile sosyal yaşantısına ilişkin bilgiler doğrultusunda, yaşadığımız coğrafyanın sanatına, kültürüne ve tarihsel sürecine açıklık getirmesi amaçlanmaktadır. Bu tez çalışmasında, Tralleis kazı buluntuları arasında Bizans Dönemine ait olduğu tespit edilen; kazı deposu ve Aydın Müzesi depolarında muhafaza edilen, katalogda sunulan ve ticaret amaçlı kullanıldığını bilinen sikkeler, sikke kontrol ağırlıkları, ticari ağırlıklar, farklı boyutlarda kefeler, terazi kolları, kantarlar ve çeşitli ticari obje parçaları ile döneme ait mühür buluntusu değerlendirilmiştir.

Tezin amacı; Tralleis kazı buluntuları arasında yer alan ve Bizans dönemine tarihlendirilen nümismatik eserler ile çeşitli ticari obje buluntularını kronolojik olarak

belgelemek ve dönemlere göre istatistiksel analizini yapmaktır. Sikkelerin ait olduğu yüzyılların yoğunluklarının belirlenmesi kentin günlük yaşamına ilişkin önemli bilgiler sunacaktır. Ayrıca buluntu yerlerinin tespiti ve malzeme yoğunluklarının saptanması yoluyla mekânların kullanım amaçlarının ortaya konması, aynı alandan elde edilen diğer materyallerin tarihlendirilmesine katkı sağlanacaktır. Tez çalışmasına dâhil edilen ve daha önce yayımlanmamış Tralleis Bizans Dönemi malzeme çeşitliliğinin, kentin ticari ve sosyal yaşamı yeni perspektifler kazandıracağı; aynı zamanda dönemin Batı Anadolu bölgesinin ekonomik yapısı, kültürel dokusu ve ticaret ağlarına ışık tutacağı öngörülmektedir.

Tralleis kazılarında bulunmuş, ancak Aydın Müzesi koleksiyonunda envanter eser ve etüt eser niteliğinde kaydedilmiş Bizans Dönemine ait eserler tespit edilmiştir. Daha sonra çalışmaya dahil edilecek malzemeler incelenmiş, envanter bilgileri ile çap, ağırlık ölçülerinin alınması ve fotoğraflanması ile belgelenmiştir. Tasnif edilerek kataloğu oluşturulmuş kazı buluntularına ilişkin mevcut kazı raporları da taranmış ve eserlerin buluntu yerleri ile ilişkileri saptanmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla tez malzemeleri ile ilgili uzun bir ön hazırlık ve kaynak araştırmasının ardından Sanat Tarihi araştırma, belgeleme ve yazım teknikleri doğrultusunda tez yazımına başlanmıştır.

“Tralleis Kazılarında (1996-2021) Bulunan Bizans Dönemi Ticari Objeleri: Sikkeler, Mühürler, Ağırlıklar ve Teraziler” başlıklı doktora tezinin Katalog bölümünde, sikkeler ve ticari objeler eğer müze koleksiyonunda ise müze envanter numarası ile etütlük nitelikte ayrılmış olanlar ise “kazı buluntu yılı/numara” ile verilmiştir.

Literatür taraması, Anadolu Üniversitesi Kütüphanesi, Ege Üniversitesi Kütüphanesi, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Alman Arkeoloji Enstitüsü Kitaplığı, Aydın Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi, Online Kütüphane yayınları, Online Müze Koleksiyonlarından yararlanılarak gerçekleştirilmiştir. Tralleis kazılarında ele geçmiş sikkeler, Dumbarton Oaks Koleksiyonu (DOC) serileri referans alınarak değerlendirilmiştir. Mühür ve Ticari Objeler Kataloğunda yer alan buluntuların referansları için öncelikli olarak Batı Anadolu Bölgesinde gerçekleştirilen arkeolojik kazıların yayınları dikkate alınmış ve sonrasında farklı bölgelere ait aynı nitelikteki buluntular ile ilgili hazırlanmış yayın çalışmaları göz önünde bulundurulmuştur.

Doktora tezinin konusunu oluşturan sikke, mühür, ağırlık, terazi ve çeşitli ticari aksamalar, Tralleis Antik Kenti'nde 1996-2021 yılları arasında Hamam-Gymnasium Kompleksi, Gymnasium Batı cephesindeki Dükkân Yapıları, Gymnasium Batı Cephesi Geç Dönem Hamam Yapısı, Kuzey Cephe Dükkânları, Sütunlu Cadde, Latrina, Gymnasium'un 300 metre batısında bulunan Konut Alanı, Akropol Alanı, Arsenal olarak adlandırılan alanlarda ele geçmiştir. Ayrıca bu çalışmaya, Tralleis Antik Kenti III. Derece Sit içerisinde kalan alanlarda Aydın Müze Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmiş kurtarma kazıları sırasında ele geçmiş ve yayın çalışması yapılmış Bizans İmparatorluğu Dönemine tarihlendirilen sikke ve ticari objeler de aynı bağlamda ele alınarak değerlendirmeye dahil edilmiştir.

Tralleis Antik Kenti'nde gerçekleştirilen arkeolojik kazıların zaman zaman Aydın Müzesi başkanlığında, farklı bilimsel danışmanlar tarafından tarafından yürütülmesi bu süreçte kazı buluntularının uzun süre kazı deposunda muhafaza edilmesi gibi nedenlerden dolayı kazı buluntu fişlerinde özellikle buluntuların ele geçtiği kontekstler bağlamında bazı sorunlar ile karşılaşmıştır. Hatta sürdürülen arkeolojik kazılarda ele geçen iki adet define tarafımızda kazı raporları detaylı tarandığında bulunmuştur. Ayrıca tutarsızlık tespit edilen buluntular için katalogda kontekst bilgisi yer almamaktadır. Bununla beraber buluntulara ait mekanların isimlendirmelerine dair bilgiler ve kontekst bilgileri için Aydın Müzesi arşivinde bulunan kazı raporları dikkate alınmıştır. Bu nedenle kontekst anlamında sikke ve ticari obje dışındaki malzemelerle tarihsel anlamda karşılaştırmanın sağlıklı olmayacağı düşünülmüştür.

Bir diğer problem olarak Tralleis Antik Kenti'nin Geç Antik Çağ ve Bizans İmparatorluğu Dönemine ilişkin veriler ve yazılı kaynaklar oldukça azdır. Bu durum tez çalışması kapsamında çalışılan malzemelerin önemini arttırmaktadır. Tez çalışmasının bu kapsamda Tralleis Antik Kenti'nin Bizans İmparatorluğu Dönemi hakkında daha fazla fikir sahibi olma ve değerlendirme yapılmasına olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

“Tralleis Kazılarında (1996-2021) Bulunan Bizans Dönemi Ticari Objeleri: Sikkeler, Mühürler, Ağırlıklar ve Teraziler” başlıklı Doktora tezi dört ana bölümden oluşmaktadır. “Tralleis” başlıklı birinci bölümde, kentin tarihçesi, kentte yapılan ilk kazılar, araştırmalar ve kentteki arkeolojik kazılar ile ilgili yayımlanmamış tezler yer almaktadır.

İkinci bölümde, “Kazı Tarihçesi” başlığı altında, tez konusunun malzemesini oluşturan sikkelerin, mühürlerin, ağırlıkların ve terazilerin ele geçtiği kentteki sektörler/yapı bakiyelerinde gerçekleştirilmiş kazılar tanıtılmıştır. “Tralleis Kazısı Bizans Dönemi Buluntuları” başlıklı üçüncü bölümde çalışma kapsamındaki tüm eserler ayrı ayrı incelenmiştir. Her bir eser türünün, işlevi, kullanım şekli ve form gelişimi konusunda ayrıntılı şekilde bilgi verilmiştir. Dördüncü bölüm başlığı “Katalog ve Değerlendirme”dir. Katalog bölümünde Tralleis Kazılarında bulunmuş, 179 adet sikke, 1 adet mühür ve 48 adet ticari obje parçaları tanıtılmıştır. Sikke kataloğu içerisinde, Tralleis kazı çalışmalarında ele geçen dört farklı define grubu Tek buluntulardan ayrı ele alınarak katalogun sonunda verilmiştir. Mühür ve ticari objelerin karşılaştırıldığı benzer örneklerinin yer aldığı yayınlar “referans” satırında yer almaktadır. Ayrıca katalogda “yayın” satırı da yer almaktadır. Doktora tezi kapsamındaki bazı sikkeler ve ticari parçalardan bazıları yayınlanmış ya da bir lisansüstü çalışmanın konusu olmuş ise bu satırda yayınlara yer verilmiştir. “Değerlendirme” başlığı altında tez konusunu oluşturan eserler “buluntu türleri”, “malzeme ve teknik”, “buluntu-mekân ilişkisi” ve “tarihlendirme” bağlamında tartışılmıştır. Değerlendirmede ayrıca, grafiklerle desteklenen istatistiksel verilere de yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TRALLEIS

1.1. Tarihçe

Tralleis Antik Kenti, Aydın ili merkezinde, eski Yunancadaki anlamı “topraklar arasında” olan Mesogis (Kestane) Dağı’nın güney eteklerinde yer almaktadır. Mesogis, Ege’nin en önemli iki ovasının ortasında bulunmaktadır¹.

Tralleis farklı zamanlarda yazılı kaynaklarda Karia ya da Lydia bölgesi içerisinde kabul edilmiştir. Bunun nedeni, Menderes nehrinin ya da Mesogis dağı’nın doğal sınır kabul edilmesidir². Tralleis antik kenti ile ilgili bilgiler veren farklı kaynaklara baktığımızda, Atinalı tarihçi ve yazar Xenophon (İÖ 430-355) Tralleis’i Karia’da, Strabon ve Byzantionlu Stephanos Lydia’da, Scilyalı Diodoros ise İonia’da göstermektedir. The Oxford Dictionary of Byzantium’da *Tralleis* maddesinde ise, Menderes vadisinin kuzey yakasındaki Lydia şehri olarak geçmektedir³.

Kent, Büyük Menderes nehrinin ve Menderes ovasının kendine sunduğu zengin kaynaklardan yararlanmıştır. Strabon, Magnesia’dan ilerleyen antik yolun sonunda Tralleis’e ulaşıldığından, kentin solunda Mesogis Dağı’nın, sağında ise Menderes Ovası’nın bulunduğundan, aynı topoğrafyanın Nysa ve Antiokheia’ya kadar devam ettiğinden bahseder. Kentin korunaklı kesik bir trapez üzerinde kurulduğunu, zengin halk tarafından iskân edildiğini vurgulamıştır⁴. Kent, kuzeyinde Thyeira/Thyaira/Tire çevresi ile Lydia, kuzeybatısındaki Ephesos, güneybatısındaki Magnesia ad Maeandrum ile İonia Bölgesi’ne komşu olarak Karia Bölgesinde yer almaktadır. Tralleis kentinin konumu itibarıyla Antik Dönemde Menderes vadisinin en güçlüsü olduğu bilinmektedir. Konumu, ticaret güzergahı üzerinde yer alması ve Menderes havzası üzerinde bereketli topraklara sahip olması nedeniyle Strabon, kenti zengin halkın yaşadığı yer olarak tanımlamıştır⁵.

¹ Ş. Tül, (2013). Bitek Topraklar Üstünde Aydın, Ege Yayınları, 23.

² Dinç, (1998), 208.

³ A. P. Kazhdan (Ed.), (1991), The Oxford Dictionary of Byzantium, Vol. 3, New York-Oxford, 2103-2104.

⁴ Strabon, (2015), Antik Anadolu Coğrafyası, (Geographika Kitap: XII-XIII-XIV), (Çev. A. Pekman), XIV.1, C649, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 214.

⁵ Strabon, (2015), 214.

Kentin Güneybatısında yer alan Dedekuyusu (Deştepe) Höyük, Aydın İli'nin en eski yerleşim yeri olarak bilinmektedir⁶. E. Akdeniz ve R. Dinç tarafından farklı yıllarda alanda gerçekleştirilen araştırmalarda Geç Kalkolitik'e ait pişmiş toprak malzeme ile Bizans ve Osmanlı Dönemine kadar gelen yapı kalıntılarına rastlanmıştır. Burada yerleşimin sona ermesinin ardından klasik kent bugünkü Topyatağı mevkiinde kurulmuştur⁷.

Strabon'a⁸ göre, Tralleis MÖ I. bin yılın başlarında Hellas'tan Batı Anadolu'ya göç eden Argos'lular ve Thrakia ya da Illyria'dan gelen Traller tarafından kurulmuş ve kent ismini buradan almıştır. Antik kaynaklarda Tralleis ilk olarak Xenophon'un Anabasis adlı eserinde görülmektedir. Perslerin Lydia krallığına son vermesinin ardından Tralleis kenti ve çevresinin yönetimi Pers denetimindeki Karia satraplığına bağlı bir merkez durumuna gelmiştir⁹.

Makedonya kralı Büyük İskender'in MÖ 333 yılında, Pers kralını yenerek Anadolu'ya girmesinin ardından Tralleis de fethedilmiştir¹⁰. Pers denetiminde iken önemli bir garnizon kenti konumunda olan Tralleis'in Büyük İskender'in kenti fethinden sonra savaş aletlerini buraya taşımış olmasından aynı konumunu devam ettirdiği söylenilebilir¹¹. İskender'in MÖ 323 yılında ölmesinin ardından satraplık görevi yapan Makedonyalı komutanlar Suriye'de bir araya gelerek kendi egemenliklerini yaratmak amacıyla İskender yönetimindeki toprakları paylaşmışlardır. Bu paylaşımın ardından aralarında çıkan anlaşmazlık sonucu MÖ 301 yılında gerçekleşen İpsos savaşı ile birlikte Mısır'da Ptolemaios, Trakya ve Anadolu'da Lysimakhos, Mezopotamya ve Suriye'de Seleukos Devleti ile Kassandros'un Makedonya Devletleri ortaya çıkmıştır¹².

⁶ Tül, (2013), 40.

⁷ E. Akdeniz, (1997). "1995 Yılı Büyük Menderes Ovası ve Çevresi Yüzey Araştırmaları", AraST, 14, II, 237; R. Dinç, (1998). "Tralleis 1996", *XIX. Kazı Sonuçları Toplantısı 2*, Ankara, 208.

⁸ Strabon, (2015), 214.

⁹ Xenophon, Anabasis, I, 4,8.

¹⁰ H., Üreten, (2005). "Roma Dönemi'ne Kadar Tralleis Tarihi ve Attaloslar ile İlişkileri", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt 24, Sayı 38, 199.

¹¹ Arrianos, (1949). İskenderin Anabasisi, (Çev. H. Örs), İstanbul, I, 23, 6.

¹² Üreten, (2005), 199.

MÖ 281’de Seleukos ve Lysimachos arasında gerçekleşen Korupedion savaşı sonrasında Tralleis kenti Seleukos egemenliğine girmiştir¹³. Seleukos krallarının merkezi olan Tralleis, bir süre *Seleuceia* ve *Antiocheia* isimleriyle anılmıştır. İÖ 190 yılına kadar Seleukos egemenliğinde kalan Tralleis, MÖ 190 yılında, Seleukos ile Pergamon-Roma ittifakının girmiş olduğu savaşta Seleukos’u desteklemiştir. Bu savaş Seleukosların yenilgisi ile sonuçlanmıştır¹⁴.

Pergamon ve Roma arasında gerçekleştirilen anlaşmalar sonucu Pergamon krallığı denetimine giren Tralleis, MÖ 190 senesinden sonra burada basılan birçok Kistophoros’dan anlaşıldığı üzere Bergama krallığının önemli konumlarından biri olmuştur¹⁵. İÖ 2. yüzyılda Tralleis’in de içinde yer aldığı 15 kentte Rodos sisteminde, 18 gram ağırlığındaki tetradrahmiye eşit gümüş sikkeler darp edilmeye başlanmıştır¹⁶. Tralleis, Pergamon krallığının ikinci derece sikkelerinin basım yeri olmuş ve ağırlığı 12.6 gram olan, üzerinde “*Cista Mystica (Kutsal Sepet)*” olarak isimlendirilen sepet betiminin yer aldığı Kistophoroslar darp ederek önemini göstermiştir¹⁷. MÖ 133 yılında Tralleis’in Asya Eyaletine bağlanmasının ardından aynı yıl Roma İmparatorluğuna karşı ayaklanan kent cezalandırılmış ve kistophoros basımı yasaklanmıştır¹⁸.

MÖ 89 yılında Anadolu’da Tralleis’in de içinde bulunduğu birçok kent Roma hakimiyetine son vermek için Pontus Kralı VI. Mithridates’in mektubu sonrası ayaklanmıştır¹⁹. Ardından Tralleis kentinde yer alan Corcordia Tapınağı’nda toplanan Romalılar katledilmişlerdir. MÖ 84’de Mithridates’in, Sulla tarafından yenilmesinden sonra Tralleis’in sadakatsizliği ve gerçekleştirmiş oldukları katliam unutulmamış ve 5 yıllık vergi ile cezalandırılmışlardır²⁰. Bağımsızlığını elde edememiş ve Roma’ya vergi

¹³ H. Bengston, (1975). *Herrschergestalten Des Hellenismus*, München, 38.

¹⁴ Appianus, (1899). *The Foreign Wars*, New York, I, 24.

¹⁵ W. M. Ramsay, (1960). *Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası*, (Çev. M. Pektaş), İstanbul, 120; Rayet, Thomas, (2021), 39.

¹⁶ S. Atlan, (1993), *Grek Sikkeleri (Arkaik-Klasik-Hellenistik)*, İstanbul, 45.

¹⁷ Tül, (2013), 59.

¹⁸ H. Malay, (1992). *Hellenistik Devirde Pergamon ve Aristonikos Ayaklanması*, Bergama Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir, 129.

¹⁹ Rayet, Thomas, (2021), 37.

²⁰ Rayet, Thomas, (2021), 38.

ödemeye devam eden Tralleis, Pompeius'un dostu Tralleis'te yaşayan Nysa'lı zengin tüccar Pythodoros'un yardımlarıyla tekrar ekonomik durumunu iyileştirmiştir²¹.

MÖ 27'de Roma'nın başına Augustus'un geçmesiyle birlikte yönetim şekli imparatorluğa dönüşmesi ile Tralleis için de yeni bir dönem başlamıştır. MÖ 26 yılında gerçekleşen büyük deprem sonucu Tralleis'te büyük bir tahribat oluşmuştur. Augustus kentin tekrar ayağa kaldırılması için yardımlarda bulunmuştur²². Bu cömert yardım karşılığında, Augustus'u kentin koruyucusu ilan ederek kentin adını "*Caiseria*" olarak değiştirmişlerdir. Tralleis'te darp edilen Roma imparatorluk dönemi sikkelerinde *Caiseria* lejantı Domitianus'un (MÖ 81-96) ölümüne kadar kullanımda olmuştur²³.

MS 117 yılında Roma İmparatoru olan Hadrianus'un, yazıtlardan edinilen bilgiler doğrultusunda Tralleis kentine verdiği hediyeden ve Tralleis'e ziyareti sebebi ile başlatılan *Olympia Pythia Hadriana* isimli oyunların gerçekleştirildiği düşünülmektedir²⁴. Tralleis kentinde kurulan İmparatorluk kültürünü destekleyen, kent sikkeleri üzerinde bulunan lejantlardan edindiğimiz bilgiler doğrultusunda, *Neokoros* onurlandırma yazıtı, İmparator Caracalla döneminde (MS 198-217) karşımıza çıkmaktadır. Tralleis kentinde, çok az kentte izinler doğrultusunda düzenlenebilen festivaller gerçekleştirilmiştir. Bu durum bu dönemde de Tralleis'in önemini göstermektedir²⁵.

Antikçağ'a oranla Geç Antik Çağ ve Bizans Dönemindeki yazılı kaynakların azlığı, Tralleis'in Bizans Dönemi hakkında ayrıntılı analizi zorlaştırmaktadır. Geç Antik Çağ'da, C. Foss kentin, Diocletianus Dönemi'nde (MS 284-305) keten ve deri yastık üretimi yapan bir merkez olduğunu, Constantinus Dönemi'nde (MS 306-337) ise Hipodromda yer alan heykellerin, Hellenistik Dönemde heykeltıraşlık okulu bulunan ve

²¹ H. Üreten, (2024), "Antik Kaynaklar Işığında Tarih Boyunca Tralleis'te Devlet İdaresi", Geçmişten Günümüze Tralleis Antik Kenti ve Çevresi Araştırmaları, Tralleis Çalışmaları 1, (Haz. M. Çekilmez, M. Arınç Özyılmaz, P. Taşpınar Yamantürk), Ege Yayınları, İstanbul, 75.

²² Strabon XII, 8, 18.

²³ Üreten, (2024), 89.

²⁴ Erön, (2013), 16.

²⁵ H., Üreten, (2014). "Tralleis: Augustus Neokrati", Tarih Okulu Dergisi, 7/20, 333-390; Üreten, (2024), 90.

Roma Döneminin başlarına kadar devam eden bir üretim merkezi olduğu bilinen²⁶ Tralleis'ten götürüldüğünden bahsetmektedir²⁷.

MS 395 yılında Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması ve İznik Konsili'nin Hristiyanlığı resmi din kabul etmesi sonrasında bir değişim süreci başlamıştır. 4. yüzyıl itibariyle Hristiyanlığın kabulü ile Tralleis'in de içinde bulunduğu Batı Anadolu kentlerinin çoğunda kiliseler inşa edilmeye başlanmış ve Piskoposluk merkezleri artmıştır. Yeni yapılaşma sürecine dahil olan Tralleis antik kentinde de diğer kentlerde olduğu gibi Geç Antik Çağ yapı kalıntılarına rastlanmıştır²⁸. Erken Bizans Dönemindeki bu değişim sürecinde toplumsal, siyasi, dini ve ekonomik açıdan büyük değişiklikler olmuştur. Tüm bu değişim sürecini 602-629 tarihleri arasında süren Sasani saldırıları ve 630 yılı sonrası da Arapların Anadolu'nun iç kısımları ile Ege kıyılarında etkili olması şekillendirmiştir²⁹.

Tralleis konumu itibariyle Bizans Döneminde de Menderes vadisinin en önemli kentlerinden olmuştur. Kent, I. Iustinianus dönemi'nde (527-565), Ephesoslu Ioannes'in misyonerlik çalışmalarının merkezi haline gelmiştir³⁰. Hristiyanlık dönemi piskoposluk kayıtlarından, Notitia 1 (732 öncesi), Notitia 2 (8.-9. yüzyıl'ın ilk yarısı), Notitia 3 (787-789), Notitia 4 (805-806/14, 827/28), Notitia 7 (10. yüzyıl başı), Notitia 10 (10. yüzyıl başı 11. yüzyıl sonu) ve Notitia 13'te (12. yüzyıl ortası) Tralleis'in adı Asia Eparkhiasi'nda Asya'nın 2. büyükşehri olarak geçen Ephesos Metropolitliğine bağlı bir Piskoposluk merkezi olduğu listelerde geçmektedir³¹. Hristiyanlık dönemine ait bu listelerde, antik dönemde Kuzey Karia kentleri olarak bilinen Tralleis, Nysa, Brioula ve Mastaura'nın isimleri daima Asya eyaletleri içerisinde verilmektedir³². Tralleis, İmparator VII. Konstantinos Porphyrogenetos'un (905-959) *Thematibus* adlı eserinde

²⁶ R. Özgan, (1982). Yunan ve Roma Devri Tralleis Heykeltıraşlığı, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Konya, 166.

²⁷ C. Foss, (1977). "Archaeology and the Twenty Cities of Byzantine Asia", *American Journal of Archeology*, Vol 81, No.4, (Autumn), 483.

²⁸ A. Saraçoğlu, (2018). "Geç Antik Çağ'da Tralleis", Geç Antik Çağ'da Lykos Vadisi ve Çevresi, Laodikeia Çalışmaları 1, (Ed. C. Şimşek, T. Kaçar), Ege Yayınları.

²⁹ G. Ostrogorsky, (2015). Bizans Devleti Tarihi, (Çev. F. Işıltan), Türk Tarih Kurumu, 86.

³⁰ Z. Mercangöz, (2012). "Bizans Döneminde Aydın", Aydın İl Tarihi, Ankara, 103.

³¹ J. Darrouzés, (1981). *Notitiae episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae*, Text e Critique, Introduction et Notes, Paris. p. 206, 219, 233, 252, 274, 296, 310, 354.

³² V. Sevin, (2019). Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 215.

olarak anılmaktaydı. Bu güzergâhta önemli varış noktaları Ephesos ve Karia'daki Milet gibi merkezi bölgeler olarak bilinmektedir³⁶.

Coğrafyacı Byzantionlu Stephanos, Tralleis'den Lidyanın Menderes Irmağı kıyısındaki kent olarak bahsetmektedir. Ayrıca Çiçeklerinin çokluğu nedeniyle daha önce *Polyantheia* olarak da anıldığı bilgisini vermektedir³⁷. O. Rayet-A. Thomas ise Stephanos'un bahsettiği *Polyantheia* isminin yalnızca Tralleis topraklarının olağanüstü güzelliği ve bereketli oluşunu anımsatması nedeniyle kullandığı şiirsel bir sıfat olarak tanımladığını belirtmektedir³⁸.

Harita 2. Geç Antik Çağ'da yol ağı ve Tralleis'in konumu (Külzer, 2019, 150).

³⁶ A., Külzer, (2018). "The Late Antique And Byzantine Road-Network in Western Anatolia: Some Additions To A Widely Ramified System", *Sanat Tarihi Dergisi*, XXVII/1, 90.

³⁷ Stephani Byzantii, *Ethnicorum*, "Tralleis" Maddesi, 630.

³⁸ Rayet, Thomas, (2021), 29.

Bizans İmparatorluğu dönemine ait el yazmalarından kent ile ilgili birtakım bilgilere ulaşmaktayız, İmparator Iustinianus dönemine ait eserde; *“Asya Minor’da Paganların başında bulunan Ioannes tarafından Tralleis Dağı’nda İmparator Iustinianus tarafından büyük bir manastır inşa edilmesi istenmiştir. Frigya’da ve Lidya’da Paganların din değiştirmesi gerçekleştikten sonra Asya Minor’da Tralleis dağlarında bir yenilik gerçekleşti ve bu şehrin topraklarında binlerce kişi putlara tapınma hatasından ayrılarak din değiştirdi. Daha sonra burada yirmidört kilise ve dört manastır inşa edildi. Bu manastırlardan en büyüğü buradaki dik yamaçlarda inşa edilen D’RYR’ adındaki manastırdır. Ayrıca biri dağların yukarısında, ikisi aşağıda olmak üzere kendi yetkisine tabi üç manastır inşa etti. Ancak İmparator Iustinianus bu büyük kilise ve manastırların hizmeti, eğitim vermesi, korunması ve tüm yaşam tarzlarını kontrol etmesi için büyük masraflar yapıyordu. Bunun yanısıra kışkırtmalar ve şiddetli sıkıntılar ile baş etmek zorunda kaldılar. Kilisenin inşasının altıncı yılında, Tralleis Piskoposunun bu manastırı kıskanması ile İmparator Iustinianus’un karşısına çıkarak burada Ioannes ile tartıştılar. İmparator, Tralleis Piskoposunu yalnızca kendi kilise işleriyle ilgilenmesi için uyararak gönderdi³⁹.”* Tralleis ve çevresi hakkında Bizans Dönemine dair bilgiler verilmiştir.

Hutton, aynı bilgileri destekler nitelikte detaylar paylaşmaktadır; *“Ephesoslu Ioannes, İmparator Iustinianus tarafından 542 yılında Asya, Karia, Frigya ve Lidya eyaletlerinde putperestlere Hristiyanlık dinini öğretmek adına görevlendirilmişti. Deuterius adında bir arkadaşı Ioannes’e eşlik ediyordu. Ve bu görev sırasında yalnızca şehrin topraklarında binlerce kişiyi putperestlikten döndürdüğünü ve onların kullanımı için yirmidört kilise ve dört manastır inşa ettiğini, Tralleis’i saran dağlarda başladığını söylemektedir”⁴⁰.*

Buna ek olarak Mesogis dağında bir tapınağın yıkılarak yerine büyük bir manastırın inşa edildiğinden, Tralleis Kenti ve Kilise Piskoposundan bahsedilmektedir; *“Ephesoslu Ioannes’in hizmetine Tralleis’in üzerindeki dağlardan başlamıştır. Binlerce kişiyi burada putperestlik yanılığsından döndürmüş ve onların kullanımı için hepsi tamamen yeni olan yirmidört kilise ve dört manastır inşa ettirmişti. Bunlardan başlıcası*

³⁹ E. W. Brooks (Ed.), (1936). Iohannis Ephesini Historiae Ecclesasticae, Pars Tertia, CSCO, Leuven.

⁴⁰ H. W. Hutton, (1897). The Church Of The Sixth Century; Six Chapters in Ecclesiastical History, New York and Bombay, p. 76-77.

Derira adlı bir köyde, dağların arasında inşa edilmiş olan ünlü bir idol tapınağının olduğu yere dikilmişti. Her yıl orada düzenlenen geniş toplantılarda, gelecek on iki ayın yasaları, tüzükleri belirlenir ve buradan halk ile rahiplerin kullanımına açık hale getirilirdi. Bu nedenle ilahi bir misyon tarafından yönetilen Ephesoslu Ioannes, yeni kiliselerin ortasındaki yüksek dağın üzerinde sağlam bir noktaya ana manastırını inşa etti. Ve daha sonra başka bir yüksek noktada dağlar arasında, ikisi vadide olmak üzere üç manastır daha inşa etti. Manastırların tümü Derira manastırının otoritesine tabiydi. Ve bunu diğer manastır ve kiliselerin masraflarını da üstlenen bani İmparator Iustinianus'un kendisine sağladığı bol miktarda fon ile büyük ve güçlü bir şekilde inşa etti. Ayrıca imparator ana manastıra, yeni kiliseler üzerinde onları ziyaret etme, eğitime, ayin düzenleme ve onları denetleme hakkı tanıyan üç imparatorluk fermanı da yayınladı. Kiliselere karşı zorluk çıkaran putperesler de vardı. Derira manastırın tamamlanması ve açılışının bir yıl ardından Tralleis piskoposu manastıra karşı kıskançlık duydu ve yemin ederek, "Derira manastırını kilise vakfının bir parçası yapacağım" dedi. İmparator Iustinianus'un sarayına giderek manastırdan bahsetti ve manastırın kendi otoritesi ve yönetimine tabi kılınması ve Ioannes'in manastıra erişiminin olmaması adına emir vermesi için dua etti. Fakat imparator Mesih'in kutsaması olmadan şehrinize girmedim, yönetim ve hükümet Yahya'ya emanet edilmeseydi yaptığım şeyi yapamazdım diyerek kendi fikirlerine karışılmasına oldukça kızarak Tralleis piskoposuna kendi işlerini kendisinin yönetmesi, Ioannes'ten emir almadan hiçbir şey yapmama konusunda uyardı. Ioannes dağda, yirmidört kiliseye karşı birçok zorluk ile karşılaştı"⁴¹.

Tül ve Aydaş yayınlarında, Ioannes'in görevine başladığı Tralleis'in dağlarında olarak bahsedilen yer olan manastır bölgesi Derira'nın Ephesos'lu Ioannes tarafından 542 yılından itibaren şekillenmeye başladığını vurgulamışlardır⁴². Ayrıca Antik ismi Larisa olan daha sonra Siderus ismini alan, günümüzde Karagözler Yaylası olarak bilinen alanda ilk kez 1978 yılında görülen, Bizans Dönemine ait olduğu düşünülen bir kilise yapısının apsis bölümünden bahsedilmektedir. Burada bulunan bir kilisenin temponuna

⁴¹ Hutton, (1987), 76-77.

⁴² Ş. Tül, M. Aydaş, (2011). "Mesogis Üstündeki Larisa-Derira-Siderus", Ege Defterleri Sayı 02, Ege Yayınları, İstanbul, 14.

ait iki parçaya ayrılmış kabartmalı levha üzerinde Hellenistik Dönemden bir yazıt yer aldığı tespit edilmiştir⁴³.

1888 yılında Tralleis Antik Kenti Gymnasium, Tiyatro, Stadion yapıları ve çevresinde Berlin Orient Komitesi adına, C. Humann ve W. Doerpfeld başkanlığındaki ekip tarafından yürütülen kazı çalışmaları sonucunda oluşturulan 1/10.000 ölçeğindeki kent planı üzerinde de gösterilmiş olan, Stadion yakınlarda yer alan Erken Hıristiyanlık dönemine ait bir kilisenin varlığı bilinmektedir. Burada yüzeyin iki metre altında zemin seviyesi olan, doğusunda üç yuvarlak nişi bulunan söz konusu kilisenin bir tapınak kalıntısı üzerine inşa edilmiş olabileceği bilgisi verilmiştir⁴⁴. Foss da Mesogis dağında bir tapınağın yıkılarak yerine büyük bir manastır yapısı inşa edildiğinden bahsetmektedir⁴⁵. Tül ve Aydaş yayınlarında tüm verileri özetleyerek; Antik Dönemde Zeus Kutsal Alanı'nın yer aldığı bilinen *Larisa* olarak isimlendirilen bölgenin, Iustinianus Dönemi'nde *Siderus* olarak isimlendirildiğini, Ephesos'lu Ioannes'in Hıristiyanlığı yayma görevi sırasında ise *Derira* ismini aldığını belirtmektedirler. Ayrıca Ioannes'in, Zeus Larisios Tapınağı üzerine inşa ettiği manastıra, Larisa Manastırı adını verdiği bilgisini paylaşmışlardır⁴⁶.

Söz konusu Akropol alanında yer alan kilise kalıntılarından birine ait olabilecek görseller araştırmacı ve gezginler tarafından fotoğraflanmıştır. Sebah & Joaillier 1890 yılında Tralleis'te çekmiş olduğu fotoğrafa “Tralleis'te eski bir Yunan kilisesi kalıntısı” notunu düşmüştür⁴⁷ (Resim 1). Aynı kilise yapısına ait kalıntılar Gertrude Bell tarafından 21 Nisan 1907 günü fotoğraflanmıştır. Ayrıca fotoğrafa ait notlarında, Tralleis platformuna çıktığından, burada görmüş olduğu iki kilisenin varlığından ve kiliselerde Osman Hamdi Bey'in çalışma gerçekleştirdiği bilgisinden söz etmektedir. Her iki kilise içinde notlarına bir çizim eklemiştir. Zeytin ve çimenler ile kaplı plato üzerindeki kiliselerden biri için yalnızca Doğu'ya doğru dört nişi bulunan bir yapı kalıntısı görüldüğünden bahsetmektedir. Diğer kilise için ise üç nişi bulunan bir yapıya ait çizim

⁴³ Tül, Aydaş, (2011), 16.

⁴⁴ C. Humann, W. Doerpfeld, (1893), 398.

⁴⁵ Foss, (1977), 483.

⁴⁶ Tül, Aydaş, (2011), 17; Hutton, (1897), 32.

⁴⁷ Ş. Tül, (2018), Bir Kentin Görsel Tarihi Aydın, Ege Yayınları, İstanbul, 112-113.

gerçekleştirmiştir. Son olarak Akropolden Aydın’a doğru muhteşem bir manzara gördüğünü eklemiştir⁴⁸ (Resim 2).

Resim 1. 1890 yılında Sebah & Joaillier tarafından Tralleis’te çekilen fotoğraf (Tül, 2018, 113), (DAI-INST Ng Nr 10444- Alman Arkeoloji Enstitüsü cam negatif No.69).

⁴⁸ <https://gertrudebell.ncl.ac.uk/d/gb-2-10-2-21>; (New Castle University, Gertrude Bell Archive); Gertrude Bell’in Newcastle Üniversitesi’nin sitesinde yer alan arşivinde bulunan, Tralleis’e ait olduğunu düşündüğümüz yapıya ait fotoğrafın bilgilerinde yer alan “Arabhissar (Alabanda)” notu yanlış yazılmış olmalıdır. 21 Nisan 1907 yılına ait notlarının ve fotoğraf sırasının takibi yapıldığında fotoğrafın Tralleis Antik Kentine ait olduğu düşünülmektedir.

Resim 2. Gertrude Bell tarafından Tralleis'te çekilmiş 1907 yılı Nisan ayına ait fotoğraf (New Castle University, Gertrude Bell Archive).

Bizans Döneminde, Tralleis Antik Kentinde yetişmiş, ünlü mimar, mühendis, matematik bilgini ve hekim aile bireylerinin isimleri ile yaşamlarına dair bilgiler tarihi kaynaklarda geçmektedir. I. Iustinianus dönemi Tarih Yazarı Myrina'lı Agathias, Stephanos adında bir hekimin oğlu olan ve 474 yılında Tralleis'te doğmuş olan Anthemios'un, Başkent Konstantinopolisteki görkemli kilise Ayasofya'nın 6. yüzyıldaki yapımında çalışmış iki mimardan biri olduğundan bahsetmektedir⁴⁹. Ayasofya'nın 532'de Nika ayaklanmasında yanmasının ardından I. Iustinianus tarafından yeniden inşa edilmesi amacıyla Tralleis'li Mimar Anthemios ve Miletos'lu Isodoros'u görevlendirmiştir ve inşaat onlar tarafından 537 yılına kadar devam etmiştir⁵⁰.

Tarihçi Agathias, Anthemios ve Metrodoros'un annelerinin çok şanslı olduğundan; Anthemios için kendi alanında olağanüstü bir mimar, kardeşi Metrodoros için birinci sınıf bir matematikçi, Olympius için seçkin bir hukukçu ve başarılı bir avukat ve Dioskoros ve Aleksandros için de tıp alanında çok yetenekli kişiler olduğunu

⁴⁹ Agathias, (141), V, 6-3; F. W. Unger, (1878). Quellen der Byzantinischen Kunstgeschichte I, Vienna, 45-46.

⁵⁰ Unger, (1878), 45.

vurgulamıştır. Dioskoros'un hayatını memleketi Tralleis'te geçirdiğini ve mesleğini icra ettiği; 525-605 yılları arasında yaşamış olan Hekim Aleksandros'un ünü sayesinde, iş nedeniyle çağrıldığı Roma'da ikamet ettiği; Anthemios ve Metrodoros'un ise ünlerinin tüm ülkeye yayıldığı ve bunun üzerine Başkent Konstantinopolis'e çağrılarak başarılı işlerde görev almalarının yanı sıra mimarlık bilgilerini birçok kişiyi yetiştirmek için kullandıklarından bahseder. Ve Başkent başta olmak üzere birçok yerde yapılar tasarlayarak ünlerini devam ettirdikleri bilgisini paylaşmaktadır⁵¹. Ayrıca Tarihçi, Anthemios'un depremlerin kökeni konusunda oldukça bilgi sahibi olduğundan, depremlerin neden meydana geldiğini ve doğanın işleyişini ayırt edebildiğinden ve bir dönem yaşanan sarsıntıların ardından Ayasofya'nın sağlam bir şekilde kalması sebebi ile Anthemios'u kutladıklarından söz etmektedir⁵². Anthemios'un Ayasofya gibi bir yapının meydana getirilmesinde kullandığı statik bilgi göz önünde bulundurulduğunda, döneminin mühendis ve mimar bilgisine sahip olduğu söylenilebilir.

Tarih boyunca, Büyük Menderes havzasında yer alan Hierapolis, Tripolis, Laodikeia, Aphrodisias, Magnesia ve Nysa ve Küçük Menderes havzasında bulunan Efes kentlerinin etkilendiği gibi Tralleis'in de depremlerden etkilenerek yıkımlar geçirdiği bilinmektedir⁵³ (Tablo 1).

<i>Deprem Tarihi</i>	<i>Merkezi ve Etkilenen Diğer Kentler</i>	<i>Şiddeti</i>
359	Aphrodisias	5.7 - 6.0
494	Laodikeia (Hierapolis)	6.4 – 6.5
7. yüzyıl'ın ilk yarısı	Laodikeia (Hierapolis)	6.4 – 6.5
7. yüzyıl'ın ikinci yarısı	Hierapolis	5.7 – 6.0

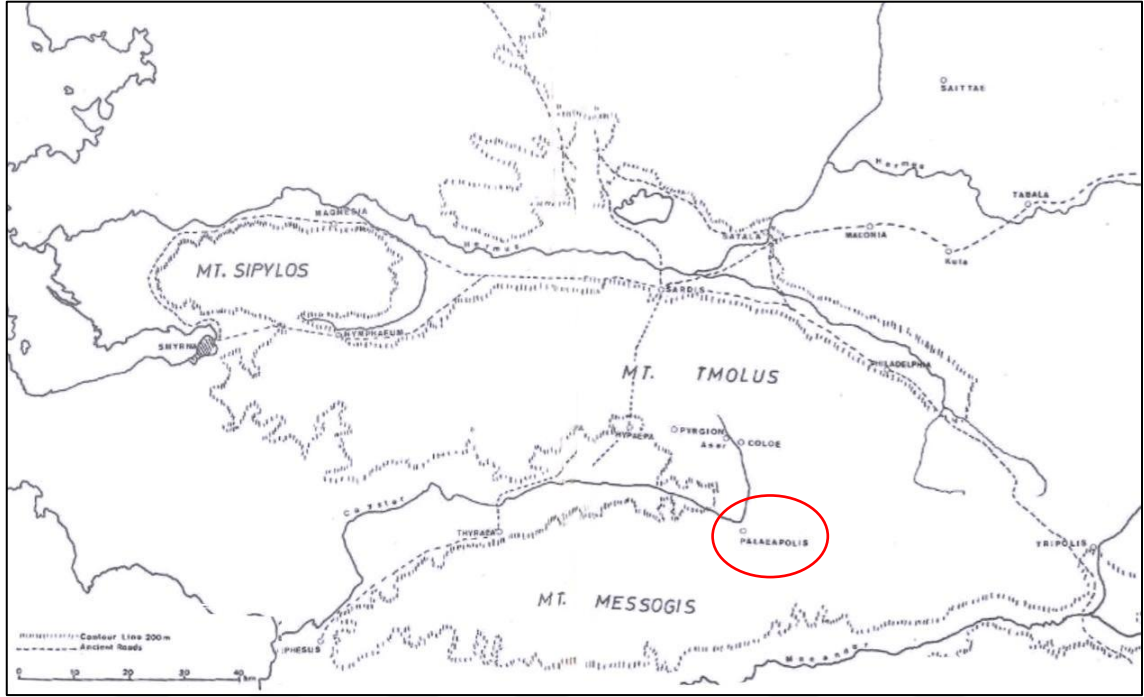
Tablo 1. Bizans Döneminde Büyük Menderes havzasında gerçekleştiği bilinen depremler (H. Kumsar v.d., 2015 referans alınarak hazırlanmıştır).

⁵¹ Agathias, (141), V, 6-3.

⁵² Agathias, 142-143.

⁵³ H. Kumsar, Ö. Aydan, C. Şimşek, F. D'Andria, (2015). "Historical Earthquakes That Damaged Hierapolis and Laodiceia Antique Cities and Their Implications for Earthquake Potential of Denizli Basin in Western Turkey", *Bulletin of Engineering Geology and the Environment* 75/2, 523.

C. Foss, kentin Piskoposluk merkezi olarak biliniyor olması dışında Geç Bizans Dönemindeki “Palaeapolis” için Mesogis Dağı yamacında stratejik bir konumda yer aldığından bahsetmektedir⁵⁴ (Harita 3).

Harita 3. Bizans Döneminde Palaeapolis olarak adlandırılan Tralleis'in konumu (Foss, 1996, VI).

Tralleis'in, Bizans İmparatorluğunun geç döneminde, Romalılar tarafından ilk inşa edildiği yüksek tepeden Menderes vadisine kadar indiği fakat Türk akınlarının şehrin güvenliğini tehdit etmesinden dolayı terk edildiği düşünülmektedir. II. Andronikos Palaiologos'un, Menderes vadisindeki şehirlerin büyük çoğunluğunun harabeye dönmesi sebebiyle 1278 yılında babası VIII. Mikhael Palaiologos tarafından güneybatı Anadolu'daki kentlerin Türklerden kurtarılması için komutan olarak atanmış ve Tralleis'i yeniden inşa ettiği bilinmektedir⁵⁵. Pachymeres'e göre II. Andronikos Palaiologos 1280 yılında kenti tekrar inşa ettirdiğinde burada 36,000 nüfus bulunuyordu. Ayrıca yine Pachymeres'e göre II. Andronikos Palaiologos yeni tahkim edilmiş olan Tralleis (Aydın) cesur anlamına gelen Salampakis (Süleyman Bey) ve Mantachias (Menteşe Bey)

⁵⁴ C. Foss, (1996). Cities, Fortresses and Villages of Byzantine Asia Minor, VI, 314.

⁵⁵ D. M., Nicol, (2003). Bizans'ın Son Yüzyılları (1261-1453), (Çev. B. Umar), İstanbul, 92-93; Ancak Ramsay'e göre 1306 yılında II. Andronikos Palaiologos'un şehri Romalıların yaptığı en yüksek tepede yeniden inşa etmek istediği bilgisi yer almaktadır. Bkz. Ramsay, (1960), 92.

tarafından kuşatılmıştır⁵⁶. Ayrıca Pachymeres Tralleis'in Nysa'dan sonra alındığını vurgulamaktadır. Olasılıkla bu yıllar 1280-1284 yılları arasındır⁵⁷. Anlaşılan o ki II. Andronikos bölgeye geldiğinde Karia'da yer alan Antiochia'nın sonu gelmişti ve Priene, Milet, Magedon Türkler tarafından işgal edilmişti⁵⁸. Tralleis ve Nysa'nın intikamını ve Menteşe Beyliği'nin eline geçen toprakları geri almak isteyen Bizans İmparatorluğu 1294-1295 yıllarında tekrar girişimlerde bulunmuştur⁵⁹.

1.2. Araştırma Tarihçesi

Kente dair ilk bilgiler 19. yüzyıl Batılı seyyahlar tarafından verilmektedir. İlk olarak, Tralleis'e kısa bir ziyarette bulunan İngiliz araştırmacı C. Fellows, kemerleri hala duran halk arasında Üçgözler olarak adlandırılan kemerli yapı kalıntısı ve üzerinde daha sonraki dönemlerde yapılmış olduğunu düşündüğü onarımlardan ve eklemelerden bahsetmektedir. Kemerlerinde çelenkler içerisinde yazıtlar bulunan renkli duvar resimleri ve sonraki dönemde eklenmiş devşirme malzemeler ile süslemeler oluşturulduğunu vurgulamıştır. Tralleis kentine ait kalıntıların o dönem Güzelhisar olarak adlandırılan Aydın'ın mahallelerindeki yapılarda ve farklı niteliklerdeki alanlarda kullanıldığını belirtmiştir⁶⁰. Daha sonra edindiğimiz bilgiler kenti ziyaret eden Fransız araştırmacı C. Texier'e aittir⁶¹. Texier, kenti ziyaret ettiği sırada şehir duvarlarının taşocağı olarak kullanıldığından bahsetmektedir⁶².

Tralleis Antik Kentinde ilk kazı çalışmaları, 1888'de Berlin Orient Komitesi adına, İstanbul Arkeoloji Müzesi Müdürü Osman Hamdi Bey'in de imzasıyla, Carl

⁵⁶ G. Pachymeres, (2009). Bizanslı Gözüyle Türkler, (Çev. İ. B. Barlas), 59-60; Kazhdan, (1991), 1204; V. Turgut, (2017). "Menteşe' Bey'in İsmi, Menşe'i ve Menteşeoğullarının Vakıflarına Dair", Osmanlı Araştırmaları, 49: 35; Menteşebeyliği'nin menşei için ayrıca bkz. M. Keçiş, R. Baykara, (2024). "Menteşe Emirliği'nin İbtidası ve Menteşe İmlası, Belleten, 88/311, 81-109.

⁵⁷ N. Peker, (2022). "Bir Kentin Dönüşümü: Geç Antik Çağ ve Bizans Dönemi Nysası", Çift Yakalı Kent: Nysa, (Ed.) S. H. Öztaner, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 77.

⁵⁸ P. Wittek, (1944). Menteşe Beyliği 13-15 inci Asırda Garbi Küçük Asya Tarihine Ait Tetkik, Çev. O. Ş. Gökyay, Türk Tarih Kurumu IV. Seri, No.1, Ankara, 26.

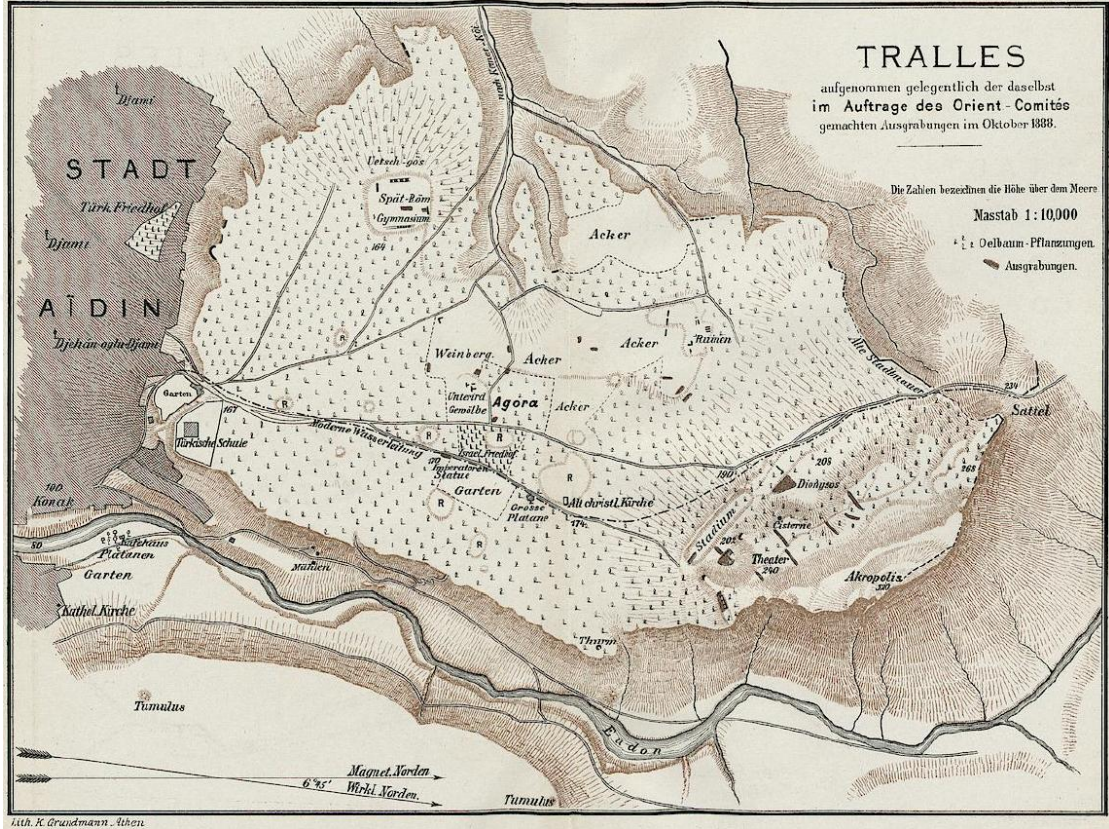
⁵⁹ E. Merçil, (2004). "Menteşeoğulları", DİA, C. XXIX, 153.

⁶⁰ C. Fellows (1838). A Journal Written During an Excursion in Asia Minor, London, 276.

⁶¹ R. Chandler, (1971). Travels in Asia Minor: Or, an Account of a Tour Made at the Expense of the Society of Dilettanti, London, 171.

⁶² C. Texier, (1854). Asie Mineure: Description Geographique, Historique et Archeologique des Provinces et des Villes de la Chersonnese d'Asie, Paris, Lev. 2.

Humann ve William Doerpfeld başkanlığında, Tiyatro, Stadion alanı ağırlıklı olmak üzere Hamam-Gymnasium alanı ve çevresinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda ekip, Tralleis kent planını oluşturmuş ve çalışmalar sırasında buldukları heykelleri İstanbul'a götördükleri bilgisini paylaşmışlardır⁶³.

Harita 4. 1888 yılında C. Humann ve W. Doerpfeld başkanlığında gerçekleştirilen kazı çalışmaları sonucunda oluşturulan Tralleis kent planı (Humann, Doerpfeld, 1893, XII).

1898'de gerçekleşen büyük deprem sonrası Halil Efendi kentin onarımı için görevlendirilmiş ve çalışmalar sonunda bulunan çeşitli heykelleri İstanbul'a taşımıştır. Ardından 1902-1903 yıllarında M. Edhem Bey Stadionda kazı çalışmaları gerçekleştirmiştir. Bu kazı çalışmaları sırasında çok sayıda heykeltıraşlık eseri ve çeşitli küçük buluntuların ele geçtiğinden bahsetmektedir⁶⁴.

⁶³ Humann, Doerpfeld, (1893), 395-413.

⁶⁴ M. Edhem Bey, (1904). "Fouilles de Tralles (1902-1903)", *Bulletin de Correspondance Hellénique*, 28, Paris, p. 54-92.

Tralleis Antik Kentindeki kazı çalışmaları TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izni ile 1996-2002 yılları arasında, Aydın Müzesi başkanlığında ve Adnan Menderes Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi, Dr. Öğr. Üyesi Rafet Dinç'in bilimsel danışmanlığında sürdürülmüştür. Arkeolojik kazı çalışmaları Hamam-Gymnasium alanında ve Gymnasium batı cephesindeki dükkân yapılarında, Akropol Teras yapıları/Sur duvarları, Arsenal (Kanalizasyon/Tünel Ağı), Konut Alanı ve Piskoposluk Sarayı olarak adlandırılan Kilise alanlarında gerçekleştirilmiştir⁶⁵.

2006-2008 yılları arasında kazı çalışmaları, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Abdullah Yaylalı'nın kazı başkanlığında; Konut Alanı ve seramik üretim atıklarının olduğu bölge, Hamam-Gymnasium'da İmparatorluk Sarayı, Latrina, Kuzey Dükkânlar ve Nekropol Alanlarında kazı ve restorasyon çalışmaları sürdürülmüştür⁶⁶.

2009-2010 yılları arasında Tralleis Antik Kentindeki arkeolojik çalışmalar Dr. Öğr. Üyesi Rafet Dinç'in başkanlığında Hamam-Gymnasium yapı kompleksi çevresinde gerçekleştirilmiştir⁶⁷.

2012-2015 yıllarında Aydın Müzesi başkanlığında, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Aslı Saraçoğlu'nun bilimsel danışmanlığında, Hamam-Gymnasium yapı kompleksi ve çevresinde; Sütunlu Cadde, Arsenal ve Akıntı Toprak alanında kazı ve restorasyon çalışmaları devam etmiştir⁶⁸.

⁶⁵ Dinç, (1998), 205-236; R. Dinç, H. Özkan, T. Takaoğlu, (2000). "Tralleis Kazı Çalışmaları 1997-1998", *Arkeoloji ve Sanat* 95, 2-22; R. Dinç, E. Dede, (2003b). "Tralleis 2000 Kazı Raporu", *24. Kazı Sonuçları Toplantısı 1*, Ankara, 405-418; R., Dinç, E. Dede, (2004). "Tralleis 2002 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları", *25. Kazı Sonuçları Toplantısı, 1. Cilt*, Ankara, 339-354.

⁶⁶ Yaylalı, A., (2010). "2008 Yılı Tralleis Antik Kenti Kazı ve Restorasyon Çalışmaları", *31. Kazı Sonuçları Toplantısı*, 2. Cilt, Ankara, 375-386; A. Erön, (2013). Tralleis Hamam-Gymnasium Kompleksi Seramikleri, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Aydın, 21-22.

⁶⁷ Erön, (2013), 21-22.

⁶⁸ E. Yener- A. Saraçoğlu, (2014). "2012 Yılı Tralleis Kurtarma Kazıları", *Kazı Sonuçları Toplantısı* 35, 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları Genel Müdürlüğü, Muğla, 52; Y. Akkan- A. Saraçoğlu, (2017). "Tralleis 2016 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları", *Kazı Sonuçları Toplantısı* 39, 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları Genel Müdürlüğü, Bursa 218, 367.

2017-2021 yıllarında Atatürk Üniversitesi, Arkeoloji bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Nurettin Öztürk'ün kazı başkanlığında, Hamam-Gymnasium Kompleksi içerisinde bulunan Frigidarium ile Natatio bölümlerinde ve Konut Alanında kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir⁶⁹.

Tralleis Antik Kentindeki arkeolojik kazı çalışmaları 2022-2023 yılları arasında Aydın Arkeoloji Müzesi başkanlığında ve Prof. Dr. Murat Çekilmez'in bilimsel danışmanlığında devam etmiştir. Çalışmalar, 2024 yılından itibaren Adnan Menderes Üniversitesi, Arkeoloji bölümü Öğretim Üyesi, Prof. Dr. Murat Çekilmez'in kazı başkanlığında yürütülmektedir⁷⁰.

1.2.1. Yayımlanmamış Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri

Tralleis Antik Kentindeki kazı çalışmaları TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izni ile 1996 yılında başladıktan sonra, kentte ortaya çıkan yapı bakiyeleri, küçük buluntular (pişmiş toprak, seramik, maden, cam, sikke), heykel ve mozaik gibi eserler yüksek lisans ve doktora tez çalışmalarının konusu olmuştur. Söz konusu çalışmalar aşağıda kronolojik olarak verilmiştir.

Ölmez, F., (2000). Tralleis Nekropolünden Bir Mezar ve Buluntuları, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Yüksek lisans tez çalışmasında, Tralleis Antik Kenti nekropol alanında Aydın Müzesi tarafından 1989 yılında gerçekleştirilen kurtarma kazısında oda mezarda ele geçen Roma Dönemine ait yaklaşık 64 adet eser değerlendirilmiştir. Bu buluntular

⁶⁹; N. Öztürk, (2021). “Tralleis Antik Kenti Kazı Çalışmaları”, Tralleis I: Kemik Buluntular, (Ed. N. Öztürk), Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara, 3-19; N. Öztürk, G. Güloğlu, İ. Özcihan, M. Toy, (2022), “2019-2020 Yılı Tralleis Antik Kenti Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”, 2019-2020 Yılı Kazı Çalışmaları, Cilt 3, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, 435-444.

⁷⁰ M. Arınç Özyılmaz, P. Taşpınar Yamantürk, M. Çekilmez, (2025). Geçmişten Günümüze Tralleis Antik Kenti ve Çevresi Araştırmaları, Ege Yayınları, İstanbul.

içerisinde benzer örneğinin bulunmaması nedeniyle ünik bir özellik taşıyan üzerinde ölüm sonrası yaşama dair bir sahnenin yer aldığı çok renkli kremation kabı da sunulmuştur.

Civelek, A. (2001). Tralleis Nekropolisi Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

Tez çalışmasının konusunu, 1968-1992 yılları arasında şehir merkezinde yapılan kazı çalışmalarında Tralleis Nekropol Alanı sınırları içerisinde açığa çıkarılan mezar yapılarında bulunan eserler oluşturmaktadır. Mezar buluntusu pişmiş toprak eserler nitelik ve tiplerine göre tasnif edilerek değerlendirilmiştir.

Türkmen, H., (2004). Tralleis Kazılarında Bulunan Roma İmparatorluk Dönemi Sikkeleri, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Çalışmada, Tralleis Antik Kenti kazılarında bulunan Roma İmparatorluk dönemine tarihlenen 40 adet sikke katalogda verilerek değerlendirilmiştir. Sikkelerin birimleri ve basıldıkları darphanelere ait özellikler de sunulmuştur.

Erol, D., (2004). Tralleis Antik Kenti Kazılarında Ele Geçen Baskılı Terra Sigillata, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Tralleis 1999 yılı kazı çalışmalarında seramik çöplüğü olarak bilinen alanda ele geçen Terra Sigillatalar tez çalışmasının konusunu oluşturmaktadır. Üç grup halinde incelenen seramiklerin merkezinin Tralleis olduğu bilinen B grubu türü ile C grubu seramik buluntuları değerlendirilmiştir.

Şahan, M., (2006). Yeni Tralleis Kazılarında Bulunan Hamam Rölyefleri, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Münteha Şahan tarafından hazırlanan çalışmada, Tralleis kazılarında Hamam-Gymnasium alanında dağınık, parçalanmış halde ve devşirme olarak kullanılmış haliyle ele geçen MS 1. yüzyıl sonuna tarihlenen kabartmalı panolar (rölyef) ele alınmıştır. Tasvirlerine göre sınıflandırılan rölyefler tipolojik olarak değerlendirilmiştir.

Baylan, S., (2008). 2006-2007 Tralleis Kazılarında Ele Geçen Amphoralar, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Yüksek lisans çalışmasında, 2006-2007 yıllarında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında bulunan, Hellenistik ve Roma dönemine tarihlendiği tespit edilen 141 adet amphora değerlendirilmiştir. Farklı form özelliklerine sahip amphoralar tiplerine göre tasnif edilerek katalogda sunulmuştur.

Topaloğlu, A., (2010), Tralleis Latrinası Işığında Antik Dönemde Latrinalar ve Tralleis Latrinası'nın 3D Modellemesi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Çalışmada, Tralleis Antik Kentinde açığa çıkarılan Gymnasium Latrina yapısı ve Latrinaların tipolojisi, mimarisi tanıtılmıştır. Tralleis Hamam Gymnasium yapı kompleksi Latrina yapısının Antik Dönemde nasıl görüldüğünü anlamak ve anlatmak amacıyla 3D modelleme çalışması gerçekleştirilmiştir.

Kavaz, B., (2011). Tralleis Cam Fırınlarnın Geleneksel Cam Fırınları ile Karşılaştırılması, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

Berna Kavaz tarafından hazırlanan yüksek lisans tez çalışmasında Gymnasium kompleksinde bulunan ve üretimi temsil eden iki adet cam fırını konu alınmıştır. Söz

konusu Tralleis cam fırınları Mısır, Mezopotamya, Roma ve Venedik tiplerindeki fırınlar ve geleneksel tipteki cam fırınları ile karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

Erön, A., (2013). Tralleis Hamam-Gymnasion Kompleksi Seramikleri, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Aydın.

Aydın Erön tarafından hazırlanan doktora tez çalışmasında, Tralleis Hamam-Gymnasium yapı kompleksi ile çevresinde 2006-2008 yılları arasında gerçekleştirilmiş olan arkeolojik kazı çalışmalarında ele geçen seramik buluntuları tanıtılmıştır. Yoğunluğu Latrina kanalizasyon alanından tam ve tama yakın olarak ele geçen 177 adet seramik buluntusu katalog içerisinde sunulmuştur. 16 farklı gruba ayrılarak değerlendirilen seramikler form ve kil özellikleri de göz önünde bulundurularak tanıtılmıştır.

Dinç, M., (2013). Tralleis Heykeltıraşlık Eserleri: 1996-2002 Kazılarında Ele Geçen Hellenistik ve Roma Dönemi Mermer Heykeltıraşlık Buluntuları, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mersin.

Doktora tez çalışmasında, Tralleis 1996-2002 yıllarında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında Hamam-Gymnasium yapı kompleksi, Konut Alanı, ve Arsenal alanından bulunmuş olan Hellenistik ve Roma Dönemine tarihlenen mermer heykeltıraşlık eserleri tipolojik ve ikonografik özelliklerine göre tasnif edilerek tanıtılmıştır. Çalışmada, farklı tipte insan figürleri ile kabartmalar, masa ayakları ve küçük heykel parçaları değerlendirmeye dahil edilmiştir.

Çekilmez, M., (2014). Tralleis Güney Nekropolü Terrakotta Figürinleri, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Aydın.

Murat Çekilmez tarafından hazırlanan çalışmada, Tralleis Güney Nekropolisi'nde Aydın Arkeoloji Müzesi tarafından gerçekleştirilen kurtarma kazılarında açığa çıkarılan

tonozlu mezar odalarında bulunmuş olan pişmiş toprak figürinler tanıtılmıştır. Belirlenen 33 mezar konteksti içerisinde ele geçen kalıp tekniği ile yapılmış figürinler kronolojik olarak tiplerine göre sınıflandırılmış ve karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Aydın, O., (2015). Tralleis Batı Nekropolü Kandil Buluntuları, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Çalışmada, Tralleis Antik Kenti 2006-2007 yılı kazı sezonlarında Batı Nekropol alanında açığa çıkarılan mezar yapılarında ele geçen kandil buluntuları tanıtılmıştır. Tipoloji, form ve kronolojik olarak sunulmuştur. Form ve teknik açıdan sınıflandırılan kandil buluntuları karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Yücel Dinç, E., (2019). “Tralles Aşağı Kent Metal Üretim Atölyeleri”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Çalışmada, 1996-2002, 2009-2010 yıllarında Aşağı Kent Konut Alanında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında Insula B alanında tespit edilen alanda, Geç Roma ve Erken Bizans dönemine tarihlendirildiği tespit edilen konutlara bağlı mekanlarda varlığı tespit edilen metal işlik ve üretim atölyeleri tanıtılmıştır. Demir atölyesi ve bronz atölyeleri detaylı olarak değerlendirilmiş ve bu alanda ele geçen eserler katalogda sunulmuştur.

Özver, A., (2021). Tralleis Batı Nekropolü ve Buluntuları, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Aydın.

Çalışmada, Tralleis Antik Kentinde 2007 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında Batı Nekropolü’nde açığa çıkarılan 39 adet farklı tipte mezar yapıları içerisinde ve dışında ele geçen farklı nitelikte buluntular tanıtılmıştır. Teknik ve form özelliklerine göre sınıflandırılan buluntular benzer örnekler ile değerlendirilmiştir.

Bakırcı, M., (2022). Tralleis Kuzey ve Batı Dükkanları, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kars.

Yüksek lisans çalışmasının konusunu, Tralleis kazılarında 1997-1998 yıllarında açığa çıkarılan 10 adet Batı Cephe Dükkânı ile 2006-2007 yıllarında açığa çıkarılan 14 adet Kuzey Cephe Dükkânı, Çeşme yapısı ve beraberinde tanıtılmış olan Sütunlu Cadde oluşturmaktadır.

Coşkun, S., (2022), Tralleis Güney Nekropolü Oda Mezarları ve Buluntuları, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.

Çalışmada, kent merkezinde yer alan güney nekropol alanında, 2016-2017 yıllarında Aydın Müzesi tarafından gerçekleştirilen kurtarma kazılarında açığa çıkarılan 5 oda mezar ve 3 situla mezar incelenmiş, bu yapılarda ele geçen buluntular katalog içerisinde verilerek değerlendirilmiştir. Katalogda toplam 182 adet eser sunulmuştur. Buluntular arasında pişmiş toprak, cam, metal ve kemik nitelikte dört farklı grup detayları ile verilmiştir.

Ertuğrul, F., (2023), 1996-2005 Yılları Arasında Tralleis'te Ele Geçen Roma Seramikleri, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

Doktora tez çalışmasında, Tralleis kazılarında 1996-2005 yılları arasında Gymnasium ve Arsenal yapısında gerçekleştirilen çalışmalarda ele geçen 379 adet seramik malzeme değerlendirilmiştir. MS 1. Yüzyıl ile MS 7. Yüzyıl arasına tarihlenen çeşitli niteliklerdeki seramik grupları form gelişimleri ve tipolojilerine göre tasnif edilerek kronolojik olarak sunulmuştur.

Dolu, E., (2023). Tralleis Kazısı Geç Antik Çağ Mozaikleri, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

Çalışmada, Tralleis Antik Kentinde farklı dönemlerde gerçekleştirilen kazı çalışmalarında açığa çıkarılan Geç Antik Çağ Mozaikleri tanıtılmıştır. Tez çalışmasında, 5'i Konut Alanında, 2'si Gymnasium ve çevresinde olmak üzere toplam 7 adet zemin mozaiği incelenmiştir.

Atay, A., (2023). Tralleis Kazısı Geç Antik Çağ Metalleri, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

Çalışmada, Tralleis kazılarında ele geçen Geç Antik Çağ metal buluntuları tanıtılmıştır. Yoğunluğunu Gymnasium ve Konut alanından geçen buluntuların oluşturduğu tez çalışmasında, farklı nitelikte toplam 129 adet metal obje incelenmiştir.

Alkoç, R., (2024). Eskiçağ'da Tralleis (Aydın) ve Çevresinin Tarihi Coğrafyası, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, Karaman.

Çalışmada, Antik Çağlardan günümüze kadar pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış, bereketli topraklar üzerinde yer alan ve konumu itibarıyla de her dönem önemli bir kent durumunda olmuş olan Tralleis ve çevresi jeostratejik ve jeopolitik bakımdan ele alınarak incelenmiştir.

Avcı, M. N., (2024). Tralleis Kazısından Dionysos Thiasos'u ve Kültüyle İlgili Terrakotta Figürinler, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Çalışmada, Tralleis Antik Kentinde, Hamam-Gymnasium yapı kompleksi, Arsenal, Akropolis ve Sur önü alanında 1999-2002 yılları arasındaki arkeolojik kazı çalışmalarında ele geçen Dionysos kültü ile ilişkili olduğu tespit edilen 27 adet terrakotta figürin değerlendirilmiştir. Söz konusu eserler benzer örnekler ile karşılaştırmalı olarak tipolojik ve ikonografik açıdan incelenmiştir. Ayrıca kentte ele geçen Dionysos Bakkhios kültü ile ilişkili olabilecek farklı nitelikte eser gruplarına da yer verilmiştir. Figürin

buluntuları üzerinde pXRF (Taşınabilir X-Ray Floresansı) ile analiz gerçekleştirilerek sonuç kısmında değerlendirilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAZI TARİHÇESİ

Antik dönemde önemli bir şehir olan Tralleis Antik Kenti'nin Bizans döneminde de yerleşim yeri olarak önemini koruduğu ve kent içerisindeki yapıların kullanımının devam ettiği gerçekleştirilen kazı çalışmaları sonucunda açığa çıkarılan yapı kalıntıları ve buluntular ile desteklenmektedir. Kent içerisinde Geç Antik Çağ ve Bizans İmparatorluğu döneminde onarılarak kullanılmaya devam edilen ve inşa olduğu bilinen birçok yapı kalıntısı bulunmaktadır. Özellikle Gymnasium-Hamam Kompleksi, Kuzey Cephe'deki Dükkânlar, Batı Cephe'deki Dükkanlar, Aşağı Konut Alanı olarak bilinen yapılar, Kilise yapısı, Arsenal ve Akropol alanı gibi açığa çıkarılan mekanlardan ele geçen çeşitli kazı buluntuları ile veriler elde edilmiştir.

2.1. Hamam-Gymnasium Kompleksi

Yapı kompleksi hakkında ilk bilgileri veren C. Fellows, Tralleis'e ilk seyahatinde gördüğü görkemli yapı kalıntısından ve duvar temellerinden bahsetmektedir. Gördüğü yapının çok kez onarıldığını düşündüğünden ve sıvalı kemerler içerisindeki duvar resimlerinin mimari ile aynı dönemde yapılmış olamayacağı görüşünde bulunmuştur⁷¹. Bir sonraki ziyaretinde ise gördüğü yapının Palaestra ve Gymnasium kalıntısı olabileceğinden bahsetmiştir⁷². C. Fellows'un ilk seyahatindeki notlarında bahsettiği sıvalı kemerler günümüzde Üçgözler olarak bilinen Gymnasium-Hamam kompleksinin batı cephesindeki yapı kalıntısıdır.

Hamam-Gymnasium kompleksinde ilk kazı çalışmaları, 1888 yılında Berlin Orient Komitesi adına, İstanbul Arkeoloji Müzesi Müdürü Osman Hamdi Bey'in de imzasıyla, C. Humann ve W. Doerpfeld başkanlığındaki çalışmalar yalnızca Gymnasium yapısı değil, Tiyatro, Stadion alanı ve çevresinde de gerçekleşmiştir. Bu çalışmalar sonucunda

⁷¹ Fellows, (1838), 276.

⁷² C. Fellows, (1940). *An Account of Discoveries in Lycia, Being A Journal Kept During A Second Excursion in Asia Minor*, London, 16.

ekip Tralleis kent planını oluşturmuştur⁷³. 1888 yılı sonrasında Hamam-Gymnasium yapı kompleksindeki ilk resmi arkeolojik kazı çalışmaları 1996-2002 yılları arasında, R. Dinç danışmanlığında, 2006-2008 yılları arasında A. Yaylalı, 2017-2021 yılları arasında N. Öztürk başkanlığında gerçekleştirilmiştir.

Kentte gerçekleştirilen kazı çalışmaları sonucunda ortaya çıkarılmış olan, Geç Antik Çağ ve Bizans İmparatorluğu Döneminde de onarılarak ya da dönüştürülerek kullanılmaya devam edilen, birçok yapı yer almaktadır. 1996 yılından başlayarak devam eden kazı çalışmaları sırasında ortaya çıkarılan Hamam-Gymnasium yapı kompleksi 40.000 metrekarelik bir alanda yer almaktadır. Yapı kompleksine ait birçok mekân ve kentin diğer ana yapıları günümüzde Aydın 1. Jandarma Eğitim Tabur Komutanlığı sınırlarında yer almaktadır. Bu nedenle bu alanlarda kazı ve restorasyon çalışmaları gerçekleştirilememektedir. Söz konusu sınırlar içerisinde bulunan Stadion ve Tiyatro'da C. Humann⁷⁴ ve ekibinin ayrıca M. Edhem Bey'in⁷⁵ çalışmalar yaparak birçok heykeltıraşlık eserini gün yüzüne çıkardıkları bilinmektedir.

Resim 3. Tralleis Antik Kenti Hamam-Gymnasium Yapı Kompleksi, Konut Yapıları ve Kilise Yapısı
(2020 Yılı Hava Fotoğrafı)

⁷³ Humann, Doerpfeld, (1893), 395-413.

⁷⁴ Humann, Doerpfeld, (1893), 395-413.

⁷⁵ Edhem Bey, (1904), 54-92.

İnşasına MÖ 26'da gerçekleşen deprem sonrasında başlanmış olduğu düşünülen yapı kompleksindeki gelişmeler 7. yüzyıldaki Sasani saldırılarına kadar devam etmiştir⁷⁶. Tralleis de olduğu gibi Hamam-Gymnasium yapıları, gymnasium geleneği ile Roma hamam geleneğinin birleşimi olarak düşünülebilir. Tralleis Hamam-Gymnasium yapı kompleksi Anadolu'ya özgü olan "İmparatorluk Tipi"nde inşa edilmiştir ve Ephesos Vadius Gymnasium'u ile Sardeis Hamam-Gymnasium yapı kompleksi bu plan tipinin en önemli iki örneğini oluşturmaktadır⁷⁷. Kompleksin kuzey doğusunda Gymnasium'un giriş bölümü olan *Propylon* ve *Latrina*, doğusunda *Palaestra*, Palaestra'nın doğusunda Geç Antik Çağ'da *Sarnıç* olarak kullanılmış olan *İmparatorluk Salonu*, *Güney Basilica* *Thermarum*, *Kuzey Basilica Thermarum*, Hamam bölümleri olan *Natatio*, *Apodyterium*, *Frigidarium*, *Tepidarium* ve *Caldarium* bölümleri bulunmaktadır⁷⁸.

Yapı kompleksinin merkezinde bulunan hamam bölümlerinden *Natatio* (soğuk su havuzu), *Güney Apodyterium* ve *Frigidarium* bölümlerinin bulunduğu alanın dolgu toprağı 2008 yılı çalışmalarında kaldırılmıştır⁷⁹. Daha sonra *Natatio* bölümündeki çalışmalar N. Öztürk başkanlığında 2019 ve 2020 yıllarında gerçekleştirilmiştir. Kuzey-güney doğrultulu *Natatio* bölümünün dikdörtgen planlı, apsisli ve simetrik bir yapıda olduğu düşünülen kuzey bölümündeki apsisli bölüm açığa çıkarılmıştır⁸⁰. Bu bölümdeki çalışmalar 2022 yılı itibariyle M. Çekilmez ve ekibi tarafından devam etmektedir⁸¹.

Hamam-Gymnasium yapı kompleksinin batısında yer alan *Caldarium* bölümünün yalnızca kuzeybatı köşesinde kazı çalışması gerçekleştirilmiştir. Alandaki çalışmalarda yer yer 0,90 m yüksekliğe kadar korunmuş, 0,29-0,32 m çapında od taşı kullanılarak yapılmış Hypocaust dikmeleri açığa çıkarılmıştır. Kazı çalışmaları sırasında yoğun miktarda mermer kaplama parçaları, boyalı ve nitelikli insan ve hayvan rölyefleri ele

⁷⁶ Tül, (2021), 72.

⁷⁷ A. Erön, M. Çekilmez, (2024). "Tralleis Hamam-Gymnasium Yapı Kompleksi (2006-2008 ve 2022-2024 Yılları Arası Kazı Çalışmaları Işığında)", Geçmişten Günümüze Tralleis Antik Kenti ve Çevresi Araştırmaları, Tralleis Çalışmaları 1, (Haz. M. Çekilmez, M. Arınç Özyılmaz, P. Taşpınar Yamantürk), Ege Yayınları, İstanbul, 367.

⁷⁸ Detaylı bilgi için bkz. Erön, Çekilmez, (2024), 359-384.

⁷⁹ Yaylalı, (2010), 379.

⁸⁰ Öztürk, (2021), 11.

⁸¹ Erön, Çekilmez, (2024), 389.

geçmiştir⁸². 1996 yılında Caldarium bölümünde gerçekleştirilen kazı çalışmalarında 1 adet Heraclius (610-641) dönemine tarihlendirilen bronz sikke ele geçmiştir. Aynı alanda 1999 yılındaki kazı çalışmalarında 154,05 m kotunda taban üzerindeki enkaz içerisinden üzerinde sarılmış oldukları kumaş parçasına ait izlerin görülebildiği 13 adet bronz Bizans sikkesi ele geçmiştir. İki üçü birbirine yapışmış şekilde bulunan sikkelerin ilk görsel incelemede İmparator Heraclius (610-641) ağırlıklı üç farklı Erken Bizans Dönemi İmparatoruna ait olabileceği bilgisi verilmiştir. Ayrıca döküm tekniğinde yapılmış 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen bir adet bronz Ketos başı ele geçmiştir⁸³.

Resim 4. Talleis Hamam-Gymnasium yapı kompleksi, Caldarium bölümü (Talleis Antik Kenti Kazı Arşivi)

R. Dinç başkanlığında 2009-2010 yıllarında gerçekleştirilen çalışmalarda Hamam-Gymnasium yapısının güneyinde yer alan kısımda açılan GDKP olarak adlandırılan açmada şapel olduğu düşünülen apsisli bir yapı kalıntısı ile mezarlara ait yapı kalıntıları

⁸² Dinç, (1998), 219-220; R. Dinç, E. Dede, (2003a). “Talleis 1999 Kazısı-Sonuç Raporu”, *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, Sayı 114, Mayıs-Haziran 2003, 17-19.

⁸³ Aydın Müzesi Arşivi, Talleis Antik Kenti 1999 yılı kazı sonuç raporu.

tespit edilmiştir. Bu alandaki kazı çalışmalarında az sayıda kemik obje ve Bizans Dönemine ait sikkeler ele geçmiştir⁸⁴.

N. Öztürk başkanlığında yürütülen 2021 yılı kazı çalışmalarında Gymnasium'un güneyinde yer alan GDKP alanının batısında GDKP-2 olarak adlandırılan plankaredeki kazı çalışmaları ile alan güneye doğru ilerletilmiştir. Çalışmalarda, iki adet çocuk mezarına rastlanmıştır. Mezarlar içerisinde az sayıda kemik dışında herhangi bir buluntu ele geçmemiştir⁸⁵.

Resim 5. Tralleis kazısı GDKP Alanı (Tralleis Antik Kenti Kazı Arşivi, 2020 yılı hava fotoğrafı)

⁸⁴ 2009 ve 2010 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmalarına dair yayın çalışması bulunmamaktadır. Söz konusu alan ile bilgiler Aydın Müzesi arşivinde yer alan kazı raporları, kazı deposu ve Müze depolarında bulunan eserlerin bilgi fişleri ile 2021 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında edinilen bilgiler doğrultusunda paylaşılmıştır.

⁸⁵ Öztürk, (2021), 15-16.

Bu alanlarda gerçekleştirilen arkeolojik kazı çalışmaları tamamlanmamıştır ve çalışmalar devam etmektedir. Günümüzde M. Çekilmez başkanlığında devam eden Tralleis kenti kazı çalışmaları Hamam-Gymnasium yapı kompleksinde sürdürülmektedir.

2.2. Gymnasium Batı cephesindeki Dükkân Yapıları

R. Dinç tarafından gerçekleştirilen 1998-1999 yılı kazı çalışmalarında Hamam-Gymnasium yapı kompleksinin batısında yer alan kemerli duvar kalıntısının batı yamacına sıralanan kuzey-güney doğrultulu Geç Roma-Erken Bizans Dükkân yapıları tespit edilmiştir. 1998-1999 yıllarında açığa çıkarılan 8 adet dükkâna ilave olarak, 2000 yılındaki çalışmalar sonucunda toplam 10 adet dükkân/işlik mekânı açığa çıkarılmıştır⁸⁶. Dükkân yapılarının yanı sıra moloz taş ve kireç harcıyla örülmüş üst örtüsü zaman içerisinde yıkılmış olan, *Palaestra*'ya geçişi sağlayan dükkanlar arasındaki üç adet rampalı *Vomitorium* açığa çıkarılmıştır. Geç Roma-Erken Bizans Dönemine tarihlendirilen dükkân yapıları yaklaşık 3,50 x 4,75 m ölçülerinde, MS 6. Yüzyıl'a tarihlendirilen sıkıştırılmış toprak tabana sahip *Vomitorium* geçişleri ise yaklaşık 2,15 m genişliğinde, 13 m uzunluğundadır⁸⁷.

Batı cephede yer alan dükkân yapılarında, kuzey cephedeki dükkanlarda olduğu gibi farklı amaçlarla kullanılmış olan içleri sıvalı farklı boyutlarda nişler ile dükkân yapılarının temiz su ihtiyacını karşılaması amacıyla yapılmış olan künk sıraları tespit edilmiştir. Dükkân sıralarında gerçekleştirilen arkeolojik kazı çalışmalarında az miktarda küçük buluntu ele geçmiştir. 5 ve 10 numaralı dükkân yapılarında, çeşitli metal objeler ile yoğun miktarda hayvan kemiğinden işlenerek yapılmış objeye rastlanmıştır. 6 numaralı dükkân içerisinde sıvalı bir su deposu açığa çıkarılmıştır⁸⁸.

Hamam-Gymnasium yapı kompleksinin kemerli batı duvarı ve batı cephesinde yer alan *Vomitorium*lar ile Dükkân sıralarında 2019-2021 yılları arasında restorasyon çalışmaları gerçekleştirilmiştir⁸⁹.

⁸⁶ Dinç, Dede, (2003b), 405; Dinç, Dede, (2003a), 12.

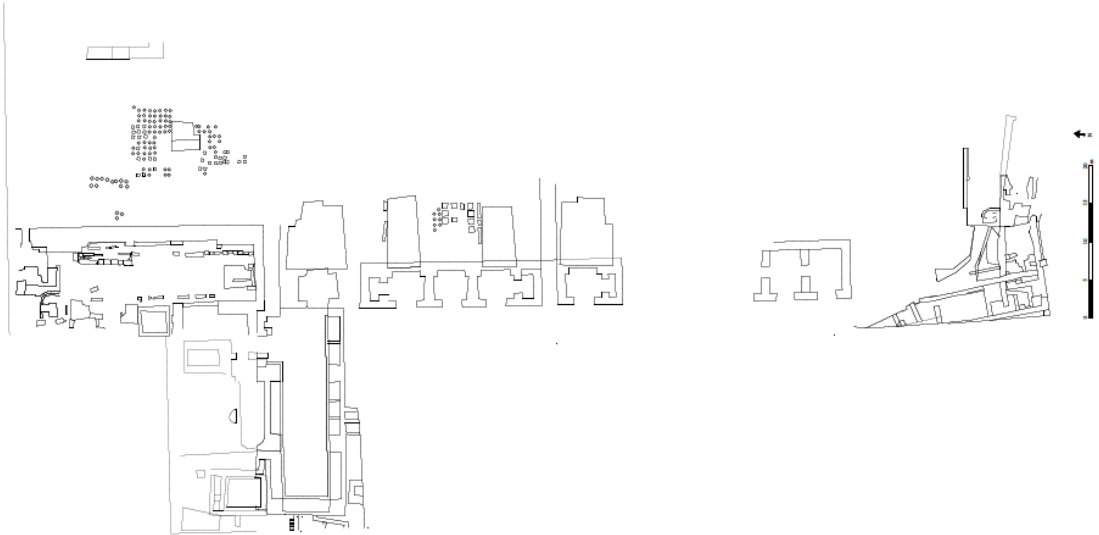
⁸⁷ Dinç, Dede, (2003b), 405-418; Bakırcı, (2022), 30.

⁸⁸ Dinç, Dede, (2004). 339-340; Dinç, Dede, (2003a), 12-17.

⁸⁹ Öztürk, (2021), 18.

Resim 6. Tralleis batı cephesi geç Roma-erken Bizans dükkân yapıları (Aydın Müzesi Arşivi, Tralleis Kazısı 2001 Yılı Kazı Sonuç Raporu)

Çizim 1. Tralleis batı cephesi geç Roma-erken Bizans dükkân yapıları planı (Tralleis Antik Kenti Kazı Arşivi, Çiz: H. Topuz-Tutuş)

2.3.Gymnasium Batı Cephesi Geç Dönem Hamam Yapısı

1996 yılında açığa çıkarılan Caldarium yapısının batısında, 1997 yılında R. Dinç başkanlığında yürütülen çalışmalarda Hamam yapısı ve Büyük Salon olarak adlandırılan alanlar ortaya çıkarılmıştır. Alanın hamam bölümünde yürütülen ilk çalışmalar sırasında bir mermer Nymphe rölyefi, Ketos ve boyalı aslan yüz parçaları ele geçmiştir⁹⁰.

Yoğun moloz yığını ile karşılaşılan alanda değişik kotlarda traverten duvar blokları ve üst örtü yapı elemanları ele geçmiştir. Ayrıca K55-80/B10 olarak adlandırılan plankare içerisinde gerçekleştirilen çalışmalar sırasında açmanın üst moloz dolgusundan, üzerindeki izlerden dolayı bez parçasına sarılmış olabileceği düşünülen dağınık halde, 6 adet I. Romanos Lekapenos (920-944) dönemine tarihlendirilen sikke ele geçmiştir. Aynı alanda Bizans Dönemine ait olduğu görüşüne varılmış olan bir mekân açığa çıkarılmış ve üzerinde kazıma tekniği ile işlenmiş bir yazıt bulunan çatı kiremidi parçası ile daha erken tarihli başka bir yapıda kullanıldığı düşünülen bir adet ambon parçası ele geçmiştir. Kiremit parçası MS 6. yüzyıl'a tarihlendirilmiş ve kazı çalışmalarının gerçekleştirildiği bu alanın 10. yüzyıl'a kadar kullanımının devam etmiş olabileceği bilgisi verilmiştir⁹¹.

⁹⁰ Dinç, Özkan, Takaoğlu, (2000), 2.

⁹¹ Dinç, Özkan, Takaoğlu, (2000), 5.

Resim 7. 1997 yılında kazı çalışmalarına başlanılan Hamam-Büyük Salon (Aydın Müzesi Arşivi, Tralleis Antik Kenti Kazısı 2001 yılı sonuç raporu)

2.4.Kuzey Cephe Dükkânları ve Sütunlu Cadde

Gymnasium yapı kompleksinin kuzey cephesinde yer alan mekanların kuzey duvarına bitişik inşa edilmiş, doğu-batı uzantılı dükkân veya işlik olarak kullanıldığı düşünülen mekanların kazı çalışmalarına 2006 yılında A. Yaylalı başkanlığında başlanmıştır⁹². Bu alanda, 156,06 m kotunda başlayan çalışmalar 154,30 m kotunda yer alan taban seviyesinde tamamlanmıştır. Sardeis Antik Kenti dükkân yapıları ile benzer duvar örgüsünde inşa edilmiş, toplamda 98.58 m uzunluğunda, solda 7 ve sağda 7 adet olmak üzere yaklaşık 5.20x6.15 m boyutlarında toplam 14 adet dükkân sırası ve ortasında yarım daire şeklinde çeşme yapısı gerçekleştirilen arkeolojik kazı çalışmaları sonucunda ortaya çıkarılmıştır.⁹³.

⁹² A. Yaylalı, (2008). “2006 Yılı Tralleis Antik Kenti Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”, 29. Kazı Sonuçları Toplantısı, 1. Cilt, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 555-576.

⁹³ A. Yaylalı, (2009). “2007 Yılı Tralleis Antik Kenti Kazı Çalışmaları”, 30. Kazı Sonuçları Toplantısı, 3. Cilt, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 22-23; M. Bakırcı, (2022). Tralleis Kuzey ve Batı Dükkânları, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kars, 39.

Dükkanlar içerisinde birbirinden farklı olarak mekânın işlevine göre içleri sıvalı nişler bulunmaktadır. Merkezde yer alan çeşme yapısının dükkanların su ihtiyacını karşılamak maksadı ile yapılmış olabileceği düşünülmüştür. 2007 yılında gerçekleştirilen çalışmalarda ilk dükkân/işlik mekânında, cam atölyesi ile bağlantılı olduğu tespit edilen 1.83 m. çapında cam fırını açığa çıkarılmıştır⁹⁴.

Arkeolojik kazı çalışmaları sırasında çeşme yapısında Hellenistik ve Roma dönemine tarihlendirilen yoğun miktarda heykel parçası ile kandil parçaları, metal objeler ve pişmiş toprak malzemeye rastlanmıştır. Dükkân yapıları içerisinde genellikle Geç Roma-Bizans dönemine tarihlendirilen altın ve bronz sikke buluntuları ele geçmiştir. Ayrıca 2 numaralı dükkân içerisinde 5 adet altın sikke defnesi bulunmuştur⁹⁵. Tez çalışması kapsamında incelenen ve katalogda yer alan 2 adet kurşun sikke buluntusu da 2 numaralı dükkândan ele geçen buluntular arasındadır.

Resim 8. Latrina, kuzey cephe dükkanları ve sütunlu cadde (Tralleis Antik Kenti Kazı Arşivi, 2021 yılı hava fotoğrafı).

2012-2016 yılları arasında gerçekleştirilen kazı ve restorasyon çalışmaları A. Saraçoğlu ve ekibi tarafından yürütülmüştür. Çalışmalar ilk olarak kuzeyde yer alan

⁹⁴ Yaylalı, (2009), 24.

⁹⁵ Yaylalı, (2009), 24.

dükkân sırasına paralel, doğu-batı doğrultulu Sütunlu Cadde alanında gerçekleştirilmiştir. Kazı çalışmaları sırasında caddeye ait sütun, sütun parçaları, üst yapı elemanı ve zemin parçaları ele geçmiştir. Ardından caddeye ait mimari yapı elemanları bir araya getirilerek Sütunlu Caddenin ayağa kaldırılmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır⁹⁶.

2.5.Latrina

Bu alandaki arkeolojik kazı çalışmaları 2006-2008 yılları arasında A. Yaylalı ve ekibi tarafından yürütülmüştür. Çalışmalar Latrina zemini ve kanalizasyon kanallarında gerçekleştirilerek tamamlanmıştır⁹⁷.

Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen Latrina yapısı, Hamam-Gymnasium yapı kompleksinin kuzeyinde yer almaktadır. Doğu-batı yönlü inşa edilmiş olan yapının doğusunda havuz (su deposu) bölümü, kuzey, güney ve batısında yaklaşık 65 kişilik kapasiteye sahip “U” plan tipinde tuvalet ihtiyacının giderildiği oturma düzeni, merkezinde ise *Impluvium* adı verilen havuz yer almaktadır. Kuzey, güney ve batı olmak üzere üç girişi bulunmaktadır. Yapı, 20,15 x 15,00 m ölçülerinde, yaklaşık 302 metrekarelik bir alanda bulunması özellikleri ile Anadolu’da bilinen en büyük peristil planlı Latrina olma özelliğini taşımaktadır. Ayrıca Tralleis Latrinasına konumu ve planı doğrultusunda en benzer örnek Ephesos Vadius Gymnasium’u Latrinası’dır.⁹⁸

2006 yılındaki çalışmalarda Latrina dolgu toprağı içerisinde 44 adet Geç Roma ve Bizans Dönemine ait yoğun korozyonlu sikke, metal objeler, mermer kaplama parçaları, mimari parçalar, heykel parçaları ve pişmiş toprak kap parçaları ele geçmiştir. Gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında Latrina yapısının kuzey duvarına bitişik inşa edilmiş Geç Roma-Erken Bizans dönemi dükkân yapılarından, 2 numaralı dükkân’a bir geçiş açıldığı tespit edilmiştir⁹⁹.

⁹⁶ A. Saraçoğlu, N. Aydoğmuş, (2024). “2012-2016 Yılları Tralleis Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”, Geçmişten Günümüze Tralleis Antik Kenti ve Çevresi Araştırmaları, Tralleis Çalışmaları 1, (Haz. M. Çekilmez, M. Arınç Özyılmaz, P. Taşpınar Yamantürk), Ege Yayınları, İstanbul, 236-237.

⁹⁷ Yaylalı, (2009), 20.

⁹⁸ Yaylalı, (2009), 20; Erön, (2024), 374.

⁹⁹ Yaylalı, (2009), 20.

Ayrıca havuzun ve sokağın altından geçerek Sütunlu Cadde'nin altındaki kanalizasyon hattına bağlanan kanallar, ortalama 2,75 m derinliğinde, 0,45 m genişliğindedir. Bu kanallarda 2008 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında 1774 adet kazı envanterine kaydedilen küçük buluntu ele geçmiştir. Bu buluntuların çoğunluğunu sikkeler oluşturmaktadır. Sikkelerin, 165 adedi güney, 122 adedi batı, 842 adedi kuzey, 95 adedi ise sokak altındaki kanalizasyon kanalından bulunmuştur. Söz konusu sikkelerin 67 adedi TRL.08.GYM.II.1656 envanter numaralı olup 7. yüzyıl'a tarihlendirilen¹⁰⁰ pişmiş toprak kabın içerisinde ele geçmiştir. 67 adet altın sikkeden oluşan define Bizans İmparatoru III. Leon (717-741) dönemine tarihlendirilmektedir¹⁰¹

Resim 9. Tralleis Hamam-Gymnasium yapı kompleksi Latrinası (Tralleis Antik Kenti Kazı Arşivi, 2022 Yılı Hava Fotoğrafı)

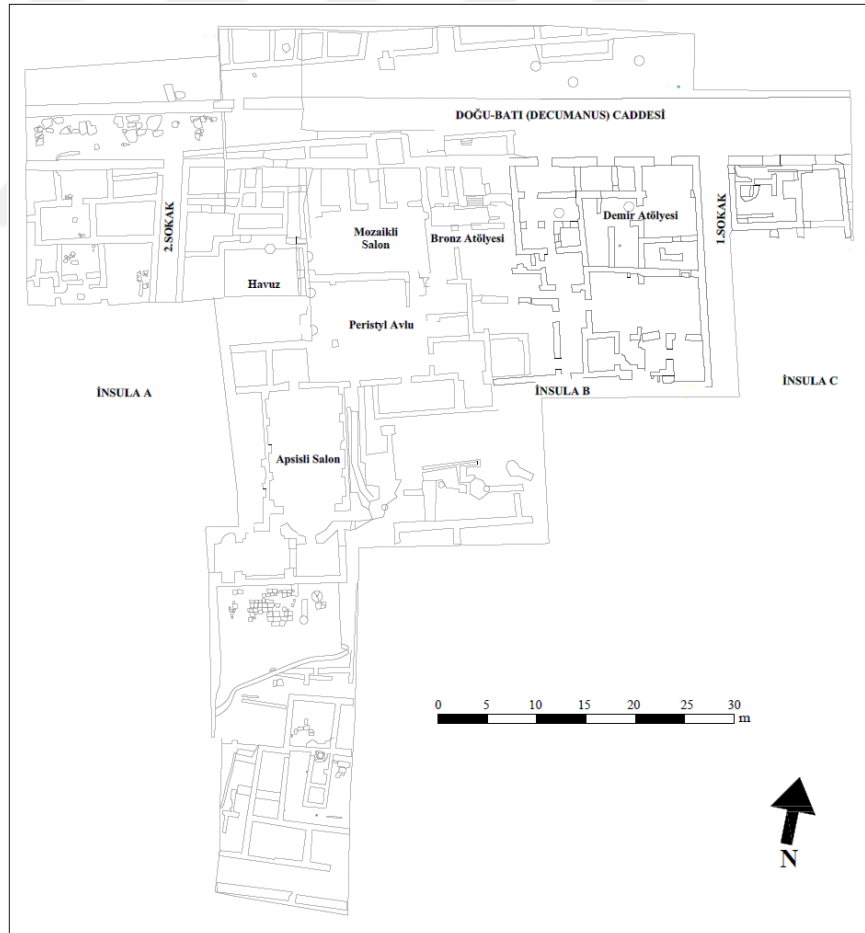
¹⁰⁰ Erön, (2013), 62-63.

¹⁰¹ C., Ünal, (2014). ““Tralles Definesi””: Bizans İmparatoru III. Leon (717-741) Dönemine Ait Altın Sikkeler”, *Birinci Uluslararası Anadolu Para Tarihi ve Numismatik Kongresi- Bildiriler 25-28 Şubat 2013 Antalya*, Suna- İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, İstanbul, 607; C., Ünal, (2015a). “Tralleis Hoard and the Reflection of the Iconoclastic Idea in Byzantine Coin Iconography”, *American Journal of Numismatic*, 27, p. 199-205. Yaylalı, (2010), 377, söz konusu defineyi ilgili yayınında III. Leo ve V. Konstantinos olarak yanlış tarihlemiştir.

N. Öztürk başkanlığında yürütülen 2020 yılı kazı sezonunda Latrina'nın batı ve güney yönlerinin oturma plakaları, temiz su kanalları ile üst örtü sisteminde restorasyon çalışmaları gerçekleştirilmiştir¹⁰².

2.6. Konut Alanı

Hamam-Gymnasium yapı kompleksinin 150 metre batısındaki mekanlar, doğu-batı uzantılı, Roma Döneminden başlayarak Bizans Döneminde de kullanımı devam etmiş olan önemli ticaret yolunun güneyinde yer alır. İnsula duvarının güneyinde sıralanmış olan bu mekanlar 1999 yılındaki kazı çalışmalarına açığa çıkarılmaya başlanmış ve 2002 yılına kadar çalışmalar devam etmiştir¹⁰³. Daha sonra 2009-2010 yıllarında ve 2021 yılındaki çalışmalarla alan genişletilmiştir.

Çizim 2. Konut alanı planı (Tralleis Antik Kenti Kazı Arşivi, Çiz: H. Topuz-Tutuş)

¹⁰² Öztürk, Güloğlu, Özcihan, Toy, (2022), 438-439.

¹⁰³ Dinç, Dede, (2003c), 41.

Bu alanda yapılan çalışmalarda, çok odalı, taban mozaiği bulunan salonlar, freskolu odalar, peristil avlulu, apsisli salonlar, küçük nişler bulunan su havuzuna sahip farklı işlev ve boyutlarda Geç Roma Dönemine tarihlenen konut yapıları tespit edilmiştir¹⁰⁴. Gerçekleştirilen kazı çalışmalarında insula B’de söz konusu caddeye paralel inşa edilmiş mekanlarda yoğun miktarda metal obje ile kalıplar ele geçmiştir. Bu mekanlarda 4.-5. yüzyıl’a tarihlendirilen bronz atölyesi ve 6.-7. yüzyıl’a tarihlendirilen demir atölyesi olduğu anlaşılmıştır¹⁰⁵. Konut Yapılarında yer alan bu mekanlarda, metal işleme ocakları ve su depolarının yanı sıra demir pota tutacakları, metal objeler, bronz kaplar, pişmiş toprak kemer kalıpları, mermer mortar parçaları, Bizans Dönemine tarihlendirilen bronz ağırlıklar, atık metal cüruflar, demir çiviler, pişmiş toprak kaplar, kandiller, heykel parçaları ve bronz sikkeler gibi çeşitli ve yoğun küçük buluntu ele geçmiştir¹⁰⁶.

İşlik haricinde, dükkân olduğu düşünülen mekanlar da açığa çıkarılmıştır. Hem yaşam mekânı hem de üretim alanı olduğu düşünülen Konut Alanındaki çalışmalar tamamlanmamıştır¹⁰⁷. Ayrıca tez çalışmamız kapsamında değerlendirilen Bizans Dönemi sikke yoğunluğunun en fazla olduğu mekanların Konut Yapıları olduğu tespit edilmiştir.

2021 yılında Konut Alanını genişletmek amacıyla açılmış alanların güneybatı ucunda arkeolojik kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Güneye doğru açılan alanda devam eden çalışmalarda farklı boyutlarda mekanlar açığa çıkarılmıştır. Çalışmalar sırasında pişmiş toprak kap ve kandil parçaları, kemik objeler, bronz sikkeler ve çeşitli metal objeler ele geçmiştir. Alanın güneybatısında, kuzey-güney doğrultulu apsisli yapının önünde yer alan yer alan A2 plankaresi’nde mozaik bir tabana ulaşılmıştır¹⁰⁸. Apsisli mekândan geçişi bulunan, üzerinde güneş kursu ve istiridye formunda süslemelerin yer aldığı mozaikli kare formlu mekânda, mozaik taban üzerinde 8 adet cam unguentarium, 2 adet pişmiş toprak ampulla ile 2 adet bronz Bizans sikkesi aynı

¹⁰⁴ Dinç, Dede, (2003c), 44; Dinç, E. Dede, (2004), 339-354; E. Yücel-Dinç, (2019). Tralles Aşağı Kent Metal Üretim Atölyeleri, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 12.

¹⁰⁵ Yücel-Dinç, (2019), 14.

¹⁰⁶ Yücel-Dinç, (2019), 18-25.

¹⁰⁷ Yücel-Dinç, (2019), 85-92.

¹⁰⁸ Öztürk, (2021), 14-15.

kontekstte ele geçmiştir. Söz konusu ampullalar, unguentariumlar ve sikkeler 5.-6. yüzyıl aralığına tarihlendirilmiştir¹⁰⁹.

Resim 10. Konut alanı (*Tralleis Antik Kenti Kazı Arşivi, 2021 yılı hava fotoğrafı*)

Açığa çıkarılan konut yapılarının 150 metre kuzeybatısında define kazıları nedeniyle tahrip edilerek kısmen açığa çıkarılmış alanı temizlemek amaçlı başlatılan arkeolojik kazı çalışmaları sonucunda 1500 metrekarelik bir alanı kapsayan bir *kilise* yapısı açığa çıkarılmıştır¹¹⁰. Muhtemelen konut yapısının devamı niteliğinde olan alanda Geç Roma Villası üzerine inşa edilmiş doğu-batı uzantılı Kilise yapısı Orta Bizans Dönemi'nde (843-1204) inşa edilmiş kiliselerde yaygın görülen plan tipi olan “haç plan” tipindedir. Kilise yapısının ortasından geçen Geç Roma Villa yapısı olduğu düşünülen

¹⁰⁹ Z. Çakmakçı, C. Ünal, N. Öztürk, (2024). “Early Byzantine Pilgrim Flasks (Ampullae) and Glass Unguentaria from Tralles”, *Byzantinische Zeitschrift*, 117/1, pp. 35-60.

¹¹⁰ Dinç, Dede, (2003b), 410.

konut yapısının, kilisenin *apsis-bema* bölümünde yer alan duvarının kuzey yönünde bu ilk yapıya ait olabilecek *fresko* kalıntıları yer almaktadır.

Resim 11. Kilise yapısı (Tralleis Antik Kenti Kazı Arşivi, 2020 yılı hava fotoğrafı).

2.7.Akropol Alanı

Strabon'un güçlü bir doğal nokta olarak betimlediği, O. Rayet ve A. Thomas'ın düzenli örülmüş birkaç duvar kalıntısının surlara ait olabileceğinden söz ettiği Gymnasium'un kuzeydoğusunda, 15-20 metrelik yükseklikte bulunan alan Akropol'dür¹¹¹. Akropol'ün doğusunda yer alan Tiyatro, Stadion yapıları ve çevresi 1888 yılında Berlin Orient Komitesi tarafından yürütülen kazı çalışmaları sonucu hazırlanan kent planında gösterilmektedir. Ayrıca bu plan üzerinde Erken Hıristiyanlık Dönemine ait bir kilise yer almaktadır¹¹². Günümüzde Tiyatro ve Stadion alanına ait yapı kalıntıları

¹¹¹ O. Rayet, A. Thomas, (2021). Tralleis, (Çev. O. Saçıkara), Efeler Belediyesi Kültür Yayınları 1, Aydın, 21.

¹¹² C. Humann, W. Doerpfeld, (1893), 398.

yüzeyde görülememektedir. 1899 depremi sonrasında yapılara ait mimari parçaların Aydın il merkezine taşınmış olabileceği düşünülmektedir¹¹³.

Daha sonra Akropol Alanındaki çalışmalar R. Dinç danışmanlığında yürütülen 2000-2001 yılı kazı sezonlarında gerçekleştirilmiştir. Çalışmalar sırasında, su yolu, 6 payanda ve 7 aralıktan oluşan sur duvarları ile üç kısımdan oluşan surun 70 metrelik bir bölümü ortaya çıkarılmıştır¹¹⁴. Akropol alanında sur duvarları, Roma Dönemi mezar yapısı, teras yapısı ve çöplük alan olarak adlandırılan kısımda kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. 2000 yılında bu alandaki D634/639-K1390/1370 isimli plankaresinde gerçekleştirilen çalışmalar sırasında bulunan çöplük alanda sgraffito tekniğinde yapılmış yeşil sırlı, üzerinde su kuşları betimlemeleri yer alan seramik parçaları, ile yoğun miktarda Bizans Dönemi seramik amorf ele geçmiş ve alan malzemeler doğrultusunda 13.-14. yüzyıl'a tarihlendirilmiştir¹¹⁵.

2.8.Arsenal

Arsenal olarak adlandırılan tünel ağı Hamam-Gymnasium kompleksinin 300 metre doğusunda bir vadide yer almaktadır. Bu alandaki kazı çalışmalarına 1998 yılında başlanmıştır¹¹⁶. Arsenal olarak adlandırılan bu alandaki çalışmalar çökme tehlikesi nedeniyle tamamlanamamıştır bu nedenle bu alan için kesin bir tanımlama yapmak mümkün değildir¹¹⁷. Ş. Tül çalışmasında, bu alanın su iletim kanallarıyla bağlantılı kanalizasyon sistemi ile ilişkili olabileceği görüşünü bildirmektedir¹¹⁸.

Çalışmalar sonucunda üç katlı olduğu tespit edilen yapıda tünel yükseklikleri 4 metre ile 9 metre arasında değişmektedir. Labirenti andıran tünel yapısı içerisinde sirkülasyonu sağlamak amacıyla yer yer hava boşlukları oluşturulmuştur. Ayrıca tünelin bazı bölümlerinin iki katlı inşa edildiği tespit edilmiştir¹¹⁹.

¹¹³ Tül, (2013), 74.

¹¹⁴ R. Dinç, (2003c). Tralleis Rehberi/Guide, (Ed. N. Başgelen), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 20.

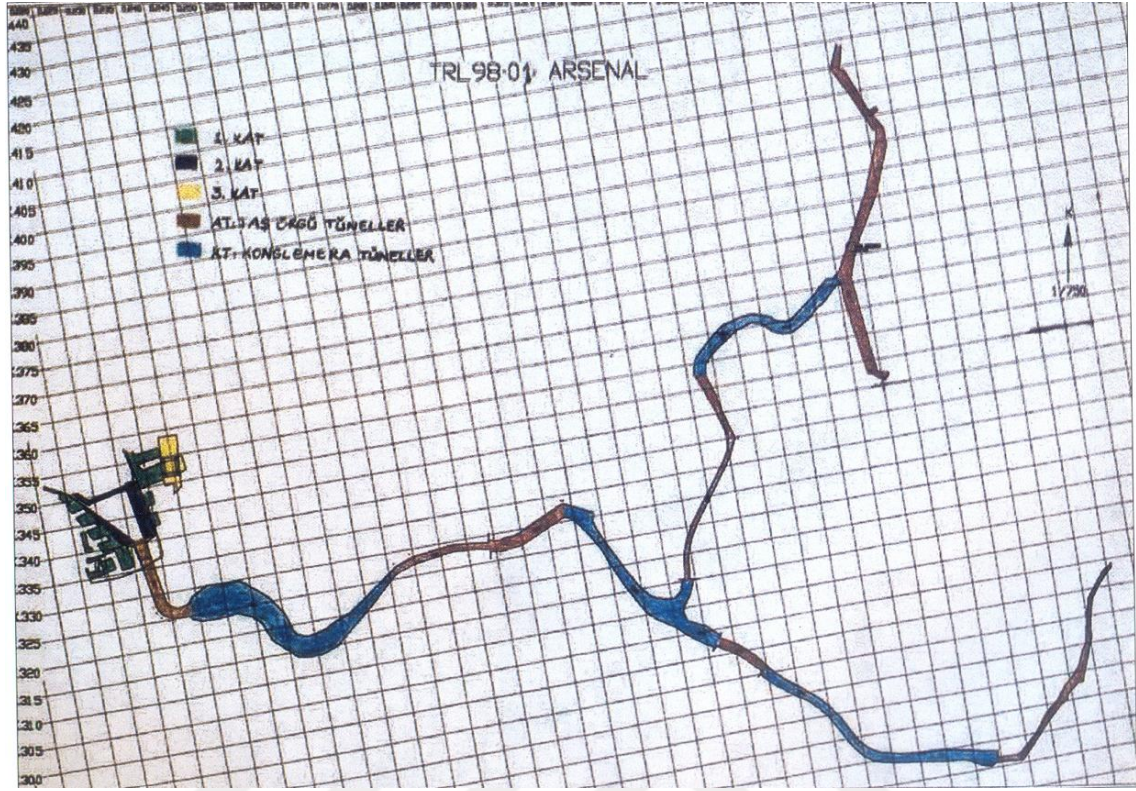
¹¹⁵ R. Dinç, H. Özkan, T. Takaoğlu, (2000), 12-13; Aydın Müzesi Arşivi, Tralleis Antik Kenti Kazısı 2000 Yılı Kazı Sonuç Raporu.

¹¹⁶ Dinç, Özkan, Takaoğlu, (2000), 11.

¹¹⁷ Ünal, Toy, Özcihan, (2021), 40.

¹¹⁸ Tül, (2013), 80-81.

¹¹⁹ R. Dinç, (2010). "Yüzyıllık Unutulmuşluktan Sonra, Tralleis Kazıları", *Kuşadası Güvercin*, Kuşadası Ticaret Odası, 39.

Çizim 3. Arsenel tünel ağı taban planı (Dinç, 2003c, Fig. 20, 27).

Söz konusu tünel ağı içerisinde ve özellikle tünel ağı önünde bulunan dolgu toprak alanda gerçekleştirilen kazı çalışmalarında yoğun miktarda işlenmiş ve yarı işlenmiş kemik buluntularına rastlanmıştır¹²⁰. Bu buluntuların yanı sıra yoğun miktarda metal obje, metal atıklar, pişmiş toprak kaplar ve kandiller, mermerden yapılmış heykel parçaları, mermer kalıplar ve farklı dönemlere tarihlendirilen sikkeler ele geçmiştir. Yoğun Bizans Dönemi sikkeleri, çeşitli obje buluntuları ile Bizans Döneminde eklenmiş olduğu düşünülen duvar kalıntıları ile mekânda MS 6. yüzyıl'a kadar kullanımın devam ettiği sonucuna varılmıştır¹²¹.

¹²⁰ Ünal, Toy, Özcihan, (2021), 40.

¹²¹ Dinç, Dede, (2003a), 23; Aydın Müzesi Arşivi, Tralleis Antik Kenti Kazısı 1999 Yılı Kazı Sonuç Raporu.

Resim 12. *Arsenal olarak adlandırılan tünel ağı girişi, restorasyon sonrası görünümü (Aydın Müzesi Arşivi, Tralleis 2001 Yılı Kazı Sonuç Raporu)*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TRALLEIS KAZISI BİZANS DÖNEMİ BULUNTULARI

3.1. Sikkeler

Tralleis Antik Kenti Kazısı 1996-2021 yılları arası gerçekleştirilen kazı sezonlarında Hellenistik, Roma Dönemi, Bizans Dönemi, İslami Dönem, Sasani Dönemi sikkeleri ve Orta Çağ sikkeleri dâhil olmak üzere birçok sikke ele geçmiştir. Söz konusu yıllarda gerçekleştirilen kazı sezonlarında ele geçmiş olan sikke buluntuları içerisinde 5. ve 13. yüzyıl aralığına tarihlenen ancak korozyona uğramış olmaları nedeniyle tanımlanamayan sikkeler tez çalışmasına dâhil edilmemiştir. Korozyonu yoğun sikkeler de dâhil olmak üzere toplam 226 adet Bizans Dönemi'ne ait sikke tespit edilmiştir. Sikke buluntularından 47 adedi yoğun korozyon nedeniyle kataloğa dâhil edilmemiştir. Kataloğa dâhil edilen günlük kayıplar ve define grupları ile toplam 179 adet sikkeden, 74 adedi altın, 103 adedi bronz, 2 adedi ise kurşundur.

3.1.1. Tek Buluntular

1996-2022 yılları arasında Tralleis Antik Kentinde gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda ele geçen 179 adet Bizans dönemine tarihlenen sikkeden 89'u dört ayrı define buluntusu olarak değerlendirilmektedir. 90'ını ise rastlantısal günlük kayıpları temsil eden sikkelerdir¹²². Bu sikkelerin 89'u İmparator I. Anastasius (491-518) ve II. Constans (641-668) dönemleri arasına tarihlenirken 1'i 1195-1215 yılları arasına tarihlenen Bulgar taklididir.

¹²² Sikke buluntuları genellikle üç temel kategori altında incelenir: istifler (birikim/define), tekil buluntular ve tekil buluntu kümeleri. İstifler, birlikte saklanmış madeni para gruplarını ifade eder. Tekil buluntular ise isminden de anlaşılacağı üzere, bağımsız bir bağlamda ele geçmiş, tek tek bulunan madeni paralardır. Bu tür buluntuların, çoğunlukla günlük yaşam pratikleri sırasında kaybedilen nesneler olduğu düşünülür ve arkeolojik kazılarda çoğu zaman rastlantısal olarak gün yüzüne çıkarılır. Tekil buluntu kümeleri ise bu iki kategoriden bir miktar ayrışır. Her bir madeni para burada büyük olasılıkla bireysel bir kayıp veya biriktirme davranışını temsil eder. Bu nedenle, belirli alanlarda (örneğin açık alanlar, toplantı yerleri ya da pazar/fuar alanları gibi kamusal mekânlarda) bir araya gelmiş çok sayıda tekil buluntunun oluşturduğu kümelere rastlanabilir. Ayrıca bazı arkeolojik kazılarda, özel amaçlarla belirli bir yere topluca bırakılmış madeni paraların oluşturduğu yığınlar da benzer şekilde bu kategori kapsamında değerlendirilebilir; bu durum modern anlamda bir dilek kuyusuna bırakılan paralara benzetilebilir. Bkz., R. Naismith, (2018). "Introduction", *Money and Coinage in the Middle Ages* (Ed. R. Naismith), Brill, Leiden/Boston, 11-12; N. M. Burström, (2018). "Money, Coins, and Archaeology", *Money and Coinage in the Middle Ages* (Ed. R. Naismith), Brill, Leiden/Boston, 244.

Tek buluntuları temsil eden sikkelerin 2'si altın, 85'i bronz ve 2'si kurşundur. 2 adet altın sikke İmparator Mauricius (582-602) dönemine ait solidusdur. 583-601 yılları arasına tarihlenen söz konusu 2 adet solidus Hamam-Gymnasium yapı kompleksi içerisinde bulunan Latrina yapısı kazı çalışmalarında 2006 yılında bulunmuştur (**Kat. No. 34-35**).

Kuzey cephede yer alan dükkân sıralarında 2007 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmalarda 2 numaralı dükkân yapısı içerisinde 2 adet kurşun malzemeden yapıldığını tespit ettiğimiz sikke buluntusu ele geçmiştir. Focas (602-610) dönemine ait sikkeler solidus kalıbı ile darp edilmiş 602-603 tarihli Konstantinopolis darplıdır (Kat. No. 43-44). Söz konusu 2 numaralı dükkânda bulunan diğer önemli buluntu grubu ise Define 2 olarak adlandırdığımız 4 adet Focas, 1 adet Heraclius dönemine ait 5 adet solidus buluntusudur (Kat. No. 103-107)¹²³.

Tralleis kazılarında bulunmuş ve günlük kayıpları temsil eden bronz sikkeler 1'i hariç İmparator I. Anastasius (491-518) ve II. Constans (641-668) dönemleri arasına tarihlenmektedir. Söz konusu I. Anastasius ve II. Constans sikke buluntuları Hamam-Gymnasium yapı kompleksi, Konut yapıları ve Arsenal alanından ele geçmiştir. 1 adet geç Bizans dönemini temsil eden Aspron Trachy Nomisma çukur sikke buluntusunun 2001 yılında Akropol alanında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında ele geçtiği tespit edilmiştir.

3.1.2. Defineler

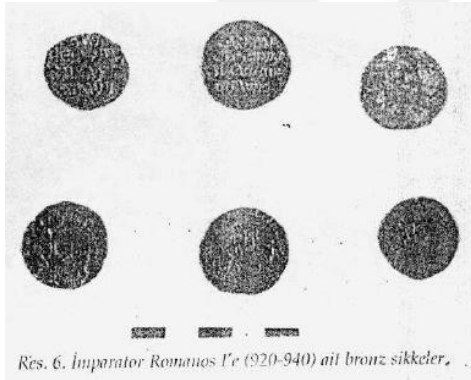
Tralleis Antik Kenti kazı çalışmaları sırasında bulunmuş olan dört adet define grubu tespit edilmiştir. C. Morrison, definelerin bölgelere ve kronolojilerine göre bir harita oluşturulması, tarihte bilinen ve bilinmeyen olayların yerlerinin belirlenmesinin faydalı olacağından bahseder¹²⁴. Tralleis Antik Kentinde gerçekleştirilen kazı

¹²³ C. Ünal - E. Lianta, (2024), "Some Thoughts on the Value of Hoard Studies in Byzantine Numismatics in the Light of a Hoard Found in Turkey", Kairos Anatolian Numismatic Studies, Volume I/2023, p. 49-59.

¹²⁴ C. Morrison, (2002). Antik Sikkeler Bilimi: Nümismatik, Genel Bir Bakış, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 121.

çalışmalarında birden fazla define grubunun tespit edilmiş olması ve farklı dönemlere tarihlendirilmeleri açısından çalışmada yer alan toplu buluntular önemli veriler sunmaktadır. Tralleis'te tespit edilmiş olan Bizans İmparatorluğu Dönemi define buluntuları ilk olarak kazı buluntu yıllarına göre sunulmuştur.

1997 yılında Hamam Büyük Salon olarak adlandırılan Batı Dükkânlarının kuzeyinde yer alan K55/65/B10 plankaresinde gerçekleştirilen çalışmalar sırasında, (Ambulacra) ekleme duvarlı bir Bizans yapısının üst dolgusundan I. Romanos Lekapenos (920-944) dönemine tarihlendirilen altı adet bronz sikke ele geçmiştir. Sikkeler üzerinde muhtemelen sikkelerin bulunduğu kese benzeri cüzdana ait olan kumaşın baskı izleri bulunduğu belirtilmiştir¹²⁵.

Resim 13 a-b. Tralleis kazı buluntusu I. Romanos Lekapenos'a (920-944) ait 5 adet bronz toplu sikke buluntusu (Dinç- Özkan- Takaoğlu, 2000, 6).

Aydın Müzesinde gerçekleştirilen çalışmalar sırasında sikkelerden 5 adedinin müzeye teslim edilerek envanterlik nitelikte değerlendirildiği anlaşılmıştır ve kataloğa 5 adet İmparator I. Romanos Lekapenos (920-944) sikkesi eklenmiştir.

¹²⁵ Dinç- Özkan – Takaoğlu, (2000), 5-6; Aydın Müze Müdürlüğü Arşivi, 1999 Yılı Kazı Sezonu Sonuç Raporu.

Resim 14. *I. Romanos Lekapenos'a (920-944) ait define grubunun buluntu yeri (Tralleis Antik Kenti Kazı Arşivi).*

1999 yılında Gymnasium batı cephesi kemerli duvar kalıntısının kuzey doğusunda, Gymnasium içerisinde yer alan Caldarium alanında kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Çalışmalar sırasında küçük parçalar halinde korunmuş olan Hipokaust dikmelerinin olduğu alan ortaya çıkarılmıştır. Tralleis Kazısına ait Aydın Müze Müdürlüğü arşivinde bulunan 1999 yılı kazı sezonu raporlarında, Caldarium içerisinde 154,05 m kotunda taban üzerindeki enkaz içerisinde üzerinde ince dokulu kumaş izleri bulunan 13 adet bronz Bizans sikkesi ele geçtiği belirtilmiştir. Küçük bir kumaş içerisinde sıkıca bağlandığı üzerindeki izlerden görülebilen ve zamanla alana dağıldığı anlaşılan sikkeler korozyonun da etkisiyle ikisi üçü birbirine yapışmış bir şekilde ele geçirilmiştir. Raporda, sikkelerin ilk incelemede üç ayrı Erken Bizans Dönemi imparatoruna ait oldukları çoğunluğun ise Heraclius (610-641) dönemine ait olduğu belirtilmiştir¹²⁶. Tez çalışmamız kapsamında bu sikkelerden mekanik temizlikleri yapılarak Müze envanterine kaydedilmiş olan 13 adet sikke tespit edilerek kataloğa eklenmiştir (Kat. No. 90-102). Söz konusu 12 adet sikkenin de İmparator Heraclius (610-641) dönemine tarihlendirilen üç farklı tipte darp edilmiş sikkeler olduğu tespit edilmiştir.

¹²⁶ Aydın Müze Müdürlüğü Arşivi, Tralleis 1999 Yılı Kazı Sonuç Raporu.

1 adet (Kat. No. 36) sikkenin ise İmparator Mauricius Tiberius'a (582-602) ait Konstantinopolis darplı 582/83 tarihli follis olduğu görülmüştür (Resim 15).

Resim 15. 1 adedi Mauricius Tiberius (582-602) ve 12 adedi Heraclius (610-641) dönemine tarihlendirilen 13 adet bronz toplu sikke buluntusu

Resim 16. 1999 yılı kazı çalışmaları sırasında Hamam-Hypocaust tabanında ele geçen 13 adet bronz sikkenin buluntu yeri

2007 yılında Kuzey Dükkânlarda gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında 2 numaralı dükkân içerisinde 5 adet altın sikke toplu halde ele geçmiştir. Define grubundaki sikkelerden dört adedi Focas (602-610), bir adedi ise Heraclius (610-641) dönemine tarihlendirilmektedir (Kat. No. 103-107).

Resim 17. Kuzey cephe 2 numaralı dükkânda bulunan 5 adet sikke defnesi (Tralleis Antik Kenti Kazı Arşivi)

Çizim 4. 5 adet altın sikkenin bulunduğu kuzey cephedeki 2 numaralı Dükkân ve Define (Tralleis Antik Kenti Kazı Arşivi, Çiz.: H. Topuz-Tutuş)

2008 yılında gerçekleştirilen Gymnasium-Hamam yapı kompleksi içerisinde bulunan Latrina kazı çalışmaları sırasında, sokak altı kanalizasyon kanalı dolgusu üzerinde bulunan, küçük pişmiş toprak çömlek içerisinde 67 adet III. Leon (717-741) dönemine tarihlendirilen altın sikke ele geçmiştir¹²⁷ (Kat. No. 108-174). Yapılan değerlendirmeler sonucunda çömleğin Hamam-Gymnasium ve çevresi çömlek buluntularından farklı nitelikte olduğu belirtilmiştir. Sikkelerin bulunduğu pişmiş toprak çömleğin 7. yüzyıl'a ait olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca A. Erön çalışmasında, 67 adet altın sikke ve pişmiş toprak kabın bulunmuş olduğu kanalizasyon kanalındaki diğer buluntulardan farklı niteliklerde olmalarından dolayı kanalın fonksiyonunu yitirmesinin ardından saklama amacıyla orada olabileceği görüşünü belirtmiştir¹²⁸. Sikkelerin yanısıra

¹²⁷ Yaylalı, (2010), 377.; C., Ünal, (2014). "Tralles Definesi": Bizans İmparatoru III. Leon (717-741) Dönemine Ait Altın Sikkeler", *Birinci Uluslararası Anadolu Para Tarihi ve Numismatik Kongresi-Bildiriler 25-28 Şubat 2013 Antalya*, Suna- İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, İstanbul, 607; Ünal, (2015), 199-205.

¹²⁸ Erön, (2013), 62-63.

kanalizasyon dolgusundan çok sayıda sağlam ve sağlamaya yakın pişmiş toprak kaplar, kaseler, testiler, bardaklar, kandiller ve ampullalar da ele geçtiği bilinmektedir¹²⁹.

Resim 18 a-b-c. III. Leon (717-741) dönemine ait 67 adet toplu altın sikke buluntusu, mekanik temizlik sonrası (Tralleis Antik Kenti Kazı Arşivi)

¹²⁹ Yaylalı, (2010), 377-378.

Resim 19. *Tralleis Antik Kenti Latrina yapısı ve III. Leon dönemine tarihlendirilen 67 adet solidus definesi buluntu yeri (Tralleis Antik Kenti Kazı Arşivi)*

3.2. Mühür

Tralleis Antik Kenti kazılarında sırasında bulunan, Bizans Dönemine tarihlendiğini tespit ettiğimiz 1 adet kurşun mühür bulunmaktadır. Konut alanında, 2002 yılı kazı çalışmaları sırasında ele geçmiş olan bir adet kurşun mühür katalog içerisinde detayları ile verilmiştir (MHR-1, Levha 24). Söz konusu kurşun mührün bir yüzünde, bir yıldızı çevreleyen açık kanatlı kartal, diğer yüzünde ise iki satır yazıt yer almaktadır.

Tralleis Antik Kenti kurşun mühür buluntusunun arka yüzünde “Hsychiu (Hesychius)” ismi yer almaktadır. Ön yüzünde yer alan kartal, bir pagan sembolü olarak bilinmektedir. Burada Romanın gücünü simgeleyen Victoria figürüne benzerliği göze çarpmaktadır. Bu paganist figürlerin mühürler üzerinde zamanla kaybolduğu görülmektedir¹³⁰. Son yıllarda kapsamlı olarak yapılmış olan dünya çapındaki kamu ve özel koleksiyonlar taranarak oluşturulan Bizans kurşun mühürlerine ait sigilografik yayın çalışmalarında kurşun mühürlerin yalnızca %2,53’ü ile çok küçük bir grubu hayvan

¹³⁰ Bulgurlu, (2007), 248-249.

tasvirli mühürler oluşturmaktadır. Bu tasvirler içerisinde kartalın en yoğun grubu oluşturduğu tespit edilmiştir. Kartal motifi özelinde 6. yüzyılda başlayan kullanımın 6.-8. yüzyıl aralığındaki mühür buluntularında daha çok olduğu ikonoklazma ile ortadan kaybolduğu ve daha sonra 13. yüzyıl'ın ilk yarısına kadar kullanımının devam ettiği istatistiksel olarak ortaya koyulmuřtur¹³¹.

Yazıtta mührün sahibine ait isim bulunması açısından oldukça önemlidir. Bu isim bilgisi Bizans İmparatorluğunun sivil, askeri ve dini yönetiminde onur ve/veya görev sahibi olan bir erkeğe ait olduğunu g stermektedir¹³². E. Lianta, A. Papagiannaki kartal tasvirli mühürlerin çoğunluğunun sivil, askeri yetkili kişilere ve özel kişilere ait olduğu bilgisini vermektedir¹³³. Ayrıca incelenen mühürler arasında,  n yüzünde kartal, arka yüzünde isim taşıyan mühürlerden yalnızca 60 adet mührün sahibinin adını taşıdığı tespit edilmiřtir¹³⁴.  alışmalar doğrultusunda yalnızca sahibinin ismini taşıyan mühürlerin özel kişilerin veya özel ve kamusal yazışmalardaki yetkili kişilere ait mühürlerin olması durumunu açığa  ıkmaktadır¹³⁵.

3.3 Ağırlıklar

Ticareti düzenlemeye, pazarlarda tartma ve ödeme güvenliği ve tekdüzeliği sağlayan birçok yasa Geç Antik  ağ'da da mevcuttu. Tartma,  l me ve ödeme aletlerine ilişkin arkeolojik veriler bize o döneme ait kanıtları sunmaktadır¹³⁶. Bu aletler kendi dönemlerinin siyasal, sosyokültürel ve ekonomik arka planını yansıtan seri üretim objeleridir¹³⁷.

 l   sistemleri ve ölçü aletleri, tarım ürünlerinin tartılması, arazilerin ölçülmesi veya ticaret işlemlerinin belirli bir standartta yapılabilmesi amacıyla geliştirilmiştir.  l  

¹³¹ E. Lianta, A. Papagiannaki, (2022). "Preliminary Observations on the Use of Animal Devices on Byzantine Lead Seals (6th-12th Century)", *Byzantinoc Aomoc*, Tomo  30, 8-9.

¹³² Lianta, Papagiannaki, (2022), 19.

¹³³ Lianta, Papagiannaki, (2022), 45.

¹³⁴ Lianta, Papagiannaki, (2022), 22.

¹³⁵ Lianta, Papagiannaki, (2022), 22.

¹³⁶ Morrisson (2012), 379.

¹³⁷ B. Pitarakis, (2022). "Bizans'ta Ağırlık  l me Sanatı", Ağırlık ve  l   Sanatı/The Art of Weights and Measures, Pera Müzesi, (Ed. H. Rössle), İstanbul, 26.

aletleri, antik çağlardan başlayarak Roma, Bizans ve İslam döneminde de yaygın olarak kullanılmıştır¹³⁸. Bizans ölçü sistemi, kendisinden önceki uygulamaları esas almış ve belirli terimler kullanılmaya devam etmiştir¹³⁹.

Bizans İmparatorluğunda da sahtekârlığın önüne geçmek amacıyla, malların ve sikkelerin gerçek değerlerinden farklı bir değerle işlem görmemesi, istikrarın sağlanması ve ticaretin devlet kontrolünde olması amacıyla çeşitli ağırlık birimleri belirlenmiş ve kullanılmıştır. Bizans ağırlık sistemine göre iki farklı kategori ve iki farklı standartta sistem bulunmaktadır. Bunlardan ilki malların, diğeri ise sikkelerin tartılmasıdır. İki kategoride belirli bir düzende ve birbirine paralel olarak katlarına bölünmektedir¹⁴⁰.

Bizans ölçü sisteminde, Geç Roma dönemine ait *litra* birimini temel alan Bizans poundu kullanılmıştır. Bizans ağırlık sistemi, Geç Roma ağırlıklarının devamı niteliğinde olduğu bilinmektedir. İmparator I. Konstantin tarafından kabul edilen orijinal *litra* 327,45 gram ağırlığında olup, 12 *ounce* ya da 72 *solidus*'a eşdeğerdir. Solidus Bizans İmparatorluğunda nomisma olarak adlandırılmış ve ağırlığının bir litranın 1/72'si yani 4,55 gram olmasını şart koşan imparator I. Konstantin tarafından altın sikke ayarı için yürürlüğe konulmuştur. 1 *pound*'un ağırlığı, zaman içinde kademeli olarak azalma göstermiştir: 4.–6. yüzyıllar arasında 324 gram, 6.–7. yüzyıllarda 322 gram, 7.–9. yüzyıllar arasında 320 gram, 9. yüzyıldan 13. yüzyıl başlarına kadar ise 319 gram olarak kullanılmıştır. Daha sonraki dönemlerde bu değer 319 gramın altına düşmüştür. Yüzyıllar içerisinde Bizans poundunun eyaletlerde ve taşrada farklılıklar gösterdiği görülmüştür. Ayrıca S. Bendall çalışmasında, ağırlıkların oldukça değişkenlik gösterdiğini, Cenevre Müzesi ve Munz Zentrum'daki bir poundu kıyaslayarak örnek göstermiştir¹⁴¹. Solidus'un teorik ağırlığı genellikle nümismatlar tarafından 4,54 gr veya 4,55 gr olarak alınır, bu nedenle Geç Roma/Erken Bizans poundu için yaklaşık 327,45 gr teorik ağırlık verilmektedir¹⁴². O. Tekin, tek bir merkezde üretilmediklerinden dolayı ağırlıkların her

¹³⁸ Kürkman, (2003), 12.

¹³⁹ Acara-Eser, (2003), 33.

¹⁴⁰ O. Tekin, (2007). "Bizans Ağırlıkları Harput Kazısından Bir Örnek", *Toplumsal Tarih* 168, 32-33.

¹⁴¹ S. Bendall, (1996). *Byzantine Weights: An Introduction*, London, 6-7.

¹⁴² C. Entwistle, (2016). "The Early Byzantine Weights from Kunszentmarton, Hungary", *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 67, Budapest, p. 287.

yerde aynı ağırlığa sahip olmadığını, yayınlarda farklı ağırlıkların temel alınmasından dolayı ağırlıklarda farklılıklar olabileceğinden bahsetmektedir¹⁴³.

Bizans ağırlıkları, ticari olup pound, ons ve bunların kesirleri cinsinden ifade edilir ya da madeni para ağırlıkları nominal olarak ifade edilir. S. Bendall ticari ve madeni para arasındaki ilişkiyi ve ağırlıklar üzerinde bulunan sembolleri tablo üzerinde göstermektedir¹⁴⁴.

BYZANTINE WEIGHTS								
lb	COMMERCIAL				COIN			
		OZS	SYMBOL	SCRIPULA GRAMMATA	SOLIDI	SYMBOL	SILIQUE KERATTA	GRAMS
1	LIBRA LITRA	12	ROMAN BYZANTINE	288	NOMISMAT	ROMAN BYZANTINE		327.45
			Λ A Λ A		72	NO B		
1/2	SEMS	6	8 G Γ S	144	36	SOL XXXVI	NA S	163.7
1/3	TRIENS	4	-III 8 Δ Γ Δ	96	24	SOL XXIII	NK Δ	109.1
1/4	QUADRANS	3	-III 8 Γ Γ Γ	72	18	SOL XVIII	NI H	81.9
1/6	SEXTANS	2	-II 8 B Γ B	48	12	SOL XII	NI B	54.6
1/12	UNCIA OUNGIA	1	-I 8 A Γ A	24	6	SOL 6	NS	27.2
	SEMUNCIA	1/2	XII IB	12	3	SOL III	NI Γ	13.6
	BINÆ SEXTULÆ	1/3		8	2	SOL II	NB	9.1
	SICILIUS	1/4		6	1 1/2			6.82
	SEXTULA	1/6		4	1	SOL I	N	4.55
				2	1/2		IB	2.27
				1 1/3	1/3 TREMISSIS		H or T	1.52

Tablo 2. Ağırlıklar üzerinde bulunan semboller, gramları ile ticari ve madeni para arasındaki ilişki (Bendall, 1996, 8).

Ağırlıklarda çeşitli formlar kullanılmıştır. MS 3.-4. yüzyıllardaki üstten ve alttan basık küresel form 5. yüzyılda da devam etmiştir. MS 6.-7. yüzyıl Bizans ağırlıklarındaki formlar genellikle kare ve disk şeklinde görülmektedir. Sekizgen formlar ise az kullanılmıştır. Kronolojik olarak bakıldığında ilk zamanlarda kare form yaygın iken özellikle 6. yüzyıl'ın ikinci yarısında disk formu kullanılmaya başlanmıştır. Ağırlıkların malzemesi ise genellikle bronz, kurşun ve cam olarak karşımıza çıkmaktadır. Ağırlıkların üretimleri kalıp ile yapılmıştır ve kalıp sonrası tornada şekillendirilen ağırlıklar özellikle

¹⁴³ Tekin, (2007), 35.

¹⁴⁴ Bendall, (1996), 6-7.

disk formlu ağırlıklarda üzerlerinde bulunan halka şeklindeki torna izlerinden görülmektedir¹⁴⁵. Ağırlıkların bazılarında gümüş, bakır veya pirinç kakma ile oluşturulmuş semboller, yetkililerin isimleri, dini ifadeler veya dini sembollerin yer aldığı görülmektedir¹⁴⁶. Bu ağırlıklar üzerinde hayvan, bitki motifleri ve haçlar en sık kullanılan süslemelerdir. Çelenkler, dairesel süslemeler, kalp şeklinde yapraklar, rozetler, sarmallar ve dalgalı çizgiler gibi kompozisyonlar yer alabilir¹⁴⁷.

Ağırlıklar iki ana tipte bilinmektedirler. Bunlar, brüt tartım için büst ya da heykelcik şeklindeki ağırlıklar ve denge terazisi ile ince tartım için düz ağırlıklardır. Sikke kontrol ağırlıklarında olduğu gibi Roma döneminde kullanıldığı bilinen ticari ağırlık ve terazi/kantarların kullanımları Bizans Döneminde de varlığını sürdürmüştür¹⁴⁸. Bakır alaşımlı düz ağırlıkların günlük kullanım için tercih edildiği söylenilebilir¹⁴⁹.

Tralleis Antik Kenti kazı buluntusu tespit edilen 24 adet ağırlık bulunmaktadır. Ayrıca 2 adet kantar ağırlığı buluntusu mevcuttur. Ağırlıklar benzer örnekler doğrultusunda kronolojik olarak değerlendirilmiştir.

Tralleis Antik Kenti III. Derece Arkeolojik Sit sınırlarında kalan Köprülü Mahallesi, 419 ada 28 parselde 2016 yılında, Aydın Müze Müdürlüğü tarafından Kurtarma Kazısı gerçekleştirilmiştir¹⁵⁰. Kurtarma Kazısına ait buluntular doktora tezi kapsamında çalışılmıştır¹⁵¹. Kazı çalışmaları sırasında 2 numaralı oda mezar içerisinden bir adet Bizans İmparatorluğu Dönemine ait cam sikke ağırlığı ve 6. yüzyıl'a tarihlendirilen terazi kolu ele geçmiştir. Aynı oda mezar içerisinden MS 4.-7. yüzyıl aralığına tarihlendirilen sikkeler, kemik objeler, 5.-6. yüzyıl aralığına tarihlendirilen cam unguentariumlar ve tümü 6. yüzyıl'a tarihlendirilen pişmiş toprak kandil buluntuları, bir adet bronz yüzük ile iki adet pişmiş toprak ampulla ele geçmiştir. Farklı dönemlere ait

¹⁴⁵ O. Tekin, (2015c). "Trabzon Müzesinden Bizans Terazi Ağırlığı", *Toplumsal Tarih*, Sayı:254, 38.

¹⁴⁶ Kazhdan, (1991), 2194-2195.

¹⁴⁷ Pitarakis, (2022), 32.

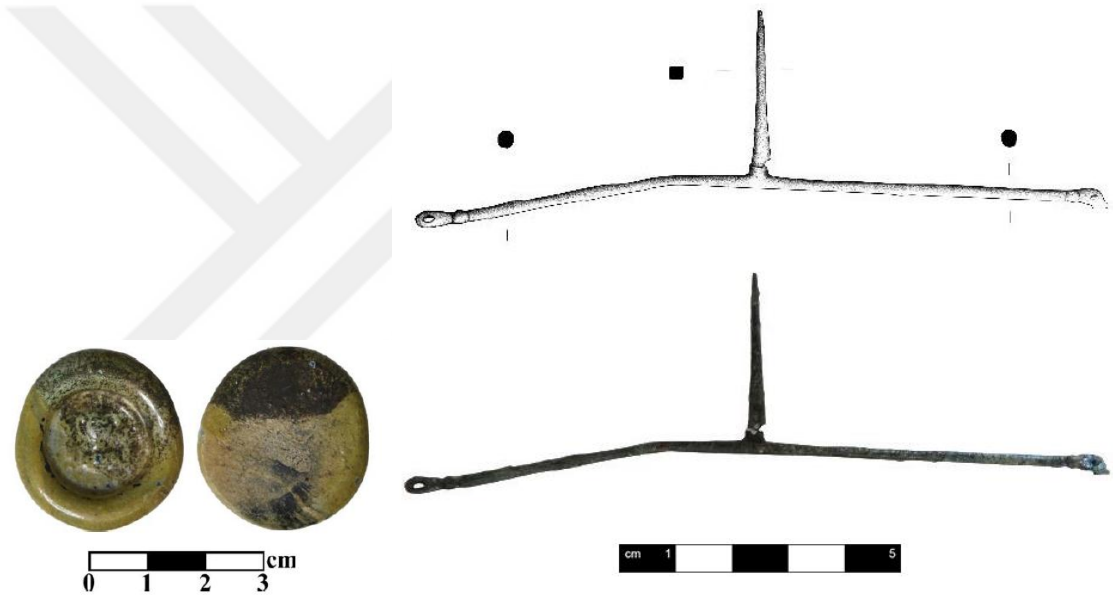
¹⁴⁸ Kazhdan, (1991), 2194-2195.

¹⁴⁹ Pitarakis, (2022), 26.

¹⁵⁰ Y. Akkan, F. Coşkun, A. Akkan, E. Dede, (2017). "Aydın İli Efeler İlçesi, Köprülü Mahallesi, 419 Ada, 28 Parsel Kurtarma Kazısı Çalışmaları", 26. Müze Kurtarma Kazıları Sempozyumu, 19-20 Nisan 2017 Hatay, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 379-396.

¹⁵¹ S. Coşkun, (2022). Tralleis Güney Nekropolü Oda Mezarları ve Buluntuları, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.

sikke buluntuları içerisinde kondisyonu iyi olan ve tanımlanabilen en geç tarihli sikke buluntusu İmparator Focas (602-610) dönemine tarihlendirilmektedir. Yeşil renkteki cam sikke kontrol ağırlığı, 2,6 cm çapında, 0,6 cm kalınlığındadır. Ön yüzünde bulunan kabartma şeklindeki *amphoray* andıran figür anlaşılamamaktadır, arka yüzü düzdür¹⁵². 5. yüzyıl ortasında ortaya çıkan ve 7. yüzyıl'ın ortalarına kadar kullanımı devam eden cam ağırlıkların çoğu *solidus*ları, *nomismaları* ve küçük altın sikkeleri tartmak için üretilmiştir¹⁵³. Ayrıca söz konusu kurtarma kazısına ait buluntular içerisindeki terazi kolu, Tralleis kazı buluntusu Kat. No. 30'da yer alan terazi koluyla büyük ölçüde benzerlik göstermektedir.

Resim 20. Tralleis Antik Kenti III. derece arkeolojik sit sınırlarında kalan 419 ada 28 parsel kurtarma kazısı 2 numaralı oda mezar, Bizans dönemi cam ağırlık ve terazi kolu buluntusu (Coşkun, (2022), (Kat. No 147) 325, (Kat. No. 167) 336).

¹⁵² Coşkun, (2022), 153-154.

¹⁵³ Pitarakis, (2022), 26.

3.4. Ticari Objeler

3.4.1. Teraziler ve Kefeler

Teraziler, iki kefeli tartı aletleridir. Terazi kolunun iki ucundan eşit şekilde sarkan kefeler kolun merkezinde yer alan ibre ile kontrol edilirdi¹⁵⁴. Tartma işlemi yapılırken kefelerden birine ağırlık diğerine ise tartılacak olan ürünün yerleştirilmesiyle ibrenin dik duracak şekle gelmesi sonucu kefelerin dengede olduğu anlaşıldı¹⁵⁵. Bizans pazarlarında, sebze, otlar, baharatlar, altın ve sikke gibi hafif ürünler için bakır alaşımlı küçük ağırlıklar ile eşit kollu terazi ve kefeler kullanılmıştır¹⁵⁶.

Tralleis kazı çalışmalarında ele geçen 4 adet terazi kolu parçası ve 5 adet kefe bulunmaktadır. Ayrıca 1 adet hayvan kemiğinden işlenmiş cep terazisine ait parça yer almaktadır.

3.4.2. Kantarlar

En erken örnekleri MÖ 1. yüzyıl olan kantarlar Eski Yunan, Roma, Bizans ve Anadolu toplumlarında kullanılmıştır. Ağır malların tartılması amacıyla kullanılan tek kollu tartı aleti olan kantarlar yük kolu, ağırlık ve yük taşıyıcı kancalardan oluşmaktadır. El kantarlarında tartılacak olan mal bir kefe ya da direkt olarak kancalara asılarak kol üzerinde hareket edebilen ağırlık ile kullanılırdı¹⁵⁷. İki kısımdan oluşan kantar kolunun bir kısmı kuvvet kolu, bir kısmı ise kancaların bulunduğu yük koludur. Uzun olan kuvvet kolu üzerinde aralıklı çentikler ve birim işareti olan nokta bezemeler yer almaktadır. Kısa kol üzerinde ise kantarın tutulması için askı kancası yer almaktadır¹⁵⁸. Bazı kantar kolları üzerinde sahibinin veya ait olduğu kurumun ismini gösteren noktalı harfler yer almaktadır¹⁵⁹.

¹⁵⁴ G. Baran Çelik, E. Son, (2019). “Bizansta Günlük Yaşam”, *Toplumsal Tarih*, Ağustos, 39.

¹⁵⁵ O. Tekin, (2015d). Ege Dünyasında Terazi Ağırlıkları Klasik ve Hellenistik Dönemler, *Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 118.

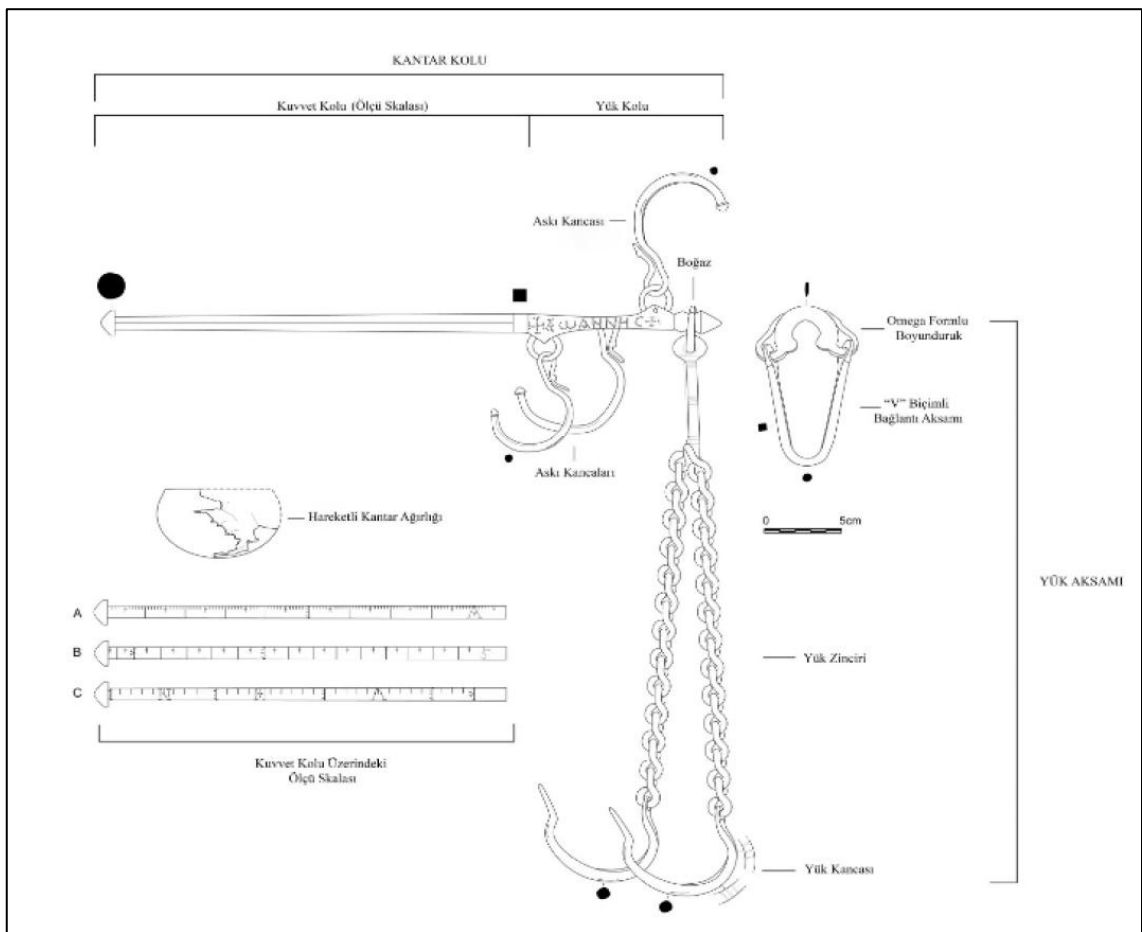
¹⁵⁶ Pitarakis, (2022), 26.

¹⁵⁷ Waldbaum, (1983), 70; Tekin, (2015d), 117; Tekin, (2016), 8. N. Franken, çalışmasında masif bronzdan yapılmış kantarları sekiz ayrı sınıfa ayırmaktadır; Valle Ponti tipi, Pompeii tipi, Walbrook tipi, Kopenhag tipi, Osterburken tipi, Konstantinopolis tipi, Geç Dönem Masif Bronz Hızlı Teraziler ve bunlara ek olarak bazı belirsiz örnekler de bulunmaktadır. (Franken, 1993, 72-73).

¹⁵⁸ Tekin, (2015d), 119.

¹⁵⁹ Pitarakis, (2022), 32.

Bizans'ta ağır ve hacimli ürünleri tartmak için büyük boyutlu ve kütleli topuzu bulunan kantarlar kullanılmakta idi. Sardis Antik Kenti'nde 7. yüzyıl'a tarihlenen içleri kurşun ile doldurulmuş yarım küre ya da armut biçimli, bakır alaşımlı kantar ağırlıkları ile kullanıldığı tespit edilen kantarlar bulunmuştur¹⁶⁰. Bu ağırlıkların daha ağır olmaları için içlerine kurşun dolduruluyordu. Basit formdaki armudi ağırlıkların yanısıra büst formunda kantar ağırlıkları da bulunmaktadır¹⁶¹.

¹⁶⁰ Pitarakis, (2022), 26.

3.4.3. Aksamalar

Birçok arkeolojik kazı çalışmasında olduğu gibi, Tralleis Antik Kentinde de sık karşılaşılan gruplardan biri olan taşıyıcı ve bağlayıcı görevdeki çeşitli nitelikte aksamalar olan kancalar, askılar ve zincirler genellikle yoğun korozyon maruz kalmış şekilde ele geçmektedir. Teraziler ve kantarlar gibi ticari ölçme araçlarında da çeşitli donanımlara sahip farklı formlarda kanca, askı ve zincir gibi Aksamalar yer almaktaydı. Gerçekleştirilen kazı çalışmalarında parçalar halinde ele geçen buluntular benzer örnekler doğrultusunda niteliklerine göre tasnif edilerek kronolojik olarak değerlendirilmiştir.

Tralleis 1996-2021 yılları arasında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında ele geçmiş tanımlanabilen 10 adet farklı nitelikte aksam katalog içerisine eklenerek değerlendirmeye alınmıştır. Söz konusu aksamalar kantara ait bağlantı aksamaları, kanca ve zincirlerdir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. KATALOG VE DEĞERLENDİRME

4.1. Katalog

4.1.1. Sikkeler

I. Anastasius (491-518)

I. Dönem, Follis, Konstantinopolis

Öy. : İmparatorun diademli büstü sağa, paludamentum ve cuirass giyimli.

DNANASTA [SIVSPPAVC]

Ay. : **M**, solda ve sağda *****, altta darphane ismi CON, üstte haç.

(498-518)

1 Æ 31 mm, 12.06 gr; (Lev. 1)

Ref.: DOC 1, 13, Pl. II, 17.1-17.2.

Env. no.: 23739.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Arsenal Önü Dolgu / 1999

I. Iustinus (518-527)

Pentanummia, Nikomedia

Öy. : İmparatorun sağa doğru diademli büstü, lejand silik.

DNIVSTI NVSPAVC

Ay. : Sağda € , solda N.

(518/27)

2 Æ 13 mm, 2.75 gr, (Lev. 1)

Ref.: DOC 1, 50, 36.1.

Env. no.: TRL07.GYM.III-(7).80

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları-7 No'lu Mekân / 23.08.2007

I. Iustinianus (527-565)

Follis, Konstantinopolis

Öy. : İmparatorun sağa doğru tüylü taç, diadem, zırh ve paludamentum giyimli büstü.

DNIVSTINI ANVSPPA[VC]

Ay. : **M**, solda, sağda ve üstte haç. Altta darphane ismi CON.

(527/38)

3 Æ 30 mm, 15.13 gr; Of.: €; (Lev. 1)

Ref.: DOC 1, 79, Pl. XIV, 29b.1.

Env. no.: 24324.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Konut Alanı B1 Açması / 2002

Yarım Follis, Konstantinopolis

Öy. : İmparatorun sağa doğru tüylü taç, cuirass ve paludamentum giyimli büstü.

[DNIVSTI]NI ANVSPPAV[C]

Ay. : K, solda haç, üstte ve altta *. Sağda işlik işareti.

(527/38)

4 Æ 26 mm, 8.07 gr; Of.: Δ; (Lev. 1)

Ref.: DOC 1, 81, 33c.1-3.

Env. no.: 32842.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Konut Alanı B09/1 Açması / 2009

Follis, Konstantinopolis

Öy. : İmparatorun cepheden, tüy sorguçlu miğfer ve zırh giyimli büstü. Sağ elinde haç globus, sol elinde ise üzerinde süvari figürü olan kalkan taşır. Sağ boşlukta haç motifi.

DNIVSTINI ANVSPPAVC

Ay. : M, solda [A]/N/N/O, yukarıda haç, sağda tarih, aşağıda Of. harfî. Kesimde darphane ismi CON.

(541/2)

5 Æ 41 mm, 20.78 gr, Of.: €; tarih: X / 4; (Lev. 1)

Ref.: DOC 1, 88, 40e.1.

Env. no.: TRL21-RA8-S4

Buluntu Yeri ve Tarihi: Konut Alanı- Roma Villası Açma 8 (Mozaik Taban Üzeri)
/ 27.09.2021

16 Nummi, Thessaloniki

Öy. : İmparatorun sağa büstü. Taçlı, cuirass ve paludamentum giyimli.

[DNIVSTINI ANVSPPAVI]

Ay. : AISP, yukarıda [AΔ]K, kesimde darp yeri T€S.

6 Æ 22 mm, 5.50 gr, Of.:? ; tarih: ? (Lev. 1)

Ref.: DOC 1, 106, 98g, Pl XXIII.

Env. no.: TRL06GYM.74

Buluntu Yeri ve Tarihi: Konut Alanı 74 No'lu Alan / 2006

Yarım Follis, Thessaloniki

Öy. : İmparatorun cepheden, tüy sorguçlu diadem ve zırh giyimli büstü, sağ elinde haç globus, sol elinde ise üzerinde süvari figürü olan kalkan taşır. Sağ boşlukta haç motifi.

DNIVSTINI ANVSPPAV

Ay. : K, solda A/N/N/O, yukarıda haç, kesimde darp yeri T€S.

(538/9?)

7 Æ 23 mm, 6.02 gr; tarih: X (?) (Lev. 1)

Ref.: DOC 1, 108.

Env. no.: 2347 (Si22)

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium-GDKP 1 Açması X Mekânı / 27.07.2010

Follis, Kyzikos

Öy. : İmparatorun cepheden, tüy sorguçlu miğfer ve zırh giyimli büstü, sağ elinde haç globus, sol elinde ise üzerinde süvari figürü olan kalkan taşır. Sağ boşlukta haç motifi.

DNIVSTINI ANVSPPAVC

Ay. : M, solda A/N/N/O, yukarıda haç, sağda tarih, aşağıda Of. harfi. Kesimde darphane ismi KVZ.

(541/42)

8 Æ 38 mm, 19.25 gr, Of.: Δ; tarih: X / X / II (Lev. 1)

Ref.: DOC 1, 128.

Env. no.: 08.08.2001

Buluntu Yeri ve Tarihi: GYM B 2001/IV (Konut Alanı) - Güney Kesitinin Önü / 08.08.2001

Tarih Belirsiz

9 Æ 36 mm, 17.17 gr, Of.: B; tarih: X / X / ? (Lev. 2)

Ref.: DOC 1, 124.

Env. no.: 04.08.2001/1

Buluntu Yeri ve Tarihi: GYM B 2001/IV (O22) (Konut Alanı) / 04.08.2001

10 Æ 34 mm, 18.50 gr, Of.: B; tarih: ? (Lev. 2)

Ref.: DOC 1, 124.

Env. no.: 04.08.2001/2

Buluntu Yeri ve Tarihi: GYM B 2001/IV (O23) (Konut Alanı) / 04.08.2001

Follis, Sınıf III, Antiokheia

Öy. : İmparatorun cepheden, diademli, zırh ve paludemantum giyimli büstü.

DNIVSTINI ANVSPPAVC

Ay. : M, yukarıda haç, sağda *, aşağıda Of. harfi. Kesimde darphane ismi +THEΥΡ+.

(533/37)

11 Æ 31 mm, 16.58 gr, Of.: Γ; (Lev. 2)

Ref.: DOC 1, 138, 210c.I-210c.4, Pl XXXVI.

Env. no.: TRL07GYM.III.82

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları – 2 No’lu Mekân / 19.07.2007

Follis, Sınıf A, Antiokheia

Öy. : İmparatorun cepheden, tüylü miğfer ve önünde yonca süslemeli taç ve zırh giyimli büstü. Sağ elinde haçlı globus taşır. Sol omuzda süvari betimli kalkan ve sağ alanda haç.

DNIVSTINI ANVSPPAVC

Ay. : M, yukarıda haç, solda A/N/N/O, aşağıda Of. harfi. Kesimde darphane ismi ΘΥΠΟ.

(539/40)

12 Æ 40 mm, 24.63 gr, Of.: B; tarih: X/ I/ I/ I (Lev. 2)

Ref.: DOC 1, 142, 215b.1, Pl XXXVII.

Env. no.: TRL07.GYM.III.157

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları – 2 No’lu Mekân / 30.07.2007

Yarım Follis

Darp Yeri ve Tarih Belirsiz

13 Æ 24 mm, 6.06 gr, Of.: ?; tarih: ? (Lev. 2)

Ref.: DOC 1, 78-135(?).

Env. no.: TRL07GYM.III.(7).17

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları – 7 No’lu Mekân / 21.08.2007

II. Iustinus (565-578)

Follis, Konstantinopolis

Öy. : Nimbuslu Iustinos solda ve nimbuslu Sophia sağda, lir arkalıklı tahtta otururlar.
İmparator sağ elinde haç globus, imparatoriçe ise sağ elinde haç asa taşır.

DNIVSTI NVSPPAVC

Ay. : M, solda A/N/N/O, altta darphane ismi CON, üstte haç.

(574/5)

14 Æ 30 mm, 13.18 gr, Of.: B; tarih: X, (Lev. 2)

Ref.: DOC 1, 212, 38b.

Env. no.: 23730.

Buluntu Yeri ve Tarihi: GYM (G-20-40/B0-15) (Konut Alanı)/ 2001

(576/7)

15 Æ 29 mm, 13.26 gr, Of.: A; tarih: X / II, (Lev. 2)

Ref.: DOC 1, 213, 42a.1-42a.2.

Env. no.: 23718.

Buluntu Yeri ve Tarihi: GYM B-4 M15 Açması (Konut Alanı)/ 2001

Tarih Belirsiz

16 Æ 30 mm, 13.65 gr, Of.: Γ; tarih: 4 (?), (Lev. 2)

Ref.: DOC 1, 204.

Env. no.: TRL12GYM.III(11).29

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları- 11 No'lu Mekân / 09.08.2012

Yarım Follis, Konstantinopolis

Öy. : Nimbuslu Iustinos solda, nimbuslu Sophia sağda arkalıklı tahtta otururlar.

Ay. : K, solda A/N/N/O, üstte haç, darp yeri ve işlik belirsiz.

(571/2)

17 Æ 23 mm, 6.99 gr, Of.: ? ; tarih: 4 / I, (Lev. 3)

Ref.: DOC 1, 216, Pl. LI, 51a-51c.

Env. no.: 43863.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium GDKP 1 Açması / 2010

(574/5)

18 Æ 23 mm, 7.42 gr, Of.: ? ; tarih: X (?), (Lev. 3)

Ref.: DOC 1, 214, 56a-56c.

Env. no.: 23733.

Buluntu Yeri ve Tarihi: GYM B12 Açması (Konut Alanı)/ 2001

(575/6)

19 Æ 25 mm, 7 gr, Of.: ? ; tarih: X / I, (Lev. 3)

Ref.: DOC 1, 217, 57a-57d.

Env.no.: 2001/1-16.07.2021

Buluntu Yeri ve Tarihi: GYM B 2001/1 (O16c Foseptik çukuru) (Konut Alanı)/
16.07.2001

Yarım Follis, Thessaloniki

Öy. : Nimbuslu Iustinos solda, nimbuslu Sophia sağda arkalıklı tahtta otururlar.

DNIVSTI NVSPPAV

Ay. : K, solda A/N/N/O, üstte haç, kesimde darp yeri TΕS.

(574/5)

20 Æ 22 mm, 4.73 gr, Of.: ? ; tarih: X, (Lev. 3)

Ref.: DOC 1, 223, Pl., 77.

Env. no.: TRL07.GYM.IV-01-13.07.2007

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium-Natatio N-02 / 13.07.2007

Tarih Belirsiz

21 Æ 22 mm, 5.01 gr, Of.: ? ; tarih: (?), (Lev. 3)

Ref.: DOC 1, 220.

Env. no.: TRL07GYM.III.45

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları- 6 No'lu Mekân / 16.08.2007

Follis, Nikomedia

Öy. : Nimbuslu Iustinos solda ve nimbuslu Sophia sağda, lir arkalıklı tahtta otururlar.

İmparator sağ elinde haç globus, imparatoriçe ise sağ elinde haç asa taşır.

DNIVSTI NVSPPAVC

Ay. : M, solda A/N/N/O, altta darphane ismi NIKO, üstte haç.

(569/70)

22 Æ 33 mm, 14.24 gr, Of.: A; tarih: Ç, (Lev. 3)

Ref.: DOC 1, 227, 95a.1.

Env. no.: 19.08.2019

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Dükkânlar – Yüzey Buluntusu / 19.08.2019

23 Æ 31 mm, 13.11 gr, Of.: A; tarih: Ç, (Lev. 3)

Ref.: DOC 1, 227, 95a.1.

Env. no.: GYMF1-04.09.2002

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium F1-1 Nolu Alan Kanal İçi / 04.09.2002

(573/4)

24 Æ 31 mm, 11.05 gr, Of.: ; tarih: ÇI / II, (Lev. 3)

Ref.: DOC 1, 229, 99c.I-99c.2.

Env.no.: TRL07-(B:39)- 425

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium – Yüzey Buluntusu - 2007

(574/5)

25 Æ 28 mm, 8.90 gr, Of.: A; tarih: X, (Lev. 4)

Ref.: DOC 1, 229-230, 100a-100b.3.

Env. no.: 99/769 (Si47) 26.08.1999

Buluntu Yeri ve Tarihi: Arsenal Önü Dolgu / 26.08.1999

(577/78)

26 Æ 32 mm, 13.08 gr, Of.: A; tarih: X / II / I, (Lev. 4)

Ref.: DOC 1, 231, 103a.

Env. no.: 04.08.2001-(13)

Buluntu Yeri ve Tarihi: GYM B 2001/IV (Doğu dolgu duvar) (Konut Alanı)/

04.08.2001

Darp Yeri Belirsiz

27 Æ 29 mm, 14.58 gr, Of.: ?; tarih: II / II, (Lev. 4)

Ref.: DOC 1, 206, 25a-25e.

Env. no.: 2001/IV - 13.08.2001

Buluntu Yeri ve Tarihi: GYM B 2001/IV (Güney Kesit Önü) (Konut Alanı)/
13.08.2001

Pentanummia (565/78), Konstantinopolis

Öy. :

Ay. : C, sağda B.

28 Æ 15 mm, 1,68 gr, Of.: ?, (Lev. 4)

Ref.: DOC 1, 218-219, 60b.1-5.

Env. no.: TRL07GYM.III.102

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları - 1 No'lu Mekân / 2007

Öy. :

Ay. : C, sağda haç.

29 Æ 15 mm, 2.12 gr, Of.: ?, (Lev. 4)

Ref.: DOC 1, 219-220, 60e.1-5.

Env. no.: TRL07GYM.III(7).39

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları-7 No'lu Mekân / 22.08.2007

Pentanummia (565/78), Kyzikos

Öy. :

Ay. : C, sağda K.

30 Æ 15 mm, 2,10 gr, Of.: ?, (Lev. 4)

Ref.: DOC 1, 240, 137.1-6.

Env. no.: TRL07GYM.III(7).35

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları - 7 No'lu Mekân / 22.08.2007

Darp Yeri Belirsiz

Öy. :

Ay. : E, sağda (?).

31 Æ 18 mm, 2.10 gr, Of.: ?, (Lev. 4)

Ref.: -

Env. no.: TRL07GYM.III(7).85

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları - 7 No'lu Mekân / 23.08.2007

II. Tiberius Konstantinus (578-582)

Follis, Konstantinopolis

Öy. : İmparatorun cepheden, haç ve pendilialı taç ve Konsül kaftanı giyimli büstü. Sağ elinde mappa, sol elinde kartal başlı asa taşır.

OMTIBCONS TANTPPAVI

Ay. : M, solda A/N/N/O, darphane ismi CON.

(580/1)

32 Æ 32 mm, 12.30 gr, Of: € ; tarih: 4 / I, (Lev. 4)

Ref.: DOC 1, 271, 13e, Pl LXI.

Env. no.: 1999/ 695 (Si37)- 21.08.1999

Buluntu Yeri ve Tarihi: Arsenal Önü II. Kademe Dolgu / 21.08.1999

Follis, Nikomedia

Öy. : İmparatorun cepheden, haç ve pendilialı taç ve Konsül kaftanı giyimli büstü. Sağ elinde mappa, sol elinde kartal başlı asa taşır.

OMTIBCONS TANTPPAVI

Ay. : M, solda A/N/N/O, darphane ismi NIKO.

(580/1)

33 Æ 28 mm., 13.90 gr., Of: ? ; tarih: 4 / I, (Lev. 5)

Ref.: DOC 1, 279, 30a.1-30b.2.

Env. no.: GYMB.372/25.06.2002

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium B-2 No'lu Oda (Konut Alanı)/ 25.06.2002

Mauricius Tiberius (582-602)

Solidus, Konstantinopolis

Öy. : İmparatorun pendialı ve önünde daire şekilli süsü bulunan tüy sorguçlu başlık ve cuirass giyimli cepheden büstü. Sağ elinde haç globus taşır. Sol omzunun üzerinde paludamentum kıvrımı bulunur.

ONMAVRIC TIBPPAVC

Ay. : Cepheden melek tasviri, sağ elinde üzerinde P olan uzun bir asa ve sol elinde ise haç globus taşır.

VICTORI AAVCC, CONOB

(583/601)

34 AV 22 mm, 4.25 gr, Of: I, (Lev. 5)

Ref.: DOC 1, 297, Pl. LXVI, 5j.1-5j.3.

Env. no.: 26698.

Buluntu Yeri ve Tarihi: GYM Kuzeydoğu Latrina / 2006

35 AV 22 mm, 4.37 gr, Of: ?, (Lev. 5)

Ref.: DOC 1, 297, 5a.1-6d.

Env. no.: 26697.

Buluntu Yeri ve Tarihi: GYM Kuzeydoğu Latrina / 2006

Follis, Konstantinopolis

Öy. : İmparatorun cepheden zırlı ve haç motifi süslü taç giyimli büstü. Elinde haç globus taşır.

DNTIBERM AVRCPPAVI

Ay. : M, solda A/N/N/O, yukarıda haç, sağda tarih, aşağıda Of. harfi. Kesimde darphane ismi CON.

(587/8)

36 Æ 33 mm, 11.95 gr, Of.: E; tarih: Ç, (Lev. 5)

Ref.: DOC 1, 305, 29d.1-29d.4.

Env. no.: GYM07.III.(1).06

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları - 6 No'lu Mekân / 03.09.2007

(589/90)

- 37** Æ 32 mm, 12.30 gr, Of.: ?; tarih: Ç / II, (Lev. 5)
Ref.: DOC 1, 306, 31a.1- 31e.2.
Env. no.: 13.10.2001
Buluntu Yeri ve Tarihi: GYM Kuzey-Yüzey / 13.10.2001
- 38** Æ 31 mm, 12.06 gr, Of.: ?; tarih: Ç / II, (Lev. 5)
Ref.: DOC 1, 306, 31a.1- 31e.2.
Env. no.: 24332/1998
Buluntu Yeri ve Tarihi: Arsenal Çöplük / 01.08.1998

Tarih Belirsiz

- 39** Æ 31 mm, 11.81 gr, Of.: Δ ; tarih: ?, (Lev. 5)
Ref.: DOC 1, 301.
Env. no.: TRL07GYM.II.22
Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium Latrina / 09.07.2007

Follis, Antiokheia

Öy. : İmparatorun cepheden konsolosluk giysisi ve yonca süslemeli taç giyimli büstü.
Sağ elinde mappa, sol elinde kartal başlı asa taşır.

ΔΝ ΜΑΥΓΙ CNΡΑΥΘ

Ay. : M, solda A/N/N/O, yukarıda haç, sağda tarih, aşağıda Of. harfi. Kesimde
darphane ismi ΨΗΕΥΡ.

(596/7)

- 40** Æ 29 mm, 10.89 gr, Of.: A; tarih: X / Ç, (Lev. 5)
Ref.: DOC 1, 343, 167a.
Env. no.: TRL07GYMIII.89
Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları - 1 No'lu Mekân / 2007

Darp Yeri Belirsiz

- 41** Æ 32 mm, 12.53 gr, Of.: (?); tarih: I, (Lev. 6)
Ref.: DOC 1.

Env. no.: 760 (Si38)

Buluntu Yeri ve Tarihi: Arsenal Önü Dolgu / 1999

Yarım Follis, Kyzikos

Öy. : İmparatorun cepheden konsolosluk giysisi ve yonca süslemeli taç giyimli büstü.
Sağ elinde haç globus taşır.

ONMARVI TIBERP[PAV]

Ay. : K, solda A/N/N/O, yukarıda haç, sağda tarih, aşağıda Of. harfî.

(590/1)

42 Æ 24 mm, 4.85 gr, Of.: B; tarih: 4/I/I/I, (Lev. 6)

Ref.: DOC 1, 335, Pl. LXXIII, 140b.2.

Env. no.: 43862.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium B (Konut Alanı) / 2010

Focas (602-610)

Kurşun

Sınıf 1 (Pendilialı Büst), Konstantinopolis

Öy. : İmparatorun cepheden büstü, sakallı, zırh ve paludemantum giyimli. Pendilialı taç takmaktadır. Taçın ortasındaki küre üzerinde haç bulunmaktadır. Sağ elinde haçlı globus taşır.

ONFOCAS PERPAVC

Ay. : Cepheden melek figürü, sağ elinde P ile biten uzun mızrak ve sol elinde haçlı globus taşır.

VICTORI AAV[CC], CON[OB].

(602/603)

43 21 mm, 4.04 gr, Of.: (?), (Lev. 6)

Ref: DOC 2/1, 152.

Env. no.: GYM.II.46 (52977)

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları - 2 No'lu Mekân / 17.07.2007

44 23 mm, 5.90 gr, Of.: (?), (Lev. 6)

Ref: DOC 2/1, 152.

Env. no.: GYM.II.47 (52978)

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları - 2 No'lu Mekân / 17.07.2007

Follis, Nikomedia

Sınıf I, (Ayakta İki Figür)

Öy. : Solda ayakta Focas taçlı, sol elinde haç globus taşır. Sağda ayakta leontia taçlı ve nimbuslu, sağ elinde haçlı asa tutar. Başlarının arasında haç bulunur.

ΔMFOCA INPERAV

Ay. : M, solda A/N/N/O, altta darphane ismi ve Of harfi, NIKO B.

(602/3)

45 Æ 33 mm, 13.53 gr, Of.: B, tarih: I, (Lev. 6)

Ref: DOC 2/1, 176, Pl. III, 53b.1-53b.2.

Env. no.: 28.07.2001.

Buluntu Yeri ve Tarihi: GYM B 2001/IV (2 No'lu Duvar Önü) (Konut Alanı)/
28.07.2001

Follis, Konstantinopolis

Öy. : İmparatorun cepheden büstü, konsüllük kaftanı ve haç motifi süslü taç giyimli, sağ elinde mappa ve sol elinde haç taşır.

ð MFOCAS PERPAVC

Ay. : X/X/X/X, yukarıda A/N/N/O, sağda yıl rakamı, kesimde darphane ismi CON.

46 Æ 29 mm, 10,59 gr, Of.: Δ; tarih: II, (Lev. 6)

Ref.: DOC 2/1, 165, 26c.

Env. no.: 03.09.2002.

Buluntu Yeri ve Tarihi: GYM F1 3 No'lu Mekân / 03.09.2002

47 Æ 32 mm, 12.65 gr, Of.: ? ; tarih: (?), (Lev. 6)

Ref.: DOC 2/1, 165, 31a-c (?).

Env. no.: 16.11.2002.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium Yüzey Buluntusu / 16.11.2002

Yarım Follis

Sınıf 2 (Konsül Kıyafetli Büstü), Konstantinopolis, PERP

Öy. : İmparatorun cepheden büstü, konsül kıyafetli, haçlı taç giyiyor. Sağ elinde mappa, sol elinde haç tutmaktadır. Üstte haç.

[ð]mFO[CAS PERPAVC]

Ay. : XX, üstte haç, kesimde darp yeri CO[N], sonda Of. harfi belirsiz.

(603?-610)

48 Æ 24 mm, 5.35 gr, Of.: (?), (Lev. 6)

Ref: DOC 2/1, 167-168, 36a-37a.2.

Env. no.: 1268 (Si32).

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium Yüzey (?) / 01.07.2000

Sınıf 2 (Konsül Kıyafetli Büstü), Konstantinopolis, PERP

Öy. : İmparatorun cepheden büstü, konsül kıyafetli, haçlı taç giyiyor. Sağ elinde mappa, sol elinde haç tutmaktadır. Üstte yıldız. Lejand belirsiz.

[əNFOCAS PERPAVC]

Ay. : XX, kesimde darp yeri CON, sonda Of. harfi Γ.

(603/610)

49 Æ 19 mm, 4.52 gr; Of.: Γ, (Lev. 7)

Ref: DOC 2/1, 168, 37c.1-37c.3.

Env. no.: 06.08.2002.

Buluntu Yeri ve Tarihi: GYM B3 (Batı Kesiti Su Deposu) (Konut Alanı)/
06.08.2002

Follis, Sınıf 2, Nikomedia

Öy. : İmparatorun cepheden büstü, konsüllük kaftanı ve haç motifi süslü, pendilialı taç giyimli, sağ elinde mappa ve sol elinde haç taşır.

○ MFOCA PERPAVŞ

Ay. : X/X/X/X, yukarıda A/N/N/O, altta darphane ismi NIKO A, sağda darp yılı.

(606/7)

50 Æ 34 mm, 10.57 gr, Of.: A, tarih: II / II, (Lev. 7)

Ref.: DOC 2/1, 177, 57a.1-2.

Env. no.: TRL07GYMIII(08).10.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları - 8 No'lu Mekân / 06.09.2007

Darp Yılı Belirsiz ve Çift Darp

51 Æ 34 mm, 10.08 gr, Of.: ?, tarih: ?, (Lev. 7)

Ref.: DOC 2/1, 178, 60.4.

Env. no.: TRL07GYMII.62.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium Latrina / 20.07.2007

Yarım Follis

Sınıf 2, (Konsül Kıyafetli Büstü), (a) Tarihli Seri, Kyzikos

Öy. : İmparatorun cepheden, konsül kıyafeti ve haçlı taç giyimli büstü. Sağ elinde mappa, sol elinde haç taşır.

☐ NFOCA PERPAVC

Ay. : XX, üstte haç, sağda yıl rakamı, altta darphane ismi ve işlik KYZ B.

(603/4)

52 Æ 25 mm, 5.78 gr, tarih: II, (Lev. 7)

Ref.: DOC 2/1, 185, Pl. V, 79b.1-4.

Env. no.: 24327.

Buluntu Yeri ve Tarihi: GYM B2 (Konut Alanı) / 2002

Follis, Antiokheia

Sınıf I, (Ayakta İki Figür)

Öy. : Solda Focas tam boy cepheden, taçlanmış, sağ elinde bir küre üzerinde yükselen haç taşır, sağda İmparatoriçe Leontia tam boy cepheden, sağ elinde haç asa taşır. Başlarının arasında haç.

☐ NFOCA NEPEAV

Ay. : M, üstte haç, solda A/N/N/O, sağda yıl rakamı, altta darphane ismi ΤΗΕΥΡ'.

(608/9)

53 Æ 26 mm, 8.80 gr, tarih: Կ / II, (Lev. 7)

Ref.: DOC 2/1, 186-188, 89.

Env. no.: 22429.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Arsenal Sur / 1999

Heraclius (610-641)

Follis, Sınıf 1 (Cepheden Büstü), Konstantinopolis

Öy. : Büst cepheden, sakallı, zırhlı, sol omuzda süvari betimli kalkan, pendilialı taç ya da miğferli. Sağ elinde haçlı globus var.

ḐNḥRACLĬ ḲSPERPAVĬ

Ay. : M, solda A/N/N/O, yukarıda haç, sağda yıl rakamı, aşağıda Of. harfi. Kesimde: CON.

Tarih Belirsiz

54 Æ 33 mm, 9.91 gr, Of.: B (?) ; tarih: (?), (Lev. 7)

Ref.: DOC 2/1, 275, 69b.1-69b.2.

Env. no.: 14.10.2002.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium Kuzey- Yüzey / 14.10.2002

55 Æ 32 mm, 11.42 gr, Of.: Γ ; tarih: (?), (Lev. 7)

Ref.: DOC 2/1, 275, 69c.

Env. no.: 32841.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium B09 (Konut Alanı) / 2009

Yarım Follis, Sınıf 1 (Cepheden Büstü), Konstantinopolis

Öy. : Büst cepheden, sakallı, zırhlı, sol omuzda süvari betimli kalkan, pendilialı haçlı taç. Sağ elinde haçlı globus var.

ḐNḥRACLĬ ḲSPERPAVĬ

Ay. : K, solda A/N/N/O, yukarıda haç, sağda yıl rakamı, aşağıda Of. harfi.

(610/11)

56 Æ 24 mm, 5,15 gr, Of.: Γ ; tarih: I, (Lev. 7)

Ref.: DOC 2/1, 277, 72, Pl XI.

Env. no.: TRL07GYM.III.28.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları- X No'lu Mekân / 13.07.2007

Sınıf 2, (Follis Tip: Ayakta İki Figür, Giyimli), Konstantinopolis

Öy. : Solda Heraclius, sağda Heraclius Constantinus tam boy cepheden, her ikisi de khlamys, haç süslü taç giyimli ve sağ ellerinde bir küre üzerinde yükselen haç taşırlar. Başlarının arasında haç.

ddNNhERACLI 4SET hERACONSTPAV

Ay. : M, solda A/N/N/O, üstte , altta darphane ismi CON.

(613)

57 Æ 32 mm, 11.85 gr, Of.: Δ ; tarih: II / I, (Lev. 8)

Ref.: DOC 2/1, 280, 76d.1.

Env. no.: 23731.

Buluntu Yeri ve Tarihi: GYM B1- M16B Açması (Konut Alanı)/ 2001

Tarih Belirsiz ve Çift Darp

58 Æ 35 mm, 13,65 gr, Of.: A ; tarih: (?), (Lev. 8)

Ref.: DOC 2/1, 278.

Env. no.: 07.07.2001.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium-B 2001/1 – O16 B1 Çukur İçi (Konut Alanı)/
07.07.2001

59 Æ 32 mm, 11,87 gr, Of.: B ; tarih: (?), (Lev. 8)

Ref.: DOC 2/1, 278.

Env. no.: 06.07.2001.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium-B 2001/1 – O16 B (Konut Alanı)/ 06.07.2001

60 Æ 32 mm, 16,65 gr, Of.: B ; tarih: (?), (Lev. 8)

Ref.: DOC 2/1, 278.

Env. no.: 32840.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium-B09/1 (Konut Alanı) / 2009

61 Æ 34 mm, 11.20, Of.: € ; tarih: (?), (Lev. 8)

Ref.: DOC 2/1, 278.

Env. no.: 2008/2.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium (?) / 2008

62 Æ 36 mm, 10.76 gr, Of.: ? ; tarih: (?) , (Lev. 8)

Ref.: DOC 2/1, 278.

Env. no.: 18.06.2002.

Buluntu Yeri ve Tarihi: GYM B1 (Yol Üzeri, Yüzey) / 18.06.2002

63 Æ 30 mm, 10.11 gr, Of.: Δ ; tarih: (?), (Lev. 8)

Ref.: DOC 2/1, 278.

Env. no.: 08.07.2002.

Buluntu Yeri ve Tarihi: DSK Yüzey Dolgu / 08.07.2002

64 Æ 32 mm, 13.36 gr, Of.: Δ ; tarih: (?), (Lev. 8)

Ref.: DOC 2/1, 278.

Env. no.: 32839.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium B09/1 (Konut Alanı) / 2009

65 Æ 33 mm, 11.85 gr, Of.: € ; tarih: (?), (Lev. 9)

Ref.: DOC 2/1, 278.

Env. no.: 05.08.2002.

Buluntu Yeri ve Tarihi: GYM B4 (Konut Alanı) / 05.08.2002

Yarım Follis, (Ayakta İki Figür), Thessaloniki

Öy. : Solda Heraclius, sağda Heraclius Constantinus tam boy cepheden, her ikisi de khlamys, haç süslü taç giyimli ve sağ ellerinde bir küre üzerinde yükselen haç taşırlar.

Başlarının arasında haç.

δNηΕΡΑC ΛΙΨΡΡΑVC

Ay. : K, solda A/N/N/O, üstte haç, altta darphane ismi ΘΕC.

(613/20)

66 Æ 22 mm, 5.31 gr, Of.: (?) ; tarih: (?), (Lev. 9)

Ref.: DOC 2/1, 311.

Env. no.: 23720.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium B4 Açması- (Konut Alanı) / 2001

Sınıf 2, (Follis Tip: Ayakta İki Figür, Giyimli), Nikomedia

Öy. : Yazıtlar okunamıyor. Solda Heraklios ve sağda Heraklios Konstantine, ikisi de ayakta. Khlamys ve haçlı taç giyimliler. Sağ ellerinde haçlı globus tutmaktadırlar. Başları arasında haç bulunmaktadır.

Ay. : M, solda A/N/N/O, yukarıda haç, solda yıl rakamı, aşağıda Of. harfi. Kesimde: NIKO.

(613/14)

67 Æ 30 mm, 11.00 gr, Of.:A ; tarih: (?) / II , (Lev. 9)

Ref.: DOC 2/1, 317-319, 158a.1-160.

Env. no.: 24335/1998.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Arsenal Koridor (1. Tono) / 30.07.1998

Tarih Belirsiz ve Çift Darp

68 Æ 33 mm, 13.86 gr, Of.: A; tarih: (?) , (Lev. 9)

Ref.: DOC 2/1, 317.

Env. no.: 17.06.2002.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium (?) / 17.06.2002

69 Æ 33 mm, 12.37 gr, Of.: ? ; tarih: (?) , (Lev. 9)

Ref.: DOC 2/1, 317.

Env. no.: TRL06GYM30.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium (?) / 2006

(613/14)

Darp Yeri Belirsiz

70 Æ 33 mm, 13.29 gr, Of.: (?) ; tarih: II / II, (Lev. 9)

Ref.: -

Env. no.: TRL07GYM.I.16.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium I / 18.07.2007

Darp Yeri ve Tarih Belirsiz, Çift Darp

71 Æ 32 mm, 11.03 gr, Of.: B ; tarih: (?) , (Lev. 9)

Ref.: -

Env. no.: 2008/1.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium (?) / 2008

72 Æ 34 mm, 11.06 gr, Of.: ? ; tarih: (?), (Lev. 9)

Ref.: -

Env. no.: 15.07.2002.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Arsenal – Yüzey Buluntusu / 15.07.2002

Sınıf 3, Follis Tip: Ayakta Üç Figür, Nikomedia

Öy. : Merkezinde sakallı Heraclius, sağda Heraclius Constantine, solda Martina. Her biri khlamys ve haçlı taç giyimli. Sağ ellerinde haç globus taşırlar.

Ay. : M, üstte haç, solda A/N/N/O, kesimde darp yeri NIKO.

Tarih Belirsiz

73 Æ 30 mm, 8.07 gr, Of.: A ; tarih: ?, (Lev. 10)

Ref.: -

Env. no.: 21.08.2019

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium Natatio A3 Havuz İçi - 21.08.2019

Follis, Sınıf 1, (Cepheden Büstü), Kyzikos

Öy. : İmparatorun cepheden sakallı, zırlı ve pendilialı tüy sorguçlu miğferli büstü, Sağ elinde haçlı globus tutmaktadır. Sol omuzunda atlı süvari betimli kalkan vardır.

[ðNħR]ACLI 4SPERPAVI

Ay. : M, solda A/N/N/O, yukarıda haç, sağda yıl rakamı, aşağıda Of. harfi. Kesimde: KYZ.

(612/13)

74 Æ 31 mm, 11.59 gr, Of.: B; tarih: II / I, (Lev. 10)

Ref.: DOC 2/1, 323, 169B.4.

Env. no.: TRL07-348

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları - 3 No'lu Mekân – 2007

II. Constans (641-668)

Sınıf 1, Follis, Konstantinopolis

Öy. : Constans ayakta cepheden, sakalsız, khlamys ve haçlı taç giyiyor. Sağ elinde uzun haç, sol elinde haçlı globus tutmaktadır.

ENTÖTO NIKΑ

Ay. : M, solda A/N/A, yukarıda yıldız ya da haç, sağda N/Ε/O/Ç, aşağıda Of. harfi ve sağda

yıl rakamı.

(641/2)

75 Æ 24 mm, 3.86 gr, Of.: (?) ; tarih: I, (Lev. 10)

Ref.: DOC 2/2, 442-443, 59d.1-59d.2 Pl XXVI.

Env. no.: TRL07GYM.III.24

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları – X No’lu Mekân / 13.07.2007

Yıl ve Of. Harfi Belirsiz

76 Æ 25 mm, 4.97 gr., Of.: (?) ; tarih: (?), (Lev. 10)

Ref.: DOC 2/2.

Env. no.: TRL07GYM.II.24/11.07.2007

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium Latrina / 11.07.2007

77 Æ 23 mm, 4.54 gr, Of.: (?) ; tarih: (?), (Lev. 10)

Ref.: DOC 2/2.

Env. no.: TRL07GYM.III.38

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları – X No’lu Mekân / 13.07.2007

78 Æ 25 mm, 5.10 gr, Of.: (?) ; tarih: (?), (Lev. 10)

Ref.: DOC 2/2.

Env. no.: TRL07GYM.III.(08).26

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları – 8 No’lu Mekân / 10.09.2007

79 Æ 29 mm, 10.11 gr, Of.: Γ ; tarih: (?), (Lev. 10)

Ref.: DOC 2/2.

Env. no.: TRL07GYM.III.(08).27

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları – 8 No’lu Mekân / 10.09.2007

- 80** Æ 25 mm, 4.89 gr, Of.: (?) ; tarih: (?), (Lev. 10)
Ref.: DOC 2/2.
Env. no.: TRL07GYM.III.(06).13
Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları – 6 No’lu Mekân / 16.08.2007
- 81** Æ 24 mm, 3.80 gr, Of.: (?) ; tarih: (?), (Lev. 11)
Ref.: DOC 2/2.
Env. no.: TRL07GYM.III.(06).22
Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları – 6 No’lu Mekân / 20.08.2007

Darp Yeri Belirsiz

- 82** Æ 24 mm, 4.20 gr, Of.: (?) ; tarih: (?), (Lev. 11)
Ref.: DOC 2/2.
Env. no.: 2369 (Si44)
Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium-GDKP 1 Açması/Yüzey / 27.07.2010

Sınıf 4, Follis, Konstantinopolis

Öy. : Constans ayakta cepheden, sakallı, khlamys ve haçlı taç giyiyor. Sağ elinde uzun haç, sol elinde haçlı globus tutmaktadır.

ΕΝΤΘΤΟ ΝΙΚΑ

Ay. : Μ, solda A/N/A, yukarıda yıldız ya da haç, sağda N/Ε/O/Ç, aşağıda Of. harfi ve sağda yıl rakamı.

(644/5)

- 83** Æ 24 mm, 3.04 gr, Of.: (?) ; tarih: (?), (Lev. 11)
Ref.: DOC 2/2, 446.
Env. no.: TRL07GYM.III.35
Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları – X No’lu Dükkân/ 13.07.2007
- 84** Æ 21 mm, 6.17 gr, Of.: (?) ; tarih: (?), (Lev. 11)
Ref.: DOC 2/2, 446.
Env. no.: TRL07GYM.III.39
Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları – X No’lu Dükkân/ 13.07.2007
- 85** Æ 20 mm, 3.48 gr, Of.: (?) ; tarih: (?), (Lev. 11)

Ref.: DOC 2/2,446.

Env. no.: TRL07GYM.II.53

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium Latrina / 19.07.2007

Sınıf 5, Follis, Konstantinopolis

Öy. : Constans ayakta cepheden, sakallı, khlamys ve haçlı taç giyiyor. Sağ elinde uzun haç, sol elinde haçlı globus tutmaktadır.

ENTÖT ONIKA

Ay. : M, solda A/N/A, sağda NEOϢ yukarıda yıldız ya da haç, kesimde IA.

(651/2 (?))

86 Æ 22 mm, 4.58 gr, Of.: (?) ; tarih: (?), (Lev. 11)

Ref.: DOC 2/2, 450, Pl. XXVI, 69a-69e.2.

Env. no.: TRL07.GYM.III.37

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları - X No'lu Mekân / 13.07.2007

Sınıf 7, Follis, Konstantinopolis

Öy. : Constans ayakta cepheden, sakallı, khlamys ve haçlı taç giyiyor. Sağ elinde uzun haç, sol elinde haçlı globus tutmaktadır.

ENTÖTO-NIKA

Ay. : M, solda A/N/N/O, yukarıda yıldız ya da haç, sağda yıl, aşağıda Of. harfi ve kesimde CON.

87 Æ 27 mm, 6.22 gr, Of.: € ; tarih: X(?), (Lev. 11)

Ref.: DOC 2/2, 453, 77d.

Env. no.: TRL07GYM.III.26

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları – X No'lu Dükkân/ 11.07.2007

Sınıf 9, Follis, Konstantinopolis

Öy. : Constans ayakta cepheden, uzun sakallı, zırhlı ve tüylü miğfer giyiyor. Sağ elinde uzun haç, sol elini belinde tutmaktadır.

Ay. : Heraclius, Constantine IV ve Tiberius ayakta, cepheden her biri khlamys ve haçlı taç giyiyor. Sağ ellerinde haçlı globus tutmaktadırlar. Solda KA.

(661/2)

88 Æ 26 mm, 3.40 gr, Of.: (?) ; tarih: (?), (Lev. 11)

Ref.: DOC 2/2, 455-456, 83b.

Env. no.: TRL07.GYM.III.43

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları – 1 No’lu Mekân / 16.07.2007

Bulgar İmitasyon Sikkeler (1195-1215 (??))

Aspron Trachy Nomisma

Tip C (III. Aleksios Angelos'un Varyasyon II Tipi Sikkesinin İmitasyonu)

Öy. : Sakalsız, nimbuslu İsa büstü, tunik ve kolobion giyimli. Sol elinde tomar taşır.

[IC] XC, KERO [HΘCI]

Ay. : Solda tam boy imparator, sağda nimbuslu Aziz Konstantine, aralarında haçlı globus taşırlar. İmparator ve Aziz'in üzerinde stemma, divitision, yakalık ve mücevher süslü basit bir üslupta loros giyimli. Her ikisi de labarum asa taşır. (Bazen asa haç ya da mücevherli). Belirsiz (?). Lorosların bellerinde   motifleri yer almaktadır. Lejand okunaksız.

[ΑΛΕΞΙΩΔΕC Θ ΠΤΩΚΟ ΜΗΩ Κ]

(1202/15 (??))

89 Æ 28 mm, 2.75 gr, (Lev. 12)

Ref.: DOC 4/2, 441, Pl XXVI, 3a.1.

Env. no.: AKR/2001.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Akropol C Alanı / 24.07.2001

Defineler

Define 1

Mauricius Tiberius (582-602)

Follis, Konstantinopolis

Öy. : İmparatorun cepheden zırlı ve haç motifi süslü taç giyimli büstü. Elinde haç globus taşır.

DNTİBΕRM AVRCPPAVI

Ay. : M, solda A/N/N/O, yukarıda haç, sağda tarih, aşağıda Of. harfi. Kesimde darphane ismi CON.

(582/3)

90 Æ 33 mm, 12.17 gr, Of.: Γ; tarih: II, (Lev. 12)

Ref.: DOC 1, 302, 20c.2, Pl. LXVII.

Env. no.: 22428.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Hamam / 1999

Heraclius (610-641)

Follis, Sınıf 1 (Cepheden Büstü), Konstantinopolis

Öy. : Büst cepheden, sakallı, zırlı, sol omuzda süvari betimli kalkan, pendilialı taç ya da miğferli. Sağ elinde haçlı globus var.

ΘNHRACLI ΨPΕΡPAVI

Ay. : M, solda A/N/N/O, yukarıda haç, sağda yıl rakamı, aşağıda Of. harfi. Kesimde: CON.

(612/13)

Darp Yeri Belirsiz

91 Æ 35 mm, 11.14 gr, Of.: € (?) ; tarih: II (?), (Lev. 12)

Ref.: DOC 2/1, 274.

Env. no.: 22427.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Hamam / 1999

Sınıf 2, (Follis Tip: Ayakta İki Figür, Giyimli), Konstantinopolis

Öy. : Solda Heraclius, sağda Heraclius Constantinus tam boy cepheden, her ikisi de khlamys, haç süslü taç giyimli ve sağ ellerinde bir küre üzerinde yükselen haç taşırlar. Başlarının arasında haç.

ddNNhERACLI 4SET hERACONSTPAV

Ay. : M, solda A/N/N/O, üstte , altta darphane ismi CON.

(613)

92 Æ 30 mm, 10.82 gr, Of.: Δ; tarih: II / I, (Lev. 12)

Ref.: DOC 2/1, 280, 76d.1.

Env. no.: 22438.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Hamam- Hipokaust Tabanı / 1999

Tarih Belirsiz

93 Æ 36 mm, 12,86 gr, Of.: Γ ; tarih: (?), (Lev. 12)

Ref.: DOC 2/1, 278.

Env. no.: 22435.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium-Hamam Hypacaust Tabanı/ 1999

94 Æ 30 mm, 12.91 gr, Of.: Γ; tarih: (?), (Lev. 12)

Ref.: DOC 2/1, 278.

Env. no.: 22439.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Hamam- Hipokaust Tabanı / 1999

95 Æ 30 mm, 9.84 gr, Of.: ? ; tarih: (?), (Lev. 12)

Ref.: DOC 2/1, 278.

Env. no.: 22433.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium-Hamam Hipokaust Tabanı / 1999

Sınıf 2, (Follis Tip: Ayakta İki Figür, Giyimli), Nikomedia

Öy. : Yazıtlar okunamıyor. Solda Heraklios ve sağda Heraklios Konstantine, ikisi de ayakta. Khlamys ve haçlı taç giyimliler. Sağ ellerinde haçlı globus tutmaktadırlar. Başları arasında haç bulunmaktadır.

Ay. : M, solda A/N/N/O, yukarıda haç, solda yıl rakamı, aşağıda Of. harfi. Kesimde: NIKO.

(613/14)

96 Æ 35 mm, 10.01 gr, Of.:A ; tarih: II / II, (Lev. 12)

Ref.: DOC 2/1, 318, 159a.

Env. no.: 22434.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium-Hamam Hypocaust Tabanı / 1999

97 Æ 32,5 mm, 10.83 gr, Of.: ? ; tarih: (?), (Lev. 13)

Ref.: DOC 2/1, 317.

Env. no.: 22437.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium-Hamam Hypocaust Tabanı / 1999

(613/14)

Darp Yeri Belirsiz

98 Æ 30 mm, 10.99 gr, Of.: B; tarih: II / II, (Lev. 13)

Ref.: -

Env. no.: 22440.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium Hamam- Hipocaust Tabanı / 1999

99 Æ 29 mm, 9.87 gr, Of.: (?) ; tarih: II / II, (Lev. 13)

Ref.: -

Env. no.: 22431.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium Hamam Hypocaust Tabanı / 1999

Darp Yeri ve Tarih Belirsiz, Çift Darp

100 Æ 36 mm, 10.73 gr, Of.: B ; tarih: (?), (Lev. 13)

Ref.: -

Env. no.: 22436.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium/ Hamam Hypocaust Tabanı / 1999

101 Æ 32 mm, 13.18 gr, Of.: ? ; tarih: (?) , (Lev. 13)

Ref.: -

Env. no.: 22432.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium/ Hamam Hypocaust Tabanı / 1999

Sınıf 3, Follis Tip: Ayakta Üç Figür, Konstantinopolis

Öy. : Merkezinde sakallı Heraclius, solda Heraclius Constantine, sağda Martina. Her biri khlamys ve haçlı taç giyimli. Sağ ellerinde haç globus taşırlar.

Ay. : M, üstte haç, solda A/N/N/O, kesimde darp yeri CON.

(619/20)

102 Æ 27 mm, 8.59 gr, Of.: Γ ; tarih: X, (Lev. 13)

Ref.: DOC 2/1, 288-289, 92a, Pl XII.

Env. no.: 22430.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Gymnasium-Hamam Hypocaust Tabanı / 1999

Define 2

Focas (602-610)

Solidus

Sınıf 4 (a), (607-610), Konstantinopolis

Öy. : İmparatorun cepheden büstü, sakallı, zırh ve paludemantum giyimli. Pendiliyasız taç takmaktadır. Tacın ortasındaki küre üzerinde haç bulunmaktadır. Her iki yanda kısa saçları görülmektedir. Sağ elinde haç taşır.

ΔNFOCAS PERPAVC

Ay. : Cepheden melek figürü, sağ elinde P ile biten uzun mızrak ve sol elinde haçlı globus taşır.

VICTORIA AVCY, CONOB.

(607/610)

103 AV 22 mm, 4.51 gr, Of: E, (Lev. 13)

Ref: DOC 2/1, 156, 10e.1-10e.5; Ünal C.-Lianta E., (2024), 53.

Env. no.: 28055.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları - 2 No'lu Mekan – 153.978 m / 26.07.2007

(607/610)

104 AV 21 mm, 4.47 gr, Of: E, (Lev. 13) (Lejant “dNN” ile başlamaktadır.)

Ref: DOC 2/1, 156, Pl. I, 10e.7; Ünal C.-Lianta E., (2024), 53.

Env. no.: 28057.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları - 2 No'lu Mekan – 153.978 m / 26.07.2007

105 AV 22 mm, 4.46 gr, Of: Z, (Lev. 14)

Ref: DOC 2/1, 157, 10g; Ünal C.-Lianta E., (2024), 53.

Env. No.: 28056.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları - 2 No'lu Mekan – 153.978 m / 26.07.2007

106 AV 21 mm, 4.49 gr, Of: ? , (Lev. 14)

Ref: DOC 2/1, 156; Ünal C.-Lianta E., (2024), 53.

Env. no.: 28058.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları - 2 No'lu Mekan – 153.978 m /
26.07.2007

Heraclius (610-641)

Solidus

**Sınıf 1, (Tek Başına Büst), (Sınıf 1 (b) Ön Yüz ile Sınıf 1 (a) Arka Yüz),
Konstantinopolis**

Öy. : İmparatorun cepheden kısa sakallı, zırhlı ve paludamentum giyimli büstü. Tüylü, pendilia ve haçlı taç takmaktadır. Sağ elinde haç taşır.

dNHERACL IVSPPAC

Ay. : İki basamak üzerinde potent haç. Altta CONOB.

VICTORIA AVSÇ I

(610-613)

107 AV, 21 mm, 4.48 gr, Of: I, (Lev. 14)

Ref: DOC 2/1, 245, 2b.1; Ünal C.-Lianta E., (2024), 53.

Env. no.: 28054.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Cephe Dükkânları - 2 No'lu Mekân – 153.978 m /
26.07.2007

Define 3

III. Leon (685-741)

Solidus

Sınıf 2 (a) (V. Konstantinos'un küçük boyutta büstü ve saçlarının kulaklarını kapatmadığı tasviri)

Konstantinopolis

Öy. : İmparator III. Leon'un cepheden, sakallı, üzerinde khlamys ve başında haç süslemeli taç giyimli büstü. Sağ eliyle bir küre üzerinde yükselen haç/haç globus, sol elinde ise akakia taşımaktadır.

ՅՆԴԼԵՕ ՆՔԱՄԿԼ •

Ay. : Ortak ve ardıl imparator V. Konstantinos'un cepheden, sakalsız, üzerinde khlamys ve başında haç süslemeli taç giyimli büstü. Sağ eliyle bir küre üzerinde yükselen haç/haç globus, sol elinde ise akakia taşımaktadır.

ՅՆԿՈՆՏԵ ԱՆԴԻՆԿՏՄ

(720)

108 AV 20 mm, 4.46 gr, (Lev. 14)

Ref: DOC 3/1, 242-243, Pl. I, 3a.1-3f; Ünal 2014, 1, 612.

Env. no.: 28996.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

109 AV 20 mm, 4.44 gr, (Lev. 14)

Ref: DOC 3/1, 243-244, 4a.1-4f; Ünal 2014, 1, 612.

Env. no.: 28958.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

Sınıf 2 (b) (V. Konstantinos'un büyük boyutlu büstü, ileri yaşta ve uzun saçlı tasviri)

Konstantinopolis

Öy. : İmparator III. Leon'un cepheden, sakallı, üzerinde khlamys ve başında haç süslemeli taç giyimli büstü. Sağ eliyle bir küre üzerinde yükselen haç/haç globus, sol elinde ise akakia taşımaktadır.

ՃՆԴԼԵՕ ՆՔԱՄԿԼ •

Ay. : Ortak ve ardıl imparator V. Konstantinos'un cepheden, sakalsız, üzerinde khlamys ve başında haç süslemeli taç giyimli büstü. Sağ eliyle bir küre üzerinde yükselen haç/haç globus, sol elinde ise akakia taşımaktadır.

ՃՆՑՈՏԷ ԱՆՇԻՆԿՏՄ

(720-725)

110 AV 19,8 mm, 4.46 gr, (Lev. 14)

Ref: DOC 3/1, 243-244, 4a.1-4f; Ünal 2014, 2, 612.

Env. no.: 28998.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

111 AV 20 mm, 4.35 gr, (Lev. 14)

Ref: DOC 3/1, 243-244, 4a.1-4f; Ünal 2014, 2, 612.

Env. no.: 28942.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

112 AV 20 mm, 4.46 gr, (Lev. 14)

Ref: DOC 3/1, 243-244, 4a.1-4f; Ünal 2014, 2, 612.

Env. no.: 28959.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

113 AV 20 mm, 4.46 gr, (Lev. 15)

Ref: DOC 3/1, 243-244, 4a.1-4f; Ünal 2014, 2, 612.

Env. no.: 28962.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

114 AV 20,5 mm, 4.45 gr, (Lev. 15)

Ref: DOC 3/1, 243-244, 4a.1-4f; Ünal 2014, 2, 612.

Env. no.: 28966.

- Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 115** AV 20 mm, 4.46 gr, (Lev. 15)
Ref: DOC 3/1, 243-244, 4a.1-4f; Ünal 2014, 2, 612.
Env. no.: 28973.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 116** AV 20,5 mm, 4.45 gr, (Lev. 15)
Ref: DOC 3/1, 243-244, 4a.1-4f; Ünal 2014, 2, 612.
Env. no.: 28983.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 117** AV 20 mm, 4.47 gr, (Lev. 15)
Ref: DOC 3/1, 243-244, 4a.1-4f; Ünal 2014, 2, 612.
Env. no.: 28984.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 118** AV 20,5 mm, 4.44 gr, (Lev. 15)
Ref: DOC 3/1, 243-244, 4a.1-4f; Ünal 2014, 2, 612.
Env. no.: 29001.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

Sınıf 2 (c) (V. Konstantinos'un daha büyük boyutlu büstü, daha ileri yaşta tasvir edilmiştir. Lejanttaki M harfinden sonra (') gelmektedir.)

Konstantinopolis

Öy. : İmparator III. Leon'un cepheden, sakallı, üzerinde khlamys ve başında haç süslemeli taç giyimli büstü. Sağ eliyle bir küre üzerinde yükselen haç/haç globus, sol elinde ise akakia taşımaktadır.

ḐNDLEO NPAMÇL •

Ay. : Ortak ve ardıl imparator V. Konstantinos'un cepheden, sakalsız, üzerinde khlamys ve başında haç süslemeli taç giyimli büstü. Sağ eliyle bir küre üzerinde yükselen haç/haç globus, sol elinde ise akakia taşımaktadır.

ḐNCONST ANÇINÇSM

(725-732)

- 119** AV 20 mm, 4.41 gr, (Lev. 15)

Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.

Env. no.: 28944.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

120 AV 20 mm, 4.42 gr, (Lev. 15)

Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.

Env. no.: 28956.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

121 AV 20 mm, 4.48 gr, (Lev. 16)

Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.

Env. no.: 28936.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

122 AV 20 mm, 4.46 gr, (Lev. 16)

Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.

Env. no.: 28938.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

123 AV 21 mm, 4.44 gr, (Lev. 16)

Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.

Env. no.: 28939.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

124 AV 20.5 mm, 4.45 gr, (Lev. 16)

Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.

Env. no.: 28940.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

125 AV 20 mm, 4.47 gr, (Lev. 16)

Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.

Env. no.: 28943.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

126 AV 21 mm, 4.49 gr, (Lev. 16)

Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.

Env. no.: 28945.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

- 127** AV 21 mm, 4.46 gr, (Lev. 16)
Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.
Env. no.: 28946.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 128** AV 20.5 mm, 4.45 gr, (Lev. 16)
Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.
Env. no.: 28947.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 129** AV 21 mm, 4.46 gr, (Lev. 17)
Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.
Env. no.: 28948.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 130** AV 20 mm, 4.47 gr, (Lev. 17)
Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.
Env. no.: 28949.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 131** AV 21 mm, 4.47 gr, (Lev. 17)
Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.
Env. no.: 28950.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 132** AV 20 mm, 4.44 gr, (Lev. 17)
Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.
Env. no.: 28954.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 133** AV 21 mm, 4.45 gr, (Lev. 17)
Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.
Env. no.: 28955.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 134** AV 21 mm, 4.45 gr, (Lev. 17)
Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.
Env. no.: 28960.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

- 135** AV 20 mm, 4.47 gr, (Lev. 17)
Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.
Env. no.: 28961.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 136** AV 21 mm, 4.44 gr, (Lev. 17)
Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.
Env. no.: 28963.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 137** AV 20 mm, 4.43 gr, (Lev. 18)
Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.
Env. no.: 28965.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 138** AV 20 mm, 4.39 gr, (Lev. 18)
Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.
Env. no.: 28967.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 139** AV 20 mm, 4.38 gr, (Lev. 18)
Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.
Env. no.: 28969.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 140** AV 20 mm, 4.47 gr, (Lev. 18)
Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.
Env. no.: 28970.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 141** AV 20 mm, 4.50 gr, (Lev. 18)
Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.
Env. no.: 28974.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 142** AV 19.8 mm, 4.47 gr, (Lev. 18)
Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.
Env. no.: 28976.

- Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 143** AV 20.3 mm, 4.48 gr, (Lev. 18)
Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.
Env. no.: 28977.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 144** AV 22 mm, 4.45 gr, (Lev. 18)
Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.
Env. no.: 28980.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 145** AV 20 mm, 4.37 gr, (Lev. 19)
Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.
Env. no.: 28981.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 146** AV 20 mm, 4.44 gr, (Lev. 19)
Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.
Env. no.: 28985.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 147** AV 21 mm, 4.45 gr, (Lev. 19)
Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.
Env. no.: 28986.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 148** AV 20 mm, 4.47 gr, (Lev. 19)
Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.
Env. no.: 28988.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 149** AV 20 mm, 4.43 gr, (Lev. 19)
Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.
Env. no.: 28990.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 150** AV 20 mm, 4.46 gr, (Lev. 19)
Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.

Env. no.: 28993.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

151 AV 20 mm, 4.46 gr, (Lev. 19)

Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.

Env. no.: 28995.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

152 AV 20 mm, 4.43 gr, (Lev. 19)

Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.

Env. no.: 28997.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

153 AV 20 mm., 4.47 gr, (Lev. 20)

Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.

Env. no.: 29000.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

154 AV 20 mm, 4.46 gr, (Lev. 20)

Ref: DOC 3/1, 244, 5.1-5.11; Ünal 2014, 2, 613.

Env. no.: 29002.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

Solidus

Sınıf 2 (a) (?) / Sınıf 2 (b) (?)

Konstantinopolis

Öy. : İmparator III. Leon'un cepheden, sakallı, üzerinde khlamys ve başında haç süslemeli taç giyimli büstü. Sağ eliyle bir küre üzerinde yükselen haç/haç globus ve sol elinde ise akakia taşımaktadır.

ἸΝΔΛΕΟ ΝΡΑΜΥΛ •

Ay. : Ortak ve ardıl imparator V. Konstantinos'un cepheden, sakalsız, üzerinde khlamys ve başında haç süslemeli taç giyimli büstü. Sağ eliyle bir küre üzerinde yükselen haç/haç globus, sol elinde ise akakia taşımaktadır. V. Konstantinos'un büstü büyüktür ve daha ilerlemiş yaşta ve uzun saçlı tasvir edilmiştir.

ἸΝCΟΝCΤΑΝΤΙΝΟΥCΜ

(720 (?))

(720-725) (?))

155 AV 20 mm, 4.47 gr, (Lev. 20)

Ref: DOC 3/1, 243-244; Ünal 2014, 2, 614.

Env. no.: 28941.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

156 AV 20 mm, 4.48 gr, (Lev. 20)

Ref: DOC 3/1, 243-244; Ünal 2014, 2, 614.

Env. no.: 28957.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

157 AV 20.5 mm, 4.41 gr, (Lev. 20)

Ref: DOC 3/1, 243-244; Ünal 2014, 2, 614.

Env. no.: 28971.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

158 AV 20 mm, 4.46 gr, (Lev. 20)

Ref: DOC 3/1, 243-244; Ünal 2014, 2, 614.

Env. no.: 28975.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

159 AV 20.8 mm, 4.47 gr, (Lev. 20)

Ref: DOC 3/1, 243-244; Ünal 2014, 2, 614.

Env. no.: 28987.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

160 AV 20.5 mm, 4.41 gr, (Lev. 20)

Ref: DOC 3/1, 243-244; Ünal 2014, 2, 614.

Env. no.: 28994.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

161 AV 20.5 mm, 4.46 gr, (Lev. 21)

Ref: DOC 3/1, 243-244; Ünal 2014, 2, 614.

Env. no.: 28999.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

Solidus

Sınıf 3 (a) (V. Konstantinos'un büyük boyutlu büstü, arka yüzdeki lejantta M harfi bulunmuyor, lejantlar Ð ile başlıyor.)

Konstantinopolis

Öy. : İmparator III. Leon'un cepheden, sakallı, üzerinde khlamys ve başında haç süslemeli taç giyimli büstü. Sağ eliyle bir küre üzerinde yükselen haç/haç globus ve sol elinde ise akakia taşımaktadır.

ÐNDLEO NPAMÇL

Ay. : Ortak ve ardıl imparator V. Konstantinos'un cepheden, sakalsız, üzerinde khlamys ve başında haç süslemeli taç giyimli büstü. Sağ eliyle bir küre üzerinde yükselen haç/haç globus, sol elinde ise akakia taşımaktadır. V. Konstantinos'un büstü büyüktür ve uzun saçlı tasvir edilmiştir.

ÐNCONS ÇANTINÇS

(732-737)

162 AV 21 mm, 4.42 gr, (Lev. 21)

Ref: DOC 3/1, 245, 6.1-6.2; Ünal 2014, 2, 615.

Env. no.: 28992.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

163 AV 20 mm, 4.46 gr, (Lev. 21)

Ref: DOC 3/1, 245, 6.1-6.2; Ünal 2014, 2, 615.

Env. no.: 28991.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

164 AV 20 mm, 4.48 gr, (Lev. 21)

Ref: DOC 3/1, 245, 6.1-6.2; Ünal 2014, 2, 615.

Env. no.: 28989.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

165 AV 20 mm, 4.46 gr, (Lev. 21)

Ref: DOC 3/1, 245, 6.1-6.2; Ünal 2014, 2, 615.

Env. no.: 28982.

- Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 166** AV 20 mm, 4.47 gr, (Lev. 21)
Ref: DOC 3/1, 245, 6.1-6.2; Ünal 2014, 2, 615.
Env. no.: 28937.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 167** AV 20 mm, 4.46 gr, (Lev. 21)
Ref: DOC 3/1, 245, 6.1-6.2; Ünal 2014, 2, 615.
Env. no.: 28951.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 168** AV 20 mm, 4.46 gr, (Lev. 21)
Ref: DOC 3/1, 245, 6.1-6.2; Ünal 2014, 2, 615.
Env. no.: 28952.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 169** AV 20 mm, 4.44 gr, (Lev. 22)
Ref: DOC 3/1, 245, 6.1-6.2; Ünal 2014, 2, 615.
Env. no.: 28953.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 170** AV 22.5 mm, 4.44 gr, (Lev. 22)
Ref: DOC 3/1, 245, 6.1-6.2; Ünal 2014, 2, 615.
Env. no.: 28964.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 171** AV 21 mm., 4.45 gr, (Lev. 22)
Ref: DOC 3/1, 245, 6.1-6.2; Ünal 2014, 2, 615.
Env. no.: 28968.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 172** AV 20 mm, 4.45 gr, (Lev. 22)
Ref: DOC 3/1, 245, 6.1-6.2; Ünal 2014, 2, 615.
Env. no.: 28972.
Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008
- 173** AV 20 mm, 4.47 gr, (Lev. 22)
Ref: DOC 3/1, 245, 6.1-6.2; Ünal 2014, 2, 615.

Env. no.: 28978.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

174 AV 20 mm, 4.42 gr, (Lev. 22)

Ref: DOC 3/1, 245, 6.1-6.2; Ünal 2014, 2, 615.

Env. no.: 28979.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Latrina, Kanalizasyon Kanalı / 2008

Define 4

I. Romanos Lekapenos (920-944)

Follis, Sınıf 4 (Tek Başına İktidar/Yalnız, (a) Ön Yüzde Kesintisiz Lejant)

Konstantinopolis

Öy. : I. Romanos'un cepheden, sakallı büstü, tablion ile süslenmiş khlamys ve haçlı ağır taç giyiyor. Sağ elinde yonca süslemeli labarum asa, sol elinde ise haçlı globus taşır.

+RΩMAN·bASILEVSRΩM·

Ay. : + RΩMA

η' ENΘEΩSRΩ

SILEVSRΩ

MAIΩN

(931-944)

175 Æ 28 mm, 5.67 gr, (Lev. 22)

Ref.: DOC 3/2, 562-563, Pl. XXXVIII, 25a.1-25a.17.

Env. no.: 14881.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Batı Dükkânlar-Hamam Büyük Salon / 1997

176 Æ 25 mm, 7.91 gr, (Lev. 22)

Ref.: DOC 3/2, 562-563, Pl. XXXVIII, 25a.1-25a.17.

Env. no.: 14882.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Batı Dükkânlar-Hamam Büyük Salon / 1997

177 Æ 26 mm, 8.07 gr, (Lev. 23)

Ref.: DOC 3/2, 562-563, Pl. XXXVIII, 25a.1-25a.17.

Env. no.: 14883.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Batı Dükkânlar-Hamam Büyük Salon / 1997

178 Æ 25 mm, 5.65 gr, (Lev. 23)

Ref.: DOC 3/2, 562-563, Pl. XXXVIII, 25a.1-25a.17.

Env. no.: 14884.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Batı Dükkânlar-Hamam Büyük Salon / 1997

179 Æ 27 mm, 7.82 gr, (Lev. 23)

Ref.: DOC 3/2, 562-563, Pl. XXXVIII, 25a.1-25a.17.

Env. no.: 14885.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Batı Dükkânlar-Hamam Büyük Salon / 1997

4.1.2. Mühür

Katalog No: MHR-1 (Lev. 24)

Kazı Buluntu/Env. No: GYM02-MHR

Buluntu Yeri ve Kotu: GYM B-4 Konut Yapıları (45 No'lu Oda)

Buluntu Tarihi: 31.07.2002

Malzeme: Kurşun

Ölçüler: 26 mm, 8.99 gr, Kalınlık: 0,4 cm

Tanım:

Öy. : Bir yıldızı çevreleyen açık kanatlı kartal, noktalı bordür ile çevrili. Üst oluk kısmından kırık ve devamında çatlak bulunmaktadır.

Ay. : İki satır yazıt, noktalı bordür ile çevirili. Çeviri: Hsychiu, (Mührü) Hesychius.

h[SV]

ChIU

Tarih Önerisi: 6. Yüzyıl

Ref.: Dumbarton Oaks Online Catalogue of Byzantine Seals, No. BZS.1951.31.5.2470B, (Harvard Sanat Müzesi/Arthur M. Sackler Müzesi, Thomas Whittemore Koleksiyonu-Mirası); Zacos-Veglery 1972, Pl. 66, no. 625.

Yayın: -

4.1.3. Ticari Objeler

4.1.3.1. Ağırlıklar

Katalog No: 1

Kazı Buluntu/Env. No: 696. (Ku1)

Buluntu Yeri ve Kotu: Arsenal Önü II. Kademe Dolgu

Buluntu Tarihi: 21.08.1999

Malzeme: Bronz

Ölçüler: 13 x 14 mm, 15.17 gr

Tanım: Yassılaştırılmış küre, biçim olarak iki kez kesilmiştir. Altta ve üstte merkez noktaları seçilebilmektedir. Birim değeri okunamamaktadır. Kütlesi bir semounkia'ya karşılık gelmektedir. Patinalıdır.

Tarih Önerisi: 3.-5. Yüzyıl (?)

Ref.: -

Yayın: -

Katalog No: 2

Kazı Buluntu/Env. No: TRL01 - 570

Buluntu Yeri ve Kotu: GYM.B 2001/IV Güney Korinth Önü

Buluntu Tarihi: 08.08.2001

Malzeme: Bronz

Ölçüler: 17 x 18 mm, 27.85 gr.

Tanım: Yassılaştırılmış küre, biçim olarak iki kez kesilmiştir. Altta ve üstte merkez noktaları yer almaktadır. Üstte merkezde “X A” birim değeri işareti işlenmiştir. Ancak kakma eksiktir. Alt kısım boş. Bir ounkia değerindedir. Patinalıdır.

Tarih Önerisi: 4.-5. Yüzyıl

Ref.: Tekin 2015, Pl. 10, Kat. No. 032.

Yayın: -

Katalog No: 3

Kazı Buluntu/Env. No: TRL01-569

Buluntu Yeri ve Kotu: GYM.B-2001/IV / (145,87 m)

Buluntu Tarihi: 09.08.2001

Malzeme: Bronz

Ölçüler: 12 x 15 mm, 14.03 gr.

Tanım: Yassılaştırılmış küre, biçim olarak iki kez kesilmiştir. Altta ve üstte merkez noktaları yer almaktadır. On iki grammata değerindedir. Patinalıdır.

Tarih Önerisi: 4.-5 Yüzyıl (?)

Ref.: -

Yayın: -

Katalog No: 4

Kazı Buluntu/Env. No: TRL99.60

Buluntu Yeri ve Kotu: Arsenal Önü II. Kademe Dolgu

Buluntu Tarihi: 21.08.1999

Malzeme: Bronz

Ölçüler: 10 x 10 x 3 mm, 1.68 gr.

Tanım: Düz profilli, kare formlu, ön yüzünde her bir ucunda ve ortasında nokta bezeme bulunan “H” harfi yer almaktadır. Ağırlığın sadece bir yüzü işlenmiştir. Patinalıdır. Sekiz keratidir.

Tarih Önerisi: 4.-6. Yüzyıl

Ref.: Tekin 2015, Kat. No. 531-535, Pl. 140; Uçkan 2016, 495, Res.4.

Yayın: -

Katalog No: 5

Kazı Buluntu/Env. No: TRL07GYM.III.(4).15

Buluntu Yeri ve Kotu: Kuzey Cephe Dükkânları – 4 No’lu Oda / (153,594 m)

Buluntu Tarihi: 15.08.2007

Malzeme: Bronz

Ölçüler: 20 x 5 mm, 13.61 gr.

Tanım: Düz profilli, disk formlu ağırlığın ön yüzünde “NΓ” harfleri ve üzerinde haç motifi yer almaktadır. Balık sırtı çelengi patinadan dolayı tam olarak seçilememektedir. Sadece bir yüzü işlenmiştir. Üç nomismata ağırlığındadır. Patinalıdır.

Tarih Önerisi: 6.- 7. Yüzyıl

Ref.: Bendall 1996, 50-53, Kat. No. 145; Tekin 2015, Pl. 150, Kat. No. 566.

Yayın: -

Katalog No: 6

Kazı Buluntu/Env. No: TRL07GYM.III.(x).373

Buluntu Yeri ve Kotu: Kuzey Cephe Dükkânları - X No’lu Mekan / (154,430 m)

Buluntu Tarihi: 07.08.2007

Malzeme: Bronz

Ölçüler: 21 x 5 mm, 13.76 gr.

Tanım: Disk biçimli ağırlığın ön yüzünde bulunan köşe daire kısmı ve merkez noktası yükseltilmiştir. “NΓ” harfleri ile üst kısımda çizgisel olarak işlenmiş, noktalar ile sonlanan haç motifi seçilmektedir. Gama harfi çift hatlıdır. Harflerin ve haçın her bir ucu nokta bezeme ile sonlandırılmıştır. Sadece bir yüzü işlenmiştir. Patinalıdır. Üç nomismata ağırlığındadır.

Tarih Önerisi: 6.-7. Yüzyıl

Ref.: Tekin 2015, Kat. No. 574, Pl. 152; Lightfoot 2012, 381, 7.

Yayın: -

Katalog No: 7

Kazı Buluntu/Env. No: TRL07GYM.III.146

Buluntu Yeri ve Kotu: Kuzey Cephe Dükkânları- 2 No'lu Oda / (153,978 m)

Buluntu Tarihi: 26.07.2007

Malzeme: Bronz

Ölçüler: 26 x 1 mm, 12.92 gr.

Tanım: Düz profilli, disk şeklindeki ağırlığın yanları çift yivlidir. Üstte ve altta yükseltilmiş kenarları bulunmaktadır. Alt ve üst kısım boş veya görünmüyor. Patinalıdır.

Üç nomisma değerindedir.

Tarih Önerisi: 6. Yüzyıl

Ref.: Tekin 2015, Kat. No. 578, Pl. 153.

Yayın: -

Katalog No: 8

Kazı Buluntu/Env. No: TRL08GYM.II.658

Buluntu Yeri ve Kotu: Latrina Batı Kanalı

Buluntu Tarihi: 25.09.2008

Malzeme: Bronz

Ölçüler: 52 x 13 mm, 154 gr.

Tanım: Disk biçimli ağırlığın kenarları yükseltilmiştir. Ön ve arka yüzünde yüksek merkez noktaları bulunmaktadır. Yan yüzeyi yivlidir. Solda “Γ○”, sağda ise “S” ile merkez noktanın üst ve altında bulunan haçlar seçilebilmektedir ve lejanti çevreleyen bir çelenk bulunmaktadır. Sadece bir yüzü işlenmiştir. Korozyonludur. Altı ounce ağırlığındadır.

Tarih Önerisi: 6.-7. Yüzyıl

Ref.: Bendall 1996, 44, Kat. No. 112-115; Tekin 2015, Pl. 44, Kat. No. 160.

Yayın:

Katalog No: 9

Kazı Buluntu/Env. No: TRL08GYM.II.657

Buluntu Yeri ve Kotu: Latrina Batı Kanalı

Buluntu Tarihi: 25.09.2008

Malzeme: Bronz

Ölçüler: 34 x5 mm, 53.76 gr.

Tanım: Düz profilili, disk şeklindeki ağırlığın yüzeyi korozyonludur. Ön yüzdeki çıkıntılı merkez noktası seçilebilmektedir. Alt ve üst kısım boş veya görünmüyor. Kütlesi iki onunkia değerine karşılık gelmektedir.

Tarih Önerisi: 6.-7. Yüzyıl (?)

Ref.: Tekin 2015, Kat. No. 173-174-175, Pl.48.

Yayın: -

Katalog No: 10

Kazı Buluntu/Env. No: 2010/2433

Buluntu Yeri ve Kotu: Konut Yapıları 56-b Nolu Oda/İnsula B

Buluntu Tarihi: 19.07.2010

Malzeme: Bronz

Ölçüler: 22 x 5 mm, 13.41 gr.

Tanım: Düz profilili, disk şeklindeki ağırlığın yüzeyi korozyonludur. Ön yüzdeki çıkıntılı merkez noktası seçilebilmektedir. Kütlesi on iki grammataya karşılık gelmektedir.

Tarih Önerisi: 6.-7. Yüzyıl (?)

Ref.: Tekin 2015, Kat. No. 194, Pl. 54.

Yayın: -

Katalog No: 11

Kazı Buluntu/Env. No: TRL08.GYM.II.656

Buluntu Yeri ve Kotu: Latrina Batı Kanalı, (-312 cm)

Buluntu Tarihi: 25.09.2008

Malzeme: Bronz

Ölçüler: 23 x 6 mm, 13.41 gr.

Tanım: Düz profilili, disk şeklindeki ağırlığın yüzeyi korozyonludur. Ön yüzdeki çıkıntılı merkez noktası ve üst kısımdaki haç seçilebilmektedir. Kütlesi on iki grammataya karşılık gelmektedir.

Tarih Önerisi: 6.-7. Yüzyıl (?)

Ref.: Tekin 2015, Kat. No. 194, Pl. 54.

Yayın: -

Katalog No: 12

Kazı Buluntu/Env. No: TRL08.GYM.II-463

Buluntu Yeri ve Kotu: Latrina Batı Kanalı, (-320 cm)

Buluntu Tarihi: 25.09.2008

Malzeme: Bronz

Ölçüler: 26 x5 mm, 17.66 gr.

Tanım: Disk profilili ağırlığın yüzeyi oldukça korozyonludur. Ön yüzdeki çıkıntılı merkez noktası seçilebilmektedir. Kütlesi dört nomismata değerine karşılık gelmektedir.

Tarih Önerisi: 6.-7. Yüzyıl (?)

Ref.: Tekin 2015, Kat.No. 559-560, Pl.148.

Yayın: -

Katalog No: 13

Kazı Buluntu/Env. No: TRL08.GYM.II-660

Buluntu Yeri ve Kotu: Latrina Güney Kanalı, (-307 cm)

Buluntu Tarihi: 25.09.2008

Malzeme: Bronz

Ölçüler: 28 x 5 mm, 22.16 gr.

Tanım: Disk profilli ağırlığın yüzeyi oldukça korozyonludur. Ön yüzdeki çıkıntılı merkez noktası seçilebilmektedir. Kütlesi bir ounce değerine karşılık gelmektedir.

Tarih Önerisi: 6.-7. Yüzyıl (?)

Ref.: Tekin 2015, Kat.No. 189, Pl. 52.

Yayın: -

Katalog No: 14

Kazı Buluntu/Env. No: TRL08.GYM.II-659

Buluntu Yeri ve Kotu: Latrina Batı Kanalı / (-320 cm)

Buluntu Tarihi: 25.09.2008

Malzeme: Bronz

Ölçüler: 20 x4 mm, 8.40 gr.

Tanım: Disk profilli ağırlığın yüzeyi oldukça korozyonludur. Ön yüzdeki çıkıntılı merkez noktası seçilebilmektedir. Kütlesi iki nomismata değerine karşılık gelmektedir.

Tarih Önerisi: 6.-7. Yüzyıl/ 7.-8. Yüzyıl (?)

Ref.: Tekin 2015, Pl. 153-154-155, Pl. 42,43; Davidson 1952, 210, Pl. 94, 1606.

Yayın: -

Katalog No: 15

Kazı Buluntu/Env. No: TRL08GYM.II.39

Buluntu Yeri ve Kotu: Latrina Güney Kanalı

Buluntu Tarihi: 20.08.2008

Malzeme: Bronz

Ölçüler: 38 x 12 mm, 82,50 gr.

Tanım: Disk formlu ağırlık çift yivli bir profile sahiptir. Ön yüzünde bulunan yüksek merkez noktasının solunda “Γ○”, sağında ise “Γ” yer almaktadır. Merkez noktasının üzerinde bir adet haç motifi, altında ise uç kısımları nokta ile biten yıldız motifi bulunmaktadır. Dış bölgede en üstte bir haç ve etrafta içinde noktalar bulunan köşeli olarak kazınmış bordür yer almaktadır. Patinalıdır. Üç ounkia ağırlığındadır.

Tarih Önerisi: 7.-8./9. Yüzyıl

Ref.: Tekin 2007, 32-33; Tekin 2015, Kat. No.171, Pl. 47; Davidson 1952, 210, Pl. 95, 1601; Petrie 1926, Pl. XLVI, 5310; Lightfoot 2012, 381, 6.

Yayın:

Katalog No: 16

Kazı Buluntu/Env. No: TRL08.GYM.II.40

Buluntu Yeri ve Kotu: Latrina Güney Kanalı, (-238 cm)

Buluntu Tarihi: 20.08.2008

Malzeme: Bronz

Ölçüler: 33 x 5 mm, 54.80 gr.

Tanım: Disk formlu ağırlık çift yivli bir profile sahiptir. Ön yüzünde bulunan yüksek merkez noktasının solunda “Γ○”, sağında ise “B” yer almaktadır. Merkez noktasının üzerinde bir adet haç motifi, altında ise uç kısımları nokta ile biten yıldız motifi bulunmaktadır. Dış bölgede en üstte bir haç ve etrafta içinde noktalar bulunan köşeli olarak kazınmış bordür yer almaktadır. İki ounkia ağırlığındadır. Arka yüz patinalıdır.

Tarih Önerisi: 7.-8./9. Yüzyıl

Ref.: Tekin 2015, Kat. No.183, Pl. 51; Bendall 1996, No. 122; Davidson 1952, 210, Pl. 94, 1597; Petrie 1926, Pl. XLVI, 5319.

Yayın: -

Katalog No: 17

Kazı Buluntu/Env. No: TRL08.GYM.II.655

Buluntu Yeri ve Kotu: Latrina Batı Kanalı, (-310 cm)

Buluntu Tarihi: 25.09.2008

Malzeme: Bronz

Ölçüler: 43 x 5 mm, 81.14 gr.

Tanım: Disk profilli ağırlığın yüzeyi oldukça korozyonludur. Ön yüzdeki çıkıntılı merkez noktası ve üst kısımdaki haç motifi seçilebilmektedir. Kütlesi üç ounce değerine karşılık gelmektedir.

Tarih Önerisi: 7.-8./9. Yüzyıl (?)

Ref.: Tekin 2015, Kat. No. 170, Pl. 47; Davidson 1952, 210, Pl. 94, 1599-1600-1601-1602 (?).

Yayın: -

Katalog No: 18

Kazı Buluntu/Env. No: TRL99.104

Buluntu Yeri ve Kotu: Arsenal Önü Dolgu

Buluntu Tarihi: 1999

Malzeme: Bronz

Ölçüler: 12 x 11 mm, 2.14 gr.

Tanım: Düz profilli, kareye yakın formdaki ağırlığın ön yüzünde bulunan birim değeri harfi seçilebilmekte fakat patina nedeniyle okunamamaktadır.

Tarih Önerisi:

Ref.: -

Yayın: -

Katalog No: 19

Kazı Buluntu/Env. No: TRL99.104

Buluntu Yeri ve Kotu: Arsenal Önü Dolgu

Buluntu Tarihi: 1999

Malzeme: Bronz

Ölçüler: 11 x 10 x 3 mm, 2.06 gr.

Tanım: Düz profilli, kareye yakın formdaki ağırlığın ön yüzünde bulunan birim değeri harfi seçilebilmekte fakat patina nedeniyle okunamamaktadır.

Tarih Önerisi: -

Ref.: -

Yayın: -

Katalog No: 20

Kazı Buluntu/Env. No: TRL02.2013(Br:17)

Buluntu Yeri ve Kotu: Arsenal Ana Tünel Dolgu

Buluntu Tarihi: 28.08.2002

Malzeme: Bronz

Ölçüler: 26 x 20 mm, 23.77 gr.

Tanım: Dikdörtgen formlu ağırlığın ön yüzünde yan yana cepheden, iki figür büstü yer almaktadır. Büstler kabartma olarak ön plandadır. Korozyon nedeniyle yüzleri belirsizdir, giysilerine ait kıvrımlar seçilebilmektedir. Sağda bulunan büst sol büste göre daha yukarıda/büyük görünmektedir. Sadece bir yüzü işlenmiştir, arka yüzü düz profillidir.

Tarih Önerisi: -

Ref.: -

Yayın: -

Katalog No: 21

Kazı Buluntu/Env. No: ARS-2/366

Buluntu Yeri ve Kotu: Arsenal AT 10 Dolgu

Buluntu Tarihi: 12.09.2001

Malzeme: Bronz

Ölçüler: Çap:29 mm, Yük:16 mm, 26.40 gr.

Tanım: Çan formunda; üstte ve altta yükseltilmiş kenarları bulunmaktadır. İç bükey yüzeyde eş merkezli halkalar (belirgin torna izleri) bulunmaktadır. Bir ounce değerinde olabilir (?). Patinalıdır.

Tarih Önerisi: -

Ref.: -

Yayın: -

Katalog No: 22

Kazı Buluntu/Env. No: TRL99.120

Buluntu Yeri ve Kotu: Arsenal Önü Dolgu

Buluntu Tarihi: 1999

Malzeme: Bronz

Ölçüler: 11 x 11 x 12 mm, 9.4 gr.

Tanım: Küp formundadır. Tüm yüzeyleri korozyonludur.

Tarih Önerisi: -

Ref.: -

Yayın: -

Katalog No: 23

Kazı Buluntu/Env. No: TRL99 - 573

Buluntu Yeri ve Kotu: Arsenal Önü Dolgu

Buluntu Tarihi: 24.08.1999

Malzeme: Bronz

Ölçüler: 37x10 mm., 55,55 gr.

Tanım: Ağırlığın Ω şekilli bir formu vardır. Yüzeyinde yer yer yeşil korozyonlu alanlar görülmektedir. Her iki yüzü de boştur. Yüzeyi alaşımından dolayı sarımsı renge sahip olmalıdır (?).

Tarih Önerisi: -

Ref.: -

Yayın: -

Katalog No: 24

Kazı Buluntu/Env. No: TRL08-1

Buluntu Yeri ve Kotu: Gymnasium Yüzey

Buluntu Tarihi: 2008

Malzeme: Bronz/Kurşun

Ölçüler: 50x50 mm, 317.56 gr.

Tanım: Kare formdadır. Ön yüzünde nokta bezeme ile birim değeri işlenmiş fakat tam olarak seçilememektedir. Alt yüzüne objenin ağırlığını arttırmak amacıyla kurşun eklenmiştir.

Tarih Önerisi: -

Ref.: -

Yayın: -

4.1.3.2. Kantar

Katalog No: 25

Kazı Buluntu/Env. No: 6247.

Buluntu Yeri ve Kotu: GYM.B01 Konut Yapıları

Buluntu Tarihi: 2002

Malzeme: Bronz

Ölçüler: Gövde Uz: 24,6 cm, Cetvel Uz: 16,5 cm, Kanca Uz: 6,4 cm/6,5 cm.

Tanım: İki ucu konik topuzlu, kare kesitli kolun 16,5 cm uzunluğundaki üst kısmında ağırlığın belirlenmesini sağlayan çizgi ve noktalar (*kerte*) mevcuttur. Kolun bir ucunda iki adet kantar kancası bulunmaktadır. Kancalardan birinin ucu konik topuz ile sonlanmaktadır, diğerinin ucu kırıktır. Kancaların kantar koluna bağlanan uçları sekiz şeklinde sonlanmış ve halka ile kola bağlanmıştır. Kancaları kola bağlayan halkalardan biri mevcut iken diğeri eksiktir. Zincirleri, ağırlık ve aksamaları mevcut değildir.

Tarih Önerisi: 6. Yüzyıl

Ref.: Bass, Doorninck 1982, 219, B.2, Fig. 10-20, Papanikola-Bakirtzi 2002, Kat. No. 24,76; Demirer 2013, 223, E5; Demirer 2016, 246, Kat. No. 9; Duman 2018, 280, Res.5; Crawford 1990, Fig. 476, E14, 58 - Fig. 523, E16, 94; Sezgin 2012, 550, Fig.1; Pülz 2020, 116, G15, Farbtafel 59; Oransay 2006, 200, H5; Duman, Duman 2022, 139-140, Res. 5; Sönmez 2018, 295, Cat. No. 10.

Yayın: -

Katalog No: 26

Kazı Buluntu/Env. No: ARS01

Buluntu Yeri ve Kotu: Arsenal Önü Dolgu

Buluntu Tarihi: 2001

Malzeme: Bronz

Ölçüler: Uz: 15 cm

Tanım: Bir ucu topuzlu, diğer ucu ise yılan başı formunda bitmektedir. Kol üzerinde ağırlığın belirlenmesini sağlayan çizgiler (*kerte*) mevcuttur.

Tarih Önerisi: -

Ref.: -

Yayın: -

4.1.3.3. Kantar Ağırlıkları

Katalog No: 27

Kazı Buluntu/Env. No: GYM.B.01

Buluntu Yeri ve Kotu: Konut Alanı

Buluntu Tarihi: 2001

Malzeme: Bakır/Kurşun

Ölçüler: Uz: 6,9 cm, Çap: 5,5 cm Ağırlık: 1.198 gr.

Tanım: Oval formda, iç kısmı kurşun ile dolu olan ağırlığın üst yüzeyi alttan ve üstten olmak üzere iki parça bakır alaşımlı levha ile kaplanmıştır. Ağırlığın üst kısmında eksik kancasından kopmuş olduğunu gösteren bir kırık görülmektedir. Yüzeyi patinalıdır.

Tarih Önerisi: 6.-7. Yüzyıl

Ref.: Bass, Frederick, Doorninck 1982, 220-221, B.5; Khamis 2007, 93-166. Kat.No., BR158, Fig. 139, 154; Pülz 2020, G42, 121, Farbtafel 63; 220, B.5, Fig. 10-22; Oransay 2006, 200-201, H11.

Yayın: -

Katalog No: 28

Kazı Buluntu/Env. No: TRL21RVA12-21

Buluntu Yeri ve Kotu: Konut Alanı - A12 Açması Kuyu İçi

Buluntu Tarihi: 04.11.2021

Malzeme: Bronz/Kurşun

Ölçüler: Ağırlık Uz: 6,9 cm, Gen: 5,8 cm, Kanca Uz: 5,7 cm, Ağırlık: 1.104 gr.

Tanım: Oval formda, iç kısmı kurşun ile dolu olan ağırlığın üst yüzeyi tek parça bakır alaşımlı levha ile kaplanmıştır. Kaplama üzerinde üst kısımdan alt kısma kadar yivler yer almaktadır. Ağırlığın üst kısmında kancası bulunmaktadır. Kancanın altında yer alan kurşun ve bronz kaplamanın bir kısmı kırık ve eksiktir.

Tarih Önerisi: -

Ref.: -

Yayın:-

4.1.3.4. Terazi Kolları

Katalog No: 29

Kazı Buluntu/Env. No: TRL010- 2423.(Br11)

Buluntu Yeri ve Kotu: Gymnasium 010 GDKP 1 Açması / (153,90 m)

Buluntu Tarihi: 24.07.2010

Malzeme: Bronz

Ölçüler: Uz: 18,8 cm

Tanım: İki ucunda da kefelere ait askı zincirlerinin asılabilmesi amacıyla yapılmış halkalar bulunmaktadır. Terazinin orta bölümünde bulunan askı kısmı kırık ve eksiktir.

Tarih Önerisi: 4. Yüzyıl

Ref.: Papanikola-Bakirtzi 2002, Kat. No. 27, 78; Waldbaum 1974, Kat. No. 459, 84, Pl.29; Şahin 2018, 111, E1, Levha 14; 214, Kozbe-Güngör-Caner 2022, Katalog 62, 8.

Yayın: -

Katalog No: 30

Kazı Buluntu/Env. No: TRL08GYM.II.(30)

Buluntu Yeri ve Kotu: Latrina Güney Kanalı

Buluntu Tarihi: 18.08.2008

Malzeme: Bronz

Ölçüler: Uz: 14,5 cm

Tanım: Yuvarlak kesitli terazi askısı. İki ucunda da kefelere ait, düzleştirilmiş uçlara sahip askı delikleri bulunmaktadır. Terazinin orta bölümünde bulunan denge çubuğu kısmı kırık ve eksiktir. Yüzeyi patinalıdır.

Tarih Önerisi: 5.-7. Yüzyıl

Ref.: Coşkun 2022, Kat. No. 167, 336; Harrison 2014, Cat. No. 467, 257; Waldbaum 1974, Kat. No. 451, 83, Pl.29; Akar Tanrıver 2015, Kat. No. 19, 25.

Yayın: -

Katalog No: 31

Kazı Buluntu/Env. No: DN115- 2417 (Br5)

Buluntu Yeri ve Kotu: GYM-010 GDKP1 Açması, X Mekân/ (153,66 m)

Buluntu Tarihi: 03.08.2010

Malzeme: Bronz

Ölçüler: Terazî Kol Uz: 17 cm, Askı Uz: 5,5 cm

Tanım: Üç parçalı terazi çubuğu sol ve sağ ekseninde katlanabilir. Uçlara doğru incelen terazi kolunun her iki ucunda kefelere ait askı zincirlerinin bağlanması amacıyla yapılmış halkalar yer almaktadır. Orta kısımda bulunan denge çubuğu askı aparatı ile sonlanmaktadır.

Tarih Önerisi: 6. Yüzyıl

Ref.: Söğüt 2019, 389, Res.7; Waldbaum 1974, Kat. No. Pl.29, 448, 83; Pülz 2020, G1, 113, Farbtafel 53; Kürkman, (2003), 33, 211.

Yayın: -

Katalog No: 32

Kazı Buluntu/Env. No: TRL02-GYM.B

Buluntu Yeri ve Kotu: GYM.B Konut Yapıları

Buluntu Tarihi: 2002

Malzeme: Demir (?)

Ölçüler: Uz: 15.8 cm Kanca Uz: 6 cm

Tanım: Boyunduruktan inen iki adet yük zincirinden biri kırık ve eksiktir. Tam olan yük zincirinin ucunda yük kancası bulunmaktadır. Yük kolu bölümünde bulunan askı kancasının olması gereken yer kırık ve eksiktir. Kuvvet kolu tamdır.

Tarih Önerisi: -

Ref.: -

Yayın: -

4.1.3.5. Terazi Kefeleri

Katalog No: 33

Kazı Buluntu/Env. No: TRL08GYM.II.29

Buluntu Yeri ve Kotu: Latrina Güney Kanalı

Buluntu Tarihi: 18.08.2008

Malzeme: Bronz

Ölçüler: Çap: 4,1 cm, Ağırlık: 5.89 gr.

Tanım: Disk formlu terazi kefesi iç bükeydir. Üç adet askı deliği seçilebilmektedir.

Yüzeyi yoğun korozyonludur.

Tarih Önerisi: 5.-6. Yüzyıl

Ref.: Akar-Tanrıver 2015, Kat. No. 21, 26; Lightfoot 2012, 382, 15; Aybek, Gülbay, Durak 2016, 153, Fig. 62.

Yayın: -

Katalog No: 34

Kazı Buluntu/Env. No: TRL01.143

Buluntu Yeri ve Kotu: GYM.B 2001/IV (Konut Yapıları) Oda 23 / (146,72 m)

Buluntu Tarihi: 11.08.2001

Malzeme: Bronz

Ölçüler: Çap: 6,5 cm, Ağırlık: 12.30 gr.

Tanım: Disk formlu terazi kefesi iç bükeydir. Üç adet askı deliği bulunmaktadır.

Deliklerden birinin yanında korozyon nedeniyle kırık ve eksik bir kısım bulunmaktadır.

Tarih Önerisi: 6.-7. Yüzyıl

Ref.: Davidson 1952, 217, Pl. 98, No. 1676; Oransay 2006, 199, H3.

Yayın: -

Katalog No: 35

Kazı Buluntu/Env. No: TRL06GYM.37

Buluntu Yeri ve Kotu: Gymnasium Yüzey

Buluntu Tarihi: 2006

Malzeme: Bronz

Ölçüler: Çap: 5 cm, Ağırlık: 3.39 gr.

Tanım: Disk formulu terazi kefesi iç bükeydir. İki adet askı deliği görülebilmektedir.

Muhtemel deliklerden birinin bulunduğu kısım korozyon nedeniyle kırık ve eksiktir.

Tarih Önerisi: 6.-7. Yüzyıl.

Ref.: Davidson 1952, 217, Pl. 98, No. 1676; Papanikola-Bakirtzi 2002, Kat. No. 28; Pülz 2020, G4, 113, Tafel 55/Farbtafel 53; Lightfoot 2012, 382, 14; Çelikbaş 2016, 304, Lev. IX, B5; Aybek, Gülbay, Durak 2016, 153, Fig. 63.

Yayın: -

Katalog No: 36

Kazı Buluntu/Env. No: TRL12SC.06

Buluntu Yeri ve Kotu: Sütunlu Cadde I. Taban

Buluntu Tarihi: 25.08.2012

Malzeme: Bronz

Ölçüler: Çap: 11 cm, Ağırlık: 20.95 gr.

Tanım: Terazi kefesinin dört adet deliği seçilebilmektedir. Korozyon nedeniyle kırık ve eksik kısımları bulunmaktadır ve formunu kaybetmiştir.

Tarih Önerisi: 6.-7. Yüzyıl.

Ref.: Petrie Museum of Egyptian Archaeology, No. LDUCE-UC80571; Oransay 2006, 199, H4; Asal 2010, 74, Ö2.b-Ö2.c.

Yayın: -

Katalog No: 37

Kazı Buluntu/Env. No: TRL06GYM.51

Buluntu Yeri ve Kotu: Gymnasium Yüzey

Buluntu Tarihi: 2006

Malzeme: Bronz

Ölçüler: Çap: 10,5 cm, Ağırlık: 28.83 gr.

Tanım: Disk formulu terazi kefesi korozyon nedeniyle formunu kaybetmiştir. Üç adet askı deliği seçilebilmektedir. Yüzeyinde bulunan korozyon nedeniyle kırık ve eksiktir.

Tarih Önerisi: 6.-7. Yüzyıl.

Ref.: Lightfood 2012, 382, 16; Asal 2010, 74, Ö2.b-Ö2.c.

Yayın: -

4.1.3.6. Aksamalar

Katalog No: 38

Kazı Buluntu/Env. No: TRL99 (Br9).341 - 5158

Buluntu Yeri ve Kotu: Arsenal

Buluntu Tarihi: 1999

Malzeme: Bronz

Ölçüler: Uz: 11,1 cm

Tanım: Kantar ağırlığının terazi koluna asılmasını sağlayan kanca/çengel. Kantar ağırlığının asılacağı deliğin bulunduğu bölümü dairesel kesitli olan kanca uç kısma doğru yassılaştırılmıştır.

Tarih Önerisi: -

Ref.: Meriçboyu, Atasoy 1983, Kat.No.5a,b, 15.

Yayın: -

Katalog No: 39

Kazı Buluntu/Env. No: 1093 (Br9)

Buluntu Yeri ve Kotu: Gymnasium-B – I No’lu Açma Batı Ucu/ Konut Alanı (145,90 m)

Buluntu Tarihi: 20.07.2000

Malzeme: Bronz

Ölçüler: Kantar Bağlantı Aksam Uz: 21 cm Genel Uz: 32 cm

Tanım: Kantar ölçek koluna bağlanan kısım tamdır, söz konusu aksama bağlı iki adet zincir bulunmaktadır. Zincirlerden birinin ucu kırık ve eksiktir. Diğer zincir ucunda bulunan kancanın formu bozulmuştur, uç kısmı kırık ve eksiktir.

Tarih Önerisi: 6. Yüzyıl

Ref.: Papanikola-Bakirtzi 2002, Kat. No.24,76; Duman 2018, 280, Res.5; Waldbaum 1974, Kat. No. 444, 82, Pl.29; Mitchell 2019, Kat. No. 70, Fig. 6.34; Pülz 2020, G16, 116, Farbtafel 60; Çelikbaş 2016, 302, Lev. IX, B3.a; Asal 2010, 77, Ö5.

Yayın: -

Katalog No: 40

Kazı Buluntu/Env. No: TRL07GYM.III.2.123

Buluntu Yeri ve Kotu: Kuzey Cephe Dükkânları- 2 No’lu Oda

Buluntu Tarihi: 20.07.2007

Malzeme: Bronz

Ölçüler: Uz: 8 cm

Tanım: Her iki ucunda bir delik bulunan, bir parabol şeklinde bükülmüş kalın bronz şerit. Kantara asılacak olan zincirleri ve kantar koluna geçecek olan bronz aksamı birbirine bağlayan parça, tam değildir. Yüzeyi patinalıdır.

Tarih Önerisi: 6. Yüzyıl

Ref.: Davidson 1952, Pl. 98, 1666; Duman 2018, 280, Res.5; Pülz 2020, G16, 116, Farbtafel 60; Çelikbaş 2016, 303, Lev. IX, B4.

Yayın: -

Katalog No: 41

Kazı Buluntu/Env. No: 2275

Buluntu Yeri ve Kotu: GYM.B09/K1/ Alan 34 – Konut Alanı - (145,98 m)

Buluntu Tarihi: 13.08.2009

Malzeme: Bronz

Ölçüler: Uz: 7 cm

Tanım: Her iki ucunda bir delik bulunan, bir parabol şeklinde bükülmüş kalın bronz şerit. Kantara asılacak olan zincirleri ve kantar koluna geçecek olan bronz aksamı birbirine bağlayan parça eksiktir.

Tarih Önerisi: 6. Yüzyıl

Ref.: Davidson 1952, Pl. 98, 1666; Duman 2018, 280, Res.5; Pülz 2020, G16, 116, Farbtafel 60.

Yayın: -

Katalog No: 42

Kazı Buluntu/Env. No: TRL07GYM.III.205

Buluntu Yeri ve Kotu: Kuzey Cephe Dükkanları – 3 No’lu Oda

Buluntu Tarihi: 02.08.2007

Malzeme: Bronz

Ölçüler: Uz: 8 cm

Tanım: Her iki ucunda bir delik bulunan, bir parabol şeklinde bükülmüş kalın bronz şerit. Kantara asılacak olan zincirleri ve kantar koluna geçecek olan bronz aksamı birbirine bağlayan parça eksiktir. Korozyonludur.

Tarih Önerisi: 6. Yüzyıl

Ref.: Davidson 1952, Pl. 98, 1666; Duman 2018, 280, Res.5; Pülz 2020, G16, 116, Farbtafel 60.

Yayın: -

Katalog No: 43

Kazı Buluntu/Env. No: 2279

Buluntu Yeri ve Kotu: GYM.B09/K1 (Koridor) / Konut Alanı (146,20 m)

Buluntu Tarihi: 12.08.2009

Malzeme: Bronz

Ölçüler: Uz: 7 cm, Gen: 5,9 cm

Tanım: Dairesel kesitli, kavisli forma sahip kantar kancasının uç kısmı konik topuz ile sonlanmaktadır. Diğer ucu ise sekiz şeklinde sonlanmaktadır ve bir adet zincir halkası mevcuttur. Zincirin devamı mevcut değildir.

Tarih Önerisi: 4.-6. Yüzyıl

Ref.: Waldbaum 1983, 81, Pl. 29, 445; Şahin 2018, 153, Kat. No. E3, Levha 14. 31; Pülz 2020, G23-G24, 117-118, Tafel 56/Farbtafel 60; Şahin 2018, 153, E3.

Yayın: -

Katalog No: 44

Kazı Buluntu/Env. No: TRL02.GYM.B3-1963

Buluntu Yeri ve Kotu: GYM B3- Konut Alanı / (145,38 m)

Buluntu Tarihi: 25.07.2002

Malzeme: Bronz

Ölçüler: Uz: 9 cm

Tanım: Dairesel kesitli, kantar kancasının uç kısmı topuz ile diğer ucu ise sekiz şeklinde sonlanmaktadır. Formu bozulmuştur ve korozyonludur.

Tarih Önerisi: 4.-6. Yüzyıl

Ref.: Waldbaum 1983, 81, Pl. 29, 445; Pülz 2020, G27, 118, Tafel 57.

Yayın: -

Katalog No: 45

Kazı Buluntu/Env. No: TRL07.GYM.I-584

Buluntu Yeri ve Kotu: Kuzey Cephe Dükkanları-Mozaikli Alan / (156,6 m)

Buluntu Tarihi: 2007

Malzeme: Bronz

Ölçüler: Zincir Uz: 4,6 cm, Kanca Uz: 4,1 cm, Kanca Gen: 5,8 cm

Tanım: Köşeli kesitleri bulunan kavisli forma sahip, sivri uçlu kantar kancasının zincirinin bir kısmı mevcuttur. Korozyonludur.

Tarih Önerisi: 4.-6. Yüzyıl

Ref.: Waldbaum 1983, Pl. 29, 444; Pülz 2020, G23, 117, Tafel 56/Farbtafel 60.

Yayın: -

Katalog No: 46

Kazı Buluntu/Env. No: TRL98-231(Br4)

Buluntu Yeri ve Kotu: Arsenal 1. Kat 1. Tono / Dolgu Toprak

Buluntu Tarihi: 18.08.1998

Malzeme: Bronz

Ölçüler: Gen: 9 cm Uz: 8 cm

Tanım: Dairesel kesitli, kavisli forma sahip, sivri uçlu kantar kancası tamdır. Zinciri mevcut değildir.

Tarih Önerisi: 4.-6. Yüzyıl

Ref.: Lightfoot 2012, 382, No.17.

Yayın: -

Katalog No: 47

Kazı Buluntu/Env. No: TRL01- 1565-(Br2)

Buluntu Yeri ve Kotu: GYM.B 2001/IV – O23 (Konut Yapıları) / (146,72 m)

Buluntu Tarihi: 11.08.2001

Malzeme: Bronz

Ölçüler: Uz: 10.1 cm

Tanım: Sekiz formulu zincir sırası kalp formunda kanca ile sonlanmaktadır.

Tarih Önerisi: 6. Yüzyıl

Ref.: -

Yayın: -

4.1.3.7. Cep Terazisi Parçası

Katalog No: 48

Kazı Buluntu/Env. No: TRL10-2538.(Ke:52)

Buluntu Yeri ve Kotu: Arsenal Önü Dolgu Toprak

Buluntu Tarihi: 2010

Malzeme: Kemik

Ölçüler: Uz: 8.1 cm.

Tanım: Cep terazisinin bağlayıcı iç aparatıdır. Cep terazisinin her iki kolunu birbirine bağlayan delikler gövde kısmındadır. Yan kesitinde dört adet kuş gözü formulu süsleme bulunmaktadır.

Tarih Önerisi: 5.-7 Yüzyıl

Ref.: -

Yayın: Ünal, Toy, Özcihan 2021, 192, Kat. No. 504.

4.2. Değerlendirme

4.2.1. Buluntu Türleri

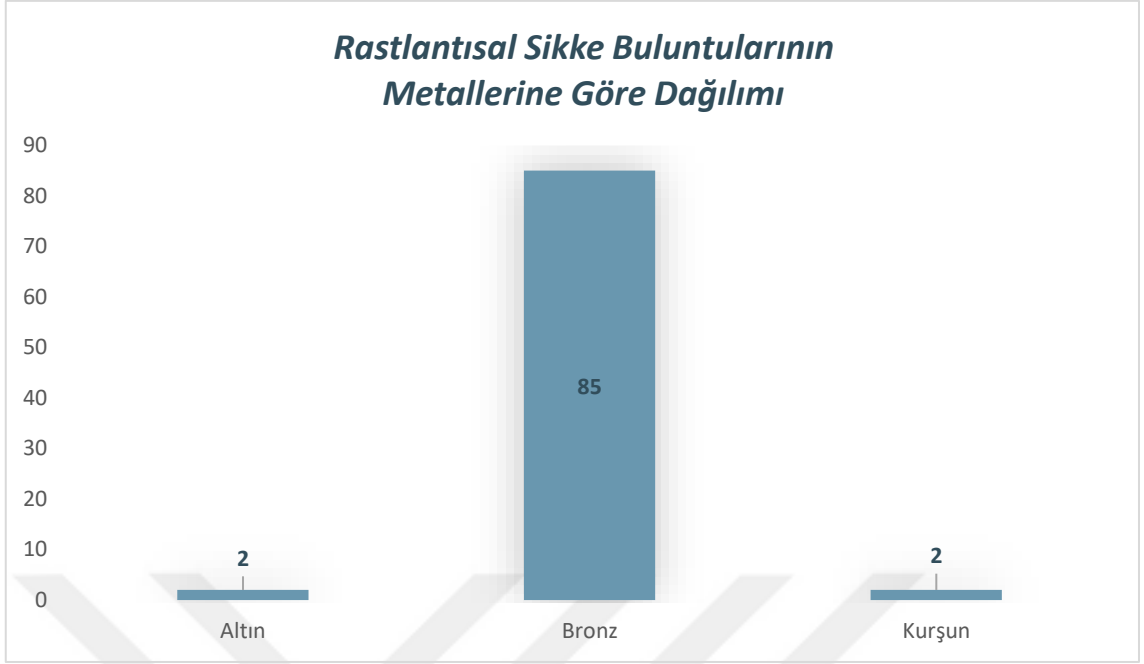
4.2.1.1. Sikkeler

Tek Buluntular

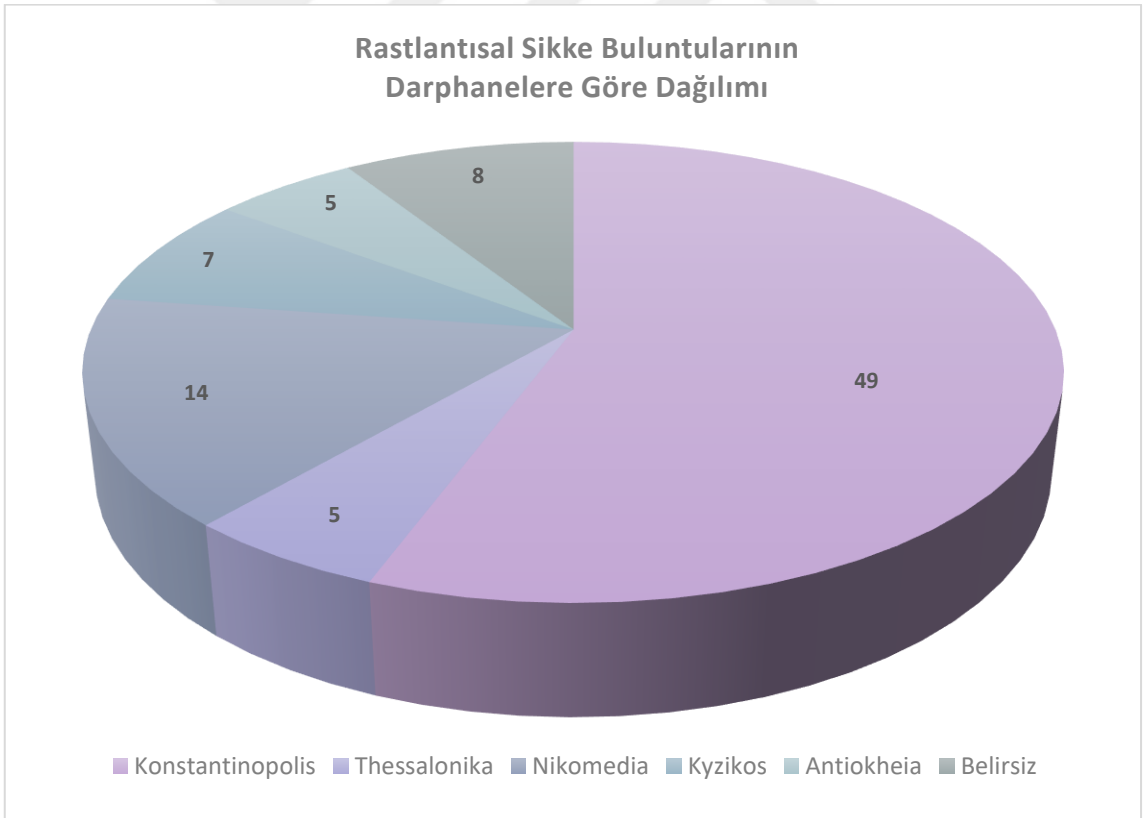
Bu çalışmada, 1996-2022 yılları arasında Tralleis Antik Kentinde gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında bulunan Bizans İmparatorluğu Dönemine tarihlendirilen sikke, ağırlık, mühür ve çeşitli ticari objeler ile aksamalar ele alınmıştır. Kataloglarda yer alan eserler, envanterlik nitelikte değerlendirilmiş ve etütlük nitelikte değerlendirilmiş Aydın Müze Müdürlüğü depoları ile Tralleis kazı evi deposunda yer alan envanterlik, etütlük nitelikteki eserlerden oluşturulmuştur.

Söz konusu yıllarda gerçekleştirilen arkeolojik kazı çalışmalarında ele geçmiş olan sikkeler içerisinde Bizans Dönemine tarihlendirilen, korozyona uğramış olmaları nedeniyle tanımlanamayan sikkeler tez çalışmasına dâhil edilmemiştir. Korozyonu yoğun fakat Bizans Dönemine ait olduğu öngörülen sikkeler de dâhil olmak üzere define grupları ile birlikte toplam 226 adet sikke tespit edilmiştir. Sikkelerden 47 adedi yoğun korozyon nedeniyle kataloga dâhil edilmemiştir. Dolayısıyla katalogda 179 adet sikke yer almaktadır. Sikkelerin 89'u tekil sikke buluntusu ve toplam 90 sikke dört farklı define grubuna aittir.

Tralleis Antik Kenti kazı çalışmaları sırasında ele geçmiş olan günlük kayıpları temsil eden 89 sikkenin; 2 adedi altın, 85 adedi bronz, 2 adedi ise kurşundur (Grafik 1). Katalogda yer alan tek sikkelerin darphanelerine göre dağılımında, 49 adedin Konstantinopolis, 5 adedin Thessalonika, 14 adedin Nikomedia, 7 adedin Kyzikos ve 5 adedin Antiokheia darphanesine ait olduğu tespit edilmiştir. 8 adet sikkenin darphanesi ise belirsizdir (Grafik 2).

Grafik 1. Tralleis kazıları tek sikke buluntularına ait metallerin dağılımı

Grafik 2. Tralleis kazısı tek sikke buluntularının darphanelere göre dağılımı

Tek buluntular içerisinde toplam 64 adet 40 nummi tespit edilmiştir. Bu sikkelerin 29'u Konstantinopolis, 10'u Nikomedia, 4'ü Kyzikos ve 4'ü Antiokheia darphanelerine aittir. Ayrıca 40 nummi olduğu tespit edilen ancak darphaneleri belirsiz olan 17 adet sikke olduğu tespit edilmiştir (Tablo 3).

14 adet 20 nummi tespit edilmiştir. Bu sikkelerin 7'si Konstantinopolis, 4'ü Thessalonika, 2'si Kyzikos darphanelerine aittir. I. Iustinianus dönemine ait olduğu tespit edilen 1 adet sikkenin ise darphanesi belirsizdir (Tablo 3).

1 adet 16 nummi tespit edilmiştir. Thessalonika darphane I. Iustinianus dönemine ait sikke çalışmada yer alan tek örnektir (Tablo 3).

5 adet 5 nummi vardır. Bu sikkelerin 3 adedi Konstantinopolis, 1 adedi Kyzikos darphanelerine aittir. 1 adet 5 nummi sikkenin darphanesi belirsizdir (Tablo 3).

	Konstantinopolis			Thessalonika		Nikomedia	Kyzikos			Antiokheia	Belirsiz Darphane			
	40	20	5	20	16	40	40	20	5	40	40	20	5	Top.
I. Anastasius	1													1
I. Iustinus			1											1
I. Iustinianus	2	1		1	1		3			2		1		11
II. Iustinus	3	3	2	2		5			1		1		1	18
II. Tiberius	1					1								2
Mauricius	4							1		1	1			8
Focas	2	2				2		1		1	1			9
Heraclius	3	1		1		2	1				13			21
II. Constans	13										1			14
Toplam	29	7	3	4	1	10	4	2	1	4	17	1	1	85

Tablo 3. Tralleis kazısı Tek sikke buluntularının imparatorlara, darphanelere ve birimlerine göre dağılımı

Tralleis kazı çalışmaları sırasında bulunmuş olan Bizans İmparatorluğu dönemi sikkelerinin imparatorlara göre dağılımında; en erken tarihli sikke buluntular arasındaki I. Anastasius (491-518) dönemine tarihlendirilen tek sikke olan follis (Kat. No. 1), en geç tarihli sikke buluntusu ise aynı şekilde buluntular arasında yer alan Bulgar İmitasyonuna ait (1195-1215) tek sikke olan Aspron Trachy Nomismadır (Kat. No. 89).

Tralleis Antik Kenti'nin içinde yer aldığı Batı Anadolu Bölgesindeki diğer Bizans yerleşimlerindeki sikke buluntuları karşılaştırma örnekleri olarak değerlendirilmektedir. J. Fildhuth doktora tez çalışmasında, Priene'de ele geçen Bizans sikke buluntuları ışığında kentin 7. yüzyılın üçüncü çeyreği ile birlikte büyük bir çöküş yaşandığını belirtmektedir. Ayrıca Priene buluntuları arasında en erken tarihli sikkenin I. Anastasius (491-518), en geç tarihli sikkenin ise II. Andronikos Palaiologos (1272-1328) dönemine tarihlendirildiği bilgisini vermektedir¹⁶².

Tralleis, Batı Anadolu'da Geç Antik Çağ ve Bizans döneminde Laodikeia ve Lykos vadisinden gelen en önemli trafik rotasında yer almaktadır. Günümüzde Aydın'ın 30 km doğusunda, Sultanhisar İlçesinde yer alan Nysa Antik Kenti, Tralleis'e en yakın kent olması açısından önemlidir. Nysa'da sürdürülen arkeolojik kazılarda bulunan Bizans sikke buluntularında en erken tarihli I. Anastasius (491-518), en geç tarihli sikke buluntusu ise I. Theodoros Laskaris (1205-1222) tarihlendirilmektedir. Ayrıca sikke buluntuları arasındaki Heraclius (610-641) dönemine tarihlendirilen 1 adet altın ve 18 adet bronz sikke buluntusu sikkeler arasında yoğun grubu oluşturması açısından dikkat çekicidir¹⁶³.

Kadikalesi/Anaia kazı çalışmalarında ele geçen sikke buluntuları içerisinde en erken tarihli Bizans dönemi sikkesi I. Iustinianus (527-565), en geç tarihli sikke buluntusu ise Latin İmparatorluğu dönemine ait İmitasyon sikkeler (1204-1261)'dir¹⁶⁴.

Laodikeia Antik Kentinde gerçekleştirilen kazı çalışmaları sonucunda, kentte Focas (602-610) dönemine tarihlendirilen sikke buluntusunun Bizans Dönemi buluntuları içerisinde en geç tarihli sikke buluntusu olarak tespit edilmesi ve pişmiş toprak kapların

¹⁶² J. Fildhuth, (2017). Das Byzantinische Priene; Stadt und Umland, *Archäologische Forschungen* 37, Priene 5, Wiesbaden, p. 32.

¹⁶³ Özbil C., (2022). "Nysa'da Sikke Üretimi ve Kullanımı", Çift Yakalı Kent: Nysa, (Ed.) S. H. Öztaner, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul. 391-392.

¹⁶⁴ M., Toy, (2019). Kadikalesi/Anaia Kazısında (2001-2017) 5.-13. Yüzyıl Bizans Dönemi Sikke Buluntuları, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 76.

7. yüzyıl'ın sonunu işaret etmesi 7. yüzyıl'da gerçekleşen büyük depremin sonucu olarak ilişkilendirilmiştir¹⁶⁵.

Sardis Kazısı, Bizans Dönemi tekil sikke buluntularında Heraclius Dönemi sikkeleri en yoğun grubu oluşturmaktadır. Ayrıca, yoğunluğunu Heraclius Dönemine tarihlendirilen sikkelerin oluşturduğu define üzerinde kumaş izleri mevcuttur. Kentteki kazılarda sürdürülen arkeolojik kazılarda bulunan Bizans sikkeleri I. Anastasius (491-518) ve V. Ioannes Palaiologos (1341-1391) dönemleri arasına tarihlendirilmektedir¹⁶⁶.

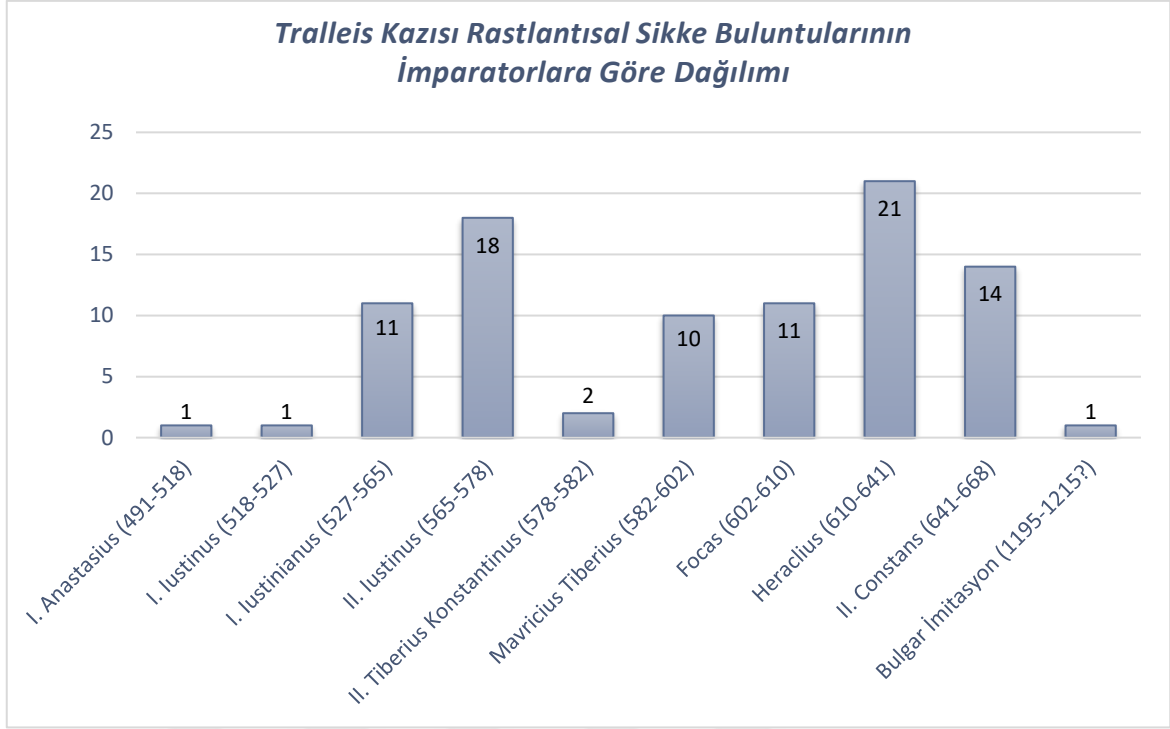
Z. Demirel Gökalp çalışmasında, Batı Anadolu Erken Bizans Dönemi sikke dolaşımına bakıldığında, 717-867 yılları arasında sikke dolaşımının oldukça az olduğu bilgisini vermektedir. Ayrıca bu bölgede I. Iustinianus döneminde artan sikke yoğunluğuna değinilmiştir¹⁶⁷.

Tralleis Antik Kenti buluntuları da Batı Anadolu'da yer alan diğer kentlerdeki Erken Bizans Dönemi sikke buluntu yoğunluklarını destekler niteliktedir. Katalogda yer alan Tralleis Bizans Dönemi sikke buluntuları dağılımında da I. Iustinianus döneminde artmaya başlayan sikke yoğunluğunun 7. yüzyıl sonlarında azalarak devam ettiği grafikte görülmektedir (Grafik 3).

¹⁶⁵ T. M., Kristensen, (2018). "Earthquakes and Late Antique Urbanism: Some Observations on the case of the Lykos Valley", Geç Antik Çağ'da Lykos Vadisi ve Çevresi, Ed. C. Şimşek-T. Kaçar, Ege Yayınları, 74.

¹⁶⁶ H. W. Bell, (1916). Sardis Volume XI, Coins, Part I 1910-1914, Publications of The American Society for The Excavation of Sardis, Leiden, viii, ix.

¹⁶⁷ Z. Demirel-Gökalp, (2018). "Anadolu'nun Ege Kıyılarında Erken Bizans Dönemi Sikke Dolaşımı", Ege Dünyası Liman Kentleri, Sikke, Mühür ve Ağırlıkları, Ed. C. Ünal, A. Ersoy, C. Gürbıyık, B. K. Kasalı, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yayınları, Manisa.

Grafik 3. Tralleis kazısı Tek sikke buluntularının imparatorlara göre dağılımı

Tralleis kazı çalışmalarında bulunan en geç tarihli sikke 1 adet Bulgar İmitasyonudur (1195-1215). Aspron Trachy Nomisma olarak tanımlanan çukur sikke buluntusu (Kat. No. 89), 2001 yılında Akropol alanında gerçekleştirilen sondaj çalışmaları sırasında bulunmuştur. Söz konusu sikke buluntusu ile beraber 12.-13. yüzyıl'a tarihlendirilen cam bilezik ve parçaları birlikte ele geçmiştir¹⁶⁸. Aydın Müze Müdürlüğü arşivinde bulunan kazı raporları incelendiğinde de, 2001 yılında Akropol alanında gerçekleştirilen sondaj çalışmalarında en yoğun buluntu grubunun 12.-14. yüzyıl'a tarihlenen sırlı seramikler olduğu görülmektedir. Akropolde bulunmuş olan geç dönem bronz çukur sikke buluntusu, Ramsay'in "*Türk akınlarının şehrin güvenliğini tehdit etmesinden dolayı terk edildiği bilinmektedir. II. Andronikos Palaiologos döneminde Menderes vadisindeki şehirlerin hepsinin yok olmuş olması, büyük çoğunluğunun harabe olması sebebiyle 1306 yılında Bizans İmparatoru, II. Andronikos Palaiologos tarafından şehir Romalıların yaptığı en yüksek tepede tekrar inşa edilmek*

¹⁶⁸ Dokuz Eylül Üniversitesi Müzecilik Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Zeynep Çakmakçı tarafından hazırlanan ve 2025 yılı içerisinde yayınlanması planlanan Tralleis Antik Kenti Buluntusu Bizans Dönemi Cam Bilezikler ve Parçaları ile ilgili makale çalışmasında detaylı bilgi verilmiştir. Çukur sikke buluntusu ile aynı buluntu alanı olan Akropol'den, aynı kazı sezonundaki çalışmalar sırasında bulunduğunu tespit ettiğimiz söz konusu cam bilezik ve parçalarının 12.-13. yüzyıl'a tarihlendirildiği bilgisi tarafıma kendisi tarafından sözlü olarak bildirilmiştir.

istenmiştir. *Ve şehre Andronicopolis ya da Palaiologopolis adını vermek istemiştir. Fakat halk suyu yetersiz bulunca şehir tekrar terk edilmek zorunda kalmıştır*¹⁶⁹.” yorumunu destekleyen kanıt olarak düşünülebilir.

2007 yılı kazı sezonunda, Tralleis kuzey cephe dükkanlarında gerçekleştirilen çalışmalar sırasında 2 numaralı mekânda, kurşun malzemeden darp edildiği anlaşılan iki adet sikke bulunmuştur¹⁷⁰. Söz konusu sikkelerin, Aydın Müze Müdürlüğü Restorasyon Laboratuvarı Uzmanları tarafından konservasyon uygulamasının yapılabilmesi için uygun yöntem ve malzemelerin belirlenmesi amacıyla İzmir Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarı Müdürlüğü tarafından X-Ray Floresans (XRF) analizi yapılmıştır (Resim 22 a-b). 52977 envanter numaralı (Kat. No. 44) sikkenin %98.412 oranında (Pb) kurşun, 52978 envanter numaralı (Kat. No. 45) sikkenin ise %98.37 oranında (Pb) kurşun içeriğine sahip olduğu tespit edilmiştir¹⁷¹.

Resim 22 a-b. 52977 envanter numaralı (Kat. No. 44) sikke ve 52978 envanter numaralı (Kat. No. 45) sikkenin X-Ray Floresans (XRF) analiz sonucu

¹⁶⁹ Ramsay, (1960), 92.

¹⁷⁰ Söz konusu kurşunlar hakkında ilk görsel inceleme ile tarafımdan ve uzmanlık alanı sikke olan Akademisyenlerden, Tez Danışmanım Prof. Dr. Zeliha Demirel-Gökalp, Prof. Dr. Ceren Ünal, Prof. Dr. Dinçer Savaş Lenger, Dr. Ömer Tatar ile Aydın Müzesi Eski Sikke Seksiyon Sorumlusu Uzman Arkeolog Handan Özkan ve Aydın Müzesi Konservatörü Muhammed Diler'in görüşüne başvurulmuştur. Ortak bir görüş ile sikkelerin (Kat. No. 44-45) kurşun malzemeden darp edildiği düşünülmüştür.

¹⁷¹ Aydın Müze Müdürlüğü Restorasyon Arşivi.

Aynı kontekstte ele geçmiş olan kurşun sikkeler İmparator Focas (602-610) dönemine tarihlendirilmektedir (Kat. No. 43-44). Kurşun Sikkelerin, Focas Sınıf 1 (Pendilialı Büst) solidus sikkeleri ile aynı ön ve arka yüz ikonografisine, lejandlarına sahip olduğu ve kesimde Konstantinopolis darphanesinin yer aldığı, 4.04 gr (Kat. No. 43) ve 5.90 gr (Kat. No. 44) ağırlıkları ile de temel altın birimi olan solidus sikke yakın özellikler taşıdığı görülmüştür. Sikkelerin kalınlıkları 0.1-0.2 mm aralığındadır.

Kurşun sikkelerin bulunmuş olduğu mekân olan, 2 numaralı Kuzey dükkân içerisinde ele geçen 5 adet altın sikkeden oluşan define grubundan dört adedinin İmparator Focas dönemine tarihlendirildiği ve aynı kazı sezonu (2007 yılı) içerisinde birbirini takip eden günlerde gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında bulunduğu tespit edilmiştir. Dört adet altın sikke, Sınıf 4 (a), (607-610), Konstantinopolis darplı sikkelerdir. Kurşun sikke ise Sınıf 1, Pendilialı büst, Konstantinopolis darplıdır. Söz konusu dört adet Focas dönemine ait Solidus sikke definesi ile iki adet kurşunun kontekst bilgileri mevcut olmasa da aynı mekândan bulunduğu bilgisi kurşunları daha detaylı yorumlayabilmemize olanak sağlamaktadır.

Çok yaygın olmamakla birlikte kurşun sikkelerin kullanımının mevcut olduğu bilinmektedir¹⁷². C. Morrison, üzerinde sikkeler ile benzer baskılar ve değer işareti bulunan, define grupları içerisinde yer alan, yerinin kanıtlanabileceği ve bir tarihe atfedilebilen söz konusu kurşun objenin, kurşun sikke olabileceği görüşünde olduğundan bahsetmektedir. Ancak buluntuların iki tür para basımı, yerel otorite tarafından basılan gerekli para basımı veya sahtecilik arasında ayırım yapmanın zorluğuna da değinmektedir. Tarsus Müzesi koleksiyonunda 6. yüzyıl sonu 7. yüzyıl başına tarihlendirilen kurşun sikkelere ait bilgiden bahseden Morrison, söz konusu sikkelerin Sasani saldırıları sırasında bir zorunluluk meselesi nedeni ile darp edilmiş olabileceğinden ve İmparator Focas'ın saltanatının sonunda, özellikle Suriye ve Kilikya'da yaşanan karışıklıkların sonucu olarak basılmış olabileceği ihtimali üzerinde durmaktadır. Ayrıca Sasanilerin kurşunu resmi parasal metal olarak kullanıldığına dair çok sayıda örneğin varlığından bahsetmektedir¹⁷³.

¹⁷² C. Morrison, (1993). "Les Usages Monétaires Du Plus VIL Des Metaux: Le Plomb", *Rivista Italiana di Numismatica e Scienze Affini*, Vol. XCV, CNRS, Paris. p. 79-80.

¹⁷³ Morrison, (1993), 86-91.

T. V. Buttrey, Sardis kazı çalışmalarında tespit edilen muhtemelen farklı dönemlere ait 41 adet pul şeklindeki kurşun buluntular için dini veya törensel amaçlarla kullanılan jeton ya da sahte para olabileceklerinden bahsetmektedir. Fakat söz konusu Sardis kurşun buluntuların görünüşleri tanımlanabilir birer sikkeyi anımsatmadığından ve bir para olarak kullanılmasının amaçlandığını kanıtlayacak bir benzerlik görülmediğinden, kurşunların tarihlenebilir bağlamdan uzak olduklarından söz etmektedir¹⁷⁴.

¹⁷⁴ T. V. Buttrey, (1981). “Byzantine, Medieval and Modern Coins and Tokens, “Lead””, *Greek, Roman and Islamic Coins from Sardis, Archeological Exploration of Sardis, Monograph 7*, (Eds.) G. M. A. Hanfmann, J. A. Scott, Cambridge-London, p. 222.

Defineler

Tralleis Antik Kenti'nde 1996-2021 yılları arasında gerçekleştirilen arkeolojik kazı çalışmalarında dört adet define bulunmuştur (Tablo 4).

Tralleis Antik Kenti Kazı Buluntusu Bizans İmparatorluğu Dönemi Define Grupları				
Define Adı	Dönemi	Cinsi	Bulunduğu Kazı Sezonu/Yeri	Adet
<i>Define 1</i>	Mauricius Tiberius (582-602) (1 adet) Heraclius (610-641) (12 adet)	AE	1999 / Hamam-Hypocaust Tabanı	13
<i>Define 2</i>	Focas (602-610) (4 adet) Heraclius (610-641) (1 adet)	AV	2007 / Kuzey Cephe 2 No'lu Dükkân	5
<i>Define 3</i>	III. Leon (685-741)	AV	2007 / Latrina Kanalizasyon Kanalı	67
<i>Define 4</i>	I. Romanos Lekapenos (920-944)	AE	1997 / Hamam-Büyük Salon	5

Tablo 4. Tralleis kazısında ele geçen Bizans dönemi define grupları

Define 1

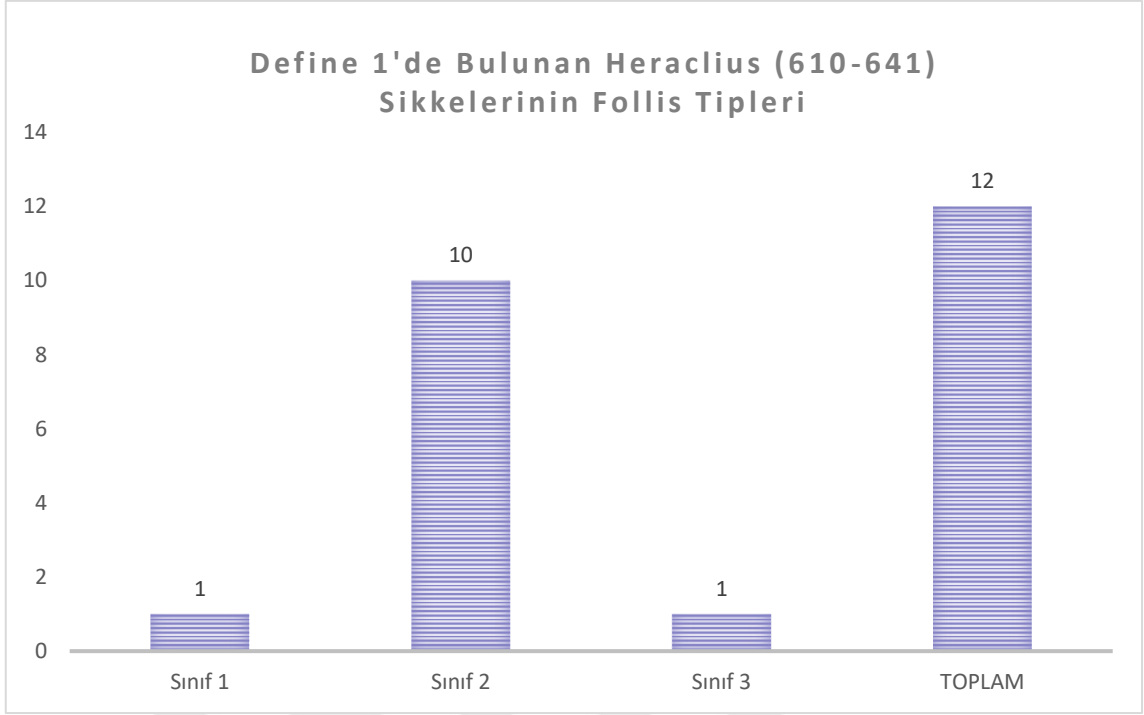
1999 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında Gymnasium hamam-Caldarium yapısı içerisinde 154,05 m kotunda taban üzerindeki enkaz içerisinden üzerinde ince dokulu kumaş izleri bulunan 13 adet bronz Bizans sikkesi ele geçtiği Aydın Müze Müdürlüğü arşivinde bulunan 1999 yılı kazı raporlarında belirtilmiştir. Tez

çalışması kapsamında, söz konusu sikkeler incelenmiş ve sikkelerin 1 adedinin Mauricius Tiberius (582-602), 12 adedinin ise Heraclius (610-641) dönemine tarihlendirildiği tespit edilmiştir (Kat. No. 90-102).

Tralleis Kazısı, 13 adet sikkeden oluşan bronz Mauricius Tiberius-Heraclius Define grubu içerisinde yer alan 1 adet Mauricius Tiberius (582-602) dönemine tarihlendirilen sikke 40 nummi değerinde Konstantinopolis darplı ve 582/583 tarihli dir (Kat. No. 90). 12 adet Heraclius sikkesi incelendiğinde ise tüm grubun 40 nummi değerinde olduğu görülmüştür. Dumbarton Oaks Kataloğu (DOC) referans alınarak definenin ikonografik özelliklerine bakıldığında, Tralleis Heraclius bronz define grubu içerisinde üç farklı tipte sikkenin olduğu tespit edilmiş ve sikkeler katalog içerisinde sınıflandırılmıştır. Sınıf 1; cepheden büstünün yer aldığı tek bir sikke örneği bulunmaktadır (Kat. No. 91). En yoğun grubu 10 adet ile Sınıf 2; solda Heraclius, sağda Heraclius Konstantinos'un yer aldığı tam boy cepheden figürlerin bulunduğu sikke tipi oluşturmaktadır (Kat. No. 92-101). Son olarak 1 adet Sınıf 3; merkezinde sakallı Heraclius, solda Heraclius Constantine, sağda Martina'nın yer aldığı sikke tipi tespit edilmiştir (Kat. No. 102) (Grafik 4). Darphanelere bakıldığında, 2 adet sikkenin Nikomedia darplı olduğu diğer sikkelerin ise Konstantinopolis darphanesine ait olduğu görülmüştür. 12 adet sikkenin tanımlanabilen tarih aralığına bakıldığında, sikkeler 612-620 yılları arasına tarihlendirilmektedir (Tablo 5).

Tralleis kazı buluntusu bronz Heraclius sikke definesinde bulunan sikkelerin tümü çift darplıdır. P. Grierson, Heraclius'un ilk yıllarına ait follislerin genellikle Focas sikkeleri üzerine darp edildiği bilgisini Sardis ve İzmir Defineleri ile örneklendirerek vurgulamaktadır¹⁷⁵.

¹⁷⁵ R. A., Bellinger, P., Grierson (Ed.), (1968). Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Volume Two Part I Phocas to Theodosius III 602-717, Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies, Washington, D.C., 218.

Grafik 4. Define 1, Heraclius (612-620) dönemine tarihlendirilen 12 Adet bronz define buluntusu Follis tiplerine ait oranlar

Define 1'deki Heraclius (610-641) Dönemine Tarihlendirilen 12 Adet Sikke'nin Follis Tipleri ve Darphaneleri			
<u>Follis Tip</u>	<u>Darphane</u>		
	Konstantinopolis	Nikomedia	Belirsiz
Follis, Sınıf 1 (Cepheden Büstü)	-	-	Kat. No. 91
Follis, Sınıf 2 (Ayakta İki Figür, Giyimli)	Kat. No. 92-93-94-95	Kat. No. 96-97	Kat. No. 98-99-100-101
Follis, Sınıf 3 (Ayakta Üç Figür)	Kat. No. 90	-	-

Tablo 5. Define 1, Heraclius sikkeleri Follis tipleri ve darphaneleri

Define 2

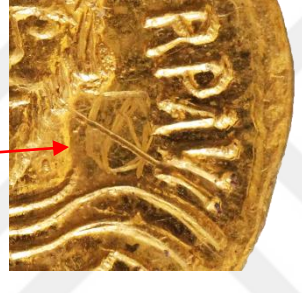
Tralleis Antik Kenti'nde 2007 yılında Kuzey Cephe dükkânlarında gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında 2 numaralı mekân içerisinde 153,978 m kotunda 5 adet altın sikke bir arada ele geçmiştir. Definedeki 4 adet solidus İmparator Focas (602-610) (Kat. No. 103-106) ve 1 adet solidus ise Heraclius (610-641) (Kat. No. 107) dönemine tarihlendirilmektedir¹⁷⁶. Definedeki en erken tip 607-610 yılları arasında basılan İmparator Focas'ın Sınıf 4 (a) tipi sikkeleridir. En geç tarihli sikke ise İmparator Heraclius'un 610-613 tarihli Sınıf 1 sikkesidir. Bu birikimin en son tipin basılmasından en geç bir ya da iki yıl sonra saklandığı düşünülürse definenin 611-614 yılları arasında saklanmış olduğu kabul edilebilir. 611-614 yılları arası Anadolu'nun güneydoğusunun Sasaniler tarafından tehdit edilmeye başlandığı dönemdir¹⁷⁷. Dolayısıyla söz konusu define yaklaşan tehlike ortamında gizlenmiş olmalıdır.

Define 2 içinde yer alan iki farklı Focas dönemi soliduslarında graffiti tarzı yazıtlar tespit edilmiştir. 1 adet Focas dönemi solidusunun ön yüzünde (Kat. No. 103), 1 adet Focas solidusunun (Kat. No. 104) ise ön ve arka yüzünde graffiti yer almaktadır. Özellikle altın sikkeler üzerinde graffitilerin 7. yüzyıl soliduslarının arka yüzünde yoğun olarak kullanıldığı bilinmektedir. Define 2'deki iki örnekte de sikke ön yüzünde graffiti kullanıldığı görülmektedir. Çoğu okunaksız ve rastgele çizikler olan, bazen de sembol ve monogram oluşturabilecek Latince ya da Yunanca iki harften oluşan graffitilerin sikkeler üzerinde yer alma nedenleri kesinlik kazanmamıştır Bijovsky (2002, 179). Bet She'an Definesindeki Focas ve Heraclius solidusları üzerinde yer alan graffitiler için sikkelerin orijinal ağırlığının bir kısmını kaybetmiş örneklerde kullanıldığını vurgulamıştır. Dolayısıyla Bijovsky dolaşımda uzun süre kalan solidusların graffitiler ile işaretlendiğini

¹⁷⁶ Ünal C.-Lianta E., (2024), 53.

¹⁷⁷ W. E., Kaegi, (2003). Heraclius: Emperor of Byzantium. Cambridge: Cambridge University Press; Foss, (1975), 721-747; C., Foss, (2003). "The Persian in the Roman Near East (602-630 AD)." *Journal of the Royal Asiatic* 13:149-70.

iddia etmektedir¹⁷⁸. Ancak Define 2'deki iki solidus'un da ağırlığı tama yakındır ve Bet She'an Definesindeki örnekler ile örtüşmemektedir (Tablo 6).

		Kat. No. 103
		Kat. No. 104
		

Tablo 6. Define 2'de bulunan Focas soliduslarında tespit edilen graffiti tarzı yazıtlar

¹⁷⁸ G. I., Bijovsky, (2002). "A Hoard of Byzantine solidi from Bet She'an in the Umayyad Period". *Revue Numismatique* 158: 179; G. I., Bijovsky, (2012). *Gold Coin and Small Change: Monetary Circulation in Fifth-Seventh Century Byzantine Palestine*, Trieste University, 422.

Sikkelerin bulunduğu 2 numaralı dükkân içerisinde gerçekleştirilen kazı çalışmalarında yoğun miktarda yanık tabakasına rastlandığı kazı raporlarında belirtilmiştir¹⁷⁹. Aynı kotta bulunduğunu tespit ettiğimiz diğer bir obje ise ticari obje kataloğunda yer alan Kat. No. 7'deki ağırlıktır.

Kazı arşiv kayıtlarında bulunan kazı raporlarında, 2 numaralı dükkâna Latrinadan gelen bir su kanalı bağlantısı üzerinde durulmaktadır. Ayrıca A. Erön kazı çalışmaları sırasında yapının kuzey duvarına bitişik inşa edilmiş Geç Roma-Erken Bizans dönemi dükkân yapılarından 2 numaralı dükkâna bir geçiş açıldığı bilgisini de vermektedir. Söz konusu altın sikkelerin 2 numaralı dükkâna kanalizasyon yoluyla gelmiş olması muhtemeldir.

Define 3

2008 yılında gerçekleştirilen Gymnasium-Hamam yapı kompleksi içerisinde yer alan Latrina kazı çalışmaları sırasında, sokak altı kanalizasyon kanalı dolgusu üzerinde 7. yüzyıl'a ait olduğu tespit edilen küçük pişmiş toprak çömlek içerisinde 67 adet III. Leon (717-741) dönemine tarihlendirilen altın sikke definesi bulunmuştur¹⁸⁰. Tralleis Antik Kenti kazı çalışmalarında III. Leon dönemine tarihlendirilen başka bir sikke buluntusu mevcut değildir.

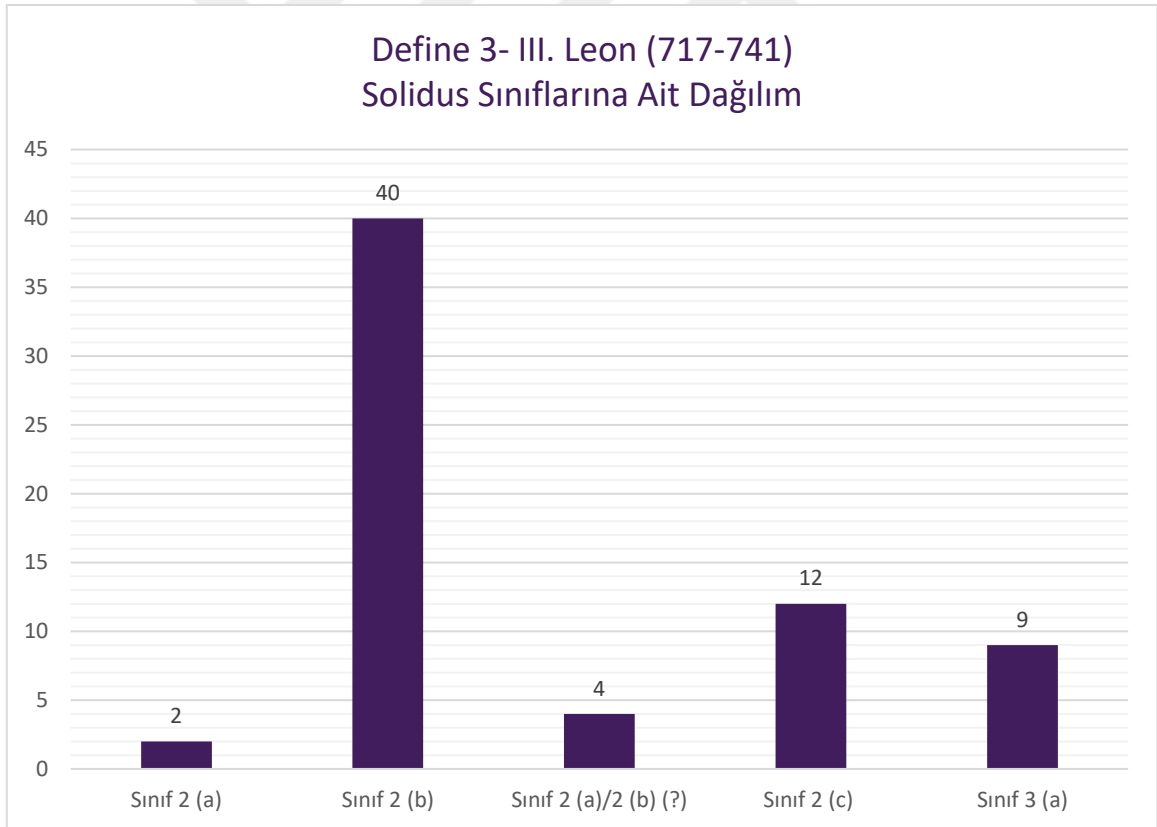
III. Leon dönemine ait soliduslar R.A. Bellinger ve P. Grierson tarafından Dumbarton Oaks Kataloğunda ikonografi ve lejantlarına göre üç sınıfa ayrılarak değerlendirilmiştir. Sınıf 1 sikkelerini a ve b olarak iki alt gruba, Sınıf 2 sikkelerini a, b ve c olarak üç alt gruba, Sınıf 3 sikkelerini ise a ve b olarak iki ayrı gruba ayırmıştır¹⁸¹. Buna göre Tralleis kazısı III. Leon dönemine tarihlendirilen 67 adetten oluşan define grubu solidus sikke buluntuları 720-737 yılları arasına tarihlendirilmektedir. Tralleis

¹⁷⁹ Kazı raporlarında altın sikkeler ile aynı kotta 6 adet bronz sikke de bulunduğu bilgisi yer almaktadır. Ancak müze ve kazı envanter kayıtlarında yer alan kontekst bilgilerinden altın sikkeler ile bir arada ele geçen bronz sikkelerin bilgilerine ulaşılammıştır.

¹⁸⁰ C., Ünal, (2014), 607-617; C., Ünal, (2015), 199-205.

¹⁸¹ R. A., Bellinger, P., Grierson, (Ed.), (1973). Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Volume Three Part 1, Leo III to Nicephorus III 717-1081, Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies, Washington, D.C., 229-230.

buluntusu sikkeleri ikonografik özellikleri ve lejantlarına göre; “Sınıf 2 (a) V. Konstantinos’un küçük boyutta büstü ve saçlarının kulaklarını kapatmadığı tasviri (Kat. No. 108-109), Sınıf 2 (b) V. Konstantinos’un büyük boyutlu büstü, ileri yaşta ve uzun saçlı tasviri (Kat. No. 110-118), Sınıf 2 (c) V. Konstantinos’un daha büyük boyutlu büstü, daha ileri yaşta tasviri, lejanttaki M harfinden sonra (‘) gelmektedir (Kat. No. 119-154). Sınıf 3 (a) V. Konstantinos’un büyük boyutlu büstü, arka yüzdeki lejantta M harfi bulunmuyor, lejantlar Ð ile başlıyor (Kat. No. 162-174) olarak; 2 adedi Sınıf 2 (a), 40 adedi Sınıf 2 (b), 12 adedi Sınıf 2 (c), 9 adedi Sınıf 3 (a) olarak gruplanmıştır. 4 adet solidus ise farklı lejantları sebebi ile Sınıf 2 (c) ile Sınıf 3 (a) arasındaki geçiş dönemi basımlar olarak kabul edilebilir¹⁸². Bu nedenle, söz konusu 4 adet sikkenin gruplamaları Sınıf 2 (a) (?) / Sınıf 2 (b) (?) başlığı altında değerlendirilmiştir (Kat. No. 155-161) (Grafik 5).

Grafik 5. Define 3, III. Leon (717-741) dönemine tarihlendirilen define grubu solidus sınıflarına ait dağılım

¹⁸² Ünal, (2014), 610.

III. Leon dönemine ait 67 adet altın sikkenin içinde bulunduğu pişmiş toprak çömlek 7. yüzyıl'a tarihlendirilmektedir¹⁸³. Sikkelerin ele geçtiği kanalizasyon dolgusundan çok sayıda tüm ve tüme yakın pişmiş toprak kaplar, kaseler, testiler, bardaklar, kandiller ve ampullaların ele geçtiği bilinmektedir¹⁸⁴. Büyük bir çoğunluğu Geç Antik Çağ'a tarihlenen buluntular ne yazık ki henüz çalışılmamıştır.

Define 4

1997 yılında Hamam Büyük Salon olarak adlandırılan batı dükkânların kuzeyinde yer alan K55/65/B10 plankaresinde gerçekleştirilen çalışmalar sırasında I. Romanos Lekapenos (920-944) dönemine tarihlendirilen altı adet bronz sikke ele geçmiştir¹⁸⁵. Müze arşiv kayıtlarına bakıldığında, 2000 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında B10 plankaresi ve devamındaki mekânda 5. yüzyıl'a tarihlendirilen büyük mozaik zemin ve 6. yüzyıl'a tarihlenen farklı nitelikte buluntular ile 6. yüzyıl'a tarihlenen zemin tespit edildiği belirtilmiştir. Söz konusu sikke buluntularından yola çıkarak Hamam Büyük Salon olarak adlandırılan mekânın MS 920-944 yıllarına kadar kullanımının devam ettiğini söylenebilir.

Tralleis kazı çalışmaları sırasında Hamam Büyük Salon olarak adlandırılan batı dükkânların kuzeyinde yer alan alanda bulunan I. Romanos Lekapenos (920-944) dönemine tarihlendirilen define buluntusu sikkelerinin tümü aynı ikonografik özelliklere sahiptir. Ön yüzde I. Romanos Lekapenos'un büstü, arka yüzde ise adının yazılı olduğu lejantı ile tek başına iktidar olduğu dönemde darp edilen sakallı ve kıdemli imparatora ait bu sikkeler R. A. Bellinger ve P. Grierson tarafından Sınıf 4 (931-944) olarak isimlendirilmiş ve Sınıf 4 follis tipini a, b ve c olarak üç alt gruba ayrılmıştır¹⁸⁶. Buna göre Tralleis I. Romanos Lekapenos sikke buluntuları Sınıf 4 (a) grubunda, ön yüzde kesintisiz lejantın bulunduğu gruba dahil edilmiştir (Kat. No. 175-179).

¹⁸³ Erön, (2013), 62-63.

¹⁸⁴ Yaylalı, (2010), 377-378.

¹⁸⁵ Dinç- Özkan - Takaoğlu, (2000), 5-6; Aydın Müze Müdürlüğü Arşivi, 1999 Yılı Kazı Sezonu Sonuç Raporu.

¹⁸⁶ Bellinger, R. A., Grierson P., (Ed.), (1973). Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Volume Three Part 2, Leo III to Nicephorus III 717-1081, Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies, Washington, D.C., 538; Bellinger, Grierson, (1973), 562-565.

I. Romanos Lekapenos’a ait sikke definesi Hamam-Gymnasium kompleksi, Arsenal yapısı, Konut yapıları ve Kilise yapısı göz önüne alındığında, Akropol alanı çukur sikke buluntusu dışında kazı çalışmalarında ele geçen en geç tarihli sikke grubunu oluşturmaktadır. Konut yapılarının 150 metre kuzeybatısında yer alan ve Geç Roma Villası üzerine inşa edildiği anlaşılan Kilise yapısı¹⁸⁷ Orta Bizans Dönemi’nde (843-1204) inşa edilmiş kiliselerde görülen plan tipi olan “kapalı plan haçı” tipindedir. I. Romanos Lekapenos’a ait 10. yüzyıl’a tarihlenen define, Orta Bizans Dönemindeki kentteki inşa faaliyetlerini işaret ediyor olabilir.

Antik çağlarda, değerli eşyalar sıklıkla çeşitli nedenlerle gömülmekteydi. Normal zamanlarda sahipleri tarafından kazılıp çıkarılabilen define adını verdiğimiz yığınların bulunması, savaş sırasında hâkim olan zorunlu koşulları göstermektedir¹⁸⁸. Tralleis Antik Kentinde gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında bulunmuş olan birden fazla define grubu, antik kentte Bizans İmparatorluğunun farklı dönemlerinde ticari faaliyetlerde bulunulduğu, ekonomik olarak canlı bir yer olduğu ve önemli ticaret güzergâhı üzerinde olduğu görüşünü desteklemekle beraber savaş, deprem gibi zorunlu durumları göstermektedir.

Tralleis Antik Kenti, Bizans İmparatorluğu sikke buluntularının yoğun olarak ele geçtiği Kuzey Cephe Dükkânlarından 1 numaralı dükkân içerisinde 2 adet gümüş, Sasani Dönemine ait sikke tespit edilmiştir. TRL07GYM-75 envanter numaralı sikke 32.68 mm, 3,13 gr ölçülerinde, TRL07GYM-77 envanter numaralı sikke 33 mm, 2,67 gr ölçülerindedir. 2007 yılı kazı çalışmaları sırasında aynı mekânda, aynı kotta ele geçmiş oldukları kazı arşiv kayıtlarından tespit edilmiştir. Aydın Müze Müdürlüğü kazı raporlarına bakıldığında Gymnasium 1 numaralı mekâna bitişik konumda olan Gymnasium 2 numaralı mekân içerisinde gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında yoğun bir yanık katmanına rastlandığı bilgisi söz konusu Sasani sikkelerinin de olasılıkla yanık bir katmandan gelmiş olabileceğini düşündürmektedir. Bu nedenle restorasyon öncesi görünümlerinde yanık bir tabakaya sahiptir ve yoğun patinalıdır. Restorasyon çalışması sonrası sikke tanımlanabilmiştir.

¹⁸⁷ Dinç, Dede, (2003b), 410.

¹⁸⁸ C. Foss, (1975). “The Persians in Asia Minor and the End of Antiquity”, *The English Historical Review*, Oct., 1975, Vol. 90, No. 357, Oxford University Press, 730.

Sikkelerin MS 590-628 yılları arasında hüküm sürmüş olan Sasani hükümdarı II. Hüsrev'e ait olduğu tespit edilmiştir. TRL07GYM-75 envanter numaralı sikkenin ön yüzünde II. Hüsrev'in sağa dönük portresi, çift sıra noktalı bordür içinde; çevrede üç hilal-yıldız, sol tarafta hwslb (Husraw), sağ tarafta gdh "pzwt" (Afzud xwrrah) "Hüsrev'in kraliyetinin şanı ve gücü artsın" anlamına gelen lejant yer almaktadır. Arka yüzde ise üç sıra bordür içerisinde ve etrafında dört yönde hilal-yıldız ile ortada Ateşgede ve iki yanında birer hizmetkar, solda darp yeri kısaltması "AW; Ahvaz" sağda ise saltanat yılı 10 yer almaktadır. TRL07GYM-77 envanter numaralı sikkenin ön yüzünde hükümdarın portresi, arka yüzünde ortada ateşdan ve her iki yanında tam boy iki figür seçilebilmektedir (Resim 23 a-b-c)¹⁸⁹.

Resim 23. Kuzey cephe 1 No'lu dükkânda ele geçen 2 adet gümüş Sasani sikkesi ve restorasyon sonrası görünümü (Env. No. TRL07GYM-75, Env. No. TRL07GYM-77)

7. yüzyıl'ın başında Bizans İmparatorluğu Anadolu'nun batı kesimlerine kadar ulaşan Avar, Sasani ve 7. yüzyıl'ın ilk çeyreğinden sonra Arapların saldırılarının hedefi haline gelmiştir¹⁹⁰. Batı Anadolu Bizans-Sasani mücadelesinin uzak bir cephesi olduğu

¹⁸⁹ Tralleis kazı buluntusu Sasani dönemi sikkeleri hakkında detaylı bilgi vererek yardımcı olan Uzman Sanat Tarihçi Gültekin Teoman'a katkıları için teşekkür ederim.

¹⁹⁰ Trombley Sasanilerin Batı Anadolu'ya hiç gelmediğini bölgenin Avarların saldırısı altında kaldığını iddia etmektedir. Bkz. Trombley, F. R.1985. "The Decline of the Seventh Century Town: the Exception of Euchaita." Byzantina kai Melabyzanlina 4:65-90; J. Fildhuth, Aşağı Menderes Vadisindeki büyük kasabalardan birinin fethine dair bir bilgi bulunmadığını ancak özellikle Girit Emirliğinin (826-961)

düşünülmekle birlikte Sardis'te tespit edilen muhtemel Sasani tahrip tabakaları ve Tralleis'te bulunan Sasani sikkeleri ile çağdaş Bizans sikkeleri Küçük Asya'da yağmalama ve tahribin kanıtı olarak değerlendirilmelidir. Bununla birlikte bazı araştırmacılar Anadolu'daki MS 610 yıllarındaki sikke kesintisini; Sasaniler'in Filistin, Suriye, Mezopotamya ve Mısır'da yönetim kurmak isterlerken Küçük Asya'yı emniyetli bir şekilde ellerinde tutamayarak tahrip etmesiyle açıklamaktadır¹⁹¹. Ancak son yıllarda yapılan çalışmalarda 610 yılı ve sonrasında Bizans sikke sirkülasyonunun çok da kesintiye uğramadığı anlaşılmaktadır. Bronz ya da altın olsun Anadolu'da, Yakın Doğu'da, Yunanistan'da hatta Mısır'da bulunan Heraclius dönemi sikke defineleri azımsanmayacak şekilde çoktur. Sasanilerin Konstantinopolis ve Ege Bölgesine yönelik tehditleri ile ilişkilendirilebilecek bu definelerin neredeyse tümü Sasanilerin yaklaşan tehditi nedeniyle dolaşımda olup saklanmış sikkelerdir. Saklandıkları için de büyük çapta korunmuşlardır¹⁹².

Tralleis Antik Kenti bulunan Define 1 ve Define 2 Sasanilerin Batı Anadolu'ya saldırıları ile ilişkilendirilebilir. İmparatorluğun farklı bölgelerdeki antik kentlerde de benzer durum söz konusudur. Örneğin, Anemurium Antik Kenti çalışmalarında, 6. yüzyıldan sonra restorasyon çalışmalarının gerilediği ve 7. yüzyıl başlarında ihraç edilmek üzere hazırlanmış kandil yığınının bırakılmış olmasının Sasani saldırılarının kentte yarattığı güvensizlikten ve terk edilmesinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir¹⁹³. Hatta bu durum, Anemurium Nekropol Kilisesi 2019 yılı kazı çalışmaları sırasında bulunan 41 adet bronz sikkeden oluşan Heraclius definesi ile bir arada değerlendirilmektedir¹⁹⁴.

kuruluşundan sonra 10. yüzyıl'a kadar bölgenin Arap akınları tarafından tehdit edildiği bilgisini vermektedir. Bkz. J. Fildhuth, (2017), 10.

¹⁹¹ T. Tek, (2015). "Side Sikke Buluntuları Işığında MS 622/3'de Pamphylia'ya "Olası" Bir Sasani Saldırısı", *Colloquium Anatolicum 2015/14*, 119.

¹⁹² Tehlike ve güvensiz ortamlarda, insanlar çoğu zaman küçük sikke yığınlarını gömmek zorunda kaldığı için bunların çoğunu tekrar bulamayacak durumda olduğundan, çağdaş sikkelerin dolaşımda olmadığı sonucu çıkarılabilir. Bkz. P. D. Whitting, (1973). *Byzantine Coins, The Worl of Numismatics*, New York, 119.

¹⁹³ G. Greatrex, (2018). "The Impact on Asia Minor of the Persian Invasions in the Early Seventh Century, Erken VII. Yüzyılda Sasani İşgallerinin Anadolu'ya Etkileri", *Geç Antik Çağ'da Lykos Vadisi ve Çevresi, Laodikeia Çalışmaları Ek Yayın Dizisi 1*, (Ed.) C. Şimşek-T. Kaçar, İstanbul, 13-26.

¹⁹⁴ K. Oyarçin- M. Tekocak, (2020). "Anemurium Nekropol Kilisesi Heraclius Definesi", *Seleucia, Sayı X-2020, Olba Kazısı Serisi*, 271.

C. Foss, Heraclius dönemine ait define gruplarının bulunmasının Sasani savaşlarının hâkim olduğu koşullardan kaynaklanabileceğinden bahsetmektedir¹⁹⁵. P. Grierson ise, *Aydın II definesi*yle ilgili yayınında, özellikle Heraclius'un Sınıf 1 altın sikke darbıyla alakalı olarak bu kadar kısa sürede darp edilmiş olmasına rağmen bu derece yoğun görülüyor olmasını hükümdarlığının ilk yıllarındaki Sasani istilaları sırasında gömülen istiflerin oranının yüksek olmasından kaynaklandığını vurgulamıştır¹⁹⁶. P. Grierson, *Aydın I definesi*yle ilgili yayınında da ilk görüşünü destekler nitelikte Sınıf 1'e ait çok sayıda solidus'un varlığının Sasani istilası sırasında gömülmeleri sonucunda günümüze kadar ulaştığını vurgulamıştır¹⁹⁷. Kuzey cephede yer alan dükkân yapılarından, 2 numaralı dükkânda ele geçen Define 1 ve 2 adet gümüş Sasani sikke buluntusu bu bağlamda değerlendirilebilir¹⁹⁸. Define 1'deki 5 adet altın sikkenin bulunduğu kotta yoğun miktarda yanık tabakası olduğunu bilmekteyiz. Bu bilgilerin yanı sıra kuzey dükkân sıralarının doğusunda ve Sütunlu Caddenin girişinde yer alan dükkanlara bitişik konumdaki Gymnasium I mekânında, söz konusu sikkeler ile aynı kotta yer alan mozaik ve opus sectile zemin üzerinde yanık tabakası ile karşılaşmış olması Sasani saldırıları ile aynı bağlamda değerlendirilebilir.

A. T. Tek, yayınında, Batı Anadolu'da gerçekleştirilen kazı çalışmalarında bulunan sikkelerin 616 yılı itibariyle kesintiye uğraması ve bu nedenle söz konusu yıla tarihlenen tahribat katmanları, Sardis, Ephesos, Aphrodisias, Hierapolis, Laodikeia, Tripolis ve Pergamon kentlerinin de bu dönemdeki muhtemel saldırıya işaret etmektedir¹⁹⁹. Tralleis Kazı buluntusu Heraclius dönemine tarihlendirilen define grupları ve Sasani sikkelerinin varlığı düşünüldüğünde bu dönemde kentin saldırıya uğramış olduğu söylenilebilir.

¹⁹⁵ Foss (1975), 730.

¹⁹⁶ P. Grierson, (1959). "Solidi of Phocas and Heraclius: The Chronological Framework" *The Numismatic Chronicle and Journal of the Royal Numismatic Society* Sixth Series, Vol. 19, p. 142.

¹⁹⁷ P. Grierson, (1965). "Two Byzantine Coin Hoards of the Seventh and Eighth Centuries at Dumbarton Oaks", *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 19, p. 218.

¹⁹⁸ Tralleis Kazı buluntusu, Sasani Dönemine tarihlendirilen iki adet sikke hakkında Uzman Sanat Tarihçi Gültekin Teoman'dan görüş alınmıştır, sikkelerin gümüş olduğu bilgisini benimle paylaştığı için kendisine teşekkür ederim.

¹⁹⁹ Tek, (2015), 120.

D. M. Metcalf, Ege kıyılarının bölgesel ekonomideki önemine dikkat çekmektedir. İmparatorluğun kalbi niteliğinde olan Ege bölgesine yönelik tehdidin bu sebeple daha yoğun olduğundan bahseder. Dolayısıyla, Yunanistan ve Güneybatı Küçük Asya’da keşfedilen Heraclius Dönemine ait sikke define gruplarının sayısının bu durumu açıkladığını vurgulamaktadır²⁰⁰. Sardis²⁰¹ kazı çalışmalarında bulunmuş olan, 5 adet II. Iustinos (565-578), 6 adet Mauricius Tiberius (582-602), 2 adet Focas (602-610) ve 203 adet Heraclius (610-641) dönemine tarihlendirilen sikkelerden oluşan bronz define grubu da Tralleis kazı buluntusu define gruplarıyla aynı dönemsel özellikleri taşımaktadır.

Resim 24. Kuzey cephedeki dükkanların doğusunda, yer alan Gymnasium I (Giriş) mekânı yanık zemin mozaïği ve opus sectile döşeme (Tralleis Antik Kenti Kazı Arşivi, 2021 Yılı Hava Fotoğrafı)

Aydın I - Aydın II Defineleri olarak adlandırılan iki define grubundan, P. Grierson tarafından *Aydın I* olarak adlandırılan 59 adet altın sikke grubu ilk olarak S. M. Mosser’e ait 1935 tarihli yayında geçmektedir. Bu yayında, Aydın İlinde bulunan İmparator Anastasios, Focas ve Heraclius dönemlerine tarihlendirilen 59 adet Konstantinopolis darplı altın sikke definesinden bahsedilmektedir. Bilginin Alman Numismat Kurt

²⁰⁰ D. M. Metcalf, (1962). “The Aegean Coastlands under Threat: Some Coins and Coin Hoards from the Reign of Heraclius”, *The Annual of the British School at Athens*, Vol. 57 (1962), p. 14.

²⁰¹ Bell, (1916), VIII, ix.

Regling'in notuna ait olduğu referansı verilmiştir²⁰². P. Grierson, 1959 tarihli yayınında, Aydın'dan bulunmuş olan ve Dumbarton Oaks Koleksiyonunda yer aldığından bahsettiği 216 adet Konstantinopolis darplı altın sikke grubunu incelemiştir. Çalışmasında bu grubun İstanbul Arkeoloji Müzesinde bulunan diğer Heraclius altın define grubuyla karıştırılmaması amacıyla *Aydın II* olarak adlandırdığından bahsetmektedir²⁰³. Grierson, 1965 yılında yayınladığı çalışmasında ise her iki grubu karşılaştırmalı olarak vermiştir. Özellikle definelerden 216 adet içeren grup için, Küçük Asya'nın güneybatısında bulunan Aşağı Menderes Vadisinde, Aydın İlindeki Antik Tralleis'te bulunduğundan bahsetmektedir. İstanbul Arkeoloji Müzesinde korunan grubu Aydın I, Dumbarton Oaks Koleksiyonunda bulunan grubu ise Aydın II definesi olarak isimlendirmiştir. *Aydın II* definesindeki sikkelerden yalnızca 53 adedin korunduğundan geri kalanın ise dağıtılmış veya eritilmiş olduğundan söz eder. Söz konusu define için menşei kanıtlanmasa da aslen Güneybatı Küçük Asya'dan gelmiş olabileceği üzerinde durmaktadır²⁰⁴. Söz konusu İstanbul Arkeoloji Müzesinde korunduğundan bahsedilen grup için İstanbul Arkeoloji Müzesi Sikke Seksiyonu yetkilileri ile görüşülmüş yapılan taramalarda Aydından gelmiş olan veya *Aydın I definesi* olarak geçen sikke grubuna ait bir bilgiye ulaşılamamıştır.

4.2.1.2. Mühür

Tralleis Antik Kenti 1997-2022 yılları arasında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında bulunmuş olan bir adet kurşun mühür bulunmaktadır. Söz konusu kurşun mühür buluntusunun ön yüzünde kanatları açık bir kartal tasviri kanatları ile bir yıldızı çevrelemektedir. Arka yüzünde ise iki sıra "Hsychiu (Hesychius)" yazıtı yer almaktadır.

Dumbarton Oaks Online Kataloğunda yaptığımız tarama ve karşılaştırmalarla, aynı ikonografi ve yazıta sahip bir mühür tespit edilmiş ve mühür 6. yüzyıl'a tarihlendirilmiştir. Mührün yazı olan yüzünde sahibine ait ismin bulunduğu görülmüştür.

²⁰² S. M., Mosser, (1935). A Bibliography of Byzantine Coin Hoards, Numismatic Notes and Monographs, No. 67, The American Numismatic Society, New York, 8.

²⁰³ Grierson, (1959), 139.

²⁰⁴ Grierson, (1965), 209.

Tralleis Mühür buluntusunun arka yüzünde yer alan yazıta yakın olarak “Hesychios” isminde bir Piskopos’a ait 6./7. yüzyıl bir mühür örneği İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kurşun Mühür koleksiyonuna ait yayın çalışmasında No.6.113’de bulunmaktadır. Mührün ön yüzünde çocuk İsa madalyonu taşıyan Meryem Ana büstü, arka yüzünde ise Hesychios’a ait olduğu düşünülen bir monogram yer almaktadır. Söz konusu mühür için aynı kişiye ait olduğunu söylemek mümkün olmasa da aynı isme ait mühür buluntusu olması açısından önemli görülmüş ve değerlendirmeye dahil edilmiştir²⁰⁵.

Mühür buluntusu, V. Bulgurlu’nun yapmış olduğu gruplamalara göre, özel mühürler grubuna dâhil olmalıdır. Bu gruptaki mühürlerin ayırt edici özellikleri, mührün üzerinde sahibinin yalnızca isminin yer almasıdır. Unvan ve görevinin yer almaması mührün kişinin şahsi işleri için kullanıldığını düşündürmektedir²⁰⁶. E. Lianta, A. Papagiannaki kartal tasvirli mühürlerin çoğunluğunun sivil, askeri yetkili kişilere ve özel kişilere ait olduğu bilgisini vermektedir²⁰⁷. Ayrıca incelenen mühürler arasında, ön yüzünde kartal, arka yüzünde isim taşıyan mühürlerden yalnızca 60 adet mührün sahibinin adını taşıdığı tespit edilmiştir²⁰⁸. Çalışmalar doğrultusunda yalnızca sahibinin ismini taşıyan mühürlerin özel kişilerin veya özel ve kamusal yazışmalardaki yetkili kişilere ait mühürlerin olması durumunu açığa çıkmaktadır²⁰⁹.

Tralleis Antik Kentinin Bizans İmparatorluğu dönemine ait bilgilerimiz yetersiz olsa da tez çalışmamızda yer alan Bizans İmparatorluğu dönemine tarihlendirilen farklı imparatorlara ve yüzyıllara ait sikke, ağırlık, terazi ve çeşitli ticari obje buluntularının yanı sıra kurşun mühür buluntusu bize kentin o dönemdeki sosyal yaşamına dair önemini gösterir niteliktedir. Ayrıca tarihsel olarak birbirini destekleyen buluntular oldukları tespit edilmiştir.

²⁰⁵ J-C., Cheynet, T., Gökyıldırım, V. Bulgurlu, (2012). Les sceaux byzantins du Musée archéologique d’İstanbul, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 6.113, 602.

²⁰⁶ Bulgurlu, (2007), 247.

²⁰⁷ Lianta, Papagiannaki, (2022), 45.

²⁰⁸ Lianta, Papagiannaki, (2022), 22.

²⁰⁹ Lianta, Papagiannaki, (2022), 22.

2024 yılında gerçekleştirilen Tralleis kazı çalışmalarında 1 adet daha Bizans Dönemine ait kurşun mühür bulunduğu bilgisi ile devam eden çalışmalarda daha fazla kurşun mührün gün yüzüne çıkarılması Tralleis Antik Kenti'nin Bizans Dönemine yönelik, halkın yaşamının çeşitli yönlerini, aile bağlantılarını, idari yönetimlerini, dinlerini ve sanatlarını anlatması bu anlamda kaynak olması açısından önemlidir. Ayrıca bu buluntular, kent açısından Bizans Dönemine dair daha ayrıntılı fikir sahibi olma ve değerlendirme olanağı sağlayacaktır.

4.2.1.3. Ağırlıklar

1996-2021 yılları arasında gerçekleştirilen Tralleis kazı çalışmalarında toplam 26 adet ağırlık ele geçmiştir. Ağırlıkların 3'ü 3.-5. Yüzyıl arasına tarihlendirilmiş yassılaştırılmış küre formunda (Kat. No. 1-3), 3'ü 4.-6. Yüzyıl (Kat. No. 4-18-19) düz profilli kare formlu, 13'ü 6-7. ve 7-8. yüzyıllara tarihlenen disk profilli (Kat. No. 5-17) ağırlıklar bulunmaktadır. Ayrıca katalogda birer örnek ile tanıtılan ve benzerleri tespit edilemeyen çan (Kat. No. 21), küp (Kat. No. 22), epsilon (Kat. No. 23) ve kare formunda (Kat. No. 24) ağırlıklar yer almaktadır. Ayrıca dikdörtgen formunda ve ön yüzünde cepheden iki büst (imparator ve imparatoriçe (?) bulunan bir ağırlık örneği daha bulunmaktadır. Prof. Dr. Oğuz Tekin'den alınan bilgiye göre bu ağırlık dönem olarak Geç Roma ya da Erken Bizans dönemine tarihlenmektedir. Sayın Tekin'e göre teorik olarak söz konusu ağırlığın 25 gramın üstünde olması gerektiği düşünülmektedir. Ancak 23.77 gr olan ağırlık yıprandığı için de orijinal ağırlığını kaybetmiş olabilir.

Ağırlık buluntuları benzer nitelikteki örnekler doğrultusunda kronolojik olarak tasnif edilmiştir. Ağırlıkların buluntu alanlarına bakıldığında; 9 adedin Latrina, 8 adedin Arsenal Tünel Ağı, 3 adedin Kuzey Cephe Dükkân yapılarında, 3 adedin Konut Alanında, 1 adedin ise Hamam-Gymnasium yapı kompleksi içerisinde yüzey buluntusu olarak ele geçtiği anlaşılmıştır. Latrina yapısı, kanalizasyon kanalında bulunan ağırlıklardan 3 adedi güney kanalda, 6 adedinin ise batı kanalda ele geçtiği tespit edilmiştir. Katalog No. 30'da yer alan terazi kolu ve Katalog No. 33'de yer alan terazi kefesinin de kanal içerisindeki dolgudan bulunduğu görülmüştür. Ayrıca kazı raporları incelendiğinde ve buluntu fişleri doğrultusunda batı kanal buluntusu olan ağırlıkların aynı kontekste bulunmuş olduğu görülmüştür (Resim 25).

Resim 25. *Latrina batı ve güney kanalizasyon kanalında ele geçen ticari objeler*

Ağırlıkların büyük bir çoğunluğu Latrina ve Arsenal olarak adlandırılan Yeraltı Tünel Ağından gelmiştir (Grafik 6). Tünel Ağı girişinde aynı zamanda dolgu topraktan olmak üzere farklı mekânlarda ele geçen, farklı form ve işlevlerdeki yoğun işlenmiş kemik obje ve üretim atığı buluntuları kentte kemik işleme atölyelerinin varlığını işaret etmektedir²¹⁰. Kentte ele geçen Tralleis'in günlük yaşamı ve ticari faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlayan kemik objelerle ilgili olarak genel bir değerlendirme yapıldığında en erken MS 1-2. yüzyıl ile en geç MS 6.-7. yüzyıl aralığına tarihlendirildikleri tespit edilmiştir²¹¹. Kemik objelerin en yoğun ele geçtiği alanlardan biri olan Yeraltı Tünel Ağı dolgu alanında bulunmuş olan 8 adet Bizans Dönemine ait sikkesi de 6.-7. yüzyıl'a tarihlenmektedir. Söz konusu sikkelerin I. Anastasius dönemine ait (498-518) yıllarına tarihlendirilen sikke ile Heraclius dönemine ait (613-614) yıllarına tarihlendirilen sikke buluntuları olduğu tespit edilmiştir.

²¹⁰ Bkz. C. Ünal, M. Toy, İ. Özcihan, (2021). "Tralleis Antik Kenti Kazısı Kemik Buluntuları", Tralleis I: Kemik Buluntular, (Ed. N. Öztürk), Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara, 39-196.

²¹¹ Ünal, Toy, Özcihan, (2021), 51.

Ağırlık buluntularından 2 adedi ise kantar ağırlığıdır (Kat. No. 27-28). Kantar ağırlıkları Konut Alanında ele geçmiştir. Söz konusu ağırlıklar aynı nitelikte olup içi kurşun dolgu, dışı bronz kaplamadır. Benzer örnekler doğrultusunda Kat. No. 27’de bulunan ağırlık 6.-7. yüzyıl’a tarihlendirilmiştir.

Tez çalışmasında kataloğa dahil edilmeyen ancak Aydın Arkeoloji Müzesi Tralleis teşhir vitrininde sergilenen büst formunda bir kantar bulunmaktadır (Env. No. 2767) (Resim 24). Tralleis Antik Kenti sınırları içerisinde gerçekleştirilen ve raporlarına ulaşılamayan bir kurtarma kazısında bulunduğu bilgisine sahip olduğumuz kantar Prof. Dr. Oğuz Tekin tarafından değerlendirilmiştir²¹². Benzer örnek de İstanbul Arkeoloji Müzesi envanterinde yer almaktadır. Y. Meriçboyu, S. Atasoy çalışmasında buradaki örneğin Mısır ve Mezopotamya kökenli bir figür olduğunu, boynunda yer alan hilal figürlü kolyeden dolayı da Mısırlı bir tanrı ya da üst düzey bir memuru tasvir ettiğini belirtmişlerdir²¹³. Başka bir benzer örnek ise N. Franken’in çalışmasında yer almaktadır²¹⁴. O. Tekin, çalışmasında yer alan ağırlığı Geç Roma dönemine, Y. Meriçboyu, S. Atasoy ise çalışmalarındaki ağırlığı MS 3. yüzyıl’a tarihlemektedir.

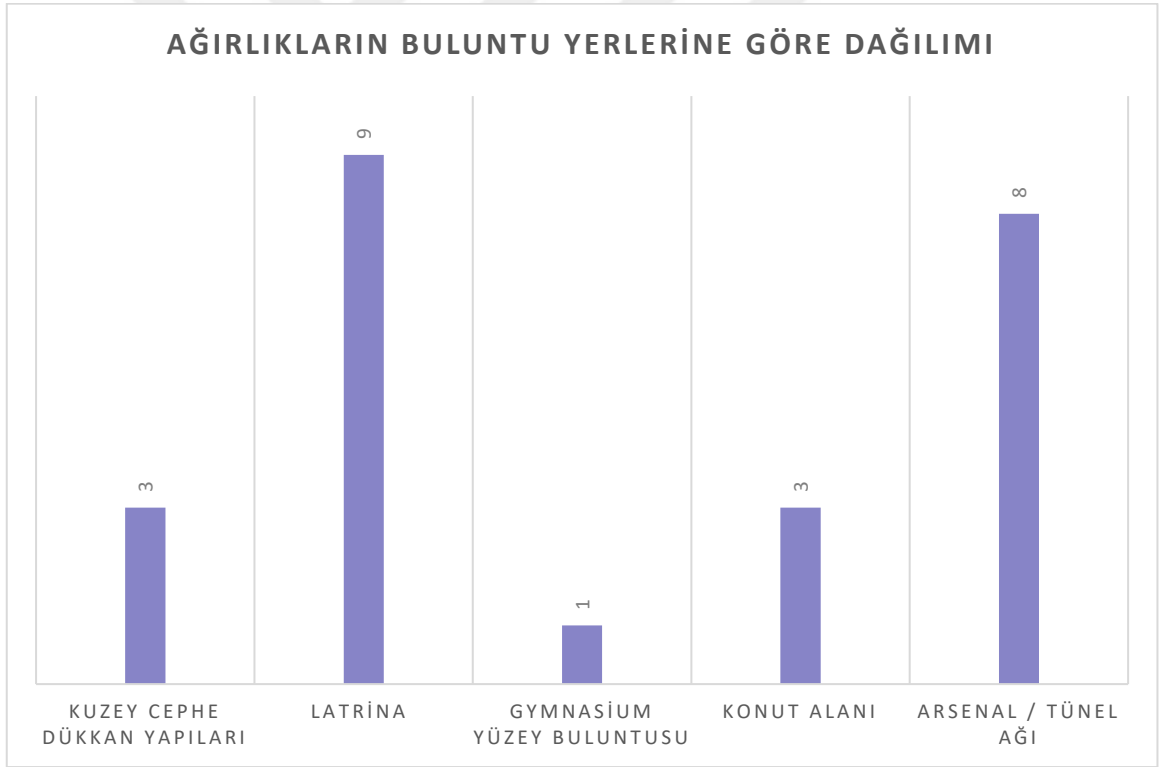
²¹² O., Tekin, (2013c). "Ancient and Ottoman Weights in The Collection of Bursa Museum", Tarhan Armağanı, M. Taner Tarhan’a Sunulan Makaleler, (Ed. O. Tekin, M. H. Sayar, E. Konyar), Ege Yayınları, İstanbul, 335, Kat. No. 36.

²¹³ Y., Meriçboyu, S., Atasoy, (1983). İstanbul Arkeoloji Müzesindeki Büst Şeklinde Kantar Ağırlıkları, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 7.

²¹⁴ N., Franken, (1994). *Aequipondia. Figürliche Laufgewichte römischer und frühbyzantinischer Schnellwaagen*, Bonn, A199, Tafel 59.

Resim 26. Aydın Arkeoloji Müzesi Talleis teşhir vitrininde sergilenen Talleis Antik Kenti Kurtarma Kazısı buluntusu büst şekilli kantar ağırlığı

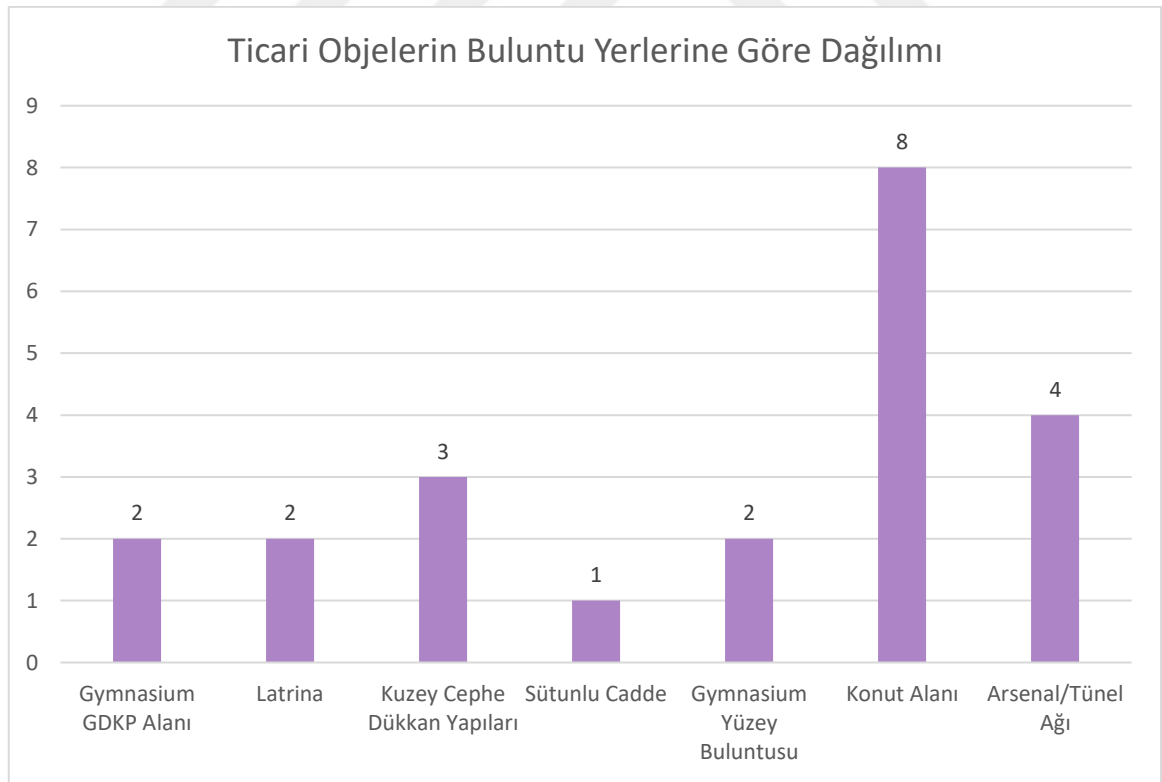

Grafik 6. Ağırlıkların buluntu yerlerine göre dağılımı

4.2.1.4. Ticari Objeler

Tralleis Antik Kenti kazı çalışmaları sırasında ele geçmiş olan 2 adet kantar, 5 adet terazi parçası, 5 adet terazi kefesi ve 10 adet farklı donanımlara sahip aksam buluntusu tespit edilmiştir. Farklı boyutlarda ve donanımlara sahip olan kantar parçaları, terazi parçaları, kefeler ve Aksamlar niteliklerine göre tasnif edilerek kronolojik olarak değerlendirilmiştir.

N. Franken, çalışmasında masif bronzdan yapılmış kantarları sekiz ayrı sınıfa ayırmaktadır; Valle Ponti tipi, Pompeii tipi, Walbrook tipi, Kopenhag tipi, Osterburken tipi, Konstantinopolis tipi, Geç Dönem Masif Bronz Hızlı Teraziler ve bunlara ek olarak bazı belirsiz örnekler de bulunmaktadır²¹⁵. Bu sınıflamaya göre Tralleis kazı buluntusu kantarı (Kat. No. 25), Konstantinopolis Tipi özelliği göstermektedir ve örnekler doğrultusunda 6. yüzyıl'a tarihlenmektedir. Bir diğer kantar buluntusu (Kat. No. 26) ise 10 cm'den küçük olması özelliği ile Masif Bronz Hızlı tip olduğu söylenilebilir.

Grafik 7. Ticari objelerin buluntu yerlerine göre dağılımı

²¹⁵ N., Franken, (1993). "Zur Typologie antiker Schnellwaagen", *Bonner Jahrbücher* 193, Bonn, pp. 71-72.

Katalog No. 30'da yer alan terazi kolu, Latrina güney kanalı dolgusunda ele geçmiştir. Aynı şekilde Latrina güney kanalında aynı kontekstten geldiğini tespit ettiğimiz Katalog No. 33'de yer alan terazi kefesi aynı bağlamda değerlendirilebilir.

Katalog No. 34'de yer alan disk formlu terazi kefesi ile Katalog No. 47'de yer alan zincir sırası Konut yapılarında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında 23 numaralı oda içerisinde aynı kontekste ele geçmiş olmalarından dolayı birlikte değerlendirilebilir. Kanca ucu kefe deliğine uygundur. Söz konusu zincir sırasına benzer bir örnek tespit edilemediğinden dolayı tarihlendirme aynı kontekste ele geçen terazi kefesi ile belirlenmiş ve 6. yüzyıl olarak verilmiştir.

4.2.2. Malzeme ve Teknik

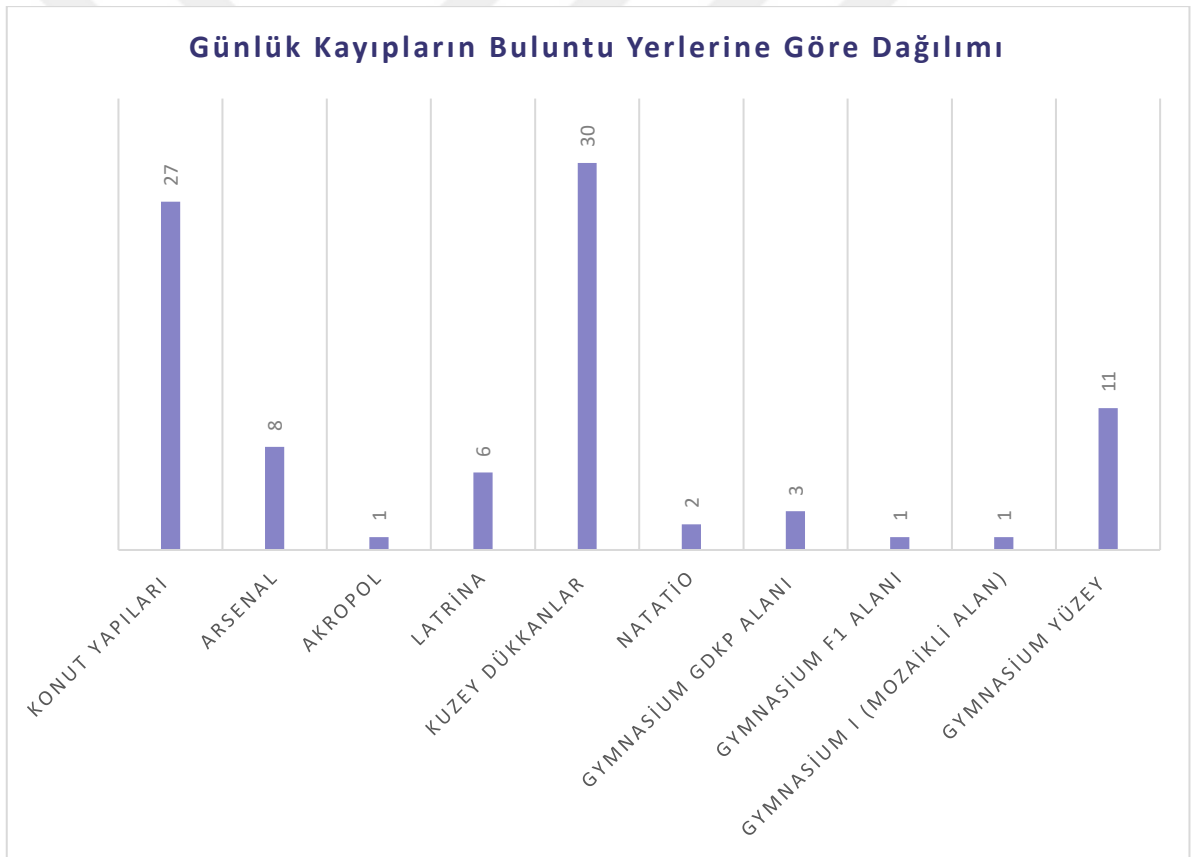
Katalogda toplam 179 adet sikke yer almaktadır. 89 adet tekil sikke buluntusunun, 2 adedi altın, 2 adedi kurşun ve 85 adedi bronz malzemedendir. Tralleis kazılarında bulunan 2 ve 3 numaralı defineler toplam 72 adet altın ve 1 ve 4 numaralı defineler ise toplam 18 adet bronz sikkeden oluşmaktadır.

Ticari obje kataloğu içerisinde yer alan eserlerin 47 adedi bronz ve bakır alaşım, 1 adedi kemik malzemelerden oluşmaktadır. Ayrıca Kat. No. 24'de bulunan ağırlığa kurşun eklenmiştir. Kat. No. 27 ve Kat. No. 28'de yer alan kantar ağırlıkları ise kurşun üzeri bronz levha ile kaplıdır.

4.2.3. Buluntu Mekân İlişkisi

Tekil sikke buluntuları yoğunluk açısından en çok kuzey cephedeki dükkân yapılarında (30 adet) ve konut yapılarında (27 adet) ele geçirilmiştir. Bunun yanı sıra, sikkelerin 8 adedi Arsenal alanında, 6 adedi Latrina yapısında, 2 adedi Gymnasium-Natatio bölümünde, 3 adedi Gymnasium GDKP alanında, 1 adedi Gymnasium F1 alanında, 1 adedi Gymnasium I (mozaikli alan) içerisinde ve 1 adedi de Akropol alanında bulunmuştur. Ayrıca 11 adet sikke, Hamam-Gymnasium yapı kompleksi içinde yer alan farklı alanlarda yüzey buluntusu olarak tespit edilmiştir (Grafik 11).

Grafikten de anlaşılacağı üzere sikkelerin yoğunlukla Dükkân Yapılarında ve Konut Alanında ele geçtiği görülmektedir. Ayrıca Konut Alanlarında Geç Antik Çağ’a tarihlenen sabit üretim birimleri de (bronz ve demir işlikleri) tespit edilmiştir. Dolayısıyla ticari bir meta olan sikkenin Dükkân Yapılarında ve Konut Alanında ele geçmiş olması şaşırtıcı değildir. Geç Roma-Erken Bizans dönemine tarihlenen konutlardan birinde MS 3.-4. yüzyıl’a tarihlendirilen bir bronz atölyesi ve MS 5.-6. yüzyıl’a tarihlendirilen bir demir atölyesi tespit edilmiş ve çalışmalar sonucunda burada bir üretim olduğu saptanmıştır. Söz konusu konut yapılarındaki buluntular bu durumu destekler nitelikte olup, metal işliklerde yoğun miktarda terracotta kemer tokası kalıpları ile işlenmemiş veya yarı işlenmiş bronz kemer tokaları ele geçmiştir²¹⁶.

Grafik 8. Tralleis kazısında ele geçen Tek sikke buluntularının alanlara göre dağılımı

²¹⁶ Yücel-Dinç, (2019), 86.

Kuzey cephede yer alan Dükkân yapılarında ele geçen sikke yoğunluğuna bakıldığında, sikkelerin; 4 adedinin 2 numaralı dükkânda, 7 adedinin X numaralı dükkânda, 6 adedinin 7 numaralı dükkânda, 4 adedinin 6 numaralı dükkânda, 3 adedinin 8 numaralı dükkânda, 3 adedinin 1 numaralı dükkânda, 2 adedinin 3 numaralı dükkânda, 1 adedinin ise 11 numaralı dükkânda bulunduğu tespit edilmiştir (Tablo 7).

Bulunduğu Dükkân	Adet
X Numaralı Dükkân	7
1 Numaralı Dükkân	3
2 Numaralı Dükkân	4
3 Numaralı Dükkân	2
4 Numaralı Dükkân	-
5 Numaralı Dükkân	-
6 Numaralı Dükkân	4
7 Numaralı Dükkân	6
8 Numaralı Dükkân	3
9 Numaralı Dükkân	-
10 Numaralı Dükkân	-
11 Numaralı Dükkân	1
12 Numaralı Dükkân	-
13 Numaralı Dükkân	-
14 Numaralı Dükkân	-

Tablo 7. Kuzey cephedeki dükkân yapılarında ele geçen sikkelerin mekanlara göre dağılımı

Katalogda 14 sikkesi bulunan II. Constans'a ait 6 adet sikke X No'lu dükkânda ele geçmiştir (Kat. No. 75-77-83-84-86-87). İmparatorun 641-652 iktidar yılları arasına tarihlenen söz konusu sikkeleri X No'lu mekandaki yangın tabakasında bulunmuştur. Sikkelerin üzerindeki günümüze değin sabit kalmış ince yeşil patina söz konusu sikkelerin bir definenin parçası olduğunu düşündürmektedir. Ancak kazı raporlarındaki tutarsızlık nedeniyle buluntular define olarak değerlendirilmemiştir. X No'lu dükkânda

aynı zamanda Geç Antik Çağ’a tarihlenen bir cam fırını tespit edilmiştir²¹⁷. Ticari Objeler Kat. No. 6’da yer alan ve 6.-7. yüzyıl’a tarihlenen ağırlık da X No’lu dükkân içerisinde ele geçmiştir. Ancak II. Constans sikkeleri ile aynı katmanda bulunup bulunmadığı kazı raporlarından anlaşılamamaktadır. Bununla birlikte ağırlık ve sikkelerin aynı gün gerçekleştirilen kazı çalışmalarında ele geçtikleri anlaşılmaktadır (Resim 27). Bunun dışında X No’lu mekânda 6.-7. yüzyıl’a tarihlendirilen bir kemer tokası bulunmuştur²¹⁸.

Resim 27. Kuzey Cephe Dükkânları X No’lu Mekân Buluntuları

Ağırlıklara ait buluntuların 9’u Latrina’da ele geçirilmiştir. Kanalizasyon sistemine ait kanallarda bulunan bu ağırlıklardan üçü güney kanalında, altısı ise batı kanalında bulunmuştur. Ayrıca, Katalog No. 30’da kayıtlı olan bir terazi kolu ile Katalog No. 33’te yer alan bir terazi kefesinin de aynı kanalın dolgu tabakasında ele geçtiği tespit

²¹⁷ B., Kavaz, (2011). Tralleis Cam Fırınlarnın Geleneksel Cam Fırınları ile Karşılaştırılması, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

²¹⁸ A., Atay, (2023). Tralleis Kazısı Geç Antik Çağ Metalleri, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 84, Kat. No. 33.

edilmiştir. Bu buluntular, muhtemelen ait oldukları bağlamdan koparılarak buraya bilinçli şekilde bırakılmıştır. Nitekim söz konusu ağırlıkların, sahibince saklanmak amacıyla buraya gizlenmiş olması ya da eski metal parçalarını toplayan bir demirci tarafından yeniden işlenmek üzere atılmış olması olasılığı da göz önünde bulundurulmalıdır.

SONUÇ

“Tralleis Kazılarında (1996-2021) Bulunan Bizans Dönemi Ticari Objeleri: Sikkeler, Mühürler, Ağırlıklar ve Teraziler” başlıklı Doktora tez çalışmasında Tralleis Antik Kentinde 1996-2021 yılları arasında gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda bulunan sikke, mühür ve ticari objelerden oluşan 228 adet eser incelenmiştir. Eserlerin bir kısmı Aydın Müzesi depolarında bulunan envanterlik ve etütlük nitelikteki malzemeler arasında yer almaktadır. Bazıları ise Tralleis Antik Kenti kazıları etütlük eser deposunda bulunmaktadır. Tez konusunun malzemesini oluşturan eserlerden 179’u sikke, 1’i kurşun mühür, 48’i ticari objedir.

Türlerine göre kataloglanan eserlerden mühür ve ticari objelerin tarihlendirilmesinde özellikle eserlerin ele geçtiği kontekstler ve buluntu mekân ilişkisi dikkate alınmıştır. Ayrıca Batı Anadolu’da bulunan diğer kentlerde gerçekleştirilen kazı çalışmalarında ele geçmiş, yayınlı müze ve koleksiyonlardaki benzer örnekler tarihlendirmede belirleyici olmuştur.

Sikkelerin 89’u günlük kayıpları temsil eden tek buluntulardır. Bizans sikkeleri I. Anastasius’tan II. Constans’a kadar kadarki dönemi kesintisiz temsil etmektedir. 1 adet geç dönem Bulgar imitasyonu Aspron Trachy Nomisma buluntusu henüz arkeolojik kazıların yoğun olmadığı ancak kentin daha çok Orta Bizans ve Geç Bizans döneminde yerleşim gördüğü düşünülen Akropolde ele geçmiştir. 5.-7. yüzyıllar arasına tarihlenen tek sikke buluntularının 2’si altın, 2’si kurşun ve 85’i bronzdur.

Tralleis kazılarında ele geçmiş tek sikke buluntularının I. Iustinianus döneminde sergilediği artış 7. Yüzyıl’ın ikinci çeyreğinden sonra dramatik şekilde azalmaktadır. Tralleis Antik Kenti sikke buluntuları da Batı Anadolu’da yer alan diğer kentlerdeki Erken Bizans Dönemi sikke buluntu yoğunluklarını destekler niteliktedir.

1996-2021 yılları arasında kentte gerçekleştirilen kazılarda toplam 90 adet sikkeden oluşan dört ayrı define ele geçmiştir. Söz konusu definelerden Define 1 ve Define 4 kazı raporlarında bir define buluntusu olarak kaydedilmemiştir. Ancak tez çalışması sırasında raporlar incelenirken Define 1 ve Define 4’ün sikkelerinin toplu halde bulunduğu anlaşılmıştır. Günümüzde söz konusu sikkelerin üzerinde bir bez keseye işaret

edebilecek herhangi bir tekstil kalıntısı görülemese de kazı raporlarında sikkelerin üzerinde tekstil lifi tespit edildiği bilgisi yer almaktadır. Dolayısıyla bu iki define doktora tez çalışmasında ilk defa sunulmuştur. Define 1’de Mauricius Tiberius ve Heraclius dönemine ait 612-620 yıllarına tarihlendirilen 13 adet bronz sikke, Define 2’de Focas ve Heraclius dönemine ait 607-613 yıllarına tarihlendirilen 5 adet solidus, Define 3’te III. Leon’a ait 720-737 yıllarına tarihlendirilen 67 adet solidus, Define 4’te ise I. Romanos Lekapenos’a ait 920-944 yıllarına tarihlendirilen 5 adet bronz sikke yer almaktadır.

Kuzey Cephe Dükkânları 2 No’lu Mekânda ele geçen ve Focas dönemine tarihlendirilen 2 kurşun sikke Anadolu’da şimdiye kadarki arkeolojik kazılarda bulunmuş tek örnek olması açısından dikkat çekicidir. Aynı kontekstte bir arada ele geçen 2 kurşun sikke Focas dönemi solidus sikke birimi kalıbında darp edilmiştir. Bizans’ın farklı dönemlerine ait kurşun sikkelerin varlığı biliniyorsa da Tralleis Kazı buluntusuna benzer nitelikte herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

Tralleis Antik Kenti kazılarında bulunan Define 1 ve Define 2, 2 kurşun sikke ve 2 gümüş Sasani sikkesi 602 yılında başlayıp 629 yıllarına kadar devam eden Bizans-Sasani savaşlarının somut kanıtları olarak değerlendirilmelidir.

Tez çalışmasındaki tek kurşun mührün ön yüzünde bir yıldız çevreleyen kanatları açık bir kartal tasviri yer almaktadır. Mührün arka yüzünde ise iki sıra “Hsychiu (Hesychius)” yazıtı bulunmaktadır. Sahibinin ismini taşıyan mühür yüksek dereceli bir devlet memurunu temsil etmesi açısından önemlidir. Mührün üzerindeki isim 6. yüzyıl’da Miletli bir avukatın oğlu olarak Miletos’ta dünyaya gelen ve Konstantinopolis’te yaşayan ünlü bir yazar olan Hesychius’un²¹⁹ olup olmadığı tarafımızdan tartışılmaktadır.

Tralleis Antik Kentinin Bizans İmparatorluğu dönemine ait bilgilerimiz yetersiz olsa da tez çalışmamızda yer alan Bizans İmparatorluğu dönemine tarihlendirilen farklı imparatorlara ve yüzyıllara ait sikke, ağırlık, terazi ve çeşitli ticari obje buluntularının yanı sıra kurşun mühür buluntusu bize kentin o dönemdeki sosyal yaşamına dair önemini gösterir niteliktedir. Devam eden çalışmalarda daha fazla kurşun mührün gün yüzüne

²¹⁹ Kazhdan, (1991), 924.

ıkarılması Tralleis Antik Kenti'nin Bizans Dönemine yönelik, halkın yaşamının çeşitli yönlerini, aile bağlantılarını, idari yönetimlerini, dinlerini ve sanatlarını anlatması bu anlamda kaynak olması açısından önemlidir. Ayrıca bu buluntular, kent açısından Bizans Dönemine dair daha ayrıntılı fikir sahibi olma ve değerlendirme olanağı sağlayacaktır.

Ticari obje katalogunda yer alan eserler arasında; 26 adet ağırlık, 2 adet kantar parçası, 4 adet terazi parçası, 5 adet terazi kefe, 1 adet cep terazisi ve 10 adet çeşitli formlarda aksam yer almaktadır. Bronz ve kurşun malzemelerden yapılmış eserler haricinde 1 adet cep terazisi buluntusunun hayvan kemiğinden işlenerek yapıldığı tespit edilmiştir. Ağırlık, terazi, kefe ve çeşitli ticari donanımlara ait buluntular 5.-7. yüzyıl aralığına tarihlendirilmiştir.

Antik Dönemde Menderes vadisinin en güçlü kentlerinden biri olduğu bilinen Tralleis'in tez çalışmasına konu olan ve 5.-7. yüzyıl aralığına tarihlenen sikke, mühür, ticari obje buluntuları ile ayrıca Geç Roma-Erken Bizans dönemine tarihlenen yapı bakiyeleri dikkate alındığında önemini korumaya devam eden bir kent olduğu anlaşılmaktadır. Tezin konusunu oluşturan buluntular, Tralleis'in Bizans döneminde de Antik dönemdeki gibi ticaret güzergahı üzerinde yer almış olduğunu desteklemektedir.

Tralleis Antik Kentinde sürdürülen arkeolojik kazılarda bulunmuş olan Bizans Dönemine tarihlendirilmiş sikkeler, mühür ve ticari objeler bilimsel ve sistematik bir şekilde incelenmiştir. Sikke buluntuları, nümismatik açıdan analiz yapılmasına olanak tanımıştır. Mühür buluntusunun Tralleis'te sosyal yaşamın kanıtı olarak önemli kişilerin varlığını ve yazışmalar yapıldığını göstermektedir. Ayrıca dönemselsel olarak ağırlık, terazi, kantar, kefe ve çeşitli ticari donanımlara ait buluntular, sikke verilerini destekler niteliktedir. Tüm bu malzemelerin birlikte değerlendirilmesi ile elde edilen veriler, Tralleis Antik Kenti'nin Bizans Dönemindeki durumunun kapsamlı bir şekilde yorumlamasına imkân sağlayacaktır.

LEVHALAR

Levha 1

1

5

2

6

3

7

4

8

9

13

10

14

11

15

12

16

17

21

18

22

19

23

20

24

25

29

26

30

27

31

28

32

33

37

34

38

35

39

36

40

41

45

42

46

43

47

44

48

49

53

50

54

51

55

52

56

57

61

58

62

59

63

60

64

65

69

66

70

67

71

68

72

73

77

74

78

75

79

76

80

81

85

82

86

83

87

84

88

89

93

90

94

91

95

92

96

97

101

98

102

99

103

100

104

105

109

106

110

107

111

108

112

113

117

114

118

115

119

116

120

121

125

122

126

123

127

124

128

129

133

130

134

131

135

132

136

137

141

138

142

139

143

140

144

145

149

146

150

147

151

148

152

153

157

154

158

155

159

156

160

161

165

162

166

163

167

164

168

169

173

170

174

171

175

172

176

177

178

179

MÜHÜR KATALOG

MHR-1

TİCARİ OBJE KATALOG

Kat. No. 1

Kat. No.2

Kat. No. 3

Kat. No. 4

Kat. No. 5

Kat. No. 6

Kat. No. 7

Kat. No. 8

Kat. No. 9

Kat. No. 10

Kat. No. 11

Kat. No. 12

Kat. No. 13

Kat. No. 14

Kat. No. 15

Kat. No. 16

Kat. No. 17

Kat. No. 18

Kat. No. 19

Kat. No. 20

Kat. No. 21

Kat. No. 22

Kat. No. 23

Kat. No. 24

Kat. No. 25

Kat. No. 26

Kat. No. 27

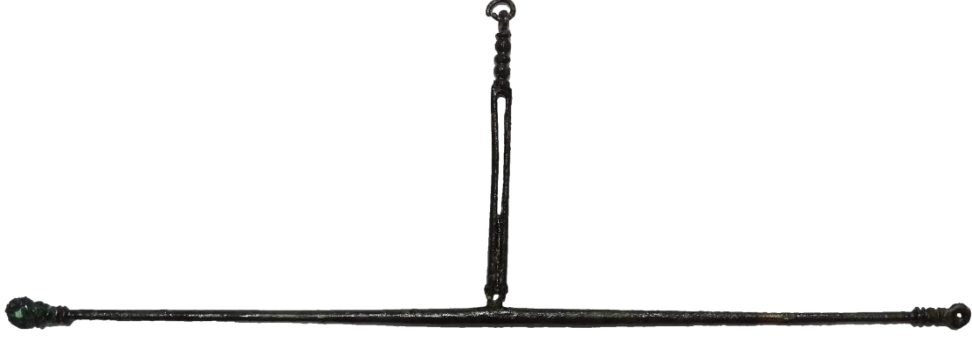
Kat. No. 28

Kat. No. 29

Kat. No. 30

Kat. No. 31

Kat. No. 32

Kat. No. 33

Kat. No. 34

Kat. No. 35

Kat. No. 36

Kat. No. 37

Kat. No. 38

Kat. No. 39

Kat. No. 40

Kat. No. 41

Kat. No. 42

Kat. No. 43

Kat. No. 44

Kat. No. 45

Kat. No. 46

Kat. No. 47

Kat. No. 48

SÖZLÜK²²⁰

- Æ** (AE), Latince *aes* kelimesinden türemiş olup, altın veya gümüş içermeyen bakır ya da bronz sikke birimlerini belirtmek için kullanılan bir kısaltmadır.
- Anonim Follis** 968-1092 yılları arasında basılan bakır sikkeler olup, üzerinde darp edildikleri dönemde tahtta bulunan imparatorun adı ve unvanı yer almamaktadır. Bu sikkeler, ‘Anonim Bronz Sikkeler’ olarak da anılmaktadır.
- Akakia/Anexikakia** İmparatorun seremonilerde sağ elinde tuttuğu, içinde ölümü simgeleyen bir avuç dolusu toz bulunan, erguvan renkli ipektan yapılmış silindirik kese.
- Aspron Trachy** I. Aleksios döneminde basılmış olan konkav (çukur) formdaki sikke, ayrıca *Billon Aspron Trachy* biriminde de üretilmiştir.
- AV** Latince ‘altın’ anlamına gelen *aurum* kelimesinden türemiş ve altını belirtmek için kullanılan bir kısaltmadır.
- Blakhernitissa** Konstantinopolis’in kuzeybatı kesiminde yer alan ve şehrin *palladialarından* biri olarak kabul edilen *Blakhernae*/Meryem Kilisesi’ndeki, Meryem’in orans pozisyonunda betimlendiği ikonadır.
- Darphane** Sikkelerin basıldığı kurum veya yerin adını ifade eder.

²²⁰ Hazırlanan sözlük, Kazhdan A. P., (1991), Vol. 1-2-3; Demirel Gökalp, Z., (2007), 428-438; Ünal, C., (2010), 391-407; C. Ünal, (2015). Bizans Sikkelerinde Kutsal Kişi Tasvirleri, Türk Tarih Kurumu, 179-188. kaynakları derlenerek hazırlanmıştır.

Darphane İşareti	Sikkenin basıldığı yer veya darphaneyi gösteren, darp yerinin kısaltılmış ifadesidir.
Diadem	İnci veya değerli taşlarla süslenmiş, başı alın hizasından çevreleyen imparatorluk tacı olup, hükümdarlığın simgesidir.
Divetesion	<i>Khlamys</i> , <i>loros</i> veya <i>sagionun</i> altına giyilen <i>divetesion</i> , uzun kollu ve ayak bileklerine kadar uzanan, beyaz veya erguvan renkli ipek bir elbisedir. En yüksek devlet merasim törenlerinde tercih edilen resmi tuniktir.
EL	(EL), elektron elementinin numismatik literatürde kullanılan sembolüdür.
Fibula	Pelerini omuzdan sabitlemek amacıyla kullanılan özel iğne veya broş türüdür.
Follis	(Çoğulu <i>folles</i>) Latince ‘para kesesi’ anlamına gelen terim, Bizans döneminde bakır sikke birimi olarak kullanılmıştır.
Globus	İktidarın simgesi olarak kullanılan, dünyayı temsil eden küredir.
Haçlı Globus	Globus Cruciger, üzerinde küçük bir haç yer alan ve dünya egemenliğini simgeleyen küre şeklindeki bir semboldür.
Hale (Nimbus)	Hristiyanlıkta kutsallığı simgeleyen dairesel figürdür.
Hyperpyron	I. Aleksios tarafından tedavüle sokulan, bir yüzü çukur, diğer yüzü bombeli altın sikke, numismatik literatürde ‘ <i>scyphate</i> ’ (çukur) olarak adlandırılmaktadır.

İkonoklazma	Dini tasvirlerin yok edilmesini amaçlayan dini bir hareket olup, 726-787 ve 815-843 yılları arasında resmi hükümet politikası olarak uygulanmıştır.
İsa Pantokrator	Sol elinde İncil'i tutan, sağ elini ise takdis (kutsama) pozisyonunda yukarı kaldırmış şekilde betimlenen İsa tasviridir.
Khlamys	Uzun erguvan renkteki imparatorluk pelerini olan <i>khlamys</i> , sağ omuza <i>fibula</i> ile bağlanarak, bir <i>tablion</i> ile süslenir. Antik dünyada kısa <i>khlamys</i> askerler, avcılar ve süvariler tarafından giyilir. 6. yüzyıldan itibaren <i>khlamys</i> askeri kostüm niteliğini yitirerek, saray kostümü olarak uzun süre kullanılır.
Labarum	Büyük Konstantinos tarafından Hristiyanlaştırılan Roma İmparatorluğu'nun sembolü olan <i>labarum</i> , üzerinde <i>Kristogram</i> bulunan askeri bir sembol olan sancaktır.
Kolobion	Kısa kollu veya kolsuz formda bir tunik çeşididir.
Lejant	Sikke üzerindeki yazı.
Loros	<i>Lorion</i> kelimesinden türeyen, uzun ve dar bir deri şerit anlamına gelen loros üzeri süslü Konsüllük kaftanı. Bizans döneminde vücudun çevresinde dolanan uzun mücevher süslemeli, yaklaşık beş metre uzunluğunda şal.
Manus Dei	Tanrı'nın Eli' olarak adlandırılan, tasvirlerin üst kısmında bulutlar arasından görülen Tanrı'nın eli görüntüsüdür.
Maphorion	<i>Maphorion</i> , Meryem'in giydiği şalı ifade eder. Sikke tasvirlerinde Meryem genellikle <i>maphorion</i> ve <i>pallium</i> ile betimlenir. Soylu ve yüce kadını simgeleyen bu kıyafet, sanatsal temsillerde Meryem'in ve diğer kutsal kadın figürlerin geleneksel giysisi haline gelmiştir.

Meryem'in *maphorionu* çoğunlukla mavi, kahverengi ya da erguvan tonlarında olup, haç formunda düzenlenmiş küçük altın nokta bezemelerle süslenmiştir.

Monogram İsim, unvan veya dua ifadelerinin kısaltılmış harflerinden oluşan bir kombinasyon olup, Geç Roma ve Orta Çağ dönemlerinde imza yerine kullanılmıştır.

Nikopois Meryem'in göğsünde İsa figürlü madalyon tuttuğu tip.

Nimbus Kutsal kişilerin başlarının etrafındaki dairesel halka, hale.

Nomisma 'Sikke' anlamına gelen bu terim, özellikle altın *solidus* için kullanılmıştır. 10. yüzyıl sonlarından itibaren *histamenon* ve *tetarteron* olmak üzere iki farklı ölçü birimini tanımlamak amacıyla kullanılmış; 1092 yılından sonra ise altın *hyperpyron* birimi için geçerli hale gelmiştir.

Nummus (Yunanca *Noummion*, çoğulu *Nummi*), Latince'de 'sikke' anlamına gelen bu terim, Roma ve Bizans İmparatorlukları döneminde düşük ayarlı bakır sikke birimini tanımlamak üzere kullanılmıştır.

Orans Yunanca 'kutsal' anlamına gelen *Panagia* ya da 'dua eden' anlamındaki *Oranta* terimleriyle tanımlanan, dua eder pozisyonundaki Meryem tasviri, ilk olarak erken Hristiyan katakomblarında karşımıza çıkar. Bu tasvir, Tanrı'ya yöneltilen içten bir yakarışı simgeler. İkona resminde, figürün dua eder pozisyonundaki duruşu bu adla anılır.

Ounce 1/12 litra değerinde ağırlık ölçüsü. 1 ounce yaklaşık 26,7 gram'a karşılık gelmektedir.

Pantokrator İsa	İsa'nın, sol elinde kutsal kitabı tutarken sağ elini takdis (kutsama) pozisyonunda kaldırmış şekilde betimlendiği ikonografik tasvirdir.
Patrik Haçı	Çift yatay kollara sahip haç formudur.
Pendilia	İmparatorluk tacının her iki yanından sarkan ve taca bağlı olarak değerli taşlarla süslenmiş sarkaç biçimli süsleme unsurudur.
Pentanummia	5 nummi değerinde bronz/bakır sikke.
Sagion	<i>Sagion</i> , çeşitli pelerin tipleri için kullanılır. Askerler ve keşişler tarafından giyilen pelerin.
Semissis	I. Konstantinos tarafından tedavüle sokulan, solidus'un yarı değeri olan ve yaklaşık 2,25 gram ağırlığındaki altın sikke birimidir.
Solidus	Roma ve Bizans İmparatorluklarının temel altın sikke birimini oluşturan <i>solidus</i> , İmparator Büyük Konstantinos tarafından tedavüle sokulmuştur. Solidus, 72 Roma <i>libresine</i> eşdeğer olup, 24 ayar saflıkta ve yaklaşık 4,45 gram ağırlığındadır.
Stemma	Süslü biçimde tasarlanmış, çember formunda bir çelenk tacıdır.
Strategos	8. yüzyıl ve öncesinde yerel mali ve adli idareyi yöneten, bir Themanın askeri valisi için kullanılan ünvan.
Tedavül	Sikkenin el değiştirmesi ve dolaşımda kullanılması durumunu ifade eder. Terim, geçerlilik ve kullanımda bulunma anlamlarına gelmektedir.
Thema	Thema, hem askerî hem de sivil otoriteyi elinde bulunduran bir <i>strategos</i> tarafından yönetilen, Bizans İmparatorluğu'na özgü idarî ve askerî bölgesel birimdir.

Trachy	11. ve 14. yüzyıllar arasında basılan çukur formlu sikkeleri tanımlamak üzere kullanılan Yunanca bir terimdir. Bu sikkeler <i>elektron</i> , <i>billon</i> ya da bakırdan üretilmiştir. Terimin sözlük anlamı ise pürüzlü, düzgün olmayan, içbükey veya çukur şeklindedir.
Tremissis	İmparator I. Theodosios (379–395) döneminde tedavüle çıkarılan bu altın sikke birimi, yaklaşık 1,52 gram ağırlığındadır ve bir solidusun üçte biri değerindedir.
Tunik	Gömlek formunda tasarlanmış, kısa kesime sahip bir elbise türüdür.
Yarım Follis	20 <i>nummi</i> değerinde bakır/bronz sikke.

BİZANS İMPARATORLARI LİSTESİ²²¹

I. Anastasius'tan itibaren

I. Anastasius (491-518)

I. Iustinus (518-527)

I. Iustinianus (527-565)

II. Iustinus (565-578)

II. Tiberius (578-582)

Mauricius Tiberius (582-602)

Focas (602-610)

Heraclius (610-641)

III. Konstantinos ve Heraklonas (641)

Heraklonas (641)

II. Constans (641-668)

IV. Konstantinus (668- 685)

II. Iustinianus (ilk saltanatı) (685-695)

Leontios (695-698)

III. Tiberius (698-705)

II. Iustinianus, Rhinotmetos (ikinci saltanatı) (705-711)

Philippikos (711-713)

II. Anastasius (713-715)

III. Theodosios (715-717)

III. Leon (717-741)

²²¹ Ostrogorsky G., *Bizans Devleti Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2015, 535-539.

V. Konstantinos (741-775)

IV. Leon (775-780)

VI. Konstantinos (780-797)

Irene (797-802)

I. Nikephoros (802-811)

I. Mikhael Rhangabe (811-813)

V. Leon (813-820)

II. Mikhael (820-829)

Theophilos (829-842)

III. Mikhael (842-867)

I. Basileios (867-886)

VI. Leon (886-912)

Aleksandros (912-913)

VII. Konstantinos Porphyrogennitos (913-959)

I. Romanos Lakapenos (920-944)

II. Romanos (959-963)

II. Nikephoros Phokas (963-969)

I. Ioannes Tzimiskes (969-976)

II. Basileos (976-1025)

Anonim Follisler (970-1092)

VIII. Konstantinos (1025-1028)

III. Romanos Argyros (1028- 034)

IV. Mikhael (1034-1041)

V. Mikhael (1041-1042)

Zoe ve Theodora (1042)

IX. Konstantinos Monomakhos (1042-1055)

Theodora (1055 – 1056 / İkinci defa)

VI. Mikhael Stratiotikos (1056-1057)

I. Isaakios Komnenos (1057-1059)

X. Konstantinos Doukas (1059-1067)

IV. Romanos Diogenes (1068-1071)

VII. Mikhael Doukas (1071-1078)

III. Nikephoros Botaneiates (1078-1081)

I. Aleksios Komnenos (1081-1118)

II. Ioannes Komnenos (1118-1143)

I. Manuel Komnenos (1143-1180)

II. Aleksios Komnenos (1180-1183)

I. Andronikos Komnenos (1183-1185)

II. Isaakios Angelos (1185-1195)

III. Aleksios Angelos (1195-1203)

II. Isaakios Angelos (İkinci defa) - IV. Aleksios Angelos (1203-1204)

V. Aleksios Murtzuphlos (1204)

İznik İmparatorluğu

I. Theodoros Laskaris (1204-1222)

III. Ioannes Doukas Vatatzes (1222-1254)

II. Theodoros Laskaris (1254-1258)

IV. Ioannes Laskaris (1258-1261)

1261 sonrası Palaiologoslar Dönemi

VIII. Mikhael Palaiologos (1259-1282)

II. Andronikos Palaiologos (1282-1328)

- III. Andronikos Palaiologos (1328-1341)
- V. Ioannes Palaiologos (1341-1391)
- VI. Ioannes Kantakuzenos (1347-1354)
- IV. Andronikos Palaiologos (1376-1379)
- VII. Ioannes Palaiologos (1390)
- II. Manuel Palaiologos (1391-1425)
- VIII. Ioannes Palaiologos (1425-1448)
- XI. Konstantinos Palaiologos (1448-1453)

KAYNAKÇA

- Acara-Eser, M., (2003). “Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri: “Bizans Dönemi”, (Ed. G. Kürkman), Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, İstanbul.
- Akar, Tanrıver, D. (2015). “Smyrna’dan Metal Eserler”, *Smyrna/İzmir Kazı ve Araştırmaları I. Çalıştay Bildirileri*, İstanbul, 15-28.
- Akdeniz, E., (1997). “1995 Yılı Büyük Menderes Ovası ve Çevresi Yüzey Araştırmaları”, *AraST*, 14, II, 233-254.
- Akkan, Y., Coşkun, F., Akkan, A., Dede E., (2017). “Aydın İli Efeler İlçesi, Köprülü Mahallesi, 419 Ada, 28 Parsel Kurtarma Kazısı Çalışmaları”, 26. Müze Kurtarma Kazıları Sempozyumu, 19-20 Nisan 2017 Hatay, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 379-396.
- Akkan, Y., Saraçoğlu, A., (2017). “Tralleis 2016 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”, *Kazı Sonuçları Toplantısı 39*, 2. Cilt, 22-26 Mayıs 2017, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları Genel Müdürlüğü, Bursa.
- Alkoç, R., (2024). Eskiçağ’da Tralleis (Aydın) ve Çevresinin Tarihi Coğrafyası, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, Karaman.
- Appianus, (1899). *The Foreign Wars*, New York.
- Arınç Özyılmaz, M., Taşpınar Yamantürk, P., Çekilmez, M., (2025). Geçmişten Günümüze Tralleis Antik Kenti ve Çevresi Araştırmaları, Ege Yayınları, İstanbul.
- Arrianos, (1949). *İskenderin Anabasisi*, (Çev. H. Örs), İstanbul.

Asal, R., (2010). Yenikapı Marmaray ve Metro Kurtarma Kazıları Buluntuları Işığında İstanbul'un Roma ve Bizans Dönemi Deniz Ticareti, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne.

Atay, A., (2023). Tralleis Kazısı Geç Antik Çağ Metalleri, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

Atlan, S., (1993). Grek Sikkeleri (Arkaik-Klasik-Hellenistik), İstanbul.

Avcı, M. N., (2024). Tralleis Kazısından Dionysos Thiasos'u ve Kültüyle İlgili Terrakotta Figürinler, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Aybek, S., Gülbay, O., Durak, E., (2016). "Metropolis'ten Bronz Aletler, Gereçler ve Aksesuarlar", *Arkeoloji Dergisi XXI*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir, 141-168.

Aydın, O., (2015). Tralleis Batı Nekropolü Kandil Buluntuları, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Bakırcı, M., (2022). Tralleis Kuzey ve Batı Dükkanları, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kars.

Baran Çelik, G., Son, E., (2019). "Bizansta Günlük Yaşam", *Toplumsal Tarih*, Ağustos, 38-45.

Bass, F.G., Van Doorninck F.H., (1982). Yassı Ada, Volume 1, A Seventh-Century Byzantine Shipwreck, Texas A&M University Press.

Baylan, S., (2008). 2006-2007 Tralleis Kazılarında Ele Geçen Amphoralar, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Bekkerus, I., *Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Constantinus Porphyrogenitus Volumen III, De Thematibus et De Administrando Imperio, Lib. I.*, Cambridge, p. 22-24.

Bellinger, R. A., Grierson P., (Ed.), (1966). *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Volume One Anastasius I to Marice 491-602*, Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies, Washington, D.C.

Bellinger, R. A., Grierson P., (Ed.), (1968). *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Volume Two Part I Phocas to Theodosius III 602-717*, Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies, Washington, D.C.

Bellinger, R. A., Grierson P., (Ed.), (1968). *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Volume Two Part 2 Phocas to Theodosius III 602-717*, Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies, Washington, D.C.

Bellinger, R. A., Grierson P., (Ed.), (1973). *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Volume Three Part 1, Leo III to Nicephorus III 717-1081*, Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies, Washington, D.C.

Bellinger, R. A., Grierson P., (Ed.), (1973). *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Volume Three Part 2, Leo III to Nicephorus III 717-1081*, Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies, Washington, D.C.

Bellinger, R. A., Grierson P., (Ed.), (1999). *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Volume Four Part 1,*

Alexius I to Michael VIII 1081-1261, Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies, Washington, D.C.

Bellinger, R. A., Grierson P., (Ed.), (1999). Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Volume Four Part 2, Alexius I to Michael VIII 1081-1261, Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies, Washington, D.C.

Bell, H. W., (1916). Sardis Volume XI, Coins, Part I 1910-1914, Publications of The American Society for The Excavation of Sardis, Leiden.

Bendall, S., (1996). Byzantine Weights: An Introduction, London.

Bengston, H., (1975). Herrschergestalten Des Hellenismus, München.

Bijovsky, G. I., (2002). "A Hoard of Byzantine solidi from Bet She'an in the Umayyad Period", *Revue Numismatique* 158: pp. 161-227.

Bijovsky, G. I., (2012). Gold Coin and Small Change: Monetary Circulation in Fifth-Seventh Century Byzantine Palestine, Trieste University.

Brooks, E. W., (1936). Iohannis Ephesini Historiae Ecclesasticae, Pars Tertia, CSCO, Leuven.

Bulgurlu, V., (2007). İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ndeki Bizans Kurşun Mühürleri, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Burström, N. M., (2018). "Money, Coins, and Archaeology", *Money and Coinage in the Middle Ages* (Ed. R. Naismith), Brill, Leiden/Boston, 244.

Buttrey, T. V. (1981). “Byzantine, Medieval and Modern Coins and Tokens, “Lead””, Greek, Roman and Islamic Coins from Sardis, *Archeological Exploration of Sardis, Monograph 7*, (Eds.) G. M. A. Hanfmann, J. A. Scott, Cambridge-London.

Chandler, R. (1971). *Travels in Asia Minor 1764-1765*, London.

Cheyne, J-C., Gökyıldırım, T., Bulgurlu, V., (2012). Les sceaux byzantins du Musée archéologique d’Istanbul, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Civelek, A., (2001). Tralleis Nekropolisi Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

Coşkun, S., (2022). Tralleis Güney Nekropolü Oda Mezarları ve Buluntuları, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.

Crawford, J. S. (1990). The Byzantine Shops at Sardis, *Archeological Exploration of Sardis*, (Eds.) G. M. A. Hanfmann, J. A. Scott, Monograph 9, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts and London, England.

Çakmakçı, Z., Ünal, C., Öztürk, N., (2024). “Early Byzantine Pilgrim Flasks (Ampullae) and Glass Unguentaria from Tralles”, *Byzantinische Zeitschrift*, 117/1, pp. 35-60.

Çelikbaş, E., (2016). 2005-2014 Parion Kazısı Metal (Bronz-Demir-Kurşun) Buluntuları, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.

Çekilmez, M., (2014). Tralleis Güney Nekropolü Terrakotta Figürinleri, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Aydın.

Darrouz s, J., (1981). Notitiae episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae, Text e Critique, Introduction et Notes, Paris.

Davidson, R. G., (1952). Corinth: The Minor Objects, Volume XII, The American School of Classical Studies at Athens, Princeton, New Jersey.

Demirel Gökalp, Z., (2007). Yalvaç ve Isparta Arkeoloji Müzelerinde Bulunan Bizans Sikkeleri, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir.

Demirel Gökalp, Z., (2018). “Anadolu’nun Ege Kuyılarında Erken Bizans Dönemi Sikke Dolaşımı”, Ege Dünyası Liman Kentleri, Sikke, Mühür ve Ağırlıkları, Ed. C.  nal, A. Ersoy, C. G rb yık, B. K. Kasalı, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yayınları, Manisa, 83-98.

Demirer,  ., (2013). Kibrya Metal Buluntuları, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Antalya.

Demirer,  ., (2016). “2013 Yılı Perge Kazılarında Bir Metal Buluntu Grubu”, *Cedrus IV*, 243-259.

Diehl, C., (1905). “L’origine du r gime des th mes dans l’empire byzantin”,  tudes Byzantines, Paris.

Dinç, M., (2013). Tralleis Heykeltıraşlık Eserleri: 1996-2002 Kazılarında Ele Geçen Hellenistik ve Roma Dönemi Mermer Heykeltıraşlık Buluntuları, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mersin.

Dinç, R., (1998). “Tralleis 1996”, *XIX. Kazı Sonuçları Toplantısı 2*, Ankara, 205-236.

Dinç, R.,  zkan, H., Takaoğlu, T., (2000). “Tralleis Kazı  alışmaları 1997-1998”, *Arkeoloji ve Sanat* 95, 2-14.

Dinç, R., Dede, E., (2003a), “Tralleis 1999 Kazısı-Sonuç Raporu”, *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, Sayı 114, Mayıs-Haziran 2003, 11-24.

Dinç, R., Dede, E., (2003b). “Tralleis 2000 Kazı Raporu”, *24. Kazı Sonuçları Toplantısı 1*, Ankara, 405-418.

Dinç, R., (2003c). Tralleis Rehberi/Guide, N. Başgelen (Ed.), Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Dinç, R., E. Dede, (2004). “Tralleis 2002 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”, *25. Kazı Sonuçları Toplantısı, 1. Cilt*, Ankara, 339-354.

Dinç, R., (2010). “Yüzyıllık Unutulmuşluktan Sonra, Tralleis Kazıları”, *Kuşadası Güvercin*, Kuşadası Ticaret Odası, 36-40.

Dolu, E., (2023). Tralleis Kazısı Geç Antik Çağ Mozaikleri, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

Duman, B., (2018). “Tripolis 2016 Yılı Kazı, Koruma ve Onarım Çalışmaları”, *39. Kazı Sonuçları Toplantısı (22-26 Mayıs 2017), Cilt 1*, Ankara, s.261-283.

Duman, B., Duman, A. D., (2022). “Tripolis’den Bronz Bir Kantar”, *Höyük 9*, 137-154.

Edhem M. Bey, (1904). “Fouilles de Tralles (1902-1903)”, *Bulletin de Correspondance Hellénique*, 28, Paris, p. 54-92.

Entwistle, C., (2016). “The Early Byzantine Weights from Kunszentmarton, Hungary”, *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 67, Budapest, 287-300.

Erol, D., (2004). Tralleis Antik Kenti Kazılarında Ele Geçen Baskılı Terra Sigillata, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Erön, A., (2013). Tralleis Hamam-Gymnasion Kompleksi Seramikleri, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Aydın.

Erön, A., Çekilmez, M., (2024). “Tralleis Hamam-Gymnasion Yapı Kompleksi (2006-2008 ve 2022-2024 Yılları Arası Kazı Çalışmaları Işığında)”, Geçmişten Günümüze Tralleis Antik Kenti ve Çevresi Araştırmaları, Tralleis Çalışmaları 1, (Haz. M. Çekilmez, M. Arıncı Özyılmaz, P. Taşpınar Yamantürk), Ege Yayınları, İstanbul, 359-384.

Ertuğrul, F., (2023). 1996-2005 Yılları Arasında Tralleis’te Ele Geçen Roma Seramikleri, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

Fellows, C., (1838). A Journal Written During an Excursion in Asia Minor, London.

Fellows, C., (1940). An Account of Discoveries in Lycia, Being A Journal Kept During A Second Excursion in Asia Minor, London.

Fildhuth, J., (2017). Das Byzantinische Priene; Stadt und Umland, *Archäologische Forschungen* 37, Priene 5, Wiesbaden.

Foss, C., (1975). “The Persians in Asia Minor and the End of Antiquity”, *The English Historical Review*, Oct., 1975, Vol. 90, No. 357, Oxford University Press, pp. 721- 747.

Foss, C., (1977). “Archaeology and the Twenty Cities of Byzantine Asia”, *American Journal of Archeology*, Vol 81, No.4, (Autumn), pp. 469-486.

Foss, C., (1996). Cities, Fortresses and Villages of Byzantine Asia Minor, Great Britain.

Foss, C., (2003). "The Persian in the Roman Near East (602-630 AD)." *Journal of the Royal Asiatic* 13:149-70.

Franken, N., (1993). "Zur Typologie antiker Schnellwaagen", *Bonner Jahrbücher* 193, Bonn, pp. 69-120.

Franken, N., (1994). *Aequipondia. Figürliche Laufgewichte römischer und frühbyzantinischer Schnellwaagen*, Bonn.

Greatrex, G. – Lieu, S. N.C., (2005). *The Roman Eastern Frontier and the Persian Wars Part II AD 363-630*. New York. p.197.

Greatrex, G., (2018). "The Impact on Asia Minor of the Persian Invasions in the Early Seventh Century, Erken VII. Yüzyılda Sasani İşgallerinin Anadolu'ya Etkileri", *Geç Antik Çağ'da Lykos Vadisi ve Çevresi, Laodikeia Çalışmaları*, Ek Yayın Dizisi 1, Ed. C. Şimşek-T. Kaçar, İstanbul, 13-26.

Grierson, P., (1959). "Solidi of Phocas and Heraclius: The Chronological Framework" *The Numismatic Chronicle and Journal of the Royal Numismatic Society*, Sixth Series, Vol. 19, p. 131-154.

Grierson, P., (1965). "Two Byzantine Coin Hoards of the Seventh and Eighth Centuries at Dumbarton Oaks", *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 19, pp. 207, 209-228.

Harrison, R. M., Hill L. B., (1986). *Excavation of Saraçhane in İstanbul, Volume 1, The Small Finds*, Ed. L. B. Hill, Princeton University Press.

Humann, C., Doerpfeld W., (1893). "Ausgrabungen in Tralles", *Mitteilungen des Kaiserlich Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung*, Band 18, Athen.

Hutton, H. W., (1987). *The Church Of The Sixth Century; Six Chapters In Ecclesiastical History*, New York and Bombay, p. 77-84.

Kaegi, W. E., (2003). *Heraclius: Emperor of Byzantium*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kavaz, B., (2011). *Tralleis Cam Fırınlarnının Geleneksel Cam Fırınları ile Karşılaştırılması*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

Kazhdan, A. P. (Ed.), (1991). *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. 1- Vol. 2- Vol. 3, New York-Oxford.

Keçiş, M., Baykara, R., (2024). “Menteşâ Emirliği’nin İbtidası ve Menteşâ İmılası, *Belleten*, 88/311, 81-109.

Khamis, E., (2007). “Copper Alloy Objects”, *Excavations at Zeugma*, Vol III, Oxford University, (Ed. W. Aylward) The Packard Humanities Institute Los Altos, California, p. 93-166.

Kozbe, G., Güngör, A., Caner, E., (2022). *Geç Antik Çağ’da Bir Kırsal Yerleşim: Dede Harabeleri*, Hayat Basım ve Yayınevi, Gaziantep.

Kristensen, T. M., (2018). “Earthquakes and Late Antique Urbanism: Some Observations on the case of the Lykos Valley”, *Geç Antik Çağ’da Lykos Vadisi ve Çevresi*, Ed. C. Şimşek-T. Kaçar, Ege Yayınları, 71-78.

Kumsar, H., Aydan, Ö., Şimşek, C., D’Andria, F., (2015). “Historical Earthquakes That Damaged Hierapolis and Laodiceia Antique Cities and Their Implications for Earthquake Potential of Denizli Basin in Western Turkey”, *Bulletin of Engineering Geology and the Environment* 75/2, 519-536.

Kürkman, G., (2003). *Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri*, Suna-İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, İstanbul.

Külzer, A., (2018). “The Late Antique And Byzantine Road-Network in Western Anatolia: Some Additions To A Widely Ramified System”, *Sanat Tarihi Dergisi*, XXVII/1, p. 83-95.

Külzer, A., (2019). “Ephesos from Late Antiquity until the Late Middle Ages” *Proceedings of the International Conference at the Research Center for Anatolian Civilizations, Koç University, Istanbul 30th November – 2nd December 2012*, Sabine Ladstätter – Paul Magdalino (Eds.), Österreichisches Archäologisches Institut, Sonderschriften Band 58, Wien, p. 149-160.

Lianta, E., Papagiannaki, A., (2022). “Preliminary Observations on the Use of Animal Devices on Byzantine Lead Seals (6th-12th Century)”, *Byzantinoc Aomoc*, TomoΣ 30, pp. 1-147.

Lightfood, C., (2012). “Byzantine Weights and Related Metarial”, *Amorium Reports 3: The Lower City Enclosure: Finds Reports and Technical Studies*, (Ed.) C. S. Lightfood and E.A. Ivison, The Amorium Excavation Project, 379-386.

Malay, H., (1992). *Hellenistik Devirde Pergamon ve Aristonikos Ayaklanması*, Bergama Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir.

Mercangöz, Z., (2012). “Bizans Döneminde Aydın”, *Aydın İl Tarihi*, Ankara, 101-115.

Merçil, E., (2004). “Menteşeoğulları”, *DİA*, C. XXIX, 153.

Meriçboyu, Y., Atasoy, S., (1983). *İstanbul Arkeoloji Müzesindeki Büst Şeklinde Kantar Ağırlıkları*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Metcalf, D. M., (1962). “The Aegean Coastlands under Threat: Some Coins and Coin Hoards from the Reign of Heraclius”, *The Annual of the British School at Athens*, Vol. 57, p. 14-23

Mitchell, J., (2019). “Small Finds”, *Butrint 6, Excavations on the Vrina Plain, Volume 2, The Finds*, Ed. S. Greenslade, United Kingdom.

Morrisson, C., (1993). “Les Usages Monétaires Du Plus VIL Des Metaux: Le Plomb”, *Rivista Italiana di Numismatica e Scienze Affini*, Vol. XCV, CNRS, Paris.

Mosser, S. M., (1935). A Bibliography of Byzantine Coin Hoards, Numismatic Notes and Monographs, No. 67, The American Numismatic Society, New York.

Naismith, R., (2018). “Introduction”, *Money and Coinage in the Middle Ages* (Ed. R. Naismith), Brill, Leiden/Boston, 11-12.

Nicol, D. M., (2003). Bizans’ın Son Yüzyılları (1261-1453), (Çev. B. Umar), İstanbul.

Olçay-Uçkan, B. Y., (2016). “Olymposta Ticaret/Trade in Olympos”, *Trade in Byzantium, From The Third International Sevgi Gönül Byzantine Studies Symposium (24-27 June 2013)*, Ed. P. Magdalino-N. Necipoğlu-W. I. Jevtic, ANAMED, 489-501.

Oransay, B.S.A., (2006). Arykanda Antik Kentinde 1971-2002 Kazı Sezonlarında Ele Geçen Madeni Buluntular ve Madencilik Faaliyetleri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Ostrogorsky, G., (2015). Bizans Devleti Tarihi, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Oyarçın, K., Tekocak, M., (2020). “Anemurium Nekropol Kilisesi Heraclius Definesi”, *Seleucia, Sayı X-2020*, Olba Kazısı Serisi, 269-295.

Ölmez, F., (2000). Tralleis Nekropolünden Bir Mezar ve Buluntuları, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Özbil, C., (2022). “Nysa’da Sikke Üretimi ve Kullanımı”, Çift Yakalı Kent: Nysa, (Ed. S. H. Öztaner), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Özgan, R., (1982). Yunan ve Roma Devri Tralleis Heykeltıraşlığı, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Konya.

Öztürk, N., (2021). “Tralleis Antik Kenti Kazı Çalışmaları”, Tralleis I: Kemik Buluntular, (Ed. N. Öztürk), Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara, 3-19.

Öztürk, N., Güloğlu, G., Özcihan, İ., Toy, M., (2022), “2019-2020 Yılı Tralleis Antik Kenti Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”, 2019-2020 Yılı Kazı Çalışmaları, Cilt 3, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, 435-444.

Özver, A., (2021). Tralleis Batı Nekropolü ve Buluntuları, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Aydın.

Pachymeres, G., (2009). Bizanslı Gözüyle Türkler, (Çev: İlcan Bihter Barlas), İlgi Kültür Sanat Yayınları.

Papanikola-Bakirtzi, D., (Ed.), (2002). Everyday Life in Byzantine. Byzantine Hours: Works and Days in Byzantium, Athens.

N. Peker, (2022). “Bir Kentin Dönüşümü: Geç Antik Çağ ve Bizans Dönemi Nysası”, Çift Yakalı Kent: Nysa, (Ed.) S. H. Öztaner, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 76-83.

Petrie, F. W. M., (1926). Ancient Weights and Measures, Department of Egyptology University College, London.

Pitarakis, B., (2022). “Bizans’ta Ağırlık Ölçme Sanatı”, Ağırlık ve Ölçü Sanatı/The Art of Weights and Measures, Pera Müzesi, (Ed. H. Rössle), İstanbul, 24-37.

Pülz, M. A., (2020). Byzantinische Kleinfunde Aus Ephesos: Forschungen in Ephesos, Textband XVIII/1, Österreichischen Archäologischen Institut, Wien.

Ramsay, W. M., (1960). Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, (Çev: Mihri Pektaş), İstanbul.

Rayet, O., Thomas, A., (2021). Tralleis, (Çev. O. Saçıkara), Efeler Belediyesi Kültür Yayınları 1, Aydın, 21.

Saraçoğlu, A., Aydoğmuş, N., (2024). “2012-2016 Yılları Tralleis Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”, Geçmişten Günümüze Tralleis Antik Kenti ve Çevresi Araştırmaları, Tralleis Çalışmaları 1, (Haz. M. Çekilmez, M. Arınç Özyılmaz, P. Taşpınar Yamantürk), Ege Yayınları, İstanbul, 233-253.

Sevin, V., (2019). Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 215.

Sezgin, T., (2012). “Stratonikeia'dan Bir Kantar”, *Stratonikeia'dan Lagina'ya Ahmet Adil Tırpan Armağanı*, (Ed.) B. Söğüt, Ege Yayınları, İstanbul, 543-551.

Sönmez, A., (2018). “Xanthos West Agora II: Alteration and Transformation in the Byzantine Period”, *Adalya 21*, The Annual of the Koç University Suna-İnan Kıraç Researcher Center for Mediterranean Civilizations, AKMED, 277-314.

Söğüt, B. (2020). “Stratonikeia ve Lagina 2018 Yılı Çalışmaları”, *41. Kazı Sonuçları Toplantısı (17-21 Haziran 2019), Cilt 1*, Ankara, 373-392.

Stephani Byzantii, Ethnicorum, “*Tralleis*” Maddesi, 630.

Strabon, (2015). Antik Anadolu Coğrafyası, (Geographika Kitap: XII-XIII-XIV), (Çev.) A. Pekman, XIV.1, C649, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Şahan, M., (2006). Yeni Tralleis Kazılarında Bulunan Hamam Rölyefleri, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Şahin, F., (2018). Patara V2: Patara Metal Buluntuları, *Patara Kazıları Yayın Serisi Band V2*, Ed. H. İşkan, Ege Yayınları, İstanbul.

Tek, T., (2015). “Side Sikke Buluntuları Işığında MS 622/3’de Pamphylia’ya “Olası” Bir Sasani Saldırısı”, *Colloquium Anatolicum 2015/14*, 116-129.

Tekin, O., (2007). “Bizans Ağırlıkları: Harput Kazısından Bir Örnek: Bizans Ağırlıkları”, *Toplumsal Tarih 168*.

Tekin, O., (2013a). Corpus Ponderum Antiquorum et Islamicorum, Turkey 3, Suna and İnan Kıraç Foundation Collection in the Pera Museum Part 1 – Greek and Roman Weights, İstanbul.

Tekin, O., (2013b). “Weights in The Collection of Anamur Museum”, *Anatolia Antiqua XXI*, 175-180.

Tekin, O., (2013c). Ancient and Ottoman Weights in The Collection of Bursa Museum”, Tarhan Armağanı, M. Taner Tarhan’a Sunulan Makaleler, (Ed. O. Tekin, M. H. Sayar, E. Konyar), Ege Yayınları, İstanbul.

Tekin, O. (2015). Corpus Ponderum Antiquorum et Islamicorum, Turkey 3, Suna and İnan Kıraç Foundation Collection in the Pera Museum Part 2 - Late Roman and Byzantine Weights, İstanbul.

Tekin, O., (2015b). “Weights in The Museums of Denizli, Kütahya and Afyon”, *Mustafa Büyükkolancı’ya Armağan/Essays in Honour of Mustafa Büyükkolancı*, Ed. C. Şimşek-B. Duman-E. Konakçı, Ege Yayınları, 2015 İstanbul.

Tekin, O., (2015c). “Trabzon Müzesinden Bizans Terazi Ağırlığı”, *Toplumsal Tarih*, Sayı:254, 2015, 38-40.

Tekin, O., (2015d). *Ege Dünyasında Terazi Ağırlıkları Klasik ve Hellenistik Dönemler*, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Topaloğlu, A., (2010), *Tralleis Latrinası Işığında Antik Dönemde Latrinalar ve Tralleis Latrinası'nın 3D Modellemesi*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Toy, M., (2019). *Kadıkalesi/Anaia Kazısında (2001-2017) 5.-13. Yüzyıl Bizans Dönemi Sikkelerinin Buluntuları*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Turgut, V., (2017). “Menteşe’ Bey’in İsmi, Menşe’i ve Menteşeoğullarının Vakıflarına Dair”, *Osmanlı Araştırmaları*, 49: 25-55.

Türkmen, H., (2004). *Tralleis Kazılarında Bulunan Roma İmparatorluk Dönemi Sikkeleri*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Unger, F. W., (1878). *Quellen der Byzantinischen Kunstgeschichte I*, Vienna, p. 45-46.

Ünal, C., (2014). ““Tralles Definesi”: Bizans İmparatoru III. Leon (717-741) Dönemine Ait Altın Sikkeler”, *Birinci Uluslararası Anadolu Para Tarihi ve Numismatik Kongresi-Bildiriler 25-28 Şubat 2013 Antalya*, Suna- İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, İstanbul, 607-617.

Ünal, C., (2015a). “Tralleis Hoard and the Reflection of the Iconoclastic Idea in Byzantine Coin Iconography”, *AJN*, 27, p. 199-205.

Ünal, C., (2015b). *Bizans Sikkelerinde Kutsal Kişi Tasvirleri*, Türk Tarih Kurumu.

Ünal, C., Toy, M., Özcihan, İ., (2021). “Tralleis Antik Kenti Kazısı Kemik Buluntuları”, Tralleis I: Kemik Buluntular, (Ed. N. Öztürk), Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara, 39-196.

Ünal C.-Lianta E., (2024). “Some Thoughts on the Value of Hoard Studies in Byzantine Numismatics in the Light of a Hoard Found in Turkey”, Kairos Anatolian Numismatic Studies, Volume I/2023, p. 49-59.

Üreten, H., (2014). “Tralleis: Augustus Neokrati”, Tarih Okulu Dergisi, 7/20, 333-390

Üreten, H., (2005). “Roma Dönemi’ne Kadar Tralleis Tarihi ve Attaloslar ile İlişkileri”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt 24, Sayı 38, 199.

Yaylalı, A., (2008). “2006 Yılı Tralleis Antik Kenti Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”, 29. Kazı Sonuçları Toplantısı, 1. Cilt, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 555-576.

Yaylalı, A., (2009). “2007 Yılı Tralleis Antik Kenti Kazı Çalışmaları”, 30. Kazı Sonuçları Toplantısı, 3. Cilt, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 17-40.

Yaylalı, A., (2010). “2008 Yılı Tralleis Antik Kenti Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”, 31. Kazı Sonuçları Toplantısı, 2. Cilt, Ankara, 375-386.

Yücel Dinç, E., (2019). Tralles Aşağı Kent Metal Üretim Atölyeleri, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Zacos, G.-Veglery, A., (1972). Byzantine Lead Seals, Volume I, Part I, Basel.

Waldbaum, J. C., (1974). Metal Work from Sardis: The Finds through 1974, *Archeological Exploration of Sardis*, (Eds.) G. M. A. Hanfmann, J. A. Scott, Monograph 8, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts and London, England.

Whitting, P. D., (1973). Byzantine Coins, The Worl of Numismatics, New York.

Wittek, P., (1944). Menteşe Beyliği 13-15 inci Asırda Garbi Küçük Asya Tarihine Ait Tetkik, Çev. O. Ş. Gökyay, Türk Tarih Kurumu IV. Seri, No.1, Ankara.

Xenophon, (1984). Anabasis, (Çev. T. Gökçöl), İstanbul.

Online Kaynaklar

Newcastle University, Gertrude Bell Archive; <https://gertrudebell.ncl.ac.uk/d/gb-2-10-2-21>

Newcastle University, Gertrude Bell Archive; <https://gertrudebell.ncl.ac.uk/p/gb-3-1-6-1-151>

Dumbarton Oaks Online Catalogue of Byzantine Seals;
<https://www.doaks.org/resources/seals/byzantine-seals/BZS.1951.31.5.2470/view>

ÖZGEÇMİŞ

<u>KİŞİSEL BİLGİLER</u> Adı ve Soyadı	Merve TOY ÖZCİHAN
<u>EĞİTİM</u>	
Lisans	Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sanat Tarihi Bölümü (2012-2016)
Yüksek Lisans	Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans Programı (2016-2019)
Yüksek Lisans Tez Konusu	Kadıkalesi/Anaia Kazısı 2001-2017 Buluntusu Bizans Sikkeleri (5.-13. Yüzyıl)
Doktora	Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Doktora Programı (2019-2025)
Doktora Tez Konusu	Tralleis Kazılarında (1996-2021) Bulunan Bizans Dönemi Ticari Objeleri: Sikkeler, Mühürler, Ağırlıklar ve Teraziler
Yabancı Dil	İngilizce
<u>İş Deneyimi</u> Çalıştığı Kurumlar:	Aydın Müze Müdürlüğü - Müze Araştırmacısı, 2021- Halen.

BİLİMSEL FAALİYETLER

Kitap ve Kitap Bölümleri:

- Ünal, C., Toy, M., “Kadikalesi/Anaia Kazısı Bizans Dönemi Sikke Buluntuları”, *Kadikalesi/Anaia Sikke Buluntuları*, (Ed. Z. Mercangöz), Ege Yayınları, (Basım Aşamasında).
- Ünal, C., Toy, M., Özcihan, İ., (2021). “Tralleis Antik Kenti Kazısı Kemik Buluntuları”, *Tralleis I: Kemik Buluntular*, (Ed. N. Öztürk), Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara, 39-196.
- Ünal, C., Tatar, Ö., Toy, M., (2017). Tunay Demran Koleksiyonu, Şehzadeler Belediyesi Kültür Yayınları, Manisa

Makaleler:

- Toy, M., (2021). “Silent Witnesses of The Centuries: Selections of Byzantine Coins from Kuşadası, The Kadikalesi/Anaia Excavation”, *Fifth International Numismatic and Economic Conference Pecunia Omnes Vincit*, Jagiellonian University, Krakow/Poland, pp. 124-134.
- Ünal, C., Özcihan, İ., Toy, M., (2021). “A Group of Roman and Late Antique Bone Objects Found in Ancient Tralleis”, *ADALYA*, The Annual of the Koç University Suna & İnan Kiraç Research Center for Mediterranean Civilizations (AKMED), pp. 269-296.
- Ünal, C., Toy, M., (2020). “Kadikalesi/Anaia Hoard C: Thirty-Three Copper Trachea and Stamena from the Main Church in Kadikalesi/Anaia Excavation”, *Revista Numismática HÉCATE* N° 7, Spain, pp. 59-76.
- Ünal, C., Toy, M., (2020). “The Kadikalesi/Anaia Hoard B: A Group of Billon Trachea of The Nicaean Emperor Theodore I Lascaris from the Main Church in Kadikalesi/Anaia”, *The Numismatic Chronicle*, RNS, London.

Katıldığı Bilimsel Kongre-Sempozyum:

- *International Numismatic and Economic Conference: Pecunia Omnes Vincit*, Krakow, Polonya, 18-19 Mayıs 2018.
- *Uluslararası Ege Dünyası Liman Kentleri Sikke, Mühür ve Ağırlıklar Sempozyumu*, İzmir/Manisa, 1-2 Kasım 2017. (Sekreteryä)

Arkeolojik Kazılar:

2014-2018 – Aydın/Kuşadası- Kadıkalesi/Anaia Kazısı (Ekip Üyesi)

2019-2020 – Aydın- Tralleis Antik Kenti Kazısı (Ekip Üyesi)

2021-2022 – Aydın-Tralleis Antik Kenti Kazısı (Türk Tarih Kurumu-Müze Araştırmacısı)